శ్రీరస్తు.

శ్రీమదధ్యాత్మ తత్వప్రతిపాదకంబును

ముముక్షుజనాపేక్షితంబును నగు

శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణము.

పద్యకావ్యము

ఇయ్యది

మ-రా-రా-రా-శ్రీ.

మాదిరెడ్డి - సుందరేశ్వరనాయుని వారికై

వేనమదల - అనంతాచార్యులచే

స్వకీయ

(విద్యా) వివేకకళానిధిముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపించి

ప్రకటింపఁబడెను.

౧౮౯౧ సం॥ ఏప్రల్ నెల

దీనివెల రూ ౧

அத்யாத்மராமாயணம்.

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణేనమః.

అధ్యాత్మరామాయణము.—బాలకాండము.

శ్లో॥ చరితంరఘునాథస్యశతకోటిప్రవిస్తరమ్ । ఏకైకమక్షరం ప్రోక్తంమహాపాతకనాశనమ్। రామాయరామభద్రాయరామచంద్రాయవేధసే। రఘునాథాయనాథాయసీతాయాఃపతయేనమః॥*

శ్రీవైకుంఠమురంగమందిరముగా శ్రీభూసతుల్గొల్వన। కావేరీతటమందు శేషఫణిభోగంబూనితా యోగనిద్రావిభ్రాజితుడైన పుణ్యపురుషుఁ రాజీవనేత్రుఁ మహా । త్మేవాప్రీతుమహానుభావుగొలుతుఁ శ్రీరంగనాథుఁ విభుఁ ॥ సీ ॥ ఏదేవుడఖిలలోకేశుఁడైరజితాచలంబుమీదనుకాపురంబుసేయు । నేధీరుడమరులబాధించివిహరించుదోషాచరావళిద్రుంచగడగు। నేపుణ్యుడఖిలమునీంద్రులకోర్కెలు సమతూర్పుకల్పభూజంబుమాడ్కి। నేమహాగుణశాలికామాదిరహితుడై ప్రకటవైరాగసంపదవహించు । నట్టిప్రాలేయశైలకన్యాధినాథు।సింధురాజినధరుజగద్బంధునభవు। వేదవేద్యుబురాతనుఖేదమోంద । విరహితుబరేశు,శివునిభావింతుమదిని ॥ క ॥ వాణీశు సాంద్రతరక।ళ్యాణప్రదుభూతకల్పనాద్యత్తుజగ । త్రాణధురీణునమేయుబురాణపురుషకమలగర్భు బ్రస్తుతిసేతుఁ ॥ క ॥ కలశాబ్ధిసుతనుతుహీనా।చలకన్యనువాణినర్కశశివాయుకుమా । రులమరియాగల్గువేల్పుల । బలుమరుభజియింతుకవితభాసిల్లుటకుఁ॥ మరియును ॥ సీ ॥ సంతతార్చితరామచంద్రపాదాంభోజుప్రాచేతసుని;విప్రథముదలతు। భారతగ్రంథకల్పనధుర్యుభజనంబుసేతునాసత్యవతీతనూజు । శైలరాట్తనయాప్రసాదపధిగతవాగ్విలాసుబ్రస్తుతిసేతుకాళిదాసు । పార్వతీవల్లభోపాసనునెమ్మది బాడుదునేనులవాడభీము । తనకవిత్వంబునారాయణునకొసంగి । యవ్యయానందమైనకైవల్యనందినట్టి। పుణ్యచరితుసిబమ్మెరపోతరాజు । నాత్మగణుతింతుమహాత్ముయాతనికవులరుణమను ॥ గీ ॥ ధరరహాపరార్పితంబనుచుదెలుగు । కావ్యమునసక్లిష్టకల్పనముల । లేనితప్పులెన్నబూనుదురాకొండ । రోర్పులేకబలుకనేర్పులేక

వ॥ అనియిట్లు ముఖ్యదేవతావందనంబును సుకవిస్తవంబును గుకవినిందయుం
[illegible] గావించి ॥ గీ॥ [illegible] రామ్యాస్య। రాఖ్యమం
త్రికీర్తి [illegible] జనతుడ
ను [illegible] నెడవాడ॥ ఇష్టదేవతలంబును॥ క॥ ఘన పాండిత్యమెలరగ
స్తుతవచే [illegible] । [illegible] । మునుమును తె
న్గుగ గానమొనరించి నెరుగ॥ క॥ ధనమును కౌస్తుభమణి। హారునకును మే
ఘ [illegible] కరునకున్ । ఘోర [illegible] । క్రూరునకును యుపనిష
[illegible] ॥ క॥ [illegible] । రఘుకుల [illegible] సంగ కోటి రాజ త్త
[illegible] । [illegible] నైహేతుకాత్మ కారుణ్యనకున్॥
క॥ [illegible] । [illegible] భూమి [illegible] । భూమిలదుగు
లోత్తిగని । బ్రాహ్మణ [illegible] కున్ ॥ క॥ తగుప్రణవపీఠా
సమునకు । జగవల్లభతల్పమున [illegible] బుధుల్ । నిగమములబొగడని
చిహ్న [illegible] కున్ ॥ వ॥ అంకితముగా నాయొన
ర్చంబూనిన యధ్యాత్మ రామాయణంబను మహాకావ్యంబునకు కథాక్రమం
బెట్టిదనిన లోకానుగ్రహార్థంబు శైలనందన చేత ప్రశ్నయొనరింపం బడి త
త్పార్వతీవల్లభ కుశలాంక శేఖరుం డెరింగించిన యర్థంబయ్యు మావల్లభ
వలన నెరింగి కమలాసనుండు నారదున కెరింగించిన తెరంగున తనయుండు
లక్ష్మీపతి యగు వేదవ్యాసమహాముని [illegible] బల్కెననుచు సూతుండు నైమి
శారణ్యపుణ్య క్షేత్రంబున శౌనకాదిమహామునివర్గంబులం గనుంగొని బ్ర
హ్మాండపురాణంబునందలి యధ్యాత్మతత్త్వబోధకంబగు శ్రీరామాయణ
ప్రశ్నోత్తరముల [illegible] బల్కనుపక్రమించి యిట్లనియె ॥ క ॥ రాముడ నేనని యెడు
మతి । నేమరనధనంబు నేయునిల మోహమున నా । రాముడ నే ననుటకతి [illegible] । ము
నిజ్ఞ [illegible] నుసరించెదనెప్పుడున్ ॥ గీ ॥ వాసవనతాంఘ్రి యుగళు సీతాసమే
తు । సదసద్భక్త ప్రసన్నరసాతసూభ । వాసవానీల జలజ పర్వస్మితాబ్జు
సుందరుని [illegible] మానసమందు గొలుతు॥ సీ॥ భవవారి వాహ ప్రభంజను ఘోర
దానవభుజంగఖగేంద్రు రవికులేశు । సీతాసమేతు నాశ్రితమునిత్రిపుత్రు
నచలు [illegible] మేయునఘ విదూరు। జలజగర్భసురేంద్ర సంతతార్చితు జగ
ద్వ్యాపకు భక్తసంతాపహారు। నవ్యయు దశకంధరాచలభిదురు [illegible] శరా
ధ్యు నిత్యు కల్యాణచరితు । నప్రతర్క్యు ప్రతాపాఢ్యు నంబుదాభు । మానవం
[illegible] రాజాధిరాజు । పదముకుం గేయుదశరథభాగధేయు ! రా

విష్ణురిపుభీమునీతాభిరాముఁ గొలుతు ॥ చ ॥ ఎసఁగుధరాభరంబుఁ బరిహరించఁ బసు
రాలినుతింపఁ జిన్మయుం । డవనిపయోరుహాప్తకులమందు జనించి దశాస్యము
ఖ్యదా। నవులనడంచి పాపహననంబగుకీర్తి నిధూమిఁగప్పెఁ జెం। దివెలిగాఁ బ్రహ్మ
మాద్యమునుతించెద రాజనకాత్మజాధిపుఁ ॥ మ ॥ జగముల్ పాయకఁ జెందఁ జం
పనొక్కఁడై సావిద్యుఁడై తన్నుఁగా । ల్వగనమ్మాయకసాధ్యుఁడై పదిదళం
పఁగ రాకసానందుఁడై । దగునైశ్వర్యతఁ జాల్చి స్వీయమగు తత్త్వజ్ఞుండునై
యొప్పున। జ్జగధీశున్ని జబోధరూపు రఘువంశశ్రేష్ఠుఁ భావించెదన్ ॥ గీ ॥ జన
దమతిలేక వినుపించునెవఁడు జదువు । నిట్టి యధ్యాత్మసాజ్ఞచే నైనయురాము।
చరితమఖిలపురాణసుసంమతంబు । పాపములఁ బాసి హరిఁ జెంద నోపువాఁ
డు ॥ క ॥ శివగిరిజాతయురామా। ర్ణవసంగతయునవదగిన రామాయణకా।
వ్యవిమలగంగానదియీ। భువనత్రయమును విశుద్ధిఁ బొందఁగఁ జేయున్ ॥ శా॥
గౌరీనాథసుధాపయోనిధిజమై కల్యాణసంధాయియై। వైరాగ్యోజ్జ్వలమూ
లమైకలిత దివ్యజ్ఞానపస్యంబునై । పారంబొందనిభక్తిసూనయుతమై
భాసిల్లు నాధ్యాత్మిక । శ్రీరామాయణకల్పకంబు విబుధుల్ సేవింతురిష్టార్థులై॥
వ॥ మరియు వినుండొకానొక సమయంబునఁ గైలాసపు భృద్వతంసంబును
రవిశతవిమలంబగు మందిరంబున రత్నసింహాసనస్థుండును ధ్యానినిష్ఠుం
డును సిద్ధసంగసేవితుండును మహామునిభావితుండును నగు సదాశివదే
వుంగనుంగొని వామాంకస్థితయగు పర్వతరాజనందన భక్తివినమ్రయై సకల
హితకరంబును నానందకందంబునునగు వాక్యంబు గానిట్లనియె ॥ సీ ॥ సక
లాత్మసాక్షివై సర్వజగన్నివాసుండవై వెలుఁగొందు శుభగచరిత । నీకు వందన
మిదె నీవు సనాతనుండవు పరమేశ్వరుండవును గాన । ధరసనాతనమగు పురు
షోత్తముని తత్త్వమెఱుఁగఁగోరెదనింక నెంతగోప్య। మయినఁ బల్కఁగదా ప్రా
హసనుభావులు భక్తులకెఱుంగఁ బలుకువార । లిది యొకాదింక యేను నీకు నెంతయు
భక్తి। యుతనుప్రియనిట్లు గాన సమ్మతినిఁ బల్కు । దగును యేవేడుకొనిన యీయు
ధఁబు తెల్ల । భక్తవత్సల కైలాసభవనవాస ॥ వ ॥ ఎట్టులనిన పరోక్షజ్ఞా
నంబును నపరోక్షజ్ఞానంబును తదపరోక్షజ్ఞానపవన కారణంబులగు భక్తివై
రాగ్యంబు లెవ్విధంబులో యవియును నానాతత్త్వవిశ్చేదంబునగు మితంబు
నుంబఱ్ఱదవేని యేననధికారినగుస్త్రీనైనను తారణోపాయంబులగు భవ
న్ముఖోదితంబు సెరింగెద నిదియుకాది గొక్క పరమరహస్యంబు వేదెదనది
ప్రథమంబయాన తీవలయు సర్వప్రాణులకు సదుపాసనాయోగ్యుండగు రామచం

[illegible] జనియించిన భక్తి భవమోక్షణంబునకు ప్రసిద్ధంబొంద
[illegible] సంశయంబు జనియించెంగావున నీదునిర్మలోక్తులచే
[illegible] విన వేడెదను ॥ సీ ॥ దశరథరాజనందనునికొందరుసిద్ధు లాద్యుం
[illegible] సకలమాయాగుణసంప్రసారవిముక్తుడని రేయు
[illegible] [illegible] భజింపుచునవ్విధంబయపరంపరము నొందిరికొం
[illegible] ౹ [illegible] మానసుం డగుచునాత్మ నెఱుంగడ
[illegible] ౹ బలుకగ [illegible] తత్త్వంబు దెలియుగాక ౹ యున్ననీ [illegible]
[illegible] ౹ [illegible] మాత్ముడగునమ్మహేశు చేత ౹ [illegible] బడుగానసము [illegible]
[illegible] ॥ క ॥ ఇటువెఱుగనివాడు భజిం ౹ చుటకే క్రియదగునటంచు [illegible]
[illegible] ౹ [illegible] ౹ డెటుదెలియగబోలుదాని నెరిగింప
[illegible] ॥ [illegible] ॥ మ ॥ సతియే హేతువువల్లనీవు రఘువం
[illegible] తత్త్వంబు [illegible] ౹ [illegible] గోరి [illegible] ధన్యాత్మ [illegible]
[illegible] ౹ [illegible] మనోభీష్టం బొడంగూర్పనా ౹ క్రితరక్షా పర
[illegible] సేవించి [illegible] ॥ వ ॥ పరమాత్ముండగు రామ
చంద్రుని నిగూఢంబును పరమంబునునగు తత్త్వం బెఱుంగవేడితివి గావున నస్మ
[illegible] పరమాత్మయు నిర్మాయుడు మొదటివాడును మహానందుండును
నొక్కండును [illegible] దగు మహామాయచేత జగంబులు
[illegible] లోపట వెలుపలను [illegible] తుండయి యాకాశంబుభంగినుండు
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] నిగూఢు ౹ డగుచుదనమాయన
[illegible] ౹ [illegible] చేతదిరుగు౹ జగములోహాము
[illegible] ॥ [illegible] గువారిక్కథంబున ॥ క ॥ మతిదెలియక
[illegible] మాయ [illegible] ౹ [illegible] డగునాత్మవల
[illegible] ॥ క ॥ [illegible] క్తులనుసుత౹
[illegible] ౹ [illegible] ౹ [illegible]
[illegible] ॥ మ ॥ [illegible] వేరొకకాంతి [illegible]
[illegible] ౹ [illegible] భాస్వద్జ్ఞా
[illegible] ౹ [illegible] చంద్రుని [illegible] గా నేర్చునే
[illegible] ౹ [illegible] ॥ వ ॥ అది
[illegible] బడ [illegible] కన్న
[illegible]

వేఱింద్రియకర్తయగుజీవునిచేత నొనరింపంబడునంతయు కేవలాత్మయం
దునారోపించియేనుకర్తనుభోక్తను ని మోహంబునొందుదురు భానుడి
యందుప్రకాశరూపావ్యభిచారంబుననగ్ని హోత్రంబులేని మాడ్కి పరుం
డును పరిశుద్ధజ్ఞానమయుండును నగురామచంద్రునియందు జ్ఞానాజ్ఞానంబు
లుండనేరవు పరానందమయుండును విజ్ఞానరూపియును గావున నజ్ఞానంబు
నొందుడుతత్సాక్షియు మాయాశ్రయుండును గాన నమ్మహాత్ముని మోహంబు
నొందింపనమ్మాయకు సామర్థ్యంబు గలుగనేరదు మరియును। క॥ అతిదుర్లభ
మిదివినుమిం। కితరులకెరుగంపబోలదీ రామమురు। స్మృతసీతాసంవాదము।
సతసుఖదము మోక్షసాధనంబువ్వ గాక్షీ॥ ఎట్లనిన॥ సీ॥ మున్ను రామాయ
ణంబున రామచంద్రుండు దేవకంటకుదశగ్రీవుసమిత। బలవాహనంబులభం
డనంబునగూల్చి సీతతోడుతను సాకేతమునకు। సౌమిత్రియును వాయుజనుఖ
వానరవర్గములుకొల్వ జనఁ జేరిచినజగద్భ। పుత్త్రాదిబుధులసింపుకలిర్పు
సభను సుఖాసనంబునసక్కభాసమాను। డమ్మహాత్ముడు సూర్యుండిలాధిక
బుద్ధి। కలితువిజ్ఞానకాంతుని నొక్కలక్ష్మి తాత్మ। కార్యహానుమంతు ముకుళితక
రుసరీహు। గాంచియిట్లనెధారుణికన్యతోడ ॥ మ ॥ మనకున్ భృత్యుడు
నీతకల్మషుడునాత్మజ్ఞానపాత్రుండు వా। డనిమస్నిశ్చయ మీను బుద్ధికెరుగన్
...ంవగున్నివనన్। జనకక్ష్మావరపుత్రి సత్కరుణంచేనామీరసిక్షించిరా।
మునియాదార్థ్యము పక్రమించేబలుకన్ మోటంబునం బార్వతీ॥ ఇట్లులోక
విమోహినియగువైదేహి సమర్మకంబుగా॥ సీ॥ రామచంద్రుడు పరబ్రహ్మం
బుసచ్చిదానందుడద్వయుడు నానందుడమలు। డీశుడాత్మయు స్వప్రకా
శుండుశాంతుండు నిర్వికారుండును నిర్మలుండు। నని బుద్ధినూహింపు మగ
చరేంద్రపతంగమూలప్రకృతిలోకములు సృజింప। గాననిజరూపంగ కలిగ
నేననుకొమ్ము మతనిసన్నిధిమాతవితతినెల్ల। నేనె సృజియింపుచుండుదునిది
యెఱుంగ। జాలకజ్ఞులు రామభూపాలునందు। భ్రాంతినొందుచునుందురు
పాధిముక్తు। డారులకెరుగంగబడడగోచరుడునిజము॥ ఇది యెకాదు॥ సీ॥ అ
తినిర్మలంబగునర్కాన్వయంబున జనియించి తాటకిదునిమిసవము। గాచిరా
తిని నాతిగా జేసి మిథిలలో శంకరుచాపంబు బొంకమడచి। నను బెండ్లియై భా
ర్గవునిగర్వమడగించి కదలి యయోధ్యకుఁ బోదవజేరి। పదిరెండు వర్షముల్
పదపడి నాగూడి జనకునానతి వనంబునకు నేగి। యచట నెదిరించునశ్వరాధా
దనుశ్య। దేవకంటకులను ద్రుంచి పితృ పిరిమానము। తేఁ ద్రైనట్టిమంగనలి..తో

డ। గూర్చి, మూగనావున్ జను నో లుపోయెను॥ వ॥ అంతజటాయువునకు మోక్షం
బొసంగి కబంధుని గరసి భవబంధముం జేసి శబరివలనఁ బూజితుండై సుగ్రీవునితో
డ సాచివ్యంబొసరించి ఋష్యమూకంబున వాలింజక్కడంచి సీ తాన్వేష
ణంబు సేయుఁబనిచి ప్రసిద్ధ జలధిపై న మహాపారంబు సేతుబంధనంబు గా
వించి లంకాపురరోధనంబును జేసి సపరివారంబుగ దురాత్ముండగు రావణుంబ
రిమార్చి విభీషణునకు రాజ్యంబొసంగి యేనునుంగూడ పుష్పకారూఢుండై యు
యోధ్యానగరంబునకే తెంచి పట్టాభిషిక్తుండై జెలువొందెననుట యాదిగా
గలమత్కృతకార్యంబులు నీవు కారుండును నఖిలాత్ముండునగు రఘునాయకు
ని యందుమూఢులారోపింతురమ్మహాత్ముండు॥ గీ॥ జనదు నిలువదు చింతగాం
చదు వలంప దొకటియొనరింప దానందుదుజ్వలుండ । చలుదు పరిణామహీ
నుఁడీజాడనన్యు। గలసి మాయాగుణములతో మెలఁగునిటుల ॥ చ ॥ అనిపలు
కంగవాత్మ యును నాత్మ పరాత్మలు వీటితత్వమో । యనిలకుమారనీకు తెలియం
గనుబల్కెదనంచు రాఘవుం। డనియెను మూఁడు భంగుల మహాత్ములు భేదములా
కసంబునం । దునానేటివోచునక్కరణి దోచును చిత్తునికెక్కమెట్లనన్॥ సీ॥
సలిలాశయమునందు వెలయు మహాకాశము జ్జరావచ్చిన్నమందు బింబి । తం
బునను త్రివిధంబుగ భేధమాకసమనను భంగిఁగాంచ బుద్ధ్య । వచ్చిన్న చైతన్య
మచ్చెంతగాక జెల్వగు పూర్ణచైతన్యమట్టి బుద్ధి । యందు బింబితమగు[illegible]
చైతన్యంబునన మూఁడు విధములనగును భేద । మచ్చిదాభాసయుతమగునట్టి
బుద్ధి నలుక కర్తృత్వజీవత్వములు వికాం । ని గహింతుండునవచ్చిన్నుండరయ
నిట్టులలయు నవరాట్స్వరూపుండనుచు సజ్ఞులెలను॥ గీ॥ ఆట్లు యాభాసయును సవి
ద్యాకృతంబు యగుటవలనను బుద్ధి యనగబడగు । గడిగి విచ్చేదదమణంబు
కల్పితంబ యగుట నాతఁడవిచ్ఛిన్నుఁడనఁగఁదగును॥ వ॥ తత్వమసీతి వాక్యం
బులవలన నాతనికఁ బూర్ణునితోడ నైక్యంబు బల్కంబడుచుండంగి బుద్ధి యందుఁగ
ల్పించు చైతన్యంబునకైక్యంబు బల్కంబడదు మరియును॥ గీ॥ అమరు జీవాత్మ ప
రమాత్మలందు నెప్పు। డైక్యభావంబు యీమహావాక్యమునను । యాసమయము
మునతనదు వాక్యములతోడ నడగు నయవిద్య నిస్సంశయంబు వత్సా॥ వ॥ మ
ద్భక్తుండగు వాఁడీమద్వ్యక్తజ్ఞానంబెరింగనేని మద్భావంబుకొరకు యత్నుండ
గునిట్లుంగాకమద్భక్తిరహితులై శాస్త్రంబులను ఘనంబుల మానింగ
ను మూఢాత్ములకు జన్మశతంబులకు నైన జ్ఞాన మోక్షంబులు సిద్ధింప
విచియును । చ॥ అనఘ రహస్యమిద్యాదను మాత్మవినిశ్చయమేన

నీకు బల్కినయదినాదుచింతనములేకనిల్క శరులైనవారికి । వ్యసనవగడిందఁ
భోగములుఁజెప్పినఁనంచుసమిరిపుత్రుఁ । స్వాంతరఘునల్లఘుండనియెకోమలియె
నిచెసికుబఁబల్కెన్॥ సీ॥ అతిగుహ్యతమముహృద్యముపవిత్రము పాపశోధనంబ
పవర్గసాధనంబు । శ్రీరామకథితంబ శేషాగమాంతసంగ్రహమెవ్వరికిభక్తిగ
డఁగిజప్పఁ । నడఁగునసేకజన్మార్జితాఘములుశ్రీరామువాక్యరసకాంమునయో
గి। బృందారకారియుపిశ్వధరితుడు జాతభ్రష్టపాపిష్ఠుఁదేవహంత । కం
డునైననుశ్రీరామకువలయేశు । పూజయొనరించిహృదయంబుతాజనవగ।ప
రమయోగులకైనలభ్యంబుగాని । పదముగలుగునుసురలచే భావ్యుడగును॥
క॥ అనినగృహీతానుగ్రహ । ననుపమధన్యనుకృతార్థనైతినిసదేవి । డెను
మదినిగల్గుసంశయ । మునుమడఁకికరుణననుచు నగసుతయనియెన్॥ చ॥ ప
రమపవిత్రసీతముఖపంకజ సంస్కృతమైనరాఘవే । శ్వరుచరితామృతం
బిఫ్రుడు వానమొనర్చెననెమ్మనంబు । సంసరణముచాపు నంచువినసంతసి
లుఁ ఎంతమాటతృప్తిచే। కురదుస్ఫుటాక్షరంబుగనుగోరెదబల్కఁగదేకృపా
నిధీ॥ మ॥ వినుదేవీరఘునాథుచేతమును నేవిన్నట్టిగోప్యంబురా । మునిచా
రిత్రముదీసిగోరివినినన్ ముక్తుల్ నిజాజ్ఞానసం । జనితోద్యద్భయ రాక్షచే
దనరుభాస్వత్ప్రసంతానమున్ ఘనతాపత్రయ హాసమాబలికెదన్ గౌరీ
[illegible]జాననా॥పట్టులనిన ॥ సీ॥ దశకంధరాదిదైత్య వితానభరముచేత స్త
ప్తమైగోరూపధారయగుచు । ధరణిసమస్తబృందారకుల్ జనుదేరవనరుహా
సనులోకమునకురోద। నంబుసేయుచు నాగనికినగర్భునకంతబలుకంగనమ్మ
హాభవ్యచరితు । డఖిలాత్మవిజ్ఞాని యగుట నొంకిత ధ్యానించి దుగ్ధాబ్ధిస
న్నిధికినరిగి। అతులితపురాణకధకతసంస్తుతులచేత।సిద్ధనిమలులపదములశ్రీశున
ఖిల।లోకహృస్పిసునజరుఁలోకనయును। పరమపురుషునిపనుతించెపద్మజుండు॥
వ॥ ఇట్లానందసలిలావృతనయనుండైభక్తికలితవాక్యంబులసన్నుతిసేయున
వసరంబునదిక్కులతమంబెల్లనివారింపుచు॥ *

—* శ్రీమన్నారాయణుండు బ్రహ్మకుఁబ్రత్యక్షమగుట. *—

సీ॥ వారిజహితసహస్రోరుక్రికాశుడై సాక్షాత్కరించెపద్మాత్ముడప్పు
డకృతాత్ములకుజూడనలవిగానిదేదీయ విగ్రహంబుజుడు సమ్యగదృష్టి। జూడ
జాలకయునుజూచె తద్రూపంబుహరినీలతుల్యంబుదరహాసితము । భాస్యంబు
పద్మపత్రాక్షుఁబుసమటకుండలహార కేయూరాదికలితమవరి । వక్షంబు

నా [illegible] ఫలంబు । [illegible] బువిశదలుగాంచ । [illegible]
[illegible] భరిత । [illegible] జను ॥ మరియును
సీ॥ [illegible] వాహనస్థితుడు [illegible] ।జా
లయాధారుడే సేవ్యుడఖిలపావన । [illegible] పాపహారి యౌ॥ ఇష్ట
[illegible]॥ క॥ [illegible] । [illegible] ముఖులు మించి గణుతి
యొసగ [illegible] । [illegible] । [illegible] పద్మజాండము ధృతకరిపు
టుడై [illegible] గర్భస్థానంబులు [illegible] ॥ సీ॥ దేవకృపా
[illegible] వారిజాతు । నీరూపమీక్షింపనే నెంత
[illegible] పాశంబులు [illegible] । ముక్తులై వారి చేముద [illegible]
[illegible] లనుభవింపబడెను । నీపదాబ్జములకు నెమ్మి మ్రొక్కెదపూ
ర్ణ [illegible] । [illegible] మాయ నఖిలము
[illegible] । [illegible] శ్రద్ధనెన
[illegible] శుద్ధిగాంచలేరు॥ ఉ॥ సత్యపదానురక్తులగు
[illegible] చేత [illegible] । [illegible] పాద
పంకజు! [illegible] సాం । [illegible]
[illegible] ఖండన సేయు ముకుంద మాధవా॥ వ॥ దేవా బ్రహ్మాద్యా
ధికారసిద్ధికొరకు మా చేసెను [illegible] జ్ఞానవంతులై
[illegible] యోగిజనుల చేత [illegible] సేవితుండవై తివి మరియును॥ చ॥ జలనిధి
కన్యక [illegible] । [illegible] తులసీతో
[illegible] । [illegible] వేదములిచ్చి [illegible]
[illegible] కీర్తి [illegible] గరుడేంద్రవాహనా॥ క॥ ధారుణిలో నరులకు
[illegible] । నారాయణ మా [illegible]
[illegible]॥ వ॥ అని [illegible] నుంగొని
[illegible] నారాయణుండై [illegible] సరస్వతీ రమణుం
[illegible] ॥ సీ॥ [illegible] వసుంధరయందు రా
[illegible] వాధీశ్వరుండు [illegible]
[illegible] చేయుచు [illegible] లో
[illegible] । [illegible]
[illegible]
[illegible]

మహాముకశ్యపు। డనుమునితపమునను నాకు నానందమొన । ర్చినజేయుచు స్వ
ము శ్రేం । దినసుతునిగ వేడెనసుమతించితినటులన్॥ మ॥ ఇప్పుడామాటకుపేం
ద్రుడన్ దశరథాధీశుండనా బుట్టెదా । నృపకాంతాత్రితయంబునందువసుస
న్మింతుందనూజుండనై। నృపనాగ్గాకృతులన్ మహీజయయునన్ త్రిక్ విశేష
త్తుమా । ధిపుగేహంబున యోగమాయయునువృద్ధింబొందువాగీశ్వరా॥ క॥
ఏనుసిమ్మాయా సహితుండనై సకలకార్యంబులు చక్కంజేసెద ననుచు హ
వంతుండంతర్థానంబొనరించెనంతట తానందుండమరబృందంబులుం గనుం
గొని॥ మ॥ వినుడీ దేవతలార లోకగురుఁడౌ విష్ణుండు భూభారమో । స్వచమహా
తాండకులంబునందునను శ్రీరామాఖ్యఁ జేబుట్టుగా । వునరాత్మాంశలవానర
ప్రవరులన్ బుట్టించియుఁ గాజివో। నొనరింపందగుపిల్చి నెందడవయ్యుర్వీశ్వ
రుండుర్విలోన్॥ వ॥ అనియమరబృందంబులకుం బలికిభూదేవినననయుం
చిచతురాననుండు నిజభవనంబునకుం జనియె నమరులును॥ గీ॥ ఘోరపా
షాణదంష్ట్రావసీరుహాగ్రి । నఖముఖాయుధులగు వానరశరీర । ములను
బుత్సౌకృతులు దాల్చి జలజవయను । సుదయము బ్రతీక్షసేయుచునంతిరపు
డు ॥ క ॥ అనుచుశశాంకకిరీటుం । డినవంశాంబోధిచంద్రుండికమీఁదజనించు
నతద్విధంబు బల్కెద । వినుమని యొతపాఁరశైలవిభునందనితోన్ ॥ ఎట్లులని
సీ॥ అతిధార్మికుండయోధ్యానల్లభుడుసర్వలోకవిశ్రుతుడు భాగ్యాకరుం
డు । సత్యపరాక్రమశాలిశూరుడు దశరథుడను రాజుమూర్ధన్యమౌళి । తన
యులు లేకచింతను గృస్సియొకనాడు ఘనువసిష్ఠునిబిల్వబనిచి యోమ । హా
త్మపుత్రులు లేనియాఖిలరాజ్యముదుఃఖ కరము గావున నెట్లు గలిగెదరుస । ము
త్తలక్షణలక్షితుల్ మహాతులాత్మ । జులు దయామతితోడ తబలుకుమని।
సమ్మునిశ్రేష్ఠుడని యెధరాధినాథ । చింతిలకు తావకాభీష్టసిద్ధి యగును॥ గీ॥ స
త్వసంపన్నలును దేవసములునల్వు । రాత్మజులు గల్గెదరు శాంత కిధిపతిత

—* దశరథుఁడుఋశ్యశృంగుని రావించి పుత్రకామేష్టి యొనర్చుట. *—

ప। మహుథనంబుగగలపుణ్యుడవని ఋశ్య । శృంగుడాతని సిటకు దేరంగబను
పు ॥ వ ॥ ఇట్లొనరించి నేమునుంగూడ పుత్రకామేష్టి యొనరింపుమనిన దశ
రథుండును మంత్రులతోడంజని ఋశ్యశృంగుం దోడి తెచ్చి పరిశుద్ధుండై వి
శోకల్మషులగు మునులంగూడి యజ్ఞకర్మంబు ప్రక్రమించి శ్రద్ధాయుక్తుండై వే
ల్చుచున్న సమయంబున తప్తజాంబూనదప్రభుడగు హవ్యవాహనుండు

స్వర్ణ పాత్రస్థంబగు పాయసంబు కరంబునం బట్టి హోమకుండంబున్నం
డుదిత్యుండై పల్కెను ॥ క ॥ కొనుఁడీ పాయసమిది గొను । మనుజులకునుతత్వ
వెలయుదువు మహిలో వరమా । త్మజంబనురవిసిజిక్షత । మనిప శ్రీరథునకునొస
గి యజ్ఞపురుషుఁడనియెన్ । ఉ॥ అంతటకోరికల్సఫలమాటకుసమ్మతసమందియమ్మహీ
కాంతుఁడు మాన్యవర్యులకు ప్రక్రియ మ్రొక్కి తదాజ్ఞఁ గైకయీ । కాంతకు కోస
లాత్మజకు నై కొను పాయసమిచ్చె గోరి తా । నంత సుమిత్ర వేడ గ్రియంబున వా
రిచ్చె భాగముం బెలన్ ॥ వ॥ సగంబు సగంబొసంగి యిట్లు భుజియించి రాజకాంత
లంతఁ గర్భమున నగభృత్తై దేవతలభంగి భర్తసౌ ఖ్యాంతరంబుల జేన్పొందిరంత
దశమమాసంబున కౌసల్యకు మారుం డ్వయుంగనియె నవ్విధంబు వినుము॥ ఉ॥
వైన మైన యొప్పు చైత్రశుద్ధనవమిన్ కర్కాటలగ్నంబునన్ । వనజాప్తుం
డుచ్చ సామెజెందగ వచ్చు స్వక్షమింపొందగా । చ్చునిం పై గ్రహపంచకంబ
సుర తేజో గ్రహముండన్ సరా । తనుదావిర్భవమొందె నచ్యుతు డమత్య
ప్రార్థితుండై ॥ వ॥ బృందారకులు మందారసుమంబులందందవర్షింపు
చుండిరి నైపుడు । సీ॥ కలితనీలోత్పలదళనిభ శ్యాముండు పీతాంబరధరుం
డు నాకారరూప । మాణిక్యకుండలమహితకపోలుండు నంభోజరక్తనేత్రాంతు
డు । కరసహస్రప్రతి కాశకిరీటుండు నాకుంచితాలకుండబ్జపాంచ । జన్య
రోమసహస్రా శోభితచతుర్బాహుండు సంతతోత్సాహుండాత్మ । సత్ప్రా
హ్లాదచంద్రసూచితసంస్మితుండు । భూరికరుణారసావృతపుండరీక । లోచ
నుండు సుభక్తవంధమోచనక్రి । యాచణుండును భువనవిరోచనుండు॥ వ॥ మ
రియు శ్రీవత్సహార కేయూరనూపురాదిభూషణుండును వనమాలికావిరాజి
తుండును జగన్నాథుండు గానంబడిన విస్మయంబునొంది హర్షాశ్రు
జలపూర్ణనయనయై కరంబులు మొగిడ్చి కౌసల్య యిట్లనియె ॥ చ ॥ జననుత
దేవదేవ వరచక్రగదాధరవందనంబుని । న్ననయము వాగగోచరుడనచ్యుతు
డన్ పరమాత్మ యన్ సనా । తనుడనతీంద్రియుండనుచు తత్వవిదుల్ వచి
యింతురయిన మా । యనుజగదుద్భవస్థితులయంబులొనర్చుచునుందువెంత
యున్ ॥ వ ॥ దేవా సత్త్వాదిగుణసంయుక్తుండవై స్తోత్రార్హుండవయితివి
గాని విచారింపన మలుండవనఖిలంబు సేయు భంగినుండుదువు గాని యకర్తవును
నడచిన మాడ్కి దోతువు గాని గవనవర్జితుండవును వినినపోల్కి నగుపడుదువు
గాని తత్సాధనరహితుండవునుకసిన యట్లు వెలయుదువు గాని కనంగొనిన వాఁడ
వును నిట్లు సాధనంబులు లేక సకలకార్యంబులు నొనరించుచు కు బ్రహ్మ యిల్లిద మే

సుస్ఫుటమెకాదు అప్రాణోహ్యమనాశ్శుభ్రః ఇత్యాది శ్రుతివచనంబులు నుంగలవు సకలభూతంబులయందును సమంబుగనుండియు నజ్ఞానధ్వాంత చిత్తులగువారలకు నగుపడవింక సద్బుద్ధులగుపుణ్యులకుం గానవత్తువు మరియు ను॥ గీ॥ లోకములకుభక్తులోలతగనుపింప । పుణువులట్లుపంకజాండకోటు। లుదరమందుదోచువిదితుండవిబ్భంగి । కలిగితద్యానాదుదర్శ్మ దు॥ ఏను ను॥ సీ॥ కనులపండువుగాగ గనుగొంటినీదివ్యమంగళమూర్తి నీమాయచేత। దుర్భరసంసారతోయధిమునిగినవాడు దానికి నిట్లుజూడబడుట । నీదయాళు త్వంబునేడందరికి తేటపడియె విశ్వమనేకభంగులుగను । ద్రిప్పనీమాయనెన్న ప్పుడుజెందక యుండనోనర్చి యియ్యుజ్వలంపు । రూపముపసంహరింప సిరూఢముగను । దర్శనంబిమ్మునను గన్నతండ్రినేడు॥ వ॥ ఇట్లుమునలాలనాలింగ నాలాపంబులనుత్కటంబగునజ్ఞానంబును త్తరించెదనసిన నెయ్యాది యభీష్టంబ దిసమకూతున్ననుచు భగవంతుండిట్లనియె। మ॥ జననీ రావణుకూల్చిభూభర మడంచంభారతీనాధుచే। తనునీవున్ బతియున్ జపంబునను పుత్రత్వంబునొంద న్నుతిం। చినమీచేతనుప్రార్థితుండనగుచున్ శిష్టావనోత్సుకతన్ । జననంబం దితిపూర్వభాగ్యమిటుమత్సందర్శనంబబ్బుటల్ ॥ గీ ॥ నాదుమూర్తిదర్శ నంబుమోక్షకరంబు । పామరులకుదుర్లభంబుగాన । తనయుడని యలత్స్వ మ్మునోబూచకదలంపు । షమ్మనంతత బు నెమ్మనమున ॥ క ॥ విమలమణి నములసంవా । దమువినిసతింగజనువదగుమత్సారూ । ప్యమా మరణవేళను త్స్మృతి । యమునసంశయముమముక్తుడగునతడంతన్ ॥ గీ ॥ అనుచు బల్కి బాలుడై రోదనముననర్చె । బాలుడయిననింద్రనీలరుచియు । కర్ణనాలకునం టు కనులు సుందర మూర్తిన్ । బరిగి జూడ కనుల పండువయ్యె ॥ ఇట్లుబాల

—దశరధుడు పుత్రోత్సాహముసేయుట.—

సూర్యసన్నిభుండును పాలితాఖిలలోకపాలకుండునై యొప్పె దశరధుండు నానిట్టికుమారజనన మహోత్సవంబువిని యానందార్ణవ మగ్నుండయి గు రువరసమేతంబుగాజనుదెంచి॥ క ॥ కమలజకోమలపాదుని । కమలాక్షుని కమలకరునికమలోదరునిన్ । కమలాధినాథునిన్ హృ । త్కమలాస్యునిక మలనయనుగనియెనుబాలున్ ॥ వ ॥ ఇట్లుగనుంగొని హర్షాశ్రుసంప్లుతుండై గురుచర్యుచేత జాతకర్మాదికర్తవ్యంబులొనరించెనంత। క॥ భరతుంగనియె

సుకైకయి । గరిమఁ గవలను సుమిత్ర గనియె నుర్వరణి । శ్వరుడవ్వేళఁ బిత్రు
రవరులందఱ నియించెనిష్టకస్తు ప్రతతికి॥ అప్పుడు కౌసల్యానందనుం గనుంగొని॥
గీ॥ సూర్యకులజ్ఞానమడగి విజ్ఞానసుహిమ । నెవని యందును మియించు రేవడు
గ్రీడ । దానొనర్చునొ యతనికిదవిలి గురుడు । నామకరణంబొనర్చె రాము
డను॥ తక్కినకుమారులము ద్వారంగాంచి॥ గీ॥ ధరణి భరియించు గావున
భరతుడరుల । మనుమగావున శత్రుఘ్నుడను పమాన । లక్షణాన్వితు డౌటను
లక్ష్మణుండు । ననిముదంబున నామధేయంబులొసగె ॥ వ ॥ వారును పాయస
సాంశంబుననుసరించి రామ లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నులన వేరువేరవిహరిం
పుచుండిరందు రామచంద్రుండు లక్ష్మణసహితుండై బాలక్రీడలను ముగ్ధభావ
ంబులను జననీజనకులకు ముదంబొనరింపుచుండె నప్పుడు॥ సీ॥ స్వర్ణమయా
శ్వత్థపర్ణముక్తాఫలప్రభ సొగసగు ఫాలభాగమునను । నడుమను శార్దూలనఖ
ముగూర్చిన రత్నముల హారదామంపగు గళమునందు । కనకాంచితంబులర్జునశలాట
కముల చేవ్రుల కంకణములు చేతులందు । మొలను గంటలు పాదములనునందె
లు పావడములు గజ్జలునిట్టులమరితోడి । బాలురనుగూడి ముంగిటలీలతోడ।
నెలగి గంతులువైచు నాచిన్నికొమరు। రాముగనుగొని దశరథభూమిపభుడు।
సంతసమునొందునప్పుడు కౌసల్యతోడ॥వ॥ మరియు భుజియించునవసరంబున॥
కం॥ రామా భుజియింపగరా। వేమాయయ్యయనితండ్రి బిలువడయత। దావి
ని రామారారా। దామాదగ్గరకటందు దగబట్టజనక॥ వ॥ అప్పుడు మహాయోగు
లమనంబులకును స్ఫురింపనందని పరబ్రహ్మంబు దశరథుని నుమతంబున ద
న్నుండట్టవచ్చియోపకనలసటం జెందు తల్లియందు గరుణించి మందహాసంబు
ముగంబునం దళుకొత్త కర్దమాంకిత పాణితలుండై దనయంతం జనుదెంచి॥
సీ॥ కబళమొక్కింతగొనితొంటికిరణివేగ । బరువులిడుచుండునిట్లుదంపతు
లకఖిల । భూతలానందకరుడగు పుణ్యమూర్తి । బాలలీలలసంతోషపరు
లజేసె॥వ॥ కౌసల్యయు నెలనెలను నువాసినీజనంబులకు విచిత్రంబులగు పాయ
సంబులొసంగుచు రఘువంశోత్తమునలంకరింపుచుండు నంతలోకపాలతుల్యులు
నగు కుమారులును కౌమారవేళసంప్రాప్తులైన వసిష్ఠుచేత నుపనీతులై
సర్వవిద్యావిశారదులును ధనుర్వేద నిరతులును సర్వశస్త్రాస్త్ర కుశలు
లును నై మాయామానవరూపంబులనొప్పిరయ్యెడ ॥ సీ ॥ సాదరంబునరఘు
స్వామి వెంటనె లక్ష్మణుండెడబాటులేకుండు సేవ్య । సేవకభావంబు
జొప్పడగ భరతునితోడ శత్రుఘ్నుండు వీడకుండు । రామచంద్రుడును తురగ

గాఢీభూతుండై ఘననిషంగంబులు కాముకఁ గాన | నంబును బూని వెంటను లక్ష్మ
ణుఁడు రాఁగ వనమున కేఁగి యవ్వనమునందు | గలుగు క్రూరమృగంబుల గార్ము
కప్ర | ముక్తనారాచములఁ గూల్చి భక్తితోడ | జనకునకు వేల్పుడోనఁచి సక
లలోక | సమ్మతములగు కార్యముల్ సల్పుచుండు || వ || మరియు నా రాఘవుం
డు నిత్యంబును బ్రొద్దున మేల్కాంచి సరయూజలంబుల గృతస్నానుండై కాలో
చితకృత్యంబులు దీర్చి జననీజనకులకు నమస్కరించుచు పౌరకార్యంబులు విన
యాన్వితుండై యొనర్చుచు బంధుపరివారుండై భుజియింపుచు మునిబృందం
బుల వలన ధర్మశాస్త్రాదిరహస్యంబులు వినుచు దెలియఁజాలయు నెడల దెలియ
నడుగుచు నవికారియు పరిణామహీనుండును విచారింప నేద్దియు సేయని వాఁడు
ను పరమాత్మయు నయ్యు మనుష్యలోకంబున ననుసరించియుండె ననుచు || గీ || వ్యో
మకేశుఁడాత్మభామామణి కెఱుంగ | బలికె యింక సవనపాలనంబు | సేయు భా
నువంశశేఖరుం డవ్విధం | బెఱుక సేతునను చునిట్టులనియె || అట్టి సమయం
బున || సీ || ఒకనాఁడు గాధేయుఁ డుగ్రాంశుసదృశుఁడు పరమాత్మ మాయచే ప్ర
భవమొందె ! నని వినిగను గోనయాకాంతుజను దేర దశరథుం డర్ఘ్యపాద్య
ములొసంగి | విధ్యుక్తపూజ గావించి కేలు మొగిడ్చి యేకృతార్థుఁడ మీరలి
టకువచ్చు | టనతోన సంపదల్ జనుదెంచె మీవాంఛితంబు బల్కుడు సేతు తప్ప
కిప్పు | డని యె కౌశికుఁడని యె యేనమరపిశ్చ | తతికి పర్వమ్ములను ష్టి దనర సేయ |
జుండమారీచుఁడును సుబాహుండు తపను | చరులు చను దెంచి విఘ్నంబు సలు
పుచుండ్రు || వ || తద్వచనార్థంబు భవదగ్రనందను రామచంద్రుం బనుపుమనిన
పఙ్క్తిరథుండును భీతుండై మంతనంబున వసిష్ఠుం జీరి గుణాకరుండగు రామచం
ద్రు వీడఁజాల నెట్లు మేలౌననుచు వెండియు || క || గాదేని ముని శపించును | నాదు
సుతు ననేకహాయనక ప్రీతతపసో | త్పాదు విడి మీద బ్రతుకగ | రాదు యసత్యం
బు నొందరాదెటులోకో || చ || అనిన వసిష్ఠుండిట్లను రహస్యము నెమ్మదినుం
చు రాముఁడుఁ | మనుజుఁడు గాఁడు విష్ణుఁడు సనాతనుఁ డవ్యయుఁ డిద్ధరాభరా | ప
నయ మొనర్పుమంచ జుడు బల్మరు వేఁడఁగ మానవాకృతిఁ | జననము నొందె
భక్తజన సౌఖ్యఫలప్రదమూర్తిఁ గావునన్ || వ || ఇది యెకాదు తొల్లి నీవు బ్ర
హ్మదేవునకాత్మజుండవు కశ్యపుండను ప్రజాపతివి మహాభాగయగు కౌసల్య
యు దేవమాతయగు నదితి మీరలు గ్రాహ్యావిషయులును విష్ణుపూజాధ్యానై
కతత్పరులును నగుచు బహువత్సరంబు లుగ్రతపంబు గావింప నప్పుడు వ
రదుండును భక్తవత్సలుండును నగు నారాయణదేవుండు ప్రసన్నుండై వరం

బు చేతుండనిన దశరథా నీవు రామునందనుండవు గమ్మనుచు బలికితి నిట్లు మీచేత సత్యప్రియుండై భూతభావనుండగు భగవంతుండు పుత్రుండై జనియించె రాఘువంశంబునందు మరియును॥ గీ॥ ఉరగపతి లక్ష్మణుండయ్యె ధరరథాంగ । ములు భరత శత్రుఘ్నసూదన మాతులగుచు । దనరు యోగమాయ సీతనగ బుట్టె । జనకభూవిభు తనయ శ్రీమనుజవర్య ॥ క॥ గాననమునీంద్రుడు రాముని । జానకి నిం గూర్చ వచ్చె సంశయ మింక నీ । మానసమున దలపకుమీ । తోనంపుము సుతు లదివిజతుల్యా జనవరా ॥ క॥ ఇది యొరులతోడ బల్కక । గదు గావున నసమ్మదమున గాధేయుని పూ । జదనిపి బనుపు సుమిత్రా । సుదతీసుతు గూర్చి రాముసు గుణస్తోమున్ ॥ వ॥ అనిన రాజవరుండగు దశరథుండు ప్రముదితాంతరంగుం

—*దశరథుడు విశ్వామిత్రుని యాగరక్షణార్థమై రాముం బంపుట.*—

డై కృతకృత్యుండనైతినని తలంచి॥ చ॥ జననుత రామ రామ రఘుసత్తమ లక్ష్మణ యంచు నాత్మనం । దనుల నుజేరి వారి వదనంబులు బల్మరు మద్దుగొంచు న । మ్మునికి నొసంగె నంత నతిమోదము నొంది శుభంబు బల్కుచుం । జనియెను కౌశికుండు భృశ శాంతుడునున్ భగవంతు డయ్యెడన్ ॥ వ॥ ఇట్లు శరశరాసనంబులు బూని దాశరథులు తన వెంటం జనుదేర కొంత దేశంబతిక్రమించి యచ్చట ॥ సీ॥ గాధేయమౌని రాఘవుగాంచి గ్రహణమాత్రమున క్షుత్పిపాసాదికష్టములు జెంద । నియ్యవిద్యలమర విసర్జితంబుల నతిబలయును బలయు నారగు రెండు విద్యలు నొసగె నవ్వేళ భాగీరథీయవతరణంబు సేయంగ నచట । తాటకావనము ప్రాప్తుండైన సత్యపరాక్రమశాలియా రామచంద్రు । గాంచి ముని బల్కె నిచట రక్కసి జనంబు । బాధసేయును కామరూపములు దాల్చి । తాటక యనంగ బరగుచిత్తసునొందు । దలపకను దాని హింసింపవలయు నీవు॥ చ॥ అనిన ముదంబునొంది యురగాధిపసన్నిభ మాత్మసాధనం । బునదగు చాప మెక్కిడెను హారవ మవ్వస మెల్లనిండ జే । సిన నది యుక్ బలాహకము సింధుపతిన్ విడిపస్ప్రుభంగిరా । ముని పయి నాప్పుచుంగవిసె భూధరమున్ బగులన్ మహోగ్రశన్ ॥ వ॥ తత్సమయంబున లక్ష్మణాగ్రజుండును నొక్కతీవ్ర భల్లంబున దానియురంబు నగులనేసె నదియు ప్రవాహంబుగ రుధిరంబు గ్రక్కుచు నేలంబడి తొల్లి శాపంబువలన పిశాచత్వంబు నొందియు నా రఘునందను ప్రసాదంబున విముక్తయై సర్వాభరణకలితంబును సుందరంబును నగు యక్షదేహంబునొంది రామునకుం బ్రణమిల్లి తచ్ఛాపనంబున దివంబునకుం జనియె నం

త ॥ గీ ॥ శిరము మూర్కొని కౌగిట జేర్చి రామ। చంద్రునకు కౌశికుండస్త్ర
సమితిమంత్ర। సహితముగ నిచ్చెనసిహమయుత్మోధ సేంద్ర ।తనయు తోడు తబ
లెక్క మోదమునవహించుడు ॥ వ ॥ అంతనత్తరిమ్యాంబును ముని సంఘకులంబును నగు
నొక్కసిద్ధాశ్రమంబున కౌశికుతోడ నారేయి నిలిచి ప్రభాతంబగుడు సిద్ధచా
రణ సేవ్యంబగు నమ్మహా తపోవనంబు జేరిన ॥ క ॥ మనుసల్లను గాధేయు వ।
చనమున బూజయిడిరమలచారిత్రులకున్। ఘనకనక గాత్రులగుదు। జ్జనబల
జైత్రులకు రామసౌమిత్రులకున్ ॥ క ॥ మునివరు దీక్ష వహింపుము। దనుజు
లవానెంత యునవనము దంబుడుచున। మ్మునివహ్ని వేల్వ దొడం। గెను తనఘన
నిష్ఠ చేతగిరివరతనయా ॥ వ ॥ ఇట్లు మునిసహితుండై హోమంబు గావిం
పుచునుండు మధ్యాహ్నంబున రాక్షసులును కామరూపులునగు మారీచసుబా
హులును రుధిరాస్థి నిచయంబులు వర్షింపుచునంబరంబునం దోచిన రాఘవుం
డును ॥ ఉ ॥ చూచి శరాసనంబుగొని స్రుక్కగ నెక్కిడియొక్క పెట్ట నా।
రాచయుగమ్మునర్పి సుకరమ్ముగ జిమ్మగ నందొకమ్ము। మారీచు నృగాయమాన
ముగద్రిప్పుచు రొప్పుచు నప్పయోధిలో। వైచెసుబాహు గాల్చె శిఖివైఖరి
రెండవ కాండమయ్యెడన్ ॥ గీ ॥ అదియు సత్యవ్రతంబయ్యె తదనుచరుల। పలువు
రను ద్రుంచె రామభూపాలుతమ్ము। డమరులెల్లను జల్లిరి సుమములెంతొ। మొ
రసెన్నిర్జర దుందుభుల్ బరగనపుడు ॥ వ ॥ సిద్ధచారణులు సంతసించిరి విశ్వామి
త్రుండును వేషంబగు సవనతంత్రంబు నిర్వర్తించి పూజార్హుండగు రఘునంద
నుంబూజించి యంకంబునందిడుకొని బాష్పకులేక్షణుండై భక్తితో ముతకౌగి
లించుచు పక్వఫలాదుల సలక్షణుండగు లక్ష్మణుం దృప్తుంగావింపుచు మధురం
బులగు పురాణవాక్యంబుల దివసత్రయంబు గడపి నాలవదివసంబున రఘునంద
నుం గాంచి ॥ సీ ॥ రామ రామ విదేహరాజపట్టణమున జనకభూవర మహాసవ
నమలరు। నచటమహేశుశరాసనంబు పినాకపాణి చేతొల్లి నిల్పంగబడియె।
సత్వసంపన్నంబు శైవంబు గావుననవి రెండుసీక్షించి యుపుడేహ। భూవల్లభు
నిచేతపూజలు వడసియ యోధ్యాగమము చేతయుక్తమసిన। సంతసమునొంది
యుందరచ్చటను వెడలి। జనుచుగంగా సమీపమందునను గౌతె। మాశ్రమము
పుణ్యదంబహల్యాతపస్ప్ర। భాసమంచితి తలచు నేప్పడగ గాంచి ॥ వ ॥ ది
వ్యపుష్పఫలోపేతంబుల పాదపపుంజంబులుంగలిగి నానాజంతువివర్జితంబును
రాజీవలోచనుండును నగుంలక్ష్మణాగ్రజుండు గాధేయునకిట్లనియె ॥ క ॥ మునివం

ఘనభూరుహములు నెనసి మృగాద్యఖిలజంతుహీనంబయ్యెన్ । మనమున కా
హ్లాదనమొన । ర్చునయిట్టివనమెవరిదో కొనకొని చూప్పరె యనఁగన్॥ వ॥ దీనియథా

—*విశ్వామిత్రుండు అహల్యాశాపంబు రామునకుఁ దెల్పుట.*—

ర్థంబు బల్కెద వినభగవంతుండగు కౌశికుం డిట్లనియె ॥ చ॥ వినురఘునాథ ము
న్మును జనవిశ్రుతకీర్తిఘనుండు బలత్తపం । బున మధుసూదనుం భువనపూజితుఁ ద
న్పెను గౌతమాఖ్యుఁడ । మ్మునివరు బ్రహ్మచర్యమున మోదితుఁడై కమలాసనుం
డహల్యను బరిచర్య సేయఁగ దయామతి నిచ్చె త్రిలోకసుందరిన్ ॥ ఇట్లొసంగిన॥
క॥ అవ్వనితతోడ మునివరు । డివ్వనమున నిలువ నిర్జరేశుఁడు సమయం । బె
వ్విధమున దొరకొనునని । నవ్వనితం జెందననుచు నరయుచునుండెన్॥ గీ॥ అంత
నొకనాఁడు సేయు నమ్ముని స్నానార్థ । మరుగ నతని వేషమంది యతని । కాంత నెం
తొ గదిసి గ్రక్కున వెలువడి । తనుగుడేర మునియడ్డపడియె ॥ వ ॥ ఇట్లెదురు
పడినరమకోపనుండగు మతనవేసంబూనినయాఖండలుం గనుంగొని॥ సీ॥ ఎవఁడ
వీవ్రదురాత్మ యిటు మత్స్వరూపివై జనుదెంచితివి బల్కు సత్యమింక । గాదేని
నుభస్మ గావింతు నిక్కసంశయమన్న మది నెంతొ భయమునొంది । కరుణిం
పు కామకింకరుఁడనై వేంద్రుండ నెరుఁగక జేసితి నింతవట్టు । ననిపల్క క్రోధతా
మ్రాత్ముఁడై మూఢాత్మ యోనిపై నాసక్తి నొందితీవు । గావున సహస్ర
యోనుల గాయమొందు । మనుచు శపియించి స్వాశ్రమందునకు నేగి।
ప్రాంజలిని లేపమానను భార్యఁ గాంచి। కోపమునని ట్లుబల్కెను కుధరితనయ॥
గీ॥ శిలవు గమ్ము యిచట శీతవాతాతపం । బులకు నోర్చి తపము సల్పు రామ।
రామయనుచు బగలు రాత్రియు పరమేశు । భజన సేయు హృదయపద్మనిలయు
వ॥ మరియు నిరాహారవై యుండుము ఈ యాశ్రమంబు జంతువిరహితంబయ్యె
డు నిట్లు వర్షసహస్రంబు లనేకంబులు జనినపిమ్మట దశరథరాజ నందనుం
డును శ్రీమంతుండును నగు రామచంద్రుండు సానుజుండయి చనుదెంచి యి
య్యాశ్రమంబునం గల శిలపాదంబున నాక్రమించు నాసమయంబున ధూత
పాపవగుచు భక్తితోడ నమ్మహాత్ముం బూజించి ప్రదక్షిణనమస్కారంబులుం
గావించి వినుతించి శాపంబువలన విడువంబడి తొంటిభంగి సుఖంబున నా
ముసేవ యొనరింపంగలదానవు గౌతమ మునీంద్రుండు నగోత్తమంబగు హి
మాలయంబునకుం జని యొంఘునందనా యదిమొదలు ఆయహల్య భూతంబు
లకదృశ్యయై నాశిలగోల నీ పాదరజస్పర్శనంబు గాంక్షించుచు వచ్చు

రంభను తపంబు సేయుచు నీసమయంబునకును నిల్చియున్నయది గావున॥ గీ॥ పావనము సేయుము భార్య బ్రహ్మపుత్రి । ననుచు హస్తంబు పట్టి తోడ్కొనుచు నేగి । జూపినను జేరజని కాలు జొన్పెమొదట । గాంచె రాముండు గౌతమకాంతనప్పుడు ॥ వ ॥ కనుంగొని యేరామచంద్రుండను నమస్కరించి ననహల్యము॥ * * * *

—(*) శ్రీరామదేవునహల్యవినుతించుట. (*)—

సీ॥ నీలమాణిక్యసన్నిభుపీతకౌశేయవాసులసన్మందహాసుపుండ । రీకలోచనుమహాశ్రీవత్సచిహ్నితఘనవత్సు సాయరకార్ముకాఢ్యు । రఘుకులాధిపుసుమిత్రాపుత్రసంయుతు సకీర్తికలితదిఙ్నిచయుధీరు । బహురమానాథుముందరగాంచి గౌతమువాక్యముల దలచి శ్రీవల్లభుండు । యితడు నారాయణుడు పరుడీశుడనుచు । మించి యతిగౌరవమున బూజించి మ్రొక్కి । యతివహాహర్షపూర్ణనేత్రాంతయగుచు । తనువు పులకింప వినుతి సేయగ నదొడంగె॥ ఉ॥ దేవ జగన్నివాసభవదీయపదాబ్జరజఃకణాలిచే । బావనినైతికోరికలు పొల్పెసంగి పిచిత్తవృత్తిగా । శ్రీకరపద్మజాదిమునిబృందము లెప్పుడు జూడగోరు తత్పావనధూళినంటికను బండువుగంటి దివించ రాఘవా ॥ చ ॥ జననరవింతనీదుగుణసంపద మానుషవేషధారివై । యనయము మోపి తాత్తులగు వెందర చేతువు నిశ్చలుండ । వయ్యనుజరింపుచుతు నన్నిటను నొప్పియు నాకేడనుంను పెల్లహా । యనుస్వవశంబొనర్చియు దదానుసరత్వ మొనర్తువెంతయున్ ॥ ఉ ॥ ఏపరమేశుపాదరజమెంతయు దాల్చి పవిత్రమైకుభృ । త్పపయోజసంభవులజాలబునీతుల జేసె గంగనే । యాపరమేశ్వరుండె సదయామతిదృక్పథమందు రామధా । త్రీపతియై గనందగె మదీయపురాకృతపుణ్య మెన్న శక్యమే॥ గీ॥ అమలమత్స్యావతారు రామాభిధాను । సగుణు పద్మపలాశలోచను ధనుష్క । రాఢ్యు గనజేసు శేషహ మహాత్ము విష్ణు । భజన మొనరింతు హరి నొండు బలుకదలప॥ గీ॥ ఏమహాత్ముని పదరజంబెపుడు శ్రుతులు । వెదకు వాణీశుడే దేవు విమలనాభి । పద్మమున బుట్టె శివుడే భవ్యనామ । మునరిసకుడ య్యారామమూర్తి దలతు॥ చ ॥ ఎవనిశుభావతారకథ లెప్పుడు నారదపద్మజాంబిక్తా । ధవులొగి బ్రహ్మలోకమున దద్దయు గానము సేయువాణిదా । చెవులకు సోకి బాష్పకణసిక్తకుజోరుకుచాగ్రసీమయై । దవిలి స్వేచ్ఛగలకింబలు దత్పదసరోజముల భజింతునెన్ ॥ సీ ॥ ఆ ... ...

స్త్రీరాణువునుసుంత వఱకవ్యాపకుండవగుచు | నావరించుండవాద్యంతశూన్యుండ
వు జగదుద్భవస్థితి సంహరణముల | కొక్కఁడవయ్యును మాయ నొందవిట్టినీవు
లేవు [illegible] | చరంబులను నిజభృత్యజనాను గ్రహార్థం
బుగద్వైతచరాదిమూర్తి | నఖిలసంపూర్ణుండవును స్వయంప్రకాశ | డవు
స్వతంత్రుండపట్టిచే జడివిపోఁగడ | యేనుబగుమునె గానమొక్కఁడునుని
జమో। బ్రహ్మపితవాఘపల్లవచూపృత్తోడ ॥క॥ మునినీపభిమానంబున। వనజా
ల ఘులాంలనమునవహింపఁబడినం। బున భువియుగష్పించిన। ఘనశంభవదీ
యచరణకంజమునుగొలుతుక్॥ చ॥ జగములకాదిభూతమవు సర్వజగద్వలయా
వృత్తయుండవురక్ । జగమువృషికభూతచయసంభరితుండవునయ్యువేరెయొప్ప
గగనపింపుపిరయువబాలకనాప్రణవాఖ్యతోడఁబ। లక్కఁగనగుమేటిపీవభువలం
పటమానసమారవశా ॥వ॥ దేవా జగన్మయుండవయ్యు వాచ్యవాచకభే
దంబులను కార్యకారణకర్తృత్వ ఫలసాధన భేదంబులను బహురూపయగు
మాయవలనకొక్కఁడవయ్యుభ్రికాశించుచుమాయిదుండవు పరమేశ్వరుండవు
నగు నిన్నుభవన్మాయా మోహితస్వాంతులగువారలునిక్కంబుగ నెఱుంగ
లేక మనుజమాత్రునిఁ గడలపోయుదురవ లుండవగునీవు విహాయసంబపో
లిక నప్పుటబహిరంతరంబులవెలింగెదవు తత్సంగరహితుండవు నచలుండవు
నిత్యుండవు శుద్ధుండవు సముండవద్వయుండవు నగునేతాదృశుండవగుని
న్ను మహాత్మనగు నేనెవ్విధంబున నెఱుంగంజాలుదుఁ గావున నన్యచిత్త
నయి శతసంఖ్యలు ప్రణతి గావించెద॥ గీ॥ ఎచటనున్న నెచటికేగిన నీపా
ద। పద్మభక్తిమాకుఁ బాలుపడును। గాత [illegible] చలయుగు చుకమలమిత్రా
యతిలకపకురి ఫాలఫలకరామ ॥ గీ॥ భవ్యగుణపురుషాధ్యక్షదివ్యచాప।
ధరహృషీకేశలక్ష్మీవత్సలముకుంద। ధీరనారాయణ పిసీలవారివాహ। దే
హయు దేవందనము రామ దేవదేవ॥ గీ॥ కనకరుచిరవసనుకరధృతశరచాప।
కమలవిశదనయనుకాలమేఘ। సమునహస్రసూర్యసంకాశరత్నహారుం
డలాఘ్యా రాముఁగొలుతు నిన్ను॥ ఉ॥ సానుజముబ్బుదుఁ బేరుభవాభ్రిసమీ
రుభయాపహులక్ శివుక్ । ధ్యానముననుతి సంస్తుతుప్రదక్షిణ మొనర్చినజేసి
ప్రమొక్కుచు। వన్నాఁపివ నాథు నాజ్ఞగొనిమాసిని గౌతము నాశ్రమకల్పభూమ్ । గా
ననేగెరామహిమునకంబునకుం బలుపత్తిలోచనా॥ సీ॥ ఈ మహాల్యాస్తోత్రమె
వ్వరుభక్తి జేబరింతురు ఘనమునబానే బ్రహ్మ। [illegible] నుతులు [illegible]
[illegible] సంవత్సరము

నస్వ, కాంతవంధ్యయు నైనగల్గునుతుఁడు । సర్వకామంబులు సమకూరు రాఘ
వా నుగ్రహంబున దవ్వ్రతిగ్రహంబి । ఘోరపాతకములుసేయు క్రూరుఁడు
నుని । ముక్తుఁడగు రింక స్వాజార యుక్తుఁడైన । యతనిబలుకంగ నేటికినను చు
శైల । తనయుతోడుబల్కె పావనుఁడు హరుఁడు ॥ క ॥ ఇట్లుమీఁద రామచంద్రు
డు। కుటిలాలక జనకమద్దుగూతురు సీతకా । దటిదుపమితవసనపిశం । కటన్న
త్రివరించు యశముగడుంచు ధరన్ ॥ తత్క్రియ మందెరుంగిం చెదనను చు మరలఁ జె
ప్పెండు॥ చ॥ వినుహిమశైలకన్య రఘువీరుని గన్గొని గాధినందనుం। డని మొకసా
రముందు జని యధ్వరమింపగు దాని గాంచి యేఁగ సగుఁ నటన్న నందరును గ్రద్దన
జాహ్నవి దాటినిల్చిరో । య్యన మిథిలాపురంబునకు నందిక యాముని సన్నిధాని
కన్ ॥ గీ ॥ అంత జనకుండు మునివరుడరుగుదెంచు । టలు దెలిసి పూజ యొనరిం
పవలయు నస్తు । సమితిగొనుచును పాధ్యాయసహితుఁడగుచు । నరుగుదెంచి
మునీంద్రునెయ్యమునగాంచి ॥ వ ॥ దండప్రణామంబు గావించి బూజించి స
ర్వలక్షణకలితులగు రామలక్ష్మణులం గనుంగొని గాధేయునకిట్లని యె ॥ క ॥
వీరలు నరనారాయణు । లోం విచంద్రుల తెరగున లోకము వెలుగం । గారుచి
నొప్పెదరమరకు । మారులొ సంతసిలు నాదుమది వీరిగనన్ ॥ ఈ నర శార్దూ
లు తత్త్వం బెరుంగింపుఁ డనిన కుశికాత్మజుండిట్లని యె ॥ ఉ ॥ వీరలు రామలక్ష్మ
ణులు వీరలు పఙ్క్తిరథాత్మజుల్మహా । తారులునన్న దమ్ములు మదధ్వరవి
ఘ్న మయిమాన్పతండ్రచే । తారుఁ దోడ్కొని వెడలి దారిని రామవిభుండు తాట
కన్ । ఘోరతరాంబకంబునను గూల్చె నిలింపులు సన్నుతింపగన్ ॥ వ ॥ ఇట్లు విశ్వ
ఘాతిని యగు తాటకను మదీయ శాసనంబునం బరిమార్చి యియ్యతి విక్రముండు
మదధ్వర విఘ్నకారులగు సుబాహు ప్రముఖుల బెక్కండ్ర రక్కసులను క్కడం
చి మారీచుని శరపాతంబునం బడవైచె నంతగంగాతటంబునం బవిత్రింబగు
చుదనరు గౌతమాశ్రమంబున నహల్యా దర్శనంబు జేసి యుష్మ్యవతి చే
త నసత్కృతుఁడయ్యె నా బ్రహ్మపుత్రియు రఘునందనచరణకమల పరాగసం
స్పర్శనంబున శాపసంప్రాప్త పాషాణరూపంబు బాసిన దగుటం జేసి యు
ష్మహాత్మునిననేక ప్రకారంబులం బ్రస్తుతించి తదనుజ్ఞాతయై నిజప్రాణవల్ల
భుండగు గౌతముపాలికిం జనియె నిక్కుమారవర్యులు సకలరాజపూజితం
బగు నీ భవద్గృహంబునం జెలువొందు మాహేశ్వరంబగు కార్ముకంబుగ
నుంగొను నాకాంక్షం జనుదెంచిరి గావున నక్కార్ముకంబు గనుపింపుము పి
తృదర్శనార్థంబు వేగం బెవరింపుము చెదరనిన జనకుండును ॥ గీ ॥ అతని

దనొందిశాస్త్రసమ్మతముతైన । పూజలొనరించి నిజమంత్రిబుద్ధిమంతుఁ।జీ
రి వేగంబ తెప్పించు శివశరాస । మంచితంబగ రామ దీక్షించు నిపుడు ॥ గీ॥ అ
నఘుబలిక్కమంత్రిజనిన గాధేయుని । గాంచి రాఘవుండు ఘనజనమున।ని
ష్మహేశశాపమెక్కి డెనేరుగా । సీతఁ చ్చి పెండ్లి సేతునిపుడు॥ వ॥ అనుచు బ
లిక్కినంగుశిగాత్మజుండు మునిమునినగవుల రామచంద్రుంగనుంగొని యిద్యా
మితతేజానకుమాహేశ్వరంబగు చాపంబు శీఘ్రింబెగనాపించుమని మిథిలాధి
పుతోడంబలుకననవసరంబున॥ ✻ ✻ ✻

—(✻) శ్రీరామచంద్రుడు శంకరధనుర్భంగము సేయుట. (✻)—

సీ॥ తాపవాహకులు వోల్కృత్తియుక్తులు పంచసాహస్రిసంఖ్యలా సభకు
దెచ్చె । గురుతరఘంటాశతోపేతమును మణివిరాజితము నగు వామదేవ।
కార్ముకంబపుడు రాఘవుఁడు ప్రహృష్టాత్ముడై కాశబిగియించి వీక్షవామ । హ
స్తంబునను తచ్ఛరాసనంబు గుణంబును నిపిలీలయక్షోపవెనోక్కమారు । నా
రి సాంచునంతలో సారమెడలి । స్వర్గమర్త్యరసాతలవ్యాప్తముగను । మొ
రియుచును రెండుతునకలై ధరణిబడియె । జూచి నిఖిలావనీశులు చోద్యమంద॥
క॥ సురలపుడు విరులవానలు । గురిసిరి గంధర్వులెచ్చుగొని బాడగను । చ్చర
లాడిరి దివి మొరసెను । సురదుందుభులతిముదమున జూచిరి సభికుల్ ॥ వ॥ ఇ
ట్లు భగ్నంబైన శివశరాసనంబుం గాంచి జనకుండు రామచంద్రుం గౌగిలించు
కొని యెలదీయ డోస్సారంబున కనంతఃపురవాసినులగు సీతామాతృజనంబులు,
నువిస్మయంబు నొందిరప్పుడు॥ సీ॥ తనతల్లిమందిరంబున నుండి భాసురస్వర్ణ
మాలావిరాజత్కరాబ్జ । యగుచు సీతాకాంత మొగమున దగుచిరు నగవు
ప్పతిలకాంచనంబు భంగి । మేనిచాయ వెలుఁగ నానావిభూషణకలితయై యుం
వెలుగుల్లు నుచు । ప్రోయుదకూలంబు మనుకిడి వస్త్రాంత రమున పొలిం
ప్షు చెన్ను నిడుచుండ । వనరుహాక్షులు దన్నుదోడ్కొనుచు రాగ । సభకు జను
దెంచి రాఘవేశ్వరుని కంఠ । రమున మాలికనిడి సిగ్గు ప్రమదమున జ । లంగ
నంతఃపురమునకులంజరియె ॥ గీ॥ ఇట్లు ధంబున దమ్మిధి తేను పట్టి । కనకదా
మంబు రాముమైనినిచినన । రాజపతులు గవాక్షులరంధ్రములను । నిక్క
చూచిరి రఘురామచక్కదనము ॥ వ॥ అంత్యముపి శ్వామిత్రుంగనుంగొని జ
నకభూపిటుండిట్లనియె మునీంద్రా రాఘవులంఖిపాహర్తంబు కాంతాజనంబు
లంగూడిననెడు పరివారసహితుండై రాకకై భూరిత్లలాంఛిప జనుదెమనగ్లు

శుభ లేఖ వ్రాయింపుండనిన వల్లెయని యతిత్వరితవిక్రముండగు నొక్క దూ
తంబనిచిన వాఁడుం జని రామచంద్రు విజయం బెఱుంగించిన దశరథుండును
రామ క్రుతంబగు మహాకార్యంబునకు మిక్కిలి హర్షంబునొంది ధీసచివుండగు
సుమంతుని దిగ్భాగమనార్థంబు సత్వరంబు గావించి కౌసల్యాది భార్యలును
యుగ్మలంగొని కులగురుండును భగవంతుండును నగు వసిష్ఠుండు ముందునం
జనని యోగించి తానును విపులంబగు రథం బెక్కి ॥ సీ॥ సైన్యసమేతుఁడై సాకేత
నగరంబు వెడలి విదేహభూవిభుని పురము । జేరంగ వచ్చిన నా రాజ వంశజుండ
తి వేడ్క నెదురుగా నరుగుదెంచి । గొనిచను మించు మన్ననలుగా వించె నా
సమయంబునను రామచంద్రుఁడనుజు । సహితుఁడై దశరథు చరణాంబుజము
లకు మ్రొక్కిన రాముని మస్తుగొనుచు । తండ్రి గనగొంటి నేటికైనఁ గరిసి।
వికచ పంకేరుహము భంగి వెలయునీదు । నెమ్మొగము గాధిసుతు కటాక్షమ్ము
చేత । సకలకార్యంబులును నాకు చక్కనయ్యె॥ వ॥ అనుచు బ్రహ్మానంద
మగ్నుని భంగినుండెనప్పుడు ॥ గీ॥ శంఖ కాహళ దుందుభి ధ్వానములొప్ప । ది
విజులింపొంద జనకు మందిరము జొచ్చి। గంతశుభలగ్నమున రామ నఖిలబంధు।
యుక్తముగ జేరి జనకుఁడ త్యుత్సవమున॥ సీ॥ సర్వసౌభాగ్యంబు స్వర్ణభూషితవి
చిత్రామిసిసహితంబు ప్రబలవేద । విస్మహాసురి చయావృతము రత్న స్తంభకీ
లితంబు నృత్తగీతవాద్య । కలితంబు పుష్ప ముక్తాఫలాన్వితమునై దనరుని
జాలెయంబునను రత్న । సింహాసనంబున శ్రీరామచంద్రుని నునిచి విశ్వామి
త్ర వసజగర్భ। నుత శతానంద ముఖ మునిస్తోమములను । బూజలనుదన్ప్రియా
రఘుపుంగవునకు । నిరుగడ హస్యనాహమునుఁడియు ధాత్ర । మంబుగను ప్రబల
జేసి సేమంబుతోడ ॥ వ ॥ నవరత్నఖచిత షూపణోపేత గాగు సీతం దోడ్కొ
నిసభార్యుండై జనకుండు జనుదెంచి రామచంద్రు చరణకమలంబులు నిజకర
కమల సలిలంబులం గడిగి॥ * * *

—* జనక మహారాజు శ్రీరాములకు సీతను పాణిగ్రహణ మొనరించుట. *—

గీ॥ పద్మసంభవ శంకర ప్రభృతులు వని । పావసలిలంబు దాల్చి రోభద్రమును
ము। నట్టి శ్రీరామచంద్రుని పాదారవింద । జలములం గడు శిరమున బైజల్లుకొని
రి ॥ వ ॥ అప్పుడు సాక్షతోదక పూర్వకంబుగా నిజనందనను గరంబు బట్టి
పాణిగ్రహణ విధానంబున॥ క॥ కనకాభరణాంచితసీత । వనరుహదళిన ను
న నాసువట నుతసీతఁ । ఘనముగ నీకిచ్చితి గొన । వసనుతసుఖుఁడు రాముముని

నుతనామా ॥ గీ ॥ అనుచు సీతను రామున కర్పితంబు । జేసియును సర్వభూపావని
వాసులైరి హర్షించిర నొసగి వస్త్రంబు దుగ్ధ । సాగరుని భంగి జనకుండు సంత
సించె ॥ వ ॥ అప్పుడప్పుడమి రేడూర్మిళయను కన్యకామణిని సుమి
త్రానందనునకును భరతశత్రుఘ్నులకు శ్రుతకీర్తి మాండవ్యులను భ్రాతృకన్యక
లను నొసంగె। ట్లన్నదమ్ములు నలువురును భార్యాసహితులై రెండవ లోక
పాలుర భంగి జెలువొందిరట్టియెడ నారదు వాక్యంబు దలంచి విశ్వామిత్రాదిముని
వరేణ్యంబులం గనుంగొని మహాభూవిభుండిట్లనియె ॥ వ ॥ మును సవనంబొనర్చుట
కు భూమిని నాగటభాగు సేయుచో। నినను సీతాగ్రమందు గనుపించెను నేలంజా
తను తాజీవియె। మును ముదమంది కూతుగ గనుంగొని నారదుహోర్వకిచ్చితి। వనిత
యను చెప్పుచుండె కులపావన సినవ్వను ధాతనూభవ ॥ వ ॥ అంతనొక్కనాడు
విచిత్రప్రదేశంబున మేనుగూర్చున్నయెడ ॥ గీ ॥ మహతియను వీణె యందు శ్రీ
మంతు హరిబలరేమ రామాయనుని భజియించుచునుతు । పారహీరాభదేహు
డావిచ్చిందు । శంకరుని భంగి జడదెంచె సదయుడగుచు ॥ వ ॥ వచ్చినాచే
తపూజలువడసి సుఖాసీనుండై యతండిట్లనియె ॥ సీ ॥ వినురహస్యంబు దీననినీ
కు ఖమగు హరి పరమాత్ముండు మనచ్యుతుండు । భక్తపాలనమును పక్త్రి కంధ
రిహననంబును గావింపనాల్గురూప । లను రామచంద్రుడై మనుజాకృతిని పత్రి
రిథభూవిభునకు పుత్రిస్త్వమొంద । యోగమాయయె సీత నాగబుట్టెను నీయ
మందిరంబున గానమరు ప్రగనక । యత్నమొనరించి భార్యగానర్పణంబు । సే
యుము దైవనకు నొంద సేయవలదు । నిశ్చయము పూర్వభార్యయీ నెలత
యూప। రాత్మునకు మనువిహాయసపున ॥ వ ॥ అవి మొదలిక్కన్యకను
కమలాలయంగా నెంచుచు రామచంద్రుని కెవ్విధంబున నొసంగం గలుగునో
యని త్రిపురదాహానంతరంబున నుమావల్లభు చేత మద్గృహంబు నందిడుటవలన
నాదు పూర్వులనాటనుండియు పూజనడయుచునున్న నీశైవ ధర్మంబునకు గా
వించితనట్లు సేయుటవలన సీతా పాణిగ్రహణార్థంబనేక రాజవల్లభులకును న
భంగంబయ్యె నిప్పుడు కృపాతిశయంబున మీరలు రామచంద్రుందోడి తెచ్చుట
మనోరథంబు ఫలియించె ననుచు రఘుపుంగవుం గనుంగొని ॥ గీ ॥ అవనిజయు
నీవు నొక్కసింహాసనమున । కమలబాంధవుగతి దేహకాంతలమర । నివ్రుడు
గూర్చుండ గనుగొంటి నేఫలము మొయ్య । ఇస్మహి రామ యామినీచరవిరామ ॥ సీ॥
నీ పాదసలిలంబు నెమ్మి దాల్చి సగౌరుహాసనుండు సృష్టి జేసిమించె । బలియును
పాదాబ్జసలిలంబు దాల్చి చిదివలోక ధీశుడై వెలుగె । నాగొప్తముని భార్య

యానహల్యయునీదుమృదుపాదములనజారినరజంబు । చేతతత్క్షణమయ
శిథిలీకృతాత్మభవ్యప్రోక్తశాపనైయుంతియయ్యె । నెవ్వరిటునేయుపుణ్య
లీపృథ్వియందు । పతితపావనబిరుదుసంతతముదాల్చి । రూఢికెక్కినసీవొ
క్కరుడవెకాక । రామసీతాభిరామశర్వనుతనామ ॥ మరియును ॥ చ ॥ ఎవని
పదాబ్జరేణువలోకింతధరించిమహామునీంద్రులి । భవభయ కాలచక్రముల
బాసిరియేమహింతపవిత్రాపున । త్రిపురమలనామకీర్తనలబల్మరుమన్ననొం
దిసత్యులయి । దివిజులుదుఃఖముల్ పడిరోధీరతతాదృశునిన్నుగొల్చెదన్ । గీ॥
అనుచువినుతించిజనకధరాధిపుండు । మరియుమరియుశ్రీరామచరణముల
కు । ననుదినంబునునందనంబగునటంచు । తనయనటురాఘవునితోడ బనుప
దలచి॥ వ ॥ కోటిశతంబులగు హేమాదులునయుతంబులగు ధనంబులును
నియుతంబులగుతురంగంబులును షట్ఛతంబులగు మాతంగంబులను నొక్క
లక్షకాల్బలంబులును త్రిశతంబులగు దాసీనికరంబులనుదివ్యాంబరంబులును
ముక్తారత్నమయోజ్జ్వలంబులగు హారంబులును దుహితృవత్సలుండై యొ
సంగివసిష్టాదులనభరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నులను దశరథునియథా న్యాయంబుగ
బూజించి ప్రస్థానంబు సేయించె నాసమయంబున జనకభార్యయుజానకిం
గౌగలించుకొనిసాశ్రులోచనయై ॥ గీ ॥ అత్తమామలకునునను దినంబును సే
వ । సలుపుమమ్మరామచంద్రుమనసు । ననుసరించిమెలగియధిక పాతివ్రత్య।
మొందిసుఖము నొందియుండుమమ్మ ॥ అనుచు కూతురినంపకంబు జేసెన
వ్వుడు ॥ క ॥ లోకభయంకరమయ్యెను । కాకుత్స్థాన్వయులుమిథిలగదలిరయ
మునన్ । వీకజనుచుండపణవా । నేకరవంబుల మదేభబృంహితములచేన్ ॥
గీ॥ అనుచునృపవాహబుండద్రితనయతోడ । మిహిరకుండలమండననికిఙన్ము
గులబల్కి । మరలతననంతరికథాక్రమంబుదెలుప । తొడగెకలితగంధాంగక
స్తూరిరంగ ॥ వ ॥ ఇట్లుమిథిలానగరంబువెలువడి జనుచుండయోజనత్రయం
బుననుత్పాతంబులుగానుపింపదశరథుండు వెగ్గలించివసిష్ఠుంగనుంగొని మొ
క్కి యుపద్రవంబులగు నిమిత్తంబులు దోచుటకు గారణంబేమియనిన వసి
ష్ఠుండును ॥ ఉ ॥ ఓనునుజేశమీకు భయముమొక్కటిగల్గునుగల్గితక్షణం । బే
మియు బాయునెట్లనినమించిమృగంబులు సవ్యగాములై । వేమరునేగుచుం
టుననవెంటవెబల్ సుడిగాలిమిక్కుటం । బైనునుజాళిజన్నులకునంధతమం
బడరించెనయ్యెడన్॥   *   *   *   *

—(*)దశరథుని పరశురాముఁ డడ్డగించుట.(*)—

సీ॥ భగవంతుఁడును బ్రతాపసమగ్రుఁడును నగు భార్గవుం డచటఁ గన్పడియెను
మ్మ॥ హాత్మ మనీలమేఘాభుండు భూరిజటామండలాఢ్యుండు భీమపరశు । చా
పవిభాస్వద్భుజాదండుఁడు నసమస్తక్షత్త్రియాంతక తాండవుండు । హైహయాధి
పబాహుహననుండు నిటు కాలమృత్యువు గతిదోపమిగుల వెంచి । దశరథుండ
ష్పడఘ్యపాద్యములొసంగి । కరయుగంబులు మోడ్చినన్ గావు నాదు । సు
తుని రాముఁ దయఁ జూడు బ్రతుకనిమ్ము । వనిన చెవి బెట్టకను రామునదరి జూచి॥
వ॥ క్రోధంబునం బ్రచలితేంద్రియుండై నిష్ఠురంబుగ నిట్లనియె॥ క॥ రా
ముండనని వాకడవు । రాముఁడనం దిరుగఁదగునె రాజాధమునీ । వేమేటి రా
జులు మనము । భీమాహవమాచరింపు బెగడక నాతోన్॥ గీ॥ పార్వతీవిభుం
డు పారవైచిన చీకు । విల్లు విరచి కీర్తి విక్రమ మగునె । వైష్ణవంబు దీని వడి నెక్కువె
ట్టిన । నవుడు నిన్ను మెత్తు నసిరయోన మున్॥ గా జేసి॥ గీ॥ మిమ్ము నందరిని యమా
లయమ్మునకున్ । బుత్తునని తెలియవే మున్ను భూరిమహిమ । నిరువదియునొ
క్కమారులు పరశుధార । నఖిలభూపతుల ద్రుంచి నట్టివాని॥ అని పలుకు స
మయంబున॥ గీ॥ అఖిలజనలోచనములకు నంధతమస । మడరె ధరణియు జలి
యించె నంత రామ । చంద్రుఁడా భార్గవుని చేతి చాపమంది । గుణము నెక్కించి శ
రంబందు గూర్చి పలికె ॥ క॥ రామ శరము గనుగొని భృగు । రామ పదములైన
ను రాశి నైనను నేసి । భీమాస్త్రమునకు జూపుము । నీ మహిమ దూరముగను
లుము వేగన్॥ గీ॥ అనుచుఁ బలుకంగ పూర్వవృత్తాంత మెల్ల । సంస్మరింపు
చు నా రామచంద్రుపాల । పంకరుహములు గనుగొని భార్గవుండు । బలికె
వికృతాననుండునై జలజనయన॥ సీ॥ రామ రామ మహాత్మ భీమబాహాటో
ప దెలిసె నేటికి నీదు దివ్యమహిమ । జగదుద్భవస్థితిసంహారదక్షుండ వాద్యం
తరహితుండవగణితుఁడవు । యోగమాయాసమాయుక్తుండ వజుఁడవు వి
కారివి గాని రామయుండ । వమలుండవు ననంత తానందుఁడవు పురాణపు
రుషుండవు జగన్నాథుఁడవు । నెనుగుదు పూర్వవృత్తాంత మొకటి । వి
నుము బాల్యంబునం జేసు ఘనతపంబు । చక్రతీర్థంబున నొనర్చి చక్రపాణి
నీవు [illegible] సంతసింపఁ జేసినాఁడ॥ వ॥ ఇట్లు [illegible] చిత్తుండనై యమ్మహాత్మున
[illegible] సంతసంబు గాంచి శంఖచక్రగదాధరుండును ప్రసన్నముఖపంకజుండును
నగుచు నా ముందర నిలిచి యిట్లనియె॥ ఉ॥ ధరణీదేవ భవత్తపోమహిమ
[illegible] మెచ్చితిన్ । వరమేమిచ్చెద [illegible]

లోరాజులన్ । ధరణిం బెండగించి కశ్యపునకీ ధాత్రీతలం బిచ్చి శాం। తుడవై౦
డాల్పు మదంతనొందితి కృపాత్తాపంబు వారింపఁగన్॥ గీ॥ అంత త్రేతాయు
గమున రామాఖ్య చేత । జనన మొందుచు సీకొసంగి చరింత । నప్పుడు రై కొం
డునట మౌనివగుచు బ్రహ్మ । దిన మునిర్త్పవపని ప్రకీ-దిపికి జపి రెడు॥ వ॥ నాచే
తన త్రైరంగిల్లం గావింపఁబడి యె నిప్పుడు॥ ఉ॥ అప్పురుషుండవై వభవదంశము
గొంటివి మేలుగ త్రైన్। బ్రాపున బ్రహ్మాండములు పావకునందు జలంబునందు
నుం। బ్రాపగ ధూమ ఫేనముల భంగి జనించున దంగునిట్టిసీ । రూపమెరుంగ
జాలరు సరోజభవాభవులైన రాఘవా॥ సీ॥ రఘునాయక విరించి ప్రార్థనం
బున నీవు జనియించితివి నీకు సంభవాది । షడ్భావములు లేవు జనములు నీమా
యఁగలుగునంతకు నిన్ను గానలేరు । నీయాశ్రయంబున నిఖిలంబు నీమాయ
యొనరించు మాయాశ్రయుండవీవు । బ్రహ్మాదులకు నీ నేర్వరుపరోనియచిం
త్యశక్తివంతుండవు సుముక్తిముడవు । రూఢిగాగను విద్యావిరోధియైన। మా
యయ విచారములు గల్గు మానవులకు । నిట్టి మాయలు బాపినీవిపుడు గాన। బడు
టనాదు పురాకృత ఫలము గాదె॥ వ॥ దేవా ప్రకృతికంటె పరుండవమలుం
డవు నిర్వికారుండవు పూర్ణుండను గమనాది వివర్జితుండవు నగుపహోను
భావుండవు మరియును అవిద్యాకృతలింగదేహంబుల బ్రతిబింబితంబగు చిచ్ఛక్తి జీ
వలోకంబున జీవాభిధానంబు నొందునెంతవట్టు దేహ మనః ప్రాణ బుద్ధ్యా
దులయందు నభిమానవంతుండగు నంతవట్టును కర్తృత్వ భోక్తృత్వాది సం
సారంబు గలవాడగుఁ గాని విచారింప నాత్మకు నిర్వికారంబున సంసారంబు
ను బుద్ధికి జడత్వంబున నజ్ఞానంబును లేదయినను అవివేకంబున బుద్ధ్యాత్మ
లను జడాజడంబులకు మిథ్యాతాదాత్మ్యంబు ననేకత్వంబొనరించి సంసా
రియనం బరగు నెట్టులనిన జడంబునకు చిత్సమాయోగంబున చిత్త్వంబును
చిత్తునకు జడసాంగత్యంబువలన జడత్వంబును నష్టోదకంబు జలాఘ్నుల
కు మేళనంబు భంగినుండు మరియును॥ చ॥ మనుజాన కెంతవట్టు జనమాన్య భవ
త్పదభక్తి సేవనం। బొనరదయోందు దుఃఖములనొందును సజ్జనుడంత వట్టు
గా। వునభవదీయ భక్తులకు బొల్పుగ సేవయొనర్చి వారొసం । గిన మదితోడ
సిన్ గొల్చి కృత్రిమ సంస్కృతి వీడగాదగున్॥ వ॥ ఇట్లొనర్చిన నది మొదలు మా
యా మెల్ల మెల్లన కృశియించు నంతవిజ్ఞానసంపన్నుండగునట్టి పుణ్యునకు సద్గు
రు పులభియించు నద్దేశికోత్తముని వలన మహావాక్యార్థజ్ఞానంబు వడసి భవ
దనుగ్రహంబున ముక్తుండగు నింక భవద్భక్తిపరిహీనులకు కల్పకోటిశతం

బులకైన జ్ఞానంబును ముక్తిరూపసుఖంబునుగలుగుట సంశయంబుగా
వున భవత్పాదయుగళభక్తియుజన్మజన్మంబుల నాకగుంగాక యావిద్యయే
రెండింటి వలన నశియించునట్టి భవ ద్భక్తియు భవద్భక్తసాంగత్యంబును
నాకుబాల్యమంగాక మరియును॥ గీ॥ నీదెభక్తిగలిగినికీర్తిజగముల।విశదప
రుమనట్టివిబుధవరుడు। ప్రబలిజగములెల్లపావనంబొనరించు । నతనినతనికు
లమునగునేతలప॥ క॥ ఘనదేహభక్తజనభా। వనభువనాధిపయనంతవామననా
రా।యణవాసుదేవకారు । ణ్యనివాసముకుందవందనంబిదెరామా॥ గీ॥ ఏను
లోకజిగీషనేబూనిసేయు । పుణ్యమెల్లనునీబాణమునకునపణ । ణంబగును
గాకయిదెపంపనంబటంచు । మనవియొనరింపమెచ్చిరామప్రభుండు॥ సీ॥ వి
నవిప్రవర్యునవానికోరినవెల్లకృపసేతునన ప్రీతినపుడుబల్కె । కమలాక్షుద
యనీకుగలదేని నామీదనీపాదయుగభక్తినీకుభక్తు । లగువారితోపొందుదగ
గృపసేయుమీస్తవమెవ్వరేనియుజదువపాప । మెల్లనుబాయునుమ్మతివేళనీ
స్మృతిగలుగుగావుతనీదుగరుణననుచు । ప్రణుతియొనరించిపూజలుబడసిరా
ఘు। వానుమతినిమహేంద్రాచలాగ్రమునకు । పరమపుణ్యుండుభార్గవుం
డరిగెనప్పుడు॥

—* శ్రీరాముడుసీతాసమేతుడై యయోధ్యకేతెంచుట. —*

గీ॥ కోలుపడినసిధానంపుకుప్పగలిగి। నట్లుముదమందిరయమునచటువెడ
లి। బంధువులతోడసాకేతపట్టణంబు । శీఘ్రమున రాఘవులు ప్రవేశించిరప్పు
డు॥ వ॥ అప్పుడు దేవసమానులగు భరతశత్రుఘ్నులును అత్మజుండును తమ
తమభార్యలంగూడి నిజమందిరంబుల సుఖంబుండిరి మరియును॥ గీ॥ నే
మ్మిజననీజనకులకుసమ్మదముగ । సీతతోడుతనుండెలక్ష్మిసమేతు। డగుచువై
కుంఠధామంబునందువెలయు । మాధవునిభంగిశ్రీరామ మనుజవిభుడు॥ వ॥
అంతభరతమాతులుండగు యుధాజిత్తుండుబనివడిజనుదెంచినదశరథుండు
నువానింబూజించి తోడనేకేకయ రాజనగరంబునకు భరత శత్రుఘ్నులం
బనిచెనప్పుడు॥ క॥ నాకంబునపౌలోమీ। పాకాసులగాంచివేడ్కపడునదిక్ర
మునా।సాకేతంబునరామధ। రాకన్యలగాంచెపద్మరథునతిప్రేమన్॥ ఇవ్వి
ధంబున॥ సీ॥ సాకేతమునలోకసంగీతకీర్తియు నఖిలేశ్వరుండునునిఖిలమా
నీ। జననిరానందసందోహదేహుండు నిర్వ్యగ్రవిభవుండునిర్వికార । వైభ
వుండునుశ్రీనివాసుండు నిత్యమాయానివాసుండునునఖిలలోక । నాథుండు

ప్రముదితగుణగణుం డయ్యెనుతన మాయనగు కార్యమునకు దాను। గూడి జరి
యించు గానలోకులకు మనుజు। చందమున దోచెశ్రీరామజనవిభుండు। దన
చరిత్రంబు భూమి పావనము సేయ। జనకనందనతోడుత శైలతనయ॥ క॥ అని
శివుడంబికకెఱుగిం। చినగతివిధి నారదునకు జెప్పినవ్యాసుం। డును నాకు సత్కృ
వినుడం। చని యెనుసూతుండు శౌనకాదులతోడన్॥ క॥ కాలాంబోధరనిభభ
వ। శైలపురందరకవేరజాతటరంగ। శ్రీలసనిజభక్తనిచయ। త్ర్వాలనసన్ను
తసరోజభవరంగేశా॥

మాలిని॥ శ్రితజనపరిరక్షా శ్రీసమాయుక్తవక్షా। గతభవభయమోహా
హాకాద్రవేయారివాహా। శతమఖముఖవంద్యాసర్వలోకాభినంద్య। రతి
పతిశతరూపారంగనాథావనీపా॥

గద్య ✱ ఇది శ్రీమోరుతోట ముక్తీశ్వరప్రసాదలబ్ధకవితాపవిత్ర కోటము
రాజభాస్కరమంత్రిపుత్ర నాగయామాత్య ప్రణీతంబయిన శ్రీమదధ్యాత్మ
రామాయణంబును మహాకావ్యంబునందు - బాలకాండము సర్వంబును నే
కాశ్వాసము.

అధ్యాత్మరామాయణము.

అయోధ్యాకాండప్రారంభము.

శ్రీరామచంద్రపూజిత। ధారాధరనీలపద్మదళలోచనసం। సారప
యోనిధితారణ। నారాయణనిఖిలలోకనాయకరంగా॥ వ॥ అవధరింపు
ము చంద్రావతంసుంగనుంగొని గిరికుమారి యిట్లనియె॥ ఉ॥ దేవపురప్రహా
రవినుతించెదరాఘవుడేమి సేసెను। ద్భావమునిష్కళంకముగ బల్కుమనం
ముదమందిశంకరుం। డోవనజాక్షి రామవిభుడొక్కెడ జానకి చామరంబు చే।
వీవగదివ్యరత్నమయపీఠమునం విజనస్థలంబునన్॥ వ॥ నీలోత్పలదళశ్యాముం
డును కౌస్తుభాముక్తకంధరుండును నగురాఘవుండురత్న సింహాసనస్థుండై

—✱ శ్రీరాములకడకు నారదుడేగుదెంచుట. ✱—

తాంబూలచర్వణంబొనరించుసమయంబున॥ ఉ॥ దేవమునీశ్వరుండు మిత

తేజము చారదు జేసెదు దేసనం । భావన జేసి ప్రముక్తిఁ జనపావనసీ పరు చేరవం
శముం । పావనమవ్యాగ్నోరికలఁ బండె స్వహస్తుల కెట్లు గల్గుమీ। సేవయుదగ్న
నంబున ననిఫలితోమత నారదుండనెక్॥ సీ॥ నరనాథ నను మోహపరవంగ
నేల గృహస్థుండ ననిపల్కితది నిజంబు। జగములకాదివై దగనిల్చుమాయని
గృహిణి మీరలన విరించిముఖ్య । లుద్భవించిరి సుగుణోజ్జ్వలత్రి గుణాత్మవై
మాయ జెలువొందునవని మీవ । భువనత్రయంబు నీ భవనమౌనిబ్భంగి నీ గృహ
స్థత్వంబు నెమ్మినరయ । హరి విష్ణువు లక్ష్మియవనిజ హరుడవీ। వద్రికన్యసీతయా
బ్జభవ్రుడ । వీవు వాణి జనకభూవరపుత్రి నీ । విభవమిటు జెలంగు విమలచరి
తా॥ వ॥ దేవా నీవు భాస్కరుండవు జానకి ప్రభాసతి నీవు శశాంకుండవు వై
దేహి శుభలక్షణయగు రోహిణి నీవు ఆఖండలుండవు పౌలోమి జనకనందన యీన
లుండవు నీవు రమ కాంత స్వాహాదేవి కాలరూపియగు దండధరుండవు నీవు సీతసం
యమని జగన్నాథా నీవు నిఋతి విమంగళప్రదయగు భూసుత తామసి నీవు వ
రుణుండవు జానకి భార్గవి నీవు వాయుదేవుండవు సుమతి తనయ సదాగతి కు
బేరుండవు నీవు మహీకన్య సర్వసంపద నీవు లోకనాశనకరుండగు రుద్రుండ
వు నీ ముకర్మ పత్ని రుద్రాణియనంబరగు నింత బల్క నేల వినుము॥ గీ॥ శ్రీపురు
షవాచకములెన్ని జెలగునన్ని । సీతయును నీవ సుమ్ము విఖ్యాతచరిత । గాన
నీకన్న నఖిలలోకముల భజన। సేయుదగిన దియితరంబు జెప్పబడదు॥ వ॥ దే
వా నిత్యాభాససంయుతంబగు నజ్ఞానంబవ్యాకృతంబనంబరగు నాయవ్యా
కృతంబువలన మహత్తత్వంబు జనియించునమ్మహత్తత్వో పాధికుండైన సూ
త్రాత్మ సమష్టిలింగదేహాభిధానంబున హిరణ్యగర్భుండగు మరియు నహంకా
రబుద్ధులు రెండును పంచప్రాణంబులు జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియంబులు
బదియును గూడి సప్తదశాత్మకంబును జన్మమృత్యు సుఖసంయుతంబును నగు
నని ప్రాజ్ఞులచేత లింగదేహంబు బల్కంబడు నా హిరణ్యగర్భుండయ జగన్మ
యుండును జీవసాక్షింపునై లోకంబున ప్రకాశించు నింక వాచ్యంబును న
నాదియును నగు నవిద్య కారణోపాధియనంబరగు బ్రహ్మకు స్థూలసూక్ష్మకార
ణంబులను దేహములను నుపాధులు మూడుగలవు తదుపాధిత్రితయ సంయుక్తుండగు
వాడు జీవుండనియును విముక్తుండగు వాడు పరమేశ్వరుండనియును బల్కంబ
డు జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యాత్మకంబై సంసారంబు జెలువగునట్టి సంసృతికి విల
క్షణుండవును నసూన్యుండవును సాక్షివియు నగు జ్ఞానరూపుండవును నీవ సు
మ్ము॥ గీ॥ అఖిలజగములు బుట్టి జెంపగు నడంగు । నీ మహాదేహమున గాన నీ

వృసక్తిలి । కారణుండవు నిఖిలలోక ప్రభుండ । నీవు దైత్యారణ్యాటవీ దావ
దహన॥ సీ॥ రజ్జుసర్పభ్రాంతిసజ్జగంబుల పరమాత్మను జీవుగా నాత్మదలప । భ
యమందు వెలియు నిర్భయమందు సకలదేహములనేచిచ్ఛక్తి యమరునంత।
దడవు బుద్ధులు నెల్ల దనరుగావున నీవు పరమాత్మ వఖిలభూప్రజకు తాత। కి జ్ఞా
నమున దోచు నఖిలంబు నజ్ఞానమున మిథ్యయగు గాన జనుల కెల్ల । జ్ఞానమెయు
గంగవలయును గాననీదు । మహిత భక్తియు గల్గ క్రమక్రమమున। జ్ఞానమును
గల్గు మోక్షంబు గానన గును । సప్తహోత్రునకబ్ధికన్యాకళత్ర ॥ గీ॥ గాననీ
పాదయుగ భక్తి గలుగువారు । మోక్షభాక్కులు నీదు కటాక్షమబ్జ । గర్భ
జంభారిముఖులెల్ల గాంక్ష జేసి । దపము గావించెదరు గాదె దైత్యదమన॥
చ॥ జనవర నీదు భృత్యులకు సంతతభృత్యుడ గాన లోకమో । హినియగు
మాయ నన్ను గదియింపకు నీ ఘననాభిపంకజం । బున జనియించు వాక్పతి
కిపుత్రుడ పౌత్రుడ నీకు భక్తుడ । ననుగరుణింపు శైలద్రి రఘునాథ విదేహ
సుతామనోహరా ॥ వ ॥ అనుచు బల్కి యనేకవిధంబుల నమస్కరించి యానం
దాశ్రుపరిప్లుతుండై యిట్లనియె॥ చ॥ వనరుహగర్భు పంపున నువచ్చితి నీవుద
శాననుం వధిం । పను జననంబునొందితి విపక్షికరథుండను రేపు రాజు నే। యు
నసినుసిట్టులై నఖిలోర్విభరాపహమెట్టులౌనునస । త్యసిరతమయి ననీపలుకు
తథ్యమొనర్పుము రాఘవేశ్వరా ॥ గీ॥ అనుచు బలుకంగ చిరునగువానన
ము నందుదళుకొత్త రాఘవుండని యెవినుము । నారదా మత్ప్రతిజ్ఞ ప్రకార
మెల్ల । సేతుకాలానురోధంబు చేతనుంటి ॥ గీ॥ సంశయము లేదు ప్రారబ్ధసం
క్షయంబు । నెరిగియా సురమండలంబెల్ల నడచె । దను క్రమక్రమమున రేపు
దనుజనిచయము మడపగను దండకారణ్యమును సరింతు ॥ వ ॥ జటావల్కలంబు
లుబూని పదునాలుగు వత్సరంబులమ్మహారణ్యంబున నివసించి సీతాహరణంబు
ను మిష చేత దుష్టాత్ముండగు నప్పౌలస్త్యుం బరిమార్చెదననుచు రఘువల్లభుండు
ప్రతిజ్ఞ యొనరించిన నారదుండును॥ క॥ మోదంబునొంది రాముని । పాదముల
కు మ్రొక్కి దేవపథమున జనె శా । తోదరి హరి నారదసం । వాదంబిది వినిన పా
పవర్గము డంగుక్ ॥ గీ॥ రామనారదసంవాదమే మహాత్మ। దైవలిఖియింప
వినుపింపననుమతింప । పాకశాసన నగరాధిపతియునగును । మరియు కైవ
ల్యమందు క్రమక్రమమున ॥ వ ॥ అనుచు మహాదేవుండచలరాజ తనయతోడన
ప్పలివృత్తాంతంబు పక్రమించి బల్కెం దోడంగెనంత నొక్కనాడు దశరథుం
డు రహస్య ప్రదేశంబున గూర్చుండి నిజకులాచార్యుండును సర్వజ్ఞుండును

మునిప్రవరుండును ధీరుండును సద్గుణగరిష్ఠుండును నగు వసిష్ఠునిం బిల్చువం బనిచియిట్లనియె॥ ...

—॥ దశరథుడు శ్రీరామునకు పట్టాభిషేకము సేయుట కాలోచించుట. ॥—

క॥ ఘనముగ రాముని వర్ణన । లనయము విననొప్పనిప్పుడటు గానధరా । వనితకు విభునొనరించెద । మునివల్లభ తావకానుమోదమునదగన్॥ వ॥ అదియునుంగాక యేను వృద్ధుండ భరతుండును శత్రుఘ్నసహితుండై కేకయరాజగృహంబుననున్నవాడు మీరలను మోదింపందగు సకలగృహంబుల పతాకంబులనిల్పునట్లును ద్వారంబులను కనక ముక్తామయంబులగు విచిత్రతోరణంబులుబంధించునట్లు శీఘ్రింబ నియోగించి రామచంద్రు నామంత్రణంబు సేయుండను సుమంత్రుంబిలిచియిట్లనియె ॥ గీ ॥ రాముభూపాలన కళాభిరాము సేయు । వలయు మునివర్యునాజ్ఞగావలయు వస్తు । సమితిసమకూర్పుమన సంతసంబునొంద । నపుడు మునిమంత్రివరుజూచియనియెనిట్లు॥ సీ॥ నాల్గుకొమ్ములుగల నాగంబులై రావతకులోద్భవంబులు దనరనఖిల । తీర్థోదకంబులు దెచ్చి కాంచనకుంభములనిల్పవైయ్యాఘ్రిములువినూత్న । ముల మూడు చర్మముల్ వెలయసన్మణిభూషణాంచితలగుచు పౌరాంగనలును । నిలువమహర్షివర్యులు కుశపాణులై దివ్యాసనంబుల దేజరిల్ల । పటుతరాయుధముల వీరభటులు గొల్వ । భూరిమంగళవాద్యముల్ ఘోరుకొలగ । రాజలక్షణములు నెల్లర హెజెలంగ । రేపు సేయింపుమమలప్రతాపనీవు ॥ గీ ॥ నగరమున దేవతాయతనంబులకును । బలులుపూజలునొసగంగ బనుపుమనుచు । బలికి రఘునాథు గృహములోపలికి నేగె । నవ్వసిష్ఠుండు వికచహృదబ్జుడగుచు ॥ వ ॥ ఇట్లు భగవంతుండగు వసిష్ఠుండు రథారోహణంబు సేసి వెడలి కక్ష్యాత్రయంబు నతిక్రమించి యచ్చట రథంబు డిగ్గి యాచార్యత్వంబు గలుగుటవలన ననివారితుండై యతిభాస్వరంబగు రామమందిరసమీపంబునకుం జనిన నారఘువల్లభుండు వేగంబ లేచి కృతాంజలియై భక్తియుక్తంబుగ నమస్కరించి రత్నాసనంబిడి జనకనందనాసేతంబులగు కనకకలశ సలిలంబుల పాదప్రక్షాళనంబు గావించియయ్యుదకంబు సీతయుం దానును శిరంబులం జల్లుకొని భవత్పాదాంబుధారణంబున ధన్యుండనయితిననిన నవ్వసిష్ఠుండిట్లనియె ॥ క ॥ హరుడును మజ్జనకుండగు । సరసిజుడును నీదుపాదసలిలము చేతం । బరమగు ధన్యతగాంచిరి । శరనిధిసమధీర యిట్లు జనునే పలుకన్॥ చ॥ అవియును గాక నీ జననమాత్ర నెఱుంగుదు రా

వర్ణాదులన్ । మదములడంచిభక్తులకమర్త్యులకింపుదలిర్పలచ్చితో। సదయు
మునొందితీవుమదినుంచియుదేవరహస్యమాటనే । సిరిమెరుగంగస్నకగురువే
ననియుంటిరమామనోహరా॥ క॥ గురువులకుదొరవుజగదం। తరవతన్ పితు
ధ్ధతత్వతనుడవుననగో । చరుడవుమనుజునిక్రియనీ । ధరదోతువు మాయచేత
దశరథరామా॥ వ॥ దేవాపౌరోహిత్యంబువిగర్హ్యంబును దూష్యజీవనంబ
నియెరింగియుజగద్యంత్రివాహకుండవు పరమాత్మవుస్వాధీనసంభవుండవు
నగునీవిక్ష్వాకుకులంబున రామాభిధానంబుననుద్భవించెదవనుచుచతురానను
వలననెరింగిసంతతసాంగత్యంబును నాచార్యత్వంబును గల్గెదుననుమహాకాం
క్షచేతనిట్టిక్రొద్దిపనికియ్యకొని భవదన్వయంబునన శ్రయించియుంటినిప్పుడు॥
గీ॥ నామనము సంతసమునొందె రామనీదు । దర్శనంబున సకలభూతల
ముమోహ । మందజేసెడుమాయనన్ జెందనీక । గావునను బ్రోచువిభుడ
వుగావేనీవు ॥ వ ॥ దేవా ప్రసంగవశంబునంబల్కుటగాని యొందుగాదు
రేవు ప్రభాతంబువనిన్నుధరాపాలనంబునకభిషిక్తుంజేయ దోడితెమ్మని భవ
జ్జనకుండునన్నుబనిచెంగావున జనుదెంచితి నీవునుయథావిధ్యుక్తంబుగా సీ
తాసహితుండవైయుపవసించితుచివియు భూమిశాయియు జితేంద్రియుం
డవుగమ్ము ప్రభాతంబునంజనుదేరందగుననుచు రథారోహణంబుచేసి వెడ
లెనంతసర్వజ్ఞుండును మాయారహితుండును నీశ్వరుండునునగు జానకీవల్ల
భుండునిజపార్శ్వవర్తియగులక్ష్మణుంగనుంగొనిచిరునగవు దలిర్పనిట్లనియె॥
క॥తమ్ముడననుధరణీస్థలి।కిమ్ముగనధిపతినిసేతురెల్లి యనుటమా। త్రెమ్మొక్కొ
టిగానియిమ్మహి । కిమ్ముగగర్తవునుభోక్తవివెదలంపన్॥ క ॥ వీవుబహిః
ప్రాణంబవు । భావజశతరూపయనుచుబలికీవసిష్ఠుం। డేవిధమునబలికెనో
యటులావసుధాధిపుడునిల్పెవతినిష్ఠమెయిన్॥ వ॥ అత్తెరంగెల్ల భూవల్లభున
కువసిష్ఠుండెరింగించె పట్టణంబంతయు వసిష్ఠోక్తప్రకారంబున నలంకృతం
బుసేయించిరొక్కభటుండుజనియిత్తెరంగుకౌసల్యాసుమిత్రలకెరుంగింపహ
ర్షంబునొందివానికి మౌక్తికహారంబులొసంగిదశరథభూవల్లభుండు సత్య
వంతుండగునయినను కాముకుండుగావున కైకేయీవశుండయి విఘ్నంబు
సేయునోయనిరామాభిషేకార్థంబుపుత్రవత్సలయగు కౌసల్యయుదుర్గా
దేవినారాధింపుచుండెనంత ॥ చ ॥ సురలుసరస్వతింబలచిసోమనిభాస్యయ
యోధ్యకేగిమం।ధరనటమీదకేకయసుతన్ విధిపంపునజెంది రామభూ । వరు
నిజరాజ్యకుండవనవాసమొనర్పుమనన్ మునపబటం । చరిగినిజేశునాజ్ఞనుర

యంబునఁ జెప్పెను వాణి యొప్పఁగన్ । వ॥ ఇట్లు ప్రశాంతాంగయైన కేకయరాజనందనకు ముఖ్యపరిచారికయైన మంథర సౌధావేశంబైనప్పుడు॥ క॥ మంథర మందరనిభమగు । మందిరమౌ రామసౌధమెక్కి సురుచిరమౌనిగ౦। పొందెడు పురిఁగని విస్మయ । మందుచు జని ధాత్రికైకేయి కడకుఁ జేరి పలికెన్ ॥ వ॥ జననియిదేమి పట్టాభిషేకసన్నాహభావమహోత్సవమైన దెల్పుడన్ । ఘనముగ వస్త్రముల్ వాణులు కాంచనముల్ రఘురాముమాతన । జనులకు విప్రవర్యులకు । సంమతి నిచ్చెడు నన్న ధాత్రి యిట్లని మొనిదేహజాధిపధరాధిపు సేయుమని రెల్లి వేడుకన్॥ ... *

—* కేకయరాజపుత్రికి మంథర దుర్బోధన చేయుట. *—

సీ॥ అని పల్కు మంథర యతిరయంబున నేగి కేకయాత్మజ జూచి నీకు దొడ్డ భయము పుట్టెను రాము పట్టంబు గట్టెద రెల్లి యంచన సంతసిల్లి కైక । బహుధనంబులొసంగి మహాత్మ భయమేల భక్తుండు రాముడు భరతుకంటె । ననవారి యిట్లనె నతివ నీ పతి నీకు సమ్మదంబు పల్కు సకలకార్య । ములను కౌసల్య కింపొప్ప మొనసి చేయు । గాన నీ నందనుని వెలిగా నొనర్చి । రామునకు దోడ గుట సుమిత్రాసుతుండు । గలయధరణీశు సేయు రాఘవునికంటె॥ వ॥ ఇంకనీకుఁ బ్రాణాంతంబయినను గ్రామనిర్యాపణంబయిననుఁ గల్గుఁ గాక యుండిన కౌసల్యా సుమిత్రలకు పరిచర్య సేయవలయు భరతునకు రాము ననుసరించి యుండుట సంభవించు నాకుం జూడ నింతకంటె మరణంబు శ్రేయస్కరంబని తో చెడు శుభంబుగాం దక్షించెద వేని భరతుం బట్టంబుగట్టి రాఘవు పదునాల్గు వత్సరంబులు వనంబునకు ననుపయాచింపుమంత భరతుండు సకలోపాయ సమర్థుండగు నిందుకొక్కయుపాయంబెఱుంగించెద దొల్లి దేవాసురసంగ్రామంబున పురందరాహూయమానుండై దశరథుండు నిజసేనాయుక్తంబుగా జని యుద్ధము సేయునెడ రథాక్షంబు భిన్నంబైన నీవును మహాసాహసంబున హస్తంబు జొన్పి నిల్పఁగించి కెవంతరక్కసులంగూల్చి జయంబునొందినన్నుంగనుంగొని నిసాహసంబునకు మెచ్చి రెండు వరంబులు వేడుమనిన నీవును॥ గీ॥ కరుణఁగలనేని వరియుగంబులు నాకు । వలయునపుడొసంగవలయునని । సంతసించెగాన సతి నేడు తద్వరద్వయము వేడు పుత్రవత్సలతను ॥ వ ॥ అవ్వరంబులిప్పుడు స్మృతిగతంబులయ్యె నీవును కోపాన్వితవై క్రోధాగారంబు సంప్రవేశించిన దశరథుండు సత్యప్రతిజ్ఞుండైనయభీష్టంబెల్ల నీకు నొసంగు వానగూర్చునంతపట్టు నాభరణంబులెల్లను యొలచివైచి నేలంబడియుండుము మనసునిక విభ్రమం

బున్నవాక్యంబులు పథ్యంబులని తలంచి॥ గీ॥ అతిమదమునఁ బలికెదవమ్మ గుం
దెలియంగ । జాలబుద్ధిమంతు రాలవీవు । భరతుఁడిపుడు పట్టభద్రుఁడైనను
గ్రామ । శతముసేతు నే సమ్మదమున॥ క॥ అని నుడివిన స్త్రీయును వ్యాను।
తను లిప్తపరాగయుగుచు ధరపైబడియె । ట్టని యెవ్వరు రాఘవుఁడు వన । మునకే
రిగెదనంతవట్టు మూర్ఖత నుందుఁ జ॥ వ॥ జనకుండు ప్రాణంబులైనను విడి
చెదనిశ్చయంబు సేయును కళ్యాణంబగుఁగాని జనసదనంబునకు మ్మంథరజని
యె కేకయాత్మజయునట్లనెరించెవినుము॥ క॥ ధీరుండైనను సుగుణా । చా
రుండైనను వివేక సంయుతుఁడైనం। క్రూరులగూడి చరించిన । నారసి తత్స
దృశుఁడగుట కరుదెవ్వగాక్షీ॥ వ॥ అనుచుపిఠాకథయుండ పర్ణాసనితోడ తద
నంతరకథానువాదనం బారంభించి యిట్లని యెనంతదశరథుండును రామాభ్యు
దయకారణంబునకు నభిముఖులుగాఁగ సకలమంత్రివరులని యోగించి తాను
ను సానందనంబున కైకేయీ సదనంబునకుం జని యయ్యింధం బంతయుం జూచి వి
స్మయంబంది యచ్చటి దాసీజనంబులం గాంచి॥ గీ॥ భామయిట్లుండ నేమి కా
రణమొక్కో । యనిన వారలిట్టులనిరి దేవ । కుపితవచోగేహంబు కోపంబు విడు
వదు । నీవు దెలియవలయు దేవి తెరగు॥ క॥ అనియనవిని మెలమెల్లన । జనిత
త్రసువంటి యిట్లుజనునే పరాగంబు ననుల్క మెవ్వరేని। యనిరోక్ష పాక్షి
ష్టిబల్కుమంతయు నాకుఁ జ॥ క॥ ధనికుదరిద్రుని జేసెద। ధనికుని జేసెద దరిద్రు
బిండించెమనసం। జనుమనుజు గాతుజంపగ। జనదేనివధింతు నీకు సమ్మతి గాఁగఁ జ॥

—* దశరథుండు కైకగృహంబున కేగుట. *—

ఇంతయాన నేలనాదు ప్రాణంబులైనను నోసంగెద మత్ప్రాణతుల్యుండగు రా
ఘవు సాక్షిబల్కుమని నసంతసించి కైకయు మెల్లన కన్నీరు దుడిచికొని యి
ట్లనియె॥ క॥ శపథము పూనెదవేనియు । విపులాచారంబునందు వెలసెదవే
ని। గృపసేయవలయు నిమ్ముల। నిపుడే యాచించు కార్యమిన కులతిలకా॥ వ॥
ఎద్దియనిన తొల్లి దేవాసుర సంగ్రామంబున నాచేత పరిరక్షితుండవై రెండువ
రంబులొసంగితివవి సేయఁబడి లంబుగనుంచితి నిప్పుడు॥ గీ॥ ఒకటభరతు ధారు
ణీకి రాజు సేయువే। రొకటజడలు దాల్చి యుగ్రవనిని । పదియునాలుగేండ్లు వ
సియింప రఘురాము। బనుపు సత్యమాగ వతిఁ వేని॥ గీ॥ ఇట్లు సేయవేని యేభు
జంగమునుచే। నైన రజ్జువునను నైన జత్తు । గాన సత్యవాదివేని నామది సంత
సిల్ల రాముఁ నడవికెల్లి బనుపు॥ మ॥ అనవజా స్త్రీ హతి ఘోరు హంబు దలకించై..

ట్లు గూర్చిన చెలి| యవ్వనస్త్రీని కాలిబోలు రాజభార్యం గాంచి శ్రీరాముడు|
న్నడవులంపుమి మేల్తని బ్రతికియున్నవాడనే ఘాత్రినో | వ॥ తానిసుతు
డేలు గాన నుకుబోవం బూన్చె వేరానుజాన్ ॥ వ ॥ రామచంద్రునివలనభయం
బు రానేరదు నాయందు కరుణించుమా॥ క॥ అతిపాపాక్రాంతుండో|
మనుజేశునిజూచి కోపమగ్నాన్నైనజనపాఘవతి మోహాం | బునధర్మ
ము విప్ప నాకినుడు బడపనే॥ చ॥ సకలసభాంతరంబులను సత్పథవతిఁ యా
టాయుమించిరెం | [illegible] మోహమున నేటికి బల్ నరకంబు జెందకో|
[illegible] రాముపిడనో| డకశపథంబోన
[illegible] ॥ గీ ॥ వేయునేల రాముపిపినంబుల
[illegible] | పూర్చె రాజు మొగినాటి రేయ
[illegible] ॥ వ ॥ అప్పుడయనోదయకాలంబున వం
దిమాగధ గాయక జనంబులు జనపతికై కేయి మహాగృహంబున వారలనివా
ది [illegible] ప్రభాతంబు గుటయు [illegible] బ్రాహ్మణక్షత్రియాది జనులు
ను [illegible] రాజలక్షణం
బులు [illegible] తెఱంగున నొప్పియుండెనప్పుడు ॥ సీ ॥
పరిపీతకౌశేయవాసుగ జారూఢ కాలాంబుదసమానఘనశరీరు | కమనీయ
కోటీరకటకోజ్జ్వలు సహస్రసూర్యసంభాసుండరు మందహాసు| కౌస్తుభశ్రీవత్సక
లితమహోరస్కు [illegible] సుపర్ణాత్మసేవ్యమాను | సతతసీతాసమాశ్రి
తనిజవామాంకు సత్యసంకల్పునీశ్వరు మహాత్ము | దేవదేవుని శ్రీరామభూవ
రేణ్యు| [illegible] | పుడమికభిషిక్తుడయి వచ్చుపు
ణ్యచరితు| గాంచు టెప్పుడు ప్రభాతంబు గల్గు టెప్పుడో ॥ వ ॥ పురజనులెల్ల
నారాత్రి నిద్రమాని ప్రభాతంబగుటకెదురుజూచుచుండి రంత సుమంతుండు
ను [illegible] గృహంబు వెడలకుంకి కేమి కారణంబో యనుచు మెల్లన తద్గృ
హ ద్వారంబున [illegible] బలికి [illegible] యచ్చట విచార
[illegible] తెఱంగు [illegible] నృపవర్యుంగ
ను [illegible] కైకేయి ట్లనియె ॥ గీ॥ రామ
రామ రామ రామ యటంచు | రాత్రి [illegible] రాజు మదిని | గుందుచున్న
వాడు [illegible] | రాముదోడి తెమ్ము రాజుకడకు ॥ వ ॥ అనిన సుమంతుండు
రాజవాక్యంబు వినక [illegible] దశరథుం డిట్లనియె॥ గీ॥ రా
ముని [illegible] | [illegible] జలద [illegible]

డవలేనిభుజబలవేగదోడితేమ్ము । మున్సమీపంబునకటన్నసుత్సహించి॥ చ॥ అం
చనికాంచెమంత్రివరుడక్కౌశలతప్తశయానకుండలో। తక్కటుని జగంబభాగ్యుజల
దపత్రిమాంగుని శాలవత్సుని । స్ఫుటసరసీరుహోత్సుఘుబభూవజభిపసుధాక
రాస్యుని । కటపరికీర్ణకీర్తిభవతారకళ్యాణజవాము రాము ... ను
ను॥ గీ॥ హారకేయూరమకుటాంగదాదిభూష । శోభితమహేంద్రనీలభ కౌ
శేయవసను । మృదులపర్యంకసంస్థుసుస్మితముఖాబ్జు । యామినీపతి
ముఖుశ్రీరాముగాంచి కృతాంజలిపుటుండై యిట్లనియె॥ క॥ నినుగనుగొను వేడు
కనను। మనుజేశుడు బంచెరామ మంగళమగుర । మ్మనుజత్మజుడును నాను
ను। ఘనమగురథమెక్కి జనకు గనుగొను వేడ్కన్॥

—✳ శ్రీరాములు కైకసదనంబునకేగి దశరథుం బొడగనుట. ✳—

వ॥ వెడలి సువ్యక్తత్వంబున వసిష్ఠానుమతిందుండైనంగాంచుచు నతిరయంబున
జనకుసమీపంబున కుంజనుండు ఋష్విభుచరణకమలంబులకు నమస్కరించిన॥ చ॥ క
రములుసాచి రాఘవుని కౌగిట జేరిచి దుఃఖితుగన్నడై । బహువగుమూర్ఛనొందె
నటప జితధుంతితలౌట కెల్లసుం । దరులును నేడ్వసాగిరతి దారుణముంచువ
సిష్ఠమానివే । గిరమున నేగు దేరనునికిన్ మనసంపుననమస్కరింపుచున్॥ రా
మచంద్రుండిట్లనియె॥ చ॥ మునివరరోదనంబునకు మూలమిదేమొకో యున్న
కైకమ్మ। ట్లనె రఘువంశపావనధరాధిప శోకమడంపనీకపతి । జనునెటులన్న
నేనుమునుసంత సమందగజేసెనాకోసం । గెనువరయుగ్మ మీవదియు కిప్పుడు
వృత్తి గహింపమిమ్యాడన్॥ గీ॥ నీకు దెల్పలేక శోకసంతప్తుడయి । యున్నవా
డుభూపుడుమోహవశ్యు। డనఘ ధర్మమార్గగామిసైత్త్రిపుత్ర । సత్యపాశబద్ధు
జనకునిపుడు । వ॥ అనుటయుబల్కిన రామచంద్రుండును సాలాభిషేకుడు భం
గివ్యధితుండయి కైకేయింజూచినిన య్విధంబు నబల్కెడు భంగిదోచుచు
న్నదటి అయిననూ॥ గీ॥ తండ్రియాజ్ఞచేత ధనమైన బలమైన । గ్రామమయిన
నామకాంతనైన । విడుతు తండ్రియాజ్ఞ విడువ రాఘవుడురెం। డాడువాడు
గాడు శోకస్వాడైన॥ గీ॥ తండ్రికనుపకున్న దలపెరింగి మెచ్చు । మనుజుడుత్త
ముండుమధ్యముండు । పనుపనేయువాడు పనిచిన సేయండు । తనయుడధముండన
గదగును జనని॥ వ॥ కావున జనకునాజ్ఞోల్లంఘనంబు సేయు సత్యంబు పృధివ్యా
దిభూతంబులు గంధాదిగుణంబులం బాయని భంగి యేను సత్యంబు దోగ
ననిపల్కి దాశరథిగంభీరంగాని సంతసంబున కైకయిట్లనియె॥ ఉ॥ రాఘ

ఘాతలంబునకు రాజయి మా భరతుండు సిల్వనీ। వీమహిబాసి కానలకు నేగి చ
తుర్దశవత్సరంబులు। న్నేనుమునతోవసింపధరణీపతికట్టడి జేసెనన్న శ్రీ। రాము
డుతొంటికిన్నను దర జలియిట్లను కైకతోడుశక్॥ క॥ జనసీభరతుడు విభుడ
యుఁ దేవ యథ రస్థలికి నేను తాఁ సినైకా। ననమునసుజనుడు నిజము। య్యాన
ఘునంబల్క మికిసంశ యుంబగుమదిలోన్॥ వ॥ అమ్మాటవినిశోకంబునివ్వటి
ల్లుచకదిథుండిట్లనియె నందనా శ్రీజితుండు భ్రాంతుండనున్మార్గవర్తి ట్టినన్నా
సీమ ఖడ్గంబునం ద్రుంచి రాజ్యంబు గైకొనుము పాతకంబటి వేని॥ క॥ గురులై
ననమదుష్ప థనమున। జరియించినదుం పదగును సద్బుద్ధికిసీ। వరమరి సేయవు
మనదిఘు। వరుజూచి చింతాంతశోకపరవశుడగుచున్॥ వ॥ ఇట్లైననన్నన్నృతం
బుజేంపదనుచు రామచంద్రుంగౌగలించుకొని ముక్తకంఠుడై॥ ఉ॥ హారఘు
వంశపావనమహాభుజహాశతపత్రలోచనా। హారమణీయహారకుముదాప్త
మఖాజగదేకనాయకా। హరజపీచరాంతకదయాకర నన్విడవాడియొంటి
పై। ఘోరతరాటవిన్ జనుటకున్ మదిబూనెదవెట్లు పుత్రకా॥ గీ॥ హామమప్రా
ణవల్లభహాస్వపోత్త। మామనోహరయనుచు నమ్మనుజవిభుడు। మిగులచింతా
భరంబువొగలనతని। నేత్రయుగళంబుచల్లనిసీటదుడిచి। రామచంద్రుండిట్లని
రాజ్యంబు జనపరచింపమేలభువిసర్వమును భరతుండు బ్రోచున। వ్వనమునకో
టిసంఖ్యలనువాసిసుఖించిటకన్నసైనక్ర। న్ననజనుడెంతనమ్మపదునాల్గుసం
వంబులు బుచ్చికైకకిం। పెనయభవత్ప్రతిజ్ఞఫలియింపసురల్ వినుతింపవేడు
కన్। వ॥ కావునవనవాసంబనేకపథంబులమహాగుణంబేనునన జ్ఞార్థంబుజ
నసీగృహంబునకుంజనియద్దానివాశ్వాసించిజనకనందననునాసయించి మరలనీ
దుపాదంబులకుం బ్రణమిల్లి సుఖలీలగహనగమనంబు జేసెదననుచు వెడలి కౌస
ల్యామందిరంబునకుం జనుదెంచె నంతకమున్న కౌసల్యయు శ్రీరామవిజ
యంబునకు హోమంబులు చేయించి బ్రాహ్మణజనంబులకు సువర్ణంబు
లొసంగి మౌనంబునొంది యంతస్థుండును ముఖ్యుండును ఘనచిన్మాత్రుం
డును నిరస్తసమస్తోపాధిశుద్ధస్వరూపుండును విష్ణుండును సదానందమయుండు
నునగు నారాయణదేవు పరమయోగధ్యానంబునందలంచుచు రాఘవాగమ
నంబెఱుంగక యుండి యిదియె రామచంద్రుండనిసుమిత్ర బల్కిన రామనామాంకితంబ
గునమ్మధురవాక్యంబువిని బహిర్దృష్టిప్రవహింపంజేసి ముందర॥ సీ॥ కలిగిన
తాద్భవోత్పలనీలకాంతుడు నళినపత్రవిశాలనయనయుగళు। మాణిక్యకం

డలమండితసుకపోలు బరుకాంచనాంబరధరుననంతు । సత్వరుశుద్ధునిరాము
యునవ్యక్తునిరుపద్రవుని రహితునిత్యశాంతు। సర్వభూతస్థితుస్వప్రకాశు మహి
సమాన్యుసదానందమయునితార । హారకాంచీకలాపమంజీరసంజి । తా
త్మపదపంకజుకృపాధ్యునాత్మతనయు । గాంచియతిసంభ్రమంబున గౌగలిం
చి। యంకమునజేర్చిముద్దాడి యునియెనిట్టుల।వ ॥ఇట్లాద్యంతరహితంబగుస
మ్మహామహుదేహంబుని వ్వరుచు॥ క॥ మాయయ్యబొజ్జవాడిన । పైయున్నది
మాటవిందునాభోజనమున్ । సేయుమిక నివ్వండిన । పాయసమిదెయున్న
రామభద్రుండంతన్॥

—* శ్రీరామునివనవాసవృత్తాంతమువిని కౌసల్యప్రలాపించుట. *—

మ॥ కనతల్లీభుజియించుటెక్కడ మహావ్యాఘ్రఘోరాటవిన్।
జనభూనాథుడు కైకకిచ్చెనయ నాజ్ఞాపించెదుఃఖింపగా । జనదన్నన్ ధర
ప్రాలిపాలనమురాజశ్రేష్ఠున్ బాసియుం। డనుసి వెంటనె శత్రుగ్రేవు జనగూ
డంబోకగోవృందునే॥ గీ॥ అదియుగాక రాజ్యమంతయుభరతునకు । నేలని
మ్ము కైకకేమియెగ్గు । జేసితివ్వునారచీరలుధరియించు । తనసినేయనాదు
తండ్రినిన్ను॥ వ॥ నాదుప్రాణంబులకన్న విన్నవగునిన్ను వీడంజాలమరి
యును క॥జననీజనకులుదలపగ । తనయులకొకభంగిగానదశరథుడనుపా
మ్మనిపల్కెనేనుజనదగ।దసిపల్కదనని నజత్తునదినిజమసినన్॥ వ ॥ అమ్మాట
లువినిసాగ్రహుండైసుమిత్రానందనుండుముందర॥ సీ॥ తరుణార్కకోటిభా
సురకుండలకిరీటునాజానుబాహుకణాంతనేత్రు । సజలాభ్రనిభకాం
చనవస్త్రసముదీర్ణు సర్వాంగసుందరుసత్యసంధు । ముద్రికారత్నసము
జ్జ్వలకందర్పకోటిలావణ్యుసంకుచితమధ్యు । వీరుజితేంద్రియుధీరమహా
రిసుక మంజుభాషణునభామయుంబరేశు । జూచిరఘువాధవన్నిదె జూడ
భ్రాంతిత । మానసుని కైక యూనకమునజివిభుని । గట్టిభరతుని తద్బంధుగణ
ము నెల్ల । కూల్చి రాజ్యంబునీకొనగూర్తునిపుడు ॥ వ ॥ శత్రుసూదనా లోక
ప్రదాహకంపగు నాదుశౌర్యంబుననా సీరపవ్రుముఖులీత్రించెదరుగాకపట్టా
భిషిక్తుండవగుటకుం బసిపూనుమేనను ధనుష్పాణినైనిలచితిద్విషన్ కాలు
లగువారల సమయించెదననుచు లోకంబులుగాల్చువానిపగిదింబలుకుసత్య
గ్రసహాయపరాక్రము ధనుర్బాణధరు ధీరుపార్శ్వస్థునతికోపను సుమి
త్రానందనుంగాంచి వాకృతతోడ కౌగలించి రఘునందనుం డిట్లనియె॥

సీ॥ వినుముసుమిత్రాపుత్ర ఘనబలుండవుశౌర్య సంపన్నుడవునాకు సత్ప్రి
యుండ । వనియెఱుంగుదుగాని గనుపించునట్టియీయవని రాజ్యముసత్యమ
య్యేనేని । బరయుంగవచ్చు సంపదలెల్లమెఱుపులవలెచంచలంబులు వహ్ని
తప్తమగులోహమునబడ్డయంబుబిందువుమాడ్కి మనుజునకాయువ్యమహి
మదరగు। భోగివదనంబునంబడియింకగలందు । తలపుగలిగెడుకప్పచందమున
కాల । సర్పముచెక్కియుండును శాశ్వతములైన । భోగములకిచ్ఛయింతురు
భువినిజనులు॥ గీ॥ వ్యర్థములబాసినిజదేహపోషణంబు । దలచికర్మంబు
లాచరింతురెలమిజనులు । దేహికన్నను వేఱయీదేహమరయ । నెవరిదెం
దునుతత్త్వమెల్లవత్సా॥ గీ॥ తల్లిదండ్రులన్నదమ్ములుబంధువు । లనెడుబం
ధములుజనాళికెల్ల । నెసగగల్గుబోవు నేటిలో ప్రవాహ । మందునింధనము
లచందమునను॥ అదయెసుసంగాక॥ సీ॥ ఛాయవంటిదిలక్ష్మి చంచలతనుపుష్టి
జలతరంగంబునిశ్చయముగాదు । స్వప్నమంటిదిసతీసంయోగ మాయువున
ల్పంబునభిమానమధికతరము । సదనంబుభార్యయు మొదలుగాగల్గునీసం
సారమెల్లనశ్వరంబు । గంధర్వనగరంబుగతిమేనుసూర్యోదయాస్తమ
యంబులనాయువరుగు నరయవృద్ధనశాస్త్రస్థులగుచుజనెదు । మనుజులనుగాం
చిఘనబుద్ధిమాంద్యలగుచు । కాలవేగంబెఱుంగక కామముఖ్య। షడ్గుణంబు
లనొందెదుజనులకంటె॥ గీ॥ పచ్చికుండలోనబోసినీరముంట్లు । నరునికాయు
వెల్లజరుగుచుండు। దినదినంబునకుసతిపితరోగాదులు । శత్రులట్లుబాధసలు
పుచుండ్రు॥ మ॥ జరిశాసనభంగివాసవునితేజంబెల్లగైకొందునంచు
రియించోబోవనిచ్చి వ్యాప్యర్తనసించుచుండగాలయముంగూడనిశె। బోరివర్తుందగ
నంమనిల్లిగిమేఘనాధుడశేకరాంయడక । చిరపుణ్యాండనటంచు ప్రేలుచు
నుభస్మీభూతుడౌపిమ్మటన్॥ వ॥ మఱియునీదేహంబులుత్వచంబునసారమేయం
బులయిన సంటనొందునిట్టిశ్వగస్థిమాంసవిణ్మూత్రరేతోరక్తాదిసంయుతంబు
నుపరిణామంబునసను । దేహంబెట్టిదంబున నాత్మయనంబడు నీవునుదేహాభి
మానంబునలోకంబు గాల్పనిశ్చయించితివంనరోషంబుసంభవించు దేహం
బునేననునదియవిద్యయనంబరగునవిద్య సంసారకారణంబునువిద్యవిన్నివర్త
కంబునసగుగావునమోక్షకాములగు పురుషులకెల్లెడలవిద్యాభ్యాసంబు
సేయవలయునింక కామక్రోధాదులవెఱుతు శత్రువులచమూంబులుగలవందు
మోక్షవిఘ్నంబునకుం క్రోధంబనుబాలు నీవును క్రోధంబునకాదె పితృమా
తృజనంబుల వధియింపబూనితివి సంసారంబును సంసారబంధనం

బునుధర్మక్షయంబును నిహిక్రోధంబునం బ్రభవించుంగావున నిట్టిక్రోధం
బువర్జింపవలయు॥ గీ॥ తామసంబంతకుండు వైతరణితృష్ణ। జనసుసంతోష
మెల్లనందనవనంబు। కామధేనువు శాంతియౌగాన జనుడు । మించినతఱంబు
శాంతివహింపవలయు॥ వ॥ ఇట్లుశాంతిగరిష్ఠుండవైతివేనినీకుశత్రువులుగలు
గనేర రెంతదడవుపరిశుద్ధుండును స్వయంజ్యోతియునవికారియు నిరాకృతి
యునగునాత్మను దేహేంద్రియప్రాణ బుద్ధ్యాదులకువిలక్షణుండని యెఱుంగ
కుండునంతదడవును మృత్యుసంక్లిష్టుండయి సంసార దుఃఖ పారావారంబున
మునుంగుచుం దేలుచునుండు గావున లక్ష్మణా నీవును సాధుభావంబున సర్వ
దాభిన్నుండగు బరమాత్మ నెఱుంగుము బుద్ధులుబయలవర్తించుగాక భయ
బునొందక ప్రారబ్ధవశంబునను ప్రవాహపతితంబులట్లు సుఖంబులయినను దుః
ఖంబులయినను సంభవించిన నహంకారమమకారంబులనొందక యేనుబ్రహ్మ
నశుద్ధస్వభావంబువహించిన నిన్ననంటనేరవు మఱియును॥ గీ॥ ఏనుబ్రహ్మ
నట్టియీవాక్యములునీదు। మానసంబునన్నెప్పుడాననేని । సకలసుఖములొ
ప్పసంసారదుఃఖముల్ । దొలగునిశ్చయంబుదలపుమిటుల॥ అప్పుడుతల్లింగ
నుంగొని॥ గీ॥ జననియివ్వాక్యములునీదుమనమునందు । నిల్పినారాకగోరుచుని
లువుపదియు। నాలుగేడులునిముసంబుపోలెద్రుచ్చి । మరలివచ్చెద దుఃఖముల్
దరగునీకు॥ క॥ ఇలకర్మమార్గవర్తుల । కలవడనొకచోటనుండుటదియె
ట్లులన్నన్। సలిలప్రవాహమందున । నిలుపనికట్టియలభంగినిజమగుజననీ॥
వ॥ కావుననీవునుసంతసంబునంబంచితివయేని నాకునుసుఖసంవాసంబుగలు
గుననుచుచరణంబులపయింబడిన రామచంద్రుంగ్రుచ్చియెత్తి తొడలపైనిడు
కొనియాశీర్వదించి నందనా నీవుజనువేళనునిల్చు సమయంబునను శయనిం
చుతరినియితరవేళలనుసమస్తదేవతలునుగంధర్వులు నబ్రహ్మయునారాయ
ణుండును భగవంతుండగు సదాశివుండును రక్షింతురుగాకయని మరలి మ
రలి యాలింగనంబులు సేసివీడుకొలిపు నప్పుడు నమస్కరించి హర్షాశ్రు
లోచనుండై మెల్లనలక్ష్మణుండిట్లనియె॥ ఉ॥ ధరణీశ భవత్కటాక్షము
నహృత్సందేశముల్బాసెని । చరణాబ్జంబులుగొల్చివచ్చెదను వత్సానిల్వ
మిందన్నని। ద్ధరణీశ మేనదొరంగువాడసనమోదం బందిమ్మువుస। త్వరతం
గూడనటంచుబల్కి జనెసీతాకాంతమారాంగణకె॥

—✻ శ్రీరాములుసీతాగృహంబునకేగుట.✻—

వ॥ ఇట్లుజనుదెంచిననిజప్రాణమువల్లభుంగాంచిభూపుత్రియునతిభ రె

దొరవచ్చి స్వర్ణపాత్రస్థసలిలంబుల పాదప్రక్షాళనంబు చేసి కనకపీఠంబున సుఖాసీనుం గావించి॥ గీ॥ వనితమందహాసంబు వగజాశ్వపత్త్యాతి। నృత్యవాద్య తతులు లేని సేన। చారి వగుదు రాకకాననంబేమొ। యనిన సతికి నిట్లులని యె రఘువరు॥ చ॥ వనమును రాజ్యమిచ్చె రఘువర్యుఁడు గాన భరింపఁబోదు మజ్జనని కీసంగతంబు పరిచర్య యొనర్చుచునుండు మిచ్చటం। బనుపడ నాడి తప్పనిపల్కున బెగ్గిలి యేల కాననం। బునకిటు పోవ గావలసెఁ భూరిదయాకర యానతీయవే॥ అని రామచంద్రుండిట్లనియె॥ చ॥ వినుమా రివధ్య కైకతను వేడిన రెండు వరంబులిచ్చె వం। దునొకట భూమి యెల్ల భరతుండు భరింపఁగ వేరెయొక్కటం। బనిపడి కానలందు పదునాలుగు వత్సరముల్ లేనుసిల్వన। ప్పనుపువహింతు విఘ్నములు బల్కకుమింక వసంతసంబునన్॥ జనకనందన యిట్లనియె॥ చ॥ వినుమ రఘునాథ మున్నెయటవీస్థలికేగ నవెన్కఁ బోవ్రా। జనునను వీక్షి పోవ్రటులు సైపదనన్ బ్రియమంది స్వప్రియుం। గనుగొని రాఘవుండనియె కాననముగ్రభుజంగసంయుతం। బలిమి దుర్గమంబు జలజానన నీవు సహింప నేర్తువే॥ అదియునుం గాక॥ క॥ మృదితవధూసూపభృతములు। వెదకిన లేవరయ నైన వేళ్లు చుఫలముల్। యుదకము దివమును దొరకవు। పదములు నడవంగవలయు బహుకష్టముగన్॥ మఱియును॥ గీ॥ ఆతపాసిలఁ ప్రాదుల కధికమవని। గానుపించని కరుకుశకంటకములు। వీటికేమి సహింపని శాటకోటి। గుండె తల్లడపాటు రాకుండదు మిచట॥ వ॥ మఱియు ఝిల్లీఝుంకారవంశాభియుతంబును దవడ గ్రాహ్యంబును నగువనంబు బహువిధములైన భవనంబు గావున భవనంబున నిలువము శీఘ్రింబ మరలననుం గని యొదవిన నవ్యానకుల తిలకుపలుకులు ములుకులకరియకలక సేయ దలకడచిని యులుకగ లకలతోడ నులికి యుక్కలకం గిరియిట్లనియె॥ సీ॥ తగు నవ్యానగ్ని సాక్షికిగ నన్ను బెండ్లియైనడనాడి చనసత్యవిభవనిక॥ భోజనంబయిన నీభుక్తశేషములైన పండ్లు మృష్టాన్నంబు భంగి గుడుతు। నీవు గూడవచ్చుచు నెడకంటకములున్న పుష్పశయ్యలభంగి బుద్ధిదలతు। నక్రోశకారిని గాను యీశకార్యము నంటి జను దెంచెదను బాల్యమున నువిప్ర। వరులు ననుజూచి పతి తోవ్రనముకేగ। గలరటంచును బల్కిరి ఘనులవార। లైనజను దెంచుటలు గల్గునదియు గాక। విప్రవర్యుల చేమున్ను విశదముగను॥ క॥ రామాయణముల నేకము। లేమూలంబులుగ వింటినవనిజ విడియే। రాముడువనమునకేగెను। వామదికెవుసంగబలుకులు సుతచరితా॥ గీ॥ కాననీ వెంటజనుదెంతుఁజానినన్ను। పిడిచనుదైప్రాణముల్ విడుతు నీదు। ముందర

వటంచు బల్కు నమ్ముదిత జూచి । సమ్మదమునొందె నా రామచంద్రుడప్పుడు॥ వ॥ అంత జనకినందన నవమణిమయవివిధాభరణంబు లరుంధతి ప్రముఖముని వనితలకు నొసంగ నియోగించినట్ల చేసె రామచంద్రుండును జనసీ సేవకపౌర జానపద ధరాసురవర్గంబులకు సహస్రసంఖ్యల ధనంబొసంగె లక్ష్మణుండును సుమిత్రం దోడ్కొని కౌసల్యకు నప్పగించి కోదండపాణియై రాఘవునకు నగ్రభాగంబున నిలిచె నంత నచ్చట వెడలి ॥ మ ॥ చరణన్యాస పవిత్ర తావనిఘనశ్యాముండు రాముండు శంబరిజితోత్కటితను ద్యుతుల్ దిశలు గప్పన్ రాజమార్గంబునం । గరుణన్ మెల్లన పౌరజానపదవర్గం బెల్ల వీక్షించుచున్ । ధరణీసోదరయుక్తుడై పితృగృహస్థానంబు జేరెన్ వెసన్॥ వ॥ అనుచునంబరకేశుండు మేనకాతనయుతోడ నవ్వలివృత్తాంతంబు బల్కుందొడంగె నట్లు కౌసల్యేయుండు సీతాలక్ష్మణసమేతుండై రాజవీధిని రుగుదెంచు సమయంబున ॥ చ ॥ పురజనులాత్మలందు రఘుపుంగవు గన్గొని లోభమోహసం । భరితులకేటి ప్రేమపసి బాలుర కానలజొన్పిరిట్లు భూ । వరుడును కైకయావరణజితయ్యె జనుచుండె సీతయు । చ్చైరువిధి మున్ను గాంచితిమె సీతను రామసమేత నెన్నడున్॥ గీ॥ వందిమాగధరహితులై పాదచారు । లగుచు జను రామలక్ష్మణుల వనిజలను గంటి రేమనుష్యయత్నముల్ గలుగు నెట్లు । దైవబలమెక్కుడై యుండ ధరణిమీద ॥ వ ॥ ఇన్నిటికి మూలంబు కైకయియను పేర సర్వవినాశిని యగు రక్కసి జనియించె దీనివలన రామునకు సీతాలక్ష్మణులకును గాల్నడల చేత దగని దుఃఖంబు సంభవించె సత్యసంధుండయ్యును స్త్రీలోలుండై ప్రియావ హుండగు నందను విడిచె దశరథునకు నేటి సత్యవాక్యంబు కైకయి యైనను మరలింపక క్రూరకర్మ యయివిమూఢబుద్ధి యనగుచు వెడలనడిపించె మనకు నిట్టి యధర్మ ప్రదేశంబున నిలువబోలదు మరియును ॥ గీ ॥ భోగమోక్షంబులొసగెడు పుణ్యమూర్తి । రామచంద్రుండు కాననభూమికేగ । మనకు తెలిదండ్రు లెవ్వరిమ్మహిని వేగ । రాఘవుని గూడ జనుదము రండటంచు ॥ వ॥ ఇట్లు శోకదుఃఖాకులులగు పౌరజనంబులం గనుంగొని సాధుసంఘంబునందుండి నామదేవుండను మునిపుంగవుం డిట్లనియె॥..- ... *

—*పౌరులు దుఃఖించుటకు వామదేవుండను ముని హితంబు సెప్పుట.*—

సీ॥ జనులార శ్రీరామ జానకీ లక్ష్మణులను గూర్చి చింతిల జనదు మీర । శ్రీరాఘవుండాదినారాయణుండు సాక్షాద్విష్ణుడిందిర జనకతనయ । యోగమాయ

యనంగను స్వప్రకాశస్వరూపానందుండు శేషుండహీశ్వరుండు । రామచంద్రునితో డనేమురకుండును లక్ష్మణాఖ్యుండు ప్రపంచలక్షణుండు । కనుగొనగననంతకల్యాణ గుణశాలి । రామచంద్రుడనువనితమ్ము ప్రకృతిగుణములందు గలసి గణుతింప తత్త్వము! దానుసాంగసగనలరుచుండు॥ యెట్టులనిన॥ క॥ వనజజుడురజోగుణ మున| వనజాక్షుడు సత్త్వగుణముపలననరుద్రుండ|డనగత మోగుణమునన్| జను లార వెలుంగునితడు సంతతరామమహిమ॥ మరియును॥ సీ॥ మనువువైవస్వతుము నులయాంతంబున మత్స్యమైయీ రాజమాసనావ । యందునాభక్తునాయ్యన జేర్చి పాలించెనబ్ధిమునిఁగి ధరియించు నవసరమున । కూర్మమైమందర కుధరం బుమూపుననార్చి ధారుణిసాతలమునొంద । దంష్ట్రాగ్రమున క్రోడతవహిం శితిధాత్రినుద్ధరించెను నఖరోజ్వలుండు! నగుచునరసింహమూర్తిఁ బ్రహ్లాదవర దు|డనగ కాంచనకశిపు బెండజెండె వహ్ని|తాత్మనందనరాజ్యదైయదితవేడ| వా మనత్వంబునొందియీ రామవిభుడు ॥ క ॥ బలిసదనము జేరిమిగులఁ| పలు చదనమునొందిమూడుపదములనుచున । బ్బి సుతలము జేరిచిజగ । ములక రితతనూజము ఖ్యాముఖ్యనొసర్చెఁ॥ వ ॥ వెండియు దుష్టక్షత్రియభూభార నివర్తనార్థంబు భార్గవుండయ్యె నిప్పుడా జగన్నాయకుండు శ్రీరామరూపంబున రావణాదులగు రక్కసులకోటిసంఖ్యల నుక్కడంచు నిక్కంబాదురాత్మన కుమానవునిచేత మరణంబు నిశ్చితంబగుటవలనను జగద్వ్యాపకుండగు నీహరిద శరథుచేత పుత్రత్వంబునొందమిక్కిలి తపంబున నారాధితుండగుటవలనను దా శరథియై జనియించెంగావున నవతరించిన కార్యంబుదీర్ప సీతాలక్ష్మణస హాయుండై వనంబుచకరుగుచున్న వాడిజనకనందనయు నమ్మహాత్మయోగ మాయ సర్గస్థితిలయంబులకు దానయై వెలుంగుచుండు నింక దశరథుండు నుకైకేయియునిం చుకంతయైనంగానములు గారిట్లు భూభార నివారణంబు సేయవలయునని పూర్వదినంబున వారదుండునుపన్నవించె నెల్లి వనంబునకుం జనియెదనని తనకు దాన రామచంద్రుండును బలికెనని గావున పామరులకై వారినుద్దేశించి వగవంజన యెట్టులనిన ॥ గీ ॥ రామమంత్రంబు జపియించు ప్రజలు మృత్యు । ముఖ్యభయములుగనరుతన్మాత్రయైన । దాశరథి కేలదుః ఖములదనరుతార । కంబు శ్రీరామమంత్రంబు కలియుగమున॥ గీ॥ భక్తజనుల నుబాలింపఖండనమున । రావణునిద్రుంపదశరథరాజు కింపు|డనంగ శ్రీరాము డనసిట్టిమనుజుడయ్యె । మాయతోడుతనాదినారాయణుడు॥ వ॥ ఇట్లుప లికి వామదేవ మహామునియూరకుండె నప్పుడా విప్రసమూహంబులెల్ల వెం

చంద్రుండు జగత్పవిత్రుండగు హరియని యెఱింగి హృత్సంశయగ్రంథులెల్ల విడిచి రాఘవు నేమరక చింతించుచు ॥ క ॥ సీతారామరహస్యము । ప్రీతిం జదివినను వినిన సంప్రీతిని విజ్ఞానో । పేతంబగు భక్తిసముద్భూతంబగు వారి యందు పురుషుల కెల్లన్ ॥ గీ ॥ అతిరహస్యంబు గోప్యంబు ఘనంబు మఱి । రాఘవ ప్రియులకుఁ గాన ప్రఘటితముగ । బలికితి మటంచు నరిగె నాబ్జభవునిసుతుఁడు । పౌరులా రాముఁదలఁచి రిప్రభుఁడటంచు ॥ వ ॥ అంత సీతాలక్ష్మణులతోడ రామచంద్రుండు వారిష్టుండై దశరథాలయంబు ప్రవేశించి కైకేయిం గనుంగొని ॥ క ॥ జననీ దృఢపిత్రులమై జనుదెంచితిమడవికేఁగ జనపతి పలుకన్ । జనియెదము నకై కలిఖించినగతి వేవేరనాం చీరలొసంగన్ ॥ అప్పుడు॥ ఉ ॥ చీరెలు దాల్చిరంత రఘుశేఖరుడాజ్ఞను రామలక్ష్మణుల్ । వారిజనేత్ర సీత తలవంచుక సిగ్గున రాముఁ జూడన చ్చీరధరాతనూజ తొలి చీరపయిన్ దగఁ జుట్టె జుట్టినన్ । భోరున నేడ్చి రందఱును భూసుత కైన విధాత్రవాకరున్॥ వ॥ అవివిఁక కోపంబుతోడ నరుగుదెంచి వసిష్ఠుండు కైకకిట్లనియె ॥ సీ ॥ ఓసి దురాచరి రాము నొకనికీవు పతి వేఁడి సీతకుత్తువె నారచీరలిపుడు । బుద్ధిగల్గిన నేని భూపుత్రి వివిధభూషణములు ధరియించి సార్వభౌము । డగు రాఘవునికింపు దగుల నేగెదుగాక యనిన నీలోన నోయతివ రాజు । దుఃఖించుచు సుమంత్రుతోడ వేగ మెనీవు రథము దెమ్మని పుత్రరత్నములను । జూచిపో రాము నగసి భూమిసొక్కి వ్రాలె । సంతసమందరగ రథమెక్కినమ్మహీజ । దాశరథియును మ్మాడు ప్రదక్షిణములు । తండ్రికొనరించి రథమెక్కి తానునపుడు॥

—* రథారోహణులై రామలక్ష్మణులు సీతతోఁ గూడి వనంబునకేగుట. *—

లక్ష్మణుండును॥ గీ॥ చారుతూణీరయుగళంబు ఘోరఖడ్గ । యుగము దివ్యశరాసనయుగము గొనుచు । రథముపై నెక్కి వేగ సారథిని జూచి పోవనిమ్మనదశరథభూవరుండు॥ గీ॥ నిలుపు నిలుపుమనిన వలదిఁ బోనిమ్మని । రాముడనగ బఱపెరథము వేగ । రాముర థము పోవ రాజు తల్లడపాటు । నొంది రామరామయందు జనితి॥ క॥ అనిమూర్ఛనొందిదెప్పిరి । మనుజేశుడు రామమాత మందిరమునకున్ । గొనిపొండు బ్రతుకు లెక్కడ । వనభటులటు జేసిరంత యటు రాఘవుడున్॥ వ॥ తమసాతీరంబు చేరి కొన్ని జలంబులు గ్రోలి నిరాహారియై సీతతోడ నొక వృక్షమూలంబున శయనించె లక్ష్మణుండును శరాసనపాణియై సుమంత్రుం గూడ దశరాత్మజయుతనపృథుం గాచియుండె రాఘవుని సం

బునకునొల్లక నక్రందనంబు సేయుచు రథంబు వెనుదగిలి వచ్చిన పౌరబాలవృద్ధాదులెల్లను పురంబునకు మరల రామచంద్రుం దోడ్కొనిపోవంగలము లేకుండిన నీతోడ వనంబునకు రుగువార మని తత్సమీపంబున శయనించియుండి రంత రామచంద్రుండును వారినిశ్చయంబునకు విస్మయంబునొంది యేను పురంబునకుం బోవనొల్ల వీరలెల్ల దుఃఖభాజనులయ్యెదరనుచు సుమంతుం జేరి యీసమయంబున వీడలవలయు నరదంబాయితంబు సేయుమనిన నతండును జవనాశ్వంబులం బూన్చి తోడితెచ్చె నంత రామచంద్రుండును సీతాసౌమిత్రులతోడ నయ్యరథా రాత్రంబున నోరు వెరుంగకుండ రథారోహణంబు సేసి యయోధ్యాముఖంగాం బుపట్టి కొంతదూరంబరిగి యరదంబు మరలించె నంత తమసాతీరంబున॥ క॥ ఖరకరుడుదయించినతెరి। పురజనములు మేలుకాంచి భూమిజయును నా। జఖరకరకులనిధిహీనులు కరులును లేకుంటజూచి కడుదుఃఖితులై॥ వ॥ రథమే మార్గంబున బట్టి యయోధ్యానగరంబునకుం జని యుందునుం గాక రాదయ్యె ననుచున హా రాత్రంబులు మనంబులవారల సంస్మరింపుచు ధ్యానింపుచు నిండ్లకడ నుండిరంత సుమంతుండతివేగంబున రథంబునడుప రాఘవుండును జనపదంబుల నేకంబులుగనుంగొనుచు శృంగిబేర సమీపమార్గంబున॥ మ॥ జనిగంగానదిగాంచి భక్తిమెయి రాజశ్రేష్ఠుల ప్రణ్యవాహినికిఁ మ్రొక్కి జలంబులాడి సుఖదాయాకిం శింశుపావృక్షముక్। గనియాపొంతవసించిరంత గుహుడక్కాకుత్స్థులే తెంచుటల్లనవిని తెల్పపెరింగి పుష్పఫలముల్ సద్భక్తి చేబూనుచుక్॥ క॥ జనుదెంచి రాముసీతా। వనితా విధు గాంచి ముందు సాగనమితివం। దసపూర్వకముగ నిలబడి నసకరములు ప్రస్ఫుటము త్తివరనాయకుడుక్ ॥ వ ॥ కుశలంబరసీన దేవాసకలంబుసంపన్నంబని కరంబులు మొగిడ్చి గుహుం డిట్లనియె॥

సీ॥ జననాయకనిషాదుడనునన్ను శుచు జేసె పగనీయంగసంస్పర్శనంబు। ధరనిషాదునకేల భరియింపు కరుణనక్ చాలింపు సీకూమిఁ బంటుభంగి। జనుదెమ్మునాగృహంబునకు చీకనిసమకూర్చి నఫలములు గొమ్ము లెమ్ము। మనప్రీతిదతుకొత్తజననాథుడనె పాదవరేణ్యా మాకుసంతసమునీదు। వాక్యములగానిమప్పితృవాక్యసరణి। దలగపదునాలుగేండ్లుకానలవసింతు। కందమూలఫలమ్ములుగొందుమంది। రములకేతేనమ్ము మీక్రమమునీవు॥ గీ॥ నాయదియరాజ్యమంతయు నాకుసఖుడ। వీవనుచుబల్కి యొకనటవృక్షమునకు। నేగి తత్క్షీరముం జడల్బాగుమీర। దాల్చి రప్పుడు వేడ్క నద్దాశరథులు॥ ఇట్లు జటామకుటంబులు బూనినయ్యవసరంబున॥ గీ॥ నాకులంబువాడు వ్యాకులంబును జెం

దె । నాకలంబు గ్రోలినాఁకు నేఁటి। పోకలనుచు చింతభారకనగతిఁ జ్చి । మా
ద్రిగృంకె పంకజాప్తుఁడప్పుడు॥ క॥ పటుతాండవోద్ధత మహానట రామజటాకిరీ
టనదరుచులిపుడో। క్కటియగుచు వెడలె నానిం । క్కటమైనభ మెల్ల నరుణ
కాంతి దనర్చెన్॥ తత్సమయంబున ॥ చ ॥ జలముల గ్రోలి భవ్యమయ
సౌధమునం గరకంకణంబులు । జ్వలిత మల్లెలగనుమాని ముక్
థరణీజవీచి । శ్చలగతి బహ్వళించుగజానకిగూడి వసించె మించుద। భల
ను కిశోరపత్రముల బాగుగ తమ్ముడు సేయు పాన్పునన్॥ వ॥ తత్సమయంబున
క॥ కోదండ మెక్కు వెట్టి। పాదాధిపసహితుడగుచు సౌమిత్రి సమా।సాది
తమానసమునగా । పైదగ్గిరనుండె నాత్రియామమునందున్ ॥ క ॥ అసిగా
ధితనయసవహా। లవకౌశలకౌసలేయలక్ష్మణగుణవ। ర్ణనసింద మౌళియగరా।
త్రినయనయు కెరుంగించి మరల దల చెంబలుకన్॥ తదనంతరంబ॥ చ॥ తెలపనమా
నుషంబగువ్రతంబుధరించి సుమిత్రి పట్టిని। శ్చలమతిగొల్పె నింతకనుజాల నెయా
దొరకున్ సుధామయో । జ్వలకిరణాళి చేమిగుల చల్లనిసిద్రయొసంగుపాద
నంచలఘుగతిం జనించెననా శిగస్వ డెతూర్పుదిక్కునన్॥ వ॥ అప్పుడు
కుశపర్యంకంబున నిద్రించు రఘుపుంగవుం గనుంగొని గుహుండు కన్నీరు వెడ
ల్చుచు వినయంబున లక్ష్మణున కిట్లనియె ॥ ఉ ॥ కంటె లక్ష్మణ యిమ్మహాభు
జుడు యిక్కానన్ కుశాస్త్రీణుడై । యుంటన్ గేకయపుత్రి జేసె సిటులీయు
ర్వీశు సౌభాగ్యమున్ । గంటం జూచి సహించ దయ్యెద్రి జగత్కల్యాణుడై
యుండి యిట్లుంటం గల్గె విధాతృకృత్యములలో నొక్కండు దప్పించునే ॥ క ॥
పవళించు నెపుడు మణిమయ । భవనోత్తమమందు మృదుల పర్యంకమునం దవని
సుత గూడి యిప్పుడు। కువలయపతిబండివాడు కుశతల్పమునన్॥

—॥ గుహునికి లక్ష్మణుడు హితోపదేశము సేయుట ॥—

వ॥ అనుచు చింతాభరంబునం బలుకు గుహుని వాక్యంబులు విని లక్ష్మ
ణుం డిట్లనియె॥ చ ॥ వినుము నిషాదవర్య రఘువీరునకిమ్మెయి కైక జేసెనం। చ
నవల కెట్టులన్న నొరులొదు రెకష్టసుఖంబు లివ్వన। మ్మనుజుపురాకృతంబున
సమస్తసుఖంబులు దుఃఖములు క్రమం । బునజనుడెంచు మాన్పగను బోలునె ప
ద్మజు కైన సిమ్మహిన్॥ గీ ॥ మరియు సుఖదుఃఖములొసంగ వొరులుగారు।
వారలొసంగెదరను మాటచిరుతబుద్ధి । యాత్మకతృత్వమెల్ల వృథాభిమా
న।మవనితనకర్మసూత్రంబు దవిలియుండు ॥ వ ॥ అదియునుం గాక తన చే

తనొనరింపంబడుకర్మంబులెల్ల మిత్రామిత్రోదాసీన మధ్యస్థబంధుజనం
బులయందుభావింతురట్లుగాదు సుఖదుఃఖంబులందెయ్యదియైన నెత్తెఱంగు
ననైన ననేకకర్మవశంబులయి సంభవించిన నవియెల్లననుభవింపుచు నరుం
డుస్వస్థచిత్తుండయి యుండవలయు భోగాగమంబులయందును భోగవిస
ర్జనంబులయందును కాంక్షలేక లభించినను లేకయుండినను నీవు భోగ
వశుండవుగమ్ము యెద్దేశంబున నెక్కాలంబున నెవనికయిన నెవనిచేనై
ననొనరింపంబడిన శుభాశుభకర్మంబు లనుభవనీయంబులుగాని వేరొం
డుగాదుగావున నట్టివాటియందు హర్షవిషాదంబులందుట జాలు నింక
కమలాసనుచేత నెయ్యదివిహితంబది దేవదానవులకయిన దాటనలవి గాదు
సుఖదుఃఖంబుల నరుండెల్లకాలంబునరికట్టంబడు పుణ్యపాపంబులసుఖదుః
ఖానుభవరూపంబయి శరీరంబుబుట్టు రేయునుంబవలునుంబోలెసుఖంబువె
నకదుఃఖంబును దుఃఖంబు వెనుకసుఖంబును జలకర్దమంబులభంగి సుఖం
బునడుమదుఃఖంబును దుఃఖంబునడుమసుఖంబును జంతువులకుగడువ నలవి
గాక కలుగుచుండుగావున విద్వాంసులగుపురుషు లివ్విధంబున సకలంబు
నుమాయయనియెఱింగి ధయిర్యవంతులయి యిష్టానిష్టాగమంబులయందు
హర్షశోకంబుల నొందకుండుదురని యిట్లుగుహాలక్ష్మణులు భాషించుచు
న్నయెడ గగనతలంబు విమలంబయి॥గీ॥ చాలతపముబూనిసంయముల్వన
ముల। నిన్నుగాంచువేడ్కనున్నవారు । దర్శనంబొసంగ దగురామయీ
నిమేలు।కొల్వునగపగటివేల్పుబొడిచె ॥క॥ ఒకగతినుంటనువనమున।నకు
టిలసౌభాగ్యయుతునకసుకీర్తియుతా।సుకరములీవిశెలనా। సుకరములయి
మించెనవటిశుకపికరవముల్ ॥ఉ॥ అంతమయూఖమాలియుదయాచలమం
దునవోపరామభూ। కాంతుడుమేలుకాంచి కులకల్పితకృత్యము లెల్లదీర్చి
ధీ।మంతుగుహుంగనుంగొనిసమంచితమౌయొకనావదెమ్మనన్। సంతసమం
దిదెచ్చెరఘుసత్తముగన్గొనిభక్తితోడుతన్॥సీ॥ ఆరోహణము సేయుమవనీశ
యీనావయందులక్ష్మణుడుసీతాంగనయును। గూడమావారలతోడనాయి
తుడనైనడపెదననినవ్వుడమిరేడు । ముందరజనకునిముద్దుకూతురినెక్కబ
నిచితానునుగుహుబాహుదండ । మూతగానావపైకేతెంచె నిఖిలాయుధ
ములతోసౌమిత్రితత్క్షణమున । నెక్కెగుహుడునుతనదు పెంపెక్కువిద్య
నేర్పునబంధుసహితుడైకేటిమీద । నంబిగపహారులకు నద్భుతంబుదోప।
నడపదొడగెను నావనీటపుడుపడిని॥వ॥తదనంతరంబున నాపోతంబుగంగా

మధ్యంబునకుంజనిన జనకజయునవ్వ్యావాహినింబ్రార్థించి ॥ గీ ॥ వందనం
బిడెగంగాభవానియేను । రాఘవులు సౌఖ్యమొప్పపురంబునకును । వచ్చి
తిమయేనిమధుమాంసవస్తువులను । బలులబూజింతునని భక్తిబలికెనప్డు॥
అంత॥ క ॥ నమ్మినభవజలనిధిదీ । రిమ్మునమనుజులనుడించురసికుడువరశూ।
లమ్మునడిగయెనానతితో । తమ్మునితోగుహునితోడ తామరసాక్షి॥ వ॥ ఇట్లు
గంగావతరణంబుచేసి యవ్వలనరుగున వసరంబున గుహుండు రామచం
ద్రుంగనుంగొని దేవా భవచ్చరణంబులు చూడవచ్చెద నాజ్ఞయుండుగాదే
నిప్రాణంబులు విడుతుననిన సీతాపతియిట్లనియె ॥ క ॥ పదునాలుగువ
షంబులు।జదివిధరాతలముబ్రోవ జనుదెంతునిజం । బిదిరాముడొండుబ
ల్కడు।ముదమునజనుమనినిషాదముఖ్యుండప్పుడున్॥ వ ॥ విషాదంబందుచు
నిజమందిరంబునకుంజనియె నంతరాఘవులచ్చోట నొక్కపరిశుద్ధంబగుమృ
గంబునేసి పక్వంబుజేసి హవ్యవాహను నందాహుతియిడి శేషంబుగుడిచి
మువ్వురునువృక్షతలంబున సుఖలీల నాకేయిగడపిరంత మరునాడు రామ
చంద్రుండు సుమిత్రాసుతసీతా సమేతంబుగ భరద్వాజాశ్రమంబునకుంజని
బయలనిలచి యొక్కవటుంగాంచి॥

—* శ్రీరాముడు భరద్వాజాశ్రమంబునకేకుట. *—

ఉ ॥ ఓమునిపుత్రసీవుజని యొప్పగ మీగురువర్యుతోడశ్రీ । రాముడుద
శరథనాథుము ధరాతనయానుజయుక్తుడై బహి । స్సీమనునిల్చినాడనుచుజె
ప్పుమనంజనియావటుండుశ్రీ । రామముఖోదితంబులుకరంబులు మోడ్చియె
రుంగబల్కెనన్ ॥ వ ॥ వినితోడనేలేచి యర్ఘ్యపాద్యంబులు చేబూని రా
మసమీపంబునకుంజనుదెంచి యథాన్యాయంబుగగాంచిన సీతాలక్ష్మణుం
డగు నప్పుణ్యుంబూజించియిట్లనియె॥ క ॥ మాపర్ణశాలకిటుసీ । తాపతిజ
నుదెమ్ము దేవతలు వెదుకగనా। నీపాదయుగపరాగము। చేపావనములుగజే
యుసిద్ధాశ్రమముల్ ॥ క ॥ అనికుటజసమీపమునకు । జనకతనయతోడరామ
సౌమిత్రులుదో। డ్కొనివచ్చిసేయదగుపూ । జనములుగావించివినయసం
భాషణలన్॥ భరద్వాజమునీంద్రుండిట్లనియె ॥ సీ ॥ భవదీయసంగమభాగ్యం
బుచేతనంతంబుగాంచితినాతపంబువలన । నీయుపాసనచేత నాయొద్దవిజ్ఞాన
దృష్టివలనుగాన దేవదేవ । మునునీవుకమలగర్భునిచేతనుతిగాంచి జనియిం
చుటలునేడునమునక్కను । జుటలీవానరించు పనియునేపెటియుదు నతిమా

యుడవు పరమాత్మవీవు । యింకమీదటబల్కంగ నేలయేను । గడుకృతా
ర్థుఁడౌ శిలమానుకంబె వేరె । యైన కాకుత్స్థపురుషునిక్ గానగల్గె । కను
లపండువు గానునికాంచనల్పను॥ వ॥ అనినక్ రామవిభుండు కేల్మొగిచి మీరగ్గిం
పనేనెంతవా । డనుధూపాలకమాతృఁడక్ కరుణఁజూడంబోలు నంచానిశిక్ ।
మునిసాన్నిధ్యముఁ బొందువచ్చి కమలాప్తుండంత పూర్వాద్రిదో । చినమేల్కాం
చికులోచితక్రియలు దాశీఘ్రంబుగావింపుచుక్॥ క॥ సీతాలక్ష్మణయుతుఁడై ।
యాతపసివనంబు వెడలి యమునానదిసా । కేతపతి మునితనయుక్తి తపో । త
ముచేగడచి వాఁడుబొమ్మని ప్రోత్పక్ ॥ క ॥ జనిచనియవ్యోడ వాల్మీ । కినివా
సంబట్టి చిత్రకూటప్రాంతం । బున నేగుచు ముందరగను ! గొనియెక్ కౌసల్యా
ముద్దుకొడుకు కొక్కనముక్ ॥ గాంచి॥ గీ ॥ సత్వసహితంబుము జనసంకులం
బు । సలిలఫలపుష్పశుకపికకలితవాము । లూరుభవపుణ్యవాసంబుచేరనరిగి ।
యమ్మునికి మ్రొక్కె సతితోడ తమ్ముతోడ॥ అంతవాల్మీకి ముందర॥ సీ ॥ రా
మురమానాథు రాజీవదళనేత్రు భవపాశహరుజటామకుటభరితు । నాది
త్యకులవర్యు నప్రమేయు విశుద్ధు జానకీలక్ష్మణసహితుఁ భవ్యు । సర్వభూ
తహృదంబుజస్థితు శృంగారమహితావతారు నాయుతు శాంతు । ధర్మమార్గ
వినిజిత క్రోధు యోగమాయామనుష్యుని గాంచి యతిముదమున । జేరి
విధిపూర్వకంబుగ గారవించి । భువనసంపూజ్యుఁ బ్పుణ్యు బూజచేసి । ఫల
ములాతిథ్యమొసగనప్పరమపావ । గాంచికరములు మోడ్చి రాఘవుఁడుబలి
కె॥ క॥ మునివర జనకుని పనుపున । జనుదెంచితిమిచట సౌఖ్య సంవాసంబౌ ।
వనమొకటి జూపుడతివయు । ననుజుఁడు నేగొంత కాలమని పెదముచటక్ ॥ అ
నినదాశరథి వినయోక్తులకు చిరునగవుతోడ వాల్మీకిమునీంద్రుండిట్లనియె॥ చ ॥
వనజదళాక్షి దిని వాసము గాదిది యెంచఁబల్కనే । జనుదునె సర్వభూత
ములసంభరితుండవు సర్వహృత్స్థ । త్తనువున నుండునైన నిత్యమింబగు మందిర
మేను బల్కెదక్ । వనితయుసోదరుండుఁ గొలువన్నిలుమచ్చటనన్ను వేడుటక్॥
సీ॥ భవదీయమంత్రంబుఁబఠియింతురెవ్వరునిద్వంద్వులును సర్వనిస్పృహు
లును । శరణుఁజొచ్చినవారు సమముగా కనకలోష్టములుదల్చెడు వారు శాం
తమతులు । ప్రియముఁజేపడిననప్రియముఁగల్గినసర్వ మును మాయయని భ్రాం
తిగనవాఁడు । పరమాత్మయందుషడ్భావము ల్లేవని తనువుననగుననిదలచి
ప్రాణ । బుద్ధిచే దుఃఖభయంబులునటంచు । రూఢిసంసారధర్మని
ముక్తులైన । యనఘులెవ్వరు వారిచిత్తాంబుజములు । సదనములునీకుసం

పూర్ణచంద్రవదన ॥ గీ ॥ మానమాబుద్ధియందు నీయందునునిచి విష్ణు । పాపము
లుష్టిడిసంతసపడుచు భూతత । హితము సేయుచునుండుయతీశచిత్త । జలరు
హంబులవసియింపుకొలువుదీర్చి ॥ మరియును ॥ గీ ॥ అనలుచిష్ఠ నసకలగు
హోశయస్తు । సర్వగతుమాఖ్యుసిలర్మ్ప నాస్వభావము । విమలమత సేప్సమని
న్నుభావింతురెవరు । వారిహృద్యంబునసవసించ్యవారిజాక్ష ॥ క ॥ సతతాధ్యా
సదృఢీకృత । మతియుతులభావస్వాబ్జమునగ్నతయార్ది । కృపాత్మ్యముల మనం
బుల। సతతము వసియింపు నీదునసతిగూడి నృపా ॥ గీ ॥ రామ నీనామమహా
త్మ్యమేమనంగ । దగుమహాఘచయంబులదలిగిరేను । బ్రహ్మణుడైన
నామభజనచేత । నద్భుతముమునినాదువృత్తాంతమెల్ల ॥ సీ ॥ విప్రాన్వయం
బున వెసబుట్టుటయు కానప్రబలశూద్రాచారరతుడనగుచు । బలికిరాతులగూ
డిమెలగయొక్కకిరాత సతియందు పలువురసుతులగాంచి । వారలబోషింప
చోరులతోగూడిచేతసమ్ములుబట్టిభూతములకు । నంతకోపముడనైన్యవహరిం
పుచుసూర్యసంకాశమగుబుషిసప్తకమును । ఘోరకాననమునగాంచివా
రిగట్టి । యెదిరిపోకుండుపోకుడంచేనుబల్కు । నందరునుగాంచియోరిపాపా
త్మమేల । నీకువాకిగట్టిపెయిట్టునిచమునకు ॥ గీ ॥ అనినయేనునుపుత్రదారావ
నమున । కిట్లొనర్చెదననవారిట్టులనిరి । నీనొనర్చుపాపంబు నీకుటుం
బ । మనుభవించునోయడిగిరమ్మంతవట్టు ॥ క ॥ ఏమిచ్చుటకిర్చెదవన । నా
మెయ్మిజనివారినడుగనఘముననేమం । గామాఘలంబునకనినచు । నామదిసం
జాతవేదనంబోరలుటయుక్ ॥ వ ॥ కరుణాపూర్ణమానసులగు నమ్మహాత్ము
నులున్నయెడకుంజనుదెంచివారలదర్శనంబున శుద్ధాంతఃకరణుండనై శరా
సనాదులు వర్జించి నిరయార్ణవంబునంజను నన్నుంగావుండనుచు నమ్మ
హాత్ములచరణకమలంబులంబడినవారునుం గరుణించి ॥ గీ ॥ లెమ్ము సత్సంగ
మమ్ము శుభమ్ముసంగు । వించుకంతయుయుపదేశమిత్తుమందు । నచ్యుతాసం
బగుపదవినీకబ్బుననుచు । నొకరికొకరిట్టులనుకొని రకుటిలముగ ॥ క ॥ క్రూ
రుండయిననుశరణని । జేరినరక్షింపగలయు శ్రీహరిపదముక్ । జేరిచినయనినీనా
మం। బోరామమరామటంచు నొసగిరి కరుణన్ ॥ వ ॥ ఇట్లు వ్యస్తాక్షరపూ
ర్ణకంబును భవతారకంబును నగు నీనామంబేకాగ్రచిత్తంబున నేనుం ద
చ్చనంతకుజపియింపుచుండు మనుచుదివ్యదర్శనులగు నమ్మునులు లంధా
నంబుచేసిరదిమొదలు యేనును బాహ్యంబునుచి యొక్కటయునమానసం
బునజపియింపుచుంటి నిట్లనేకకాలంబ సర్వసంగపరిహీనుండనగునాదపైనె

ల్మీకంబు పెరిగె నంతయుగసహస్రంబులకుపరలనమ్మహాత్ములు జను లెంచిన
న్నుజేరిన ॥ సీ ॥ మంచుల లోనుండి మే తెంచు సూర్యునిభంగి యాపుట్ట వెడలి నే
నరుగుదేర । నను గాంచి మౌనులిట్లనిరి మునీశ్వరునికు నామంబు వాల్మీకి యనగ।
వల్మీకమునను౦డి వచ్చుట రెండవ జన్మంబటంచు స్వేచ్ఛను విహాయ । సమున నే
గరిరఘుపత్తమ నీనామ మాహాత్మ్యమున నిట్లమౌనిసగుచు । నేడు గనుగొంటిత
మ్ము నీతోడ పొలతి । తోడ కోదండశరములతోడ మాయ । తోడనైకొన్నవర
ముతోడ తోడనడవి । కరుగుదెంచిన పుణ్యు నారాయణుని॥ మరియును॥

—॥శ్రీరాముని వాల్మీకి స్తుతియించుట.॥—

సీ॥ విమలసారసనేత్రు శమదమోజ్వలు నాద్యునాద్యంతరహితు నవ్య
క్తు నిత్యు । నిర్వికల్పు నిదంతు నిముక్తబంధను నిమలు నిష్క్రియు నిర్వికా
రు । శ్రీనివాసు ననంతు చిద్ఘను నచ్యుతు నిరుపద్రవు నరీహు నిరుపమాను । శ్రీశు
సదాశివసేవ్యు విభాసునభవు నిరాకారు నమలునిన్ను । గాంచితిని రామ మో
క్షంబు గాంచితప్పుడు । సందియము లేదు యొకప్రదేశంబునిదు । జూపెదను
రమ్ము మునరామభూపవరుడు । సమ్మదంబున నావనస్థలము వెడలి॥ వ॥ సీతా
లక్ష్మణులును మౌనియు తచ్ఛిష్యగణంబులును తోడరాగ జని గంగా పర్వత
మధ్యంబున పూర్వపశ్చిమంబులుగా విస్తీర్ణంబులగు రెండు పర్ణశాల
లు వాల్మీకి సందముసేయింప శోభనంబగుతన్మందిరద్వయంబున ॥ శా॥ సీతా
లక్ష్మణయుక్తుడై రఘుకులశ్రేష్ఠుండు వాల్మీకి పి । ఖ్యాతిస్నిగ్ధము సేయు పూజ
జనము చేనానందుడై కొన్నేగం। గాతీరంబున వజ్రహస్తుడు శచీకాంతాయుతుం
డై సురశ్రావ తెంబెల్లెడగొల్వ నాకమున శ్రీ గంజిల్లు చందమునన్ ॥ అనుచు॥ గీ॥
ఇవ్విధంబున నా రాఘవేశుడభవ । సద్గశగాత్రుండు జనకాత్మజాకళత్రు । డ
లరునశైలసుతతోడనంత మీది। కధదోడంగెనుబల్కగంగాధరుండు॥ అంత
నిచ్చట॥ సీ॥ ఖరకరుండస్తాద్రి మరుగున కేగ సత్త్వమంత్రి సాకేతపురముజే
రి । వసనంబు మోముపై ముసుకిడి కన్నీరు నించుచు మందంబు సిలిపి రాజు । గ
నుగొనలోని కిజనిజయశబ్దపూర్వకముగ బొగడుచు వందనంబు । గావింప
నామంత్రి గనుగొని విహ్వలుండగుచు సుమంత నాయయ్య రాము । డెచటత
మ్ముని తోడ తనయింతి తోడ । నుండె నెచ్చటడించి నీవొచ్చినాడ। వేమని యెరా
మునదేసనె రాముతమ్ము । డలసిసీసయు నేనం నెబలుకమన్న ॥ వ॥ నిదుర
యుండెనను పాపాత్ముండను నను నాతోడ నేమని పల్కమనిరనుచునాపవగ్గ

దుఃఖంబున దశరథుండు ॥ క ॥ ఓరామరఘుకులాకర । శూరాధమ ర్వే
దసిద్ధాంతసుకుమారకృపా । ధారకధర్మజ్ఞసదా । చారాలక్ష్మణకుమారం
జనుఁ జేవిడుచక ॥ గీ ॥ సీతసంస్థానులారమన్నింపుమాటలాడు బంగరుబొమ్మ సీ
తమ్మ మీర లిపుడు మృతినొందువాడనై యుంటనన్ను । నన్నుఁ గన్గొనరారేమి
యన్నలార ॥ వ ॥ అని విలపించుచు మిక్కిలి దుఃఖసాగరంబున మునింగిన మా
విభుం గనుంగొని సుమంత్రుండు ప్రాంజలియై యిట్లనియె దేవా రామచంద్రు
నిసీతాలక్ష్మణులతోడ యరదం బెక్కించుకొని శృంగిబేరపుర సమీపంబున
నలరుగంగాకూలంబున డించితి నాటదివంబున గుహుండు ఫలాదికంబులు
గొనివచ్చిన ముదంబందికరంబులనంటియాఁగ గింపక విడిచెనంత గుహునిచేత
వటక్షీరంబు దెప్పించి జటామకుటంబు బూనుచు వికసన్ముఖుండయి నన్నుం
గనుంగొని ॥ చ ॥ జనకునితోడ చింతిలుట సైపదు మమ్ము దలంచియుంచుని । వ్యాస
మునివాక్యమె కుక్కుడు భవత్పురికన్ననటంచు బల్కుము । జ్ఞననికిమ్మొక్కిబల్కు
మనెజానకియుం తనమస్కరించెనం । చనుమనె రాముజూచుచు కుశాగ్రపరి
స్రుతవారిధారయై ॥ వ ॥ వృద్ధుండును శోకపరిప్లుతుండును నగు రాజునూరడిం
పుమనుచు నాతోడ మరిమరిబల్కుచు నావపై నెక్కిరంత యేనును గంగాపర
కూలంబువారలెంతవట్టుకు జేరుదురంతవట్టును నిలిచి యధికంబగు దుఃఖంబున
మరలియిటకు జనుదెంచితి ననిన నమ్మాటలకు విలపించుచు కౌసల్యకు జ్క్రిరఘు
నకిట్లనియె ॥ మ ॥ ప్రియకాంతామణియైన కైకయిపయిం బ్రీతిం బ్రభుత్వంబునం ।
తయుతత్పుత్రునకిచ్చి జాలగను కాంతారంబులం జొప్పితెం । తయు మా రాము
నినాడు లేక పిడపడదై క్వనేడేమియు ట్రియు వాయుంబది జెప్పబోలు తగ బో
టింగూర్చెపికాయజుక్ ॥ క ॥ అనిపల్కనసితుతమున । నవలఘుదరికొర్పినట్లులని
దుఃఖమునం । జనపతిబల్కెనుజనునే । వనితాదుఃఖించువానివంచన సేయన్ ॥

—*దశరథుడు బ్రాహ్మణశాపప్రకారంబు కౌసల్యకు దెలుపుట-*—

వ ॥ ఇంక నాదు ప్రాణంబులు తక్కిమించు సంశయంబు లేదిందుకు పూ
ర్వవృత్తాంతం బొక్కటి యీసమయంబున స్మృతిగతంబయ్యె నెట్లనన తొ
ల్లి యౌవనసమయంబున చాపబాణధరుండనై వేటమీది వాసక్తిచేత నదుల
వెంట మహామృగంబుల సంచరింపుచు నొక్కయెడ నర్ధరాత్రంబున మునికు
మారుండు పిపాసాపీడితులగు జననీజనకులకు జలంబులు గోరి సరోవరంబు
నఘటంబు ముంచిన తచ్ఛబ్దంబు విని యేనుం గుసీరుద్రావెడునని కోలదీసి రా

త్రియామాటవి భ్రమిత కౌశలంబున నడిచితింత ॥ క ॥ అకటా గూలితి నిటమా । మకు
జననీజనకులెంతేని దిగులుపడెదరో । యొకరికి కీడొనరింపని । యకుటిలున కిట్టి
మరణము జముడు లిఖించెనే ॥ వ ॥ అనుచు మనుజు నెలుంగు చెవిం బడిన భీతుండ
నై యెల్లన నతని ప్రాంతంబునకుం జని దశరథుండ నెరుంగమి నేసితి స్వామీ ర
క్షింపు మనుచు చల్లని మాటల నడుగులం బడిన నమ్ముని పుత్రుండును ॥
సీ ॥ ధరణీశ భయము నొందకు బ్రహ్మహత్య నిన్నంటదు వైశ్యసంయమిని నా
కు । నెపురులు చూచుచునుండెదరు మాతాపితరంద్రులు లాకట దప్పికి నలసి వేగ
బోయి వారికి జలంబొసగుము లేకున్న నాతండ్రి భస్మంబొనర్చు నిన్ను । కోపంబు
బుట్టిన జేపట్టు జలమిచ్చి వారికి మ్రొక్కి యాతీరున బల్కు । పెరుకు బాణంబు
ప్రాణముల్ విడుతు వేగ । నసిన దేహంబువలన సాయకము పెరికి । జలఘట
ము గొంచు నా దంపతులు వసించు యటజమునకేగ సుతుడు రాకుండుటకును ॥
వ ॥ మిక్కిలి విచారంబున ॥ గీ ॥ ఎంత తడవయ్యె మన సుతుండేగి రాని । కార
ణంబేమి వేరొక్క గతియులేని । వృద్ధులను మంధదృశులను విడుచునన గ । వల
దు భక్తుండు వాడేమి యనటబడెనో ॥ వ ॥ ఇట్లు తెరువు చూచుచు యేను జను
దెంచు చప్పుడాలించి తనయుండనుకొని నందనా యింత తడవు చేసిన మాకు ది
క్కెవ్వది జలములు తెమ్ము ద్రావెద మనిన నేనును వెల్లన జని వారి పాదంబు
లకు మ్రొక్కి వినయాన్వితుండనై ॥ సీ ॥ తనయుడ గాన యోధ్యకు నాయకు
డ పక్తిరథుడ వేటాడగ రాత్రియందు । జలముల చేరు నని వీచిత జ్జలగత ధ్వని
విని శబ్దభేది శరము నా । నంబకంబేసిన మహాహతోస్మి యటంచు మనుజా భంగి మొ
రంగవిభాగమున । బరచి నాచ్చుట జడల్ విరియంగ బడిపడియున్న మీసుతు
గాంచి వచ్చిన గావు । మెరుగమి నొనర్చితి నటంచు చరణయుగము । పట్టుకొని
ననుకరుణమీ పట్టి నన్ను । వెంపదనుచు బ్రహ్మహత్యనిజ బారయుదనుచు । జ
లము గొని చనుమని యెమి సముఖమున తు ॥ వ ॥ ఇట్లు శీఘ్రంబ మజ్జననీజనకుల
కు జలంబులొసంగి నమస్కరించి వేడుకొనుమనిన మునిహింసకుండ నయి దెం
చితి శరణాగతుండ నగుట మీరు దయాళులు రక్షింపవలయు ననిన వారును బెగ్గ
లియు నేకవిధంబుల విలపింపుచు నన్నుం గనుంగొని యిక్కుమారు సమీపంబున
కుం గొనిపొమ్మనిన యేనునట్లు సేయ నావృద్ధదంపతులు తమకుమారు దేహంబు
స్పృశియించి బహువిధంబుల విలపింపుచు ॥ క ॥ ఓ తనయ మమ్ము వృద్ధుల ।
నీతెరగున విడువదగునె మే తెంతుమునీ । ఖాతిప్రమేయుని చితిసం । జాతంబొ
నరింప్రమనిరి సత్యా నాతో ॥ ఉ ॥ ఏంటు నే యునంతి జగదీశ నలంపుచు

నాకమందిరా । సూనునితోడనగ్నిఁబడి సౌఖ్యముసౌఖ్యుఁడు వేళసీకనిట్లొనుత
నూజదుఃఖముననంతము నొందెదనంచుఁ బల్కెను । వ్యాసతటస్థ మయోధ్య
దెమారక వేళయువారితంబుగన్ ॥ వ॥ అనుచు దశరథుండధికశోకంబున ॥
సీ॥ ఓరామ గుణధామ యోలక్ష్మణకుమార యోజానకీ మీయునికి లే
మి । కైకయీభవమృత్యుకంఠంబు పాలైతినని పల్కి దశరథావనీవిభుండు ।
ప్రాణముల్ విడివిష్ణుపదమొందెనప్పుడే హాహాకారమంబునఁ జటరాజ । స
తులును మరియు కౌసల్యాసుమిత్రలు భువినురస్తాడనపూర్వకముగ । రోదన
ము చేసిరంతసూర్యోదయాన । నరమునవసిష్ఠముని మంత్రి సహితుఁడగుచు ।
వచ్చిదశరథుతనువు పవిత్రంబు తైల । భరితము కద్రోణమునను నుంచి భటులబిలచి ॥
వ॥ మీరలాశ్వికులై యుధాజిన్నగరంబునకుంజని యచ్చట శత్రుఘ్న సహి
తుండై శ్రీమంతుండగు భరతుండున్నవాడమ్మహాత్ముతోడ జననీజనకులంగ
నుంగొననయోధ్యకు రావలయునని యేనుబల్కితిననుచు నెరుకసేయుండనిన
వారును సత్వరంబునంజని భరతమాతులుండగు యుధాజిత్తునకుం బ్రణమిల్లి
శత్రుఘ్నసహితుండై భరతుండు దడయక నయోధ్యానగరంబునకు రావల
యునని వసిష్ఠమునీంద్రుండాజ్ఞయొసంగెననిన నమ్మాటలువిని భరతుండుభ
యవిహ్వలుండై శత్రుఘ్నుం దోడ్కొని యాభటులతోడ వెడలె ॥

—॥ భరతుండు కేకయపురంబు వెడలి యయోధ్యకు వచ్చుట. ॥—

గీ॥ రామునకునాలేక రాజునకో దుఃఖ । మొకటి యచటఁ గల్గనోపునను చు ।
మాగణమందు ఖిన్నమానసుఁడై వచ్చి । విరహితోత్సవంపుఁ బురముఁ గనియె ॥ వ॥
ఇట్లు జనసంభ్రమవర్జితంబును భ్రష్టలక్ష్మీయునగు సాకేతపురంబుఁ గాంచి
చింతాపరుండై రామలక్ష్మణవిరహితంబగు నాపురికోటలోనికిఁజని యొక్క
రాజసదనంబుఁ జొచ్చి యందు నొంటిగాఁగూర్చున్నకైకేయింగనుంగొని మా
తృభక్తితత్పరుండై యాపెచరణంబులకు శిరంబుదగులనమస్కరించి సన్నద్దే
పియు ప్రేమసంభ్రమంబులతోడ తనయుంగ్రుచ్చి యెత్తియాలింగనంబొన
ర్చితొడలమీఁదనిడుకొని శిరంబుమూర్కొనుచు ॥ గీ ॥ తనయ యుకుశలులుగుచు
దనరెదరే నాదు । తల్లిదండ్రులపుడు దైవగతిని । కుశలివగుచు వచ్చి గూర్చున్న
నినుగంటి । ననిన దూయ మానమైన మతిని ॥ భరతుఁ డిట్లనియె ॥ మ ॥ జనని
యొంటిగనుంచు టేమి రఘువంశ శ్రేష్ఠుఁడెందుండెని । న్నశితంబుగన్ విడిని
ల్వడౌ క్కడను నేఁడెబ్బంగికిందుఃఖనంగన్ । ఘనమౌభీతియుబుట్టనన్న భరతుం

గల్యాణచింతారతుఁడు । మునిసంభావితసత్యమార్గనిరతుఁ డుంజితనూరా
ర్చుచుఁ గైకయిట్లనియె ॥ సీ ॥ హాయ మేదయాగాదులాచరించినవాక్శుద్ధ
ర్మశీలురు నేపథంబు గాంతు । శాపథంబం డెమీయయ్యాయన్నను శోకమున
వ్రాలితేఁ యోజనకరాము । చకున్నైన జననికైనను యొప్పగింపక వృజినా
ర్ణవంబానపతితే యెు.దు । బోయితవనిసిగముడి వీడసిలబడనిజనందనునిగాం
చి నేత్రజలము । దుడిచిగూర్చుండబెట్టి సికడకునకల । మేనుసమకూర్చితి
నాకింత యెఱుగకేల । దుఃఖమొందెదవనతల్లితోడభరతు । డని యెుమ్మతి వేళతం
డ్రి యేమనియెననుచు ॥ వ ॥ ఇట్లు తెగింభయంబులేక కైకయిట్లనియె ॥ క ॥
నందనశిజనకుఁడురఘు । నందనులక్ష్మణులజనకనందననుమునం । బందుదలంచి
విచారిముసందిసుకేంద్రాలయమునకు మగనినించెఁ ॥ వ ॥ అనినజననీరా
మచంద్రుండుసన్నిధిలేకుండుట లేమిలక్ష్మణుడు సీతయునప్పుడెచ్చటికేగిర
నుచు దగనిదుఃఖంబున నడిగిన కైకమరలనిట్లనియె ॥ సీ ॥ యౌవరాజ్యంబునీ
యన్న రామునకియ్యసంభ్రమం బొనరించు సమయమందు । నడ్డమై యేవి
ఘ్నమాచరించితి నీకు రాజ్యంబు సమకూర్పరాజుమున్ను । విరమునైనాకి
చ్చెవరయుగంబపి రెండు వలయునప్పు డౌసంగవలయునంటి । సమ్మతించె నె
నందుసకలరాజ్యంబునీకిచ్చుటయొకటి సీతేనవడవి । యందు మునివృత్తినుం
డగవనుపుటొకటి । యనినసత్యవరుండు రాజగుటనీకు । రాజ్యమొసగెను
కానకు రామచంద్రుడు । తండ్రిమాటకు దాటక దాశరథియు ॥ క ॥ వనమునకుజ
నియెమునినైయె । ఘనపాతివ్రత్యధర్మగరిమెజనకజయుం । దనయుఁడు వెడలె సౌమి
త్రియు । సనయన్నకు సేవసలుప తానుం జని యెన్ ॥ గీ ॥ వనమునకుజన్నంగవా
రలవలపోసి । రామ రామ రామ రామ యనుచు । వగచివగచి మేనువదలి
నీతండ్రి వా । నాకమిం చెదివికేయనినవప్పుడు ॥ వ ॥ వజ్రాహతంబగు మ
హీజంబువడందంబున నిస్సంజ్ఞయై నేలంబడినదుఃఖితయై కైకయరాజనందన
మరలనిట్లనియె ॥ సీ ॥ ఇలనీవు పాలింపగలుగంగదుఃఖింపసమయమానందనసై
ప్పుమసిన । డహాయించుగతితనతల్లినిఁ నియోనిభాషింపకుండు నీపాపగర్భ ।
మందుబుట్టుట చేతనధికపాపాత్ముండనైతి కుంభీపాకమందగలవు । భర్త్రి
ఘాతిసవైనపాపాత్మ వేమనుగరళంబుచ్చెన్నైనఖడ్గధార । నైనశమనాలయం
బునకరుగువాడ । ననుచువోనాడికౌసల్యనరయుజనిన । నాపెయేలుగాత్రి
యెుప్పితదంఘ్రియుగము । మీదభరతుండుపడిచేసెరోదనంబు ॥ వ ॥ అప్పు
డుసాధ్వియు యశస్వినియునగు నారామజనయిత్రిభరతుంగౌగిటం జేర్చిడ

స్విన్నమేనుచు వాడినవదనంబునువడంకనశ్రుజలంబులునించుచునిట్లనియె ॥ గీ॥ తనయదూరంబునకునీవుజనిననింత । యుద్వేగమిం జెప్పిశంబంతయానె। వలననే యెరింగితివివేకిబలుకనేల । దరగదెన్నటికిదుఃఖభరము నాకు॥ వ॥ ననుదుఃఖార్ణవమందు దోచిజడలున్నారచ్ఛరీరంబునం । దునతావాశిచికా యుగాలాకులను వృద్ధుండౌచుసౌమిత్రియుం । జనకత్మేశ్వరిపుత్రితోడనుగరా జశ్రేష్ఠుడరణ్యమార్గంబు । నకుంగేతువురాముచంద్రుండరిగెంబోరానిశైలా ళికల్॥ గీ॥ అనుచుదూర్వాదళశ్యామునఘుని రాము । రాముమదిలోనదల చియోరామగుణ। ధామనాయందుదయచేసితెనయుడనగ । బడగినాడ పుత్రత్వరాపరుడవయ్యు॥ క॥ వినునను దుఃఖమువిడి । పోనేరదుర్విధినిదాట బోలదెవరికిన్ । హానందనయసభూస్థలి। పైంబడనడుగునో తిభరతుండ పుడుక్॥ సీ॥ జననినావచనంబసంశయంబుగనమ్ము శ్రీరాముపట్టాభిషేకవేళ। కైకయిసేయువిఘ్నంబెఱింగిననట్లుసేయంగబనిచినజెందునన్ను। బ్రహ్మహ త్యాదిలోద్భవమహాఘంబునుభార్యాయుతంబుగబ్రహ్మపత్రు । డగువసిష్ఠు నికంఠమసిధారదెగవేయు పాతకంబునటంచు భరతుడేడ్వ । దొడగిననపు త్రదుఃఖమెందుదుయుకల్మషుండవసిపల్కెనట వసిష్ఠుండుభరతు । డరుగు దెంచుటవినిమంత్రివరులగొనుచు । వచ్చిభరతునిశోకవిహ్వలునిగాంచి॥ వ॥ సాదరంబుగనిట్లనియె ॥ చ॥ కనుగొనపెద్దయైహాకసుఖంబులదృప్తిపహిం చెజ్ఞానియై। దనరెమరంగమేధములదక్షిణలన్ ధరణీసురావళిన్ । దని పెదనూజగాహారినితాగనైనంతమునన్ సుధమణానుం । దనఘసురేంద్రుతో నిలచె నట్టిమహాత్మునకేలచింతిలన్ ॥ వ ॥ మరియునశోచ్యంబును మో క్షసాధంబునునగు తెఱంగునకేల యీరక వగచెదవాత్మనిత్యుండు నవ్య యుండునునిర్మలుండునుజన్మనాశనవిర్జితుండును నిర్వికారుండును నిరాకా రుండునునిష్క్రియుండునునిరంజనుండుననంబరగుశరీరంబట్టి లేనిజడంబు నస్వంతాపవిత్రంబును వినశ్వరంబునగుగావునవిచారింపశోకంబున కవకా శంబుగనుపడదు కొందరుజనకుండైననందనుండైనతెమవారు మృత్యువశుం డయ్యెనేనిమూఢులగువారలు స్వాత్మతాడనపూర్వకంబుగ దుఃఖింపుదురది బల్కనేలనిట్లగుటనిస్సారంబని సంసారంబున వియోగబుద్ధిగలుగుట వైరా గ్యహేతువునుశాంతిసౌఖ్యంబునుంగల్గజేయునదియకాదు॥ గీ॥ జన్మవంతు డైనజనునకుమృత్యువు। దంటయగుచువెంటనంటియుండు । గానజననమం దువానికిదప్పదు। మృత్యువరుగవంశమేదనిశ॥ మరియును॥ చ॥ జనములకుం

బు రాక్షసవంశంబునం సంభవనాశముల్ దలిర్చ్యనుగుణాపంతులిట్లెరిగిశోక
మునేక్రియ గాంతురెవ్వరైః । సమువృంబూరదు వెళియొక నాడనిబల్కెబో
నివాయువే । దినమునవోసరించుటలుదివ్యము రాహరిమాయలన్నియున్ ॥ వ॥
ఇదియొకాదు బ్రహ్మాండంబులుకోట్ల సంఖ్యలునష్టంబులయ్యెననేకంబులగుసృ
ష్టులుగడచె సాగరంబులనేకంబులింకిపోయెనె నవియాతీతునకుగుచుండ గదలె
డుతాపరదేశునంటిన జలబిందువువలెన్ నిమిషభంగురంబులగు దేహం
బులంబల్కనేల వెండియు॥ ఉ ॥ జీర్ణంబగుటంబువిడినవచేలము దాల్చినభంగి
దేహియుం । జీర్ణశరీరమున్విడిచిచేకొనునూతనదేహమాత్మసం । పూ
ర్ణుండుపోవిపృద్ధులనుబొందడుపుట్టుచుచావదిట్టిసన్నీ । ఇయ్యవాక్యముల్
మదిదలిర్చి యొప్పు ముతంత్రికింగ్రిగల్ ॥ వ ॥ మరియు షడ్భావవిరహితుం
డునగుతుండును పరాస్త్రితుండును సత్యజ్ఞానవిగ్రహుండును నానందరూపుం
డును బుద్ధ్యాదులకుసాక్షియు లేపవర్జితుండును ముఖ్యుండునద్వితీయుం
డును సదాస్థితుండును పరమాత్మయునగునాత్మనివ్విధంబున నెఱింగి తైలద్రో
ణిపలనిడితండ్రి దేహంబు వెడలించి పచివయుక్తుండవై వేమునుంగూడ యథా
న్యాయంబుగ కృత్యంబుసేయుమనిసద్యోక్తము పలుకులవలనన జ్ఞానజం
బగు శోకంబువిడిచి భరతుండువసిష్టోక్త ప్రకారంబున మంత్రిసచివపరివా

—* భరతుండు దశరథునకగ్నిసంస్కారాదిక్రియలు జేయుట -*—

రుండై॥ గీ॥ తైలమునగల్గుదశరథతనువు దిగిచి । యాహితాగ్నికియొనరించునట్లు
ట్లుదహన । కర్మములొనర్చెపదియునొక్కటియునైన । దినమునను విప్రతతికి
భోజనములొసగి॥ చ॥ మరి యాధనంబులున్ మణులు మాత్రికరముల్ వివిధాగ్రహా
రముల్ నరవరుడిట్టి భూసురజనంబులకిచ్చి సమస్తలోకవి । స్ఫురదురుకీర్తిజా
భానుకులపుంగవు రామభరేశుడివ్యసుం । దరతరుణాక్షు తేజుభవతాగణు
దల్చుచునుండెనెమ్మదిన్ । ఇట్లుదలంచుచు ॥ ఉ ॥ ఘోరవనంబు చేరిరఘు
కోవిదుడాత్మ సతీసమేతుడై । యూరకనైకజూడమది యొప్పదు గాల్చిన
యట్టులుండిన । తారఘురాధలక్ష్మణులదర్పనమేనొనరించిరాజ్యము । ట్లూర
కతీ చియాంకమకుపోదధిచంద్రము వాశ్రయించెదన్ ॥ గీ ॥ అనుచువంబిక
నోడకళ్యాణధారు । జీదరేష్వానుడరుపెరనిగూఢికైక । యూసుతుడునిట్టె
ననుచుదానిట్లుబల్కె । నరలనూహించెనవ్వలితెరంగుదెలుప ॥ వ ॥ అంతవసి
ష్టసముని పసుజుమంత్రులు పౌరులుంగూడదైవసభా సన్నిభంబగుసభా

భవనంబునకరుగుదెంచి భద్రాసనచతుర్ముఖుండు నుంబోలెగూర్చుండి భర
తుఁరప్పించితమ్మునితోఁడగూర్చుండ నియోగించి దేశకాలోచితంబుగాగనిట్లు
నియెరఘుకులనంద నామీదనింద్రియానతివలన నీకునిచ్చుమురాజ్యాభిషేకం
బానర్చెదము నీకోరకుకైకచేత రాజ్యంబుయాచితంబయ్యెపూర్వప్రతిజ్ఞన
లంచిసత్యసంధుండు గావునదశరథుండుగరుణించె నట్లగుటమహామునులువ
చ్చియున్నవారు దడయకవిధ్యుక్తమంత్రంబుల నభిషిక్తుండవుగమ్మెమ్మనిన
భరతుండిట్లనియె॥ చ॥ మునివరరాజ్యమేలరఘుముఖ్యుడఖండధరాతలేంద్రు
డా।ఘునభుజుపాదభక్తుడనుగన్గొనసేగెదమెల్లరేవ్రుకై । కనొకతెపైడిద్రుంప
గలగానిగనుంగొనకుండుతల్లిజం । పినబలుపాంతవీడనుచువీడునురాముడునూ
ర్మిలేకుడుక్॥ ఉ॥ కావునదండకాటవికికాల్నడతోఁడుతనెన్నిభంగులం। బోవగ
బోలునెల్లిరఘుపుంగవుడెట్లువనంబుచేరెనే । నావిధివల్కలాంబరములాజడ
లాఫలమూలభక్షణం । బావటువృత్తిదాల్చె దదయామతినాతడుమర్లునంత
కుక్॥ వ॥ మీరలుజనుదెంచెదరో రాకయుండెదరో బల్కుండని ననందరును
తన్నిశ్చయంబునకుసాధుసాధువనుచుభరతుంబ్రశంసించిరంత॥

సీ॥ మార్తాండుడుదయింపమదగజాశ్వభటాదిసైనికావళులు దోడ్తో
నడువ। కౌసల్యమొదలుగగలరాజసతులువసిష్ఠాదివిప్రులుచేరిరాగ । వె
డలిజాహ్నవిపొంతవిడిసిరంతగుహుండు దెలసిశంకాన్వితకలితుడగుచు । బ
లుసైన్యములుగాంచిభరతుండుజనుదెంచె విదితాత్ముడగురామ విభునకేమి
పాపమొనరించునో జనిభానమెరిగి । మంచివాడైన గంగదాటించువాడ
గాకయుండినపడవలుగట్టబనిచి। యనిపెదనయోధ్యకని బంధుజనులబిలిచి॥
వ॥ మీరలాయుద్ధంబులుబూనియేనుమరలివచ్చునంతకుసన్నద్ధులరై యుండుం
డనుచుతానుశరశరాసనకర వాలమ్ములుపూనికొందరు జ్ఞాతిజనంబులుదోడ
రాగబహువిధంబులగువుపాయనంబులు గొనివెడలిశత్రుఘ్న పరిచోదితసే
నాసమీపంబునకువచ్చి ॥ చ ॥ కనియెగుహుండునీలఘనకాయుజటాజినధా
రుశత్రునూ । దనయుతువీతరామపదదర్శనదుఃఖఃపీడితాత్ము,పా।వనునుప
విష్టధీసచివర్గసమన్వితు రామనామకీ । ర్తనపరభాషణుం నపరరాఘవునా
భరతుందయారతుక్ ॥ వ ॥ ఇట్లుగాంచిముందరకానుకలిడియేను గుహుండ
ననినమస్కరించినకైకేయీసుతుండును ॥ గీ ॥ అతిరయమునదిగిచియాలిం
గనమొనర్చి । సేమమడిగితమ్ముడామహాత్ము । డైనరాముగంటివాలింగన
మొనర్చెనతడుసాంశ్రునయనుడగుచునిన్న॥ కావున ॥ ఉ ॥ ధన్యుడవయ్య

నీవుగుణధాముని రామునిలక్ష్మణావనీ । కన్యలతోడనియ్యెడలగంటివిమైథిలి
గూడియాజగ । న్మాన్యుడునిద్రజెందినవనిస్థలమెయ్యదిజూపవయ్యనా । దై
న్యముబాపవయ్యయికతాళగజాలనిషాదవల్లభా॥ వ॥నీవురామచంద్రునియ
డభక్తిగలుగువాడవగుట భాగ్యవంతుండవునుముఖ్యప్రియుండవునయితివను
చుకన్నీరు కాలువలుగాగమాటిమాటికిరామచంద్రుసంస్మరింపుచున్నకౌసలే
యుండురాత్రివేళ శయనించినవనప్రదేశమునకు గుహునితోడంజనియందియ
యనుచుగనుపరచినలక్ష్మణుండుమున్నుబరచినదర్భలతోడ నతనుజనకనందన
యాభరణంబులంగలుగుకనకబిందు రేఖలనుసమలంకృతంబగు నారామశ
యన ప్రదేశంబుగాంచిదుఃఖ సంతప్తహృదయుండై పరివేదనంబు జెందుచు॥
సీ॥ అక్కటామిథిలేశుమకుటవకూతురెంతయునుకుమారిసీతావధూటి।ప్రా
సాదంబునరత్నపర్యంకమున కోమలాస్తరణంబునందతిశుభమున। పవ్వళిం
చును రామభద్రునిగూడి యాపతిభక్తినిరతయీపట్లకరిన । దర్భశయ్యలనే
విపంబునబండెనో దుఃఖింపుచుమదినియ్యదోషమునను । రామవిభుగూడికే
కయరాజసుతకు।పాపరాశినియేడనూభవుడనైతి । గాల్పనేనన్నునన్నుంచి
గలిగెనాప।రాత్ముడగురామవిభునకియ్యెడవినుంట ॥ గీ ॥ అయ్యయోలక్ష్మ
ణుండుమహాత్ముడతని । జన్మసఫలంబు శ్రీరామచంద్రుతోడ ! నేమకహ్మా
ష్టుడైయుండునెట్టిబాము। లడ్డమైననుగిరులైననడవులైన ॥ గీ ॥ ఏనుశ్రీరా
మదాసదాసానదాస । కింకరుడనైతినేని నిశ్శంకనాదు । జన్మసాఫల్యమి
గుగాకజానకీశు।డెచటనుండును తమ్ముడయెరుగబలుకు॥ వ ॥ అమ్మహా
త్ముంగోడితేరనతిరయమ్మునసరిగెదననిన గుహుండునుపరిశుద్ధమానసుండని
యెరింగిస్నేహంబుగభరతునకిట్లనియె॥క॥సరసిజలోచనుడగురఘువరు । వరు
నియెడక్ భూమితనయవలనసుమిత్రా । వరపుత్రునందునిటువలె । బరగు
నీభక్తినిన్నుబల్కగనసునే॥గాననీవధన్యుండవనుచు ॥ చ ॥ భరతన్నపాల
రాఘవన్నపాలుడు దేవనదీవిదూరమం । దెరువ్వగచిత్రకూటకుధరేంద్రసమీ
పమునందుసంయ్యామి । శ్వరవిమలాశ్రమస్థలినిసర్వసుఖావహుడై వసించె
సో।దరతపుణ్యపమేతముగతిప్ప్రభుగానగబోదమిత్తరిక్॥ వ ॥ వేగంబగం
గదాటవలయుననుచునేనూరు నావలుదెప్పించి సైన్యంబులనెల్లపరకూలం
బునదించియొక్కరాజనావగొనివచ్చియందు భరతశత్రుఘ్నులను రామజన
యిత్రీనిసహితము కైకేయినిమరియు గలుగురాజకాంతలను సమారోహణం
బు నేయించితానయమ్మహానది దాటించెనంతసత్వరంబుగ భరద్వాజాశ్ర

మంబుజేరిరప్పుడు భరతుండువిస్తారంబగు సైన్యంబుదూరంబుననిల్పి తమ్ము
నితోడనయ్యాశ్రమంబులోనికింజని ॥ క ॥ భ్రాజిష్ణుభితేజుభ్భర । ద్వాజస
మాసీనుమానివల్లభుఁగనిపం। కేజప్రియరాజాన్వయ । రాజన్యులుమ్రొక్కి-
రద్రిరాజతనూజా॥ క॥ కనుగొనిమునిదశరథసుతు । లనిముదమునబూజజే
సియతివేషముదా । ల్చినభరతునిగనివిస్మయు। మునియిట్లనిపల్కెనప్పుడుభూ
ధరతనయా॥ క॥ మనమలరగభూపాలన । మొనరింపకజడలునారలూనిబూ
నితపో। ధనసేవితవనభూముల । కనుగమనముజేసితేటికాయాసమునన్ ॥ వ॥
అనినభరద్వాజువచనంబులువిని సాశ్రులోచనుండైభరతుండిట్లనియె॥ సీ॥ భ
గవంతుడవుసర్వభావస్థితంబులు దెలియుదువైననన్బలుకుమనుట। నాయం
దుకరుణగాననమ్మేదరాము రాజ్యవిఘాతమందుదుశ్చరితమైన । కైకేయిచే
యువిఘ్నంబునువనగమనాదికంబెరుగమీయంఘ్రియుగము । లానయుంచు
నుదీనమానసుడైమౌని పదములుముట్టిమీమదినెయుంగు। డేనుపరిశుద్ధబుద్ధినో
గానొనాకు । రాజ్యమందేమిసుఖము శ్రీరామపాద । కింకరుడవల్లభుడు
జానకీవిభుడు । సందియములేదునమ్ముడీసమయమందు ॥ మ ॥ జనిరామాం
ఘ్రియుగంబుబట్టుకొనియీసంభారముల్ జూపిర । మ్మనిసన్మానివసిష్ఠజాన
పదపౌరామాత్యవర్గంబుచే । వనజాతేక్షణునారమారమణుసర్వస్వామిగా
వించిదో । డ్కొనిసాకేతపురంబుగూర్తుసిదెజూడుండేనుభృత్యక్రియన్ ॥ గీ॥
అనినమునియుభరతునాలింగనమొనర్చి । పొగడివిస్మయంబు బొందిమించు
ముదముతోడశిరముమూర్కొనితనదువి । జ్ఞానదృష్టికార్యసరణిదెలపి॥ సీ॥
చింతనొందకుమయ్య శ్రీరామునందు సుమిత్రాతనయునందు మిగులభక్తి
గలవాడ వీవునే దెలియుదునీకునీసేనలకునువిందుసేయనిశ్చ । యించెదగా
ననీవివేళనిచ్చటసుఖలీలనిలచియుచ్చోటువెడలి । రేపుశ్రీరామసమీపంబునకు
బోవజనునన్నభరతుడిట్లనిమౌని । తిలకమీరానతిచ్చినపలుకులెస్స। య
నినమునియునుజలములనంటిహోమ । భవనమందున్నకామధేనువనుజీరి । వ
లయువస్తువులను విందుసలుపుమనిన॥

వ॥ భరద్వాజుశాసనంబుననక్కామవర్షిణియు యథేష్టంబుగమనోరథప
దార్థంబులువర్షించిసేనలవారినెల్ల దృప్తులంజేసె యోగివల్లభుండగు భర
ద్వాజుండునుముందరవిధిదృష్టకర్మంబుల వసిష్ఠుంబూజించిసానుజుండగుకై
కేయీనందను సంతృప్తుంజేసెనద్దాశరథి యుస్వర్గతుల్యంబగు నయ్యాశ్ర
మంబుననొక్కదినంబుగడపి పురోహితుసమ్మంతుసుందానును భరద్వాజాన

భివాదనంబు చేసి యనుజ్ఞ వడసి రామసన్నిధికిం జనుచు చిత్రకూట నగంబు
గాంచి మార్గంబున సైనికులనునిచి రామసందర్శనాకాంక్షియై పరమతపస్వి
తుండగు భరతుండును ॥ మ ॥ అనుజుండుం గుహుండుం సుమంత్రుడును దోడై
రాగ శ్రీరామచం। ద్రనివాసంజేరుగంగ లేక నెదురౌత త్రొ। వ్వింత సంచారస।
న్మునులగ్ రామవిభుండుల తృణధరా పుత్రీయుతుండై వసిం। చునుదా నెచ్చ
టవాకు బల్కుదగునంచుగ్ బోవ వారందరుగ్॥ వ ॥ ముందర చిత్రకూటంబు
నకు పశ్చిమంబును మందాకినీయుత్తరతటంబునగు వివిక్తస్థలంబు రమ్యకానన
సమండితంబై సఫలంబులగు మూత పనస కదళీ షండంబులం గలిగి చన్పక కోవిదా
రవకుళాభిరామంబై శ్రీరామ సదనంబలరుచుండ దెసయునిన వార్గంబు నొందియు
సజమంత్రియుతుండై చనిచని ॥ ఉ ॥ మార్గమునందునుండి భరతుండు గనుం
గొనె రామచంద్రసం। చారము పుణ్యసీమము ప్రశాంతయు మిప్రవరాభిరామ
ముం। భూరుహశీవితార్కకులపుంగవ వల్కల చేలము ల్గదురా। చారవిమో
హముగ్ విగతసత్వసమూహము రామగేహముగ్॥ క॥ యీ తెరగున భూతే
కుడు। సీతాపతికథలు బల్కె శిఖరివరతనూ। జాతకు ఘనకౌతుకమున
భూతలదుర్వాతహరణజాత ప్రేమగ్॥ అంత భరతుండు ॥ శా ॥ సీతా
రామపదాంకితస్థలము సుశ్రేయస్కరంబుగ్ సుపి। ఖ్యాతంబుం గనియందు
చక్రధర వజ్రాంభోజ రేఖాదులు। ద్యోతంబైన శుభావహంబనుచు తద్ధూళి
వ్రజంబాశర। వ్రాలాలభ్యము తానుసోదరుడు మూర్ధన్యంబందు వేతాల్చి
చుగ్॥ గీ॥ వింతధన్యుడనైతి నేవిభుపదాబ్జ। రజము బ్రహ్మాదులును శ్రుతి
వ్రజము వెదకు। నట్టి శ్రీరామచంద్రుపాదారవింద। చిహ్నితంబైన పదము లీ
క్షింపగలిగె॥ వ ॥ అనుచు నద్భుత ప్రేమరసప్లుతాశయుండై విగాఢంబగు భావ
నచేత రాఘవుసంస్మరింపుచు నానందబాష్పంబులచేత నురోజాంతరంబుస్న
పితంబుగాగ మెల్లన శ్రీరామసన్నిధానంబు నొందియచ్చట॥

—* భరతుండు చిత్రకూటంబుననున్న శ్రీరామునిగనుంగొనుట- *—

శా॥ కైకేయీతనయుండు గాంచె తరుణార్కస్ఫార తేజుగ్ సుమి। త్రా
గ్రస్యానుత సేవితాంఘ్రికమలుగ్ రాజీవపత్రాక్షుడు। ర్వ్యాకారున్నవవ
ల్కలాంబరు ప్రసన్నాస్యుగ్ బ్రిశాంతుగ్ జటా। నీకాంచన్మకుటుగ్ సమాస్థి
తుజ లానిన్వ్రతుగ్ రాఘవుగ్॥ వ ॥ ఇట్లు వీరాసనాసీనుండగు నా సీతాపతిం
గనుంగొని మిగుల సంతోషంబున జనుదెంచి సత్వరంబున ప్రణామపూర్వకం

బుగాపురోభాగంబునంబడి హర్షంబున నద్దేవుచరణకమలంబులుబట్టుకొని
లేవకయున్నరామచంద్రుండును ॥ క ॥ తనదీర్ఘకరంబులనా । ఘనభుజులే
వంగదిగిచిగాఢతరాలిం । గనమొసరించినిజాంకం । బునసిడుకొని నేత్రసలి
లముందుడిచిదయన్ ॥ వ ॥ మరలమరలమేనునివురుచుండెనంతదశరథుభార్యా
జనంబులెల్లనుపిపాసాతురలయియుండి జలంబులంగాంచి వడివడివచ్చుధేను
గణంబులచందంబునంబరతెంచిన సీతాపతియు ముందరజనయిత్రింగనుంగొ
నివేగంబులేచి పాదంబులకు నమస్కరించిన నక్కౌసల్యయు సాశ్రునేత్ర
యైనిజకుమారుంగౌగలించుకొని దుఃఖించెతక్కిన జననీజనంబులకును వంద
నంబులుచేసి సమాగతుండగు వసిష్ఠుంగాంచిసాష్టాంగ ప్రణామంబుగావిం
చి మరలమరల ధన్యుండ నయితిననుచునందర యథార్హంబుగఁగూర్చుండని
యోగించి తల్లులు విలపించెదరేల మజ్జనకుండు కుశలియైయున్న వాఁడేయ
నినసౌరాన్వయపయఃపారావారతారావిభుండగు సీతావిభుంగనుంగొని
యనఘుండును సర్వజ్ఞుండునునగు వశిష్ఠమునిపుంగవుండిట్లనియె॥

—*వసిష్ఠుండు శ్రీరాములకు దశరథుమరణంబెరిగించుట*—

గీ ॥ మింముబాసిన చింతచే మేదినీశు । డడలియో రామ రామయోయవని
తనయ । హోయిలక్ష్మణయనుచు ప్రాణోత్క్రమణము । చేసెననిపల్క
గాప్తభూమీశుడపుడు॥ కర్ణశూలసదృశంబులగునప్పలుకులువిని ॥ ఉ ॥ హా
యనినేలవ్రాలి జనకాసుగుణాకర మమ్ము వీడినీ। వేయుడ కేగినాడవిభు డె
వ్వఁడుబ్రోచెమవాడువీడుటన్ । నాయమెయేముభూస్థలిననాథలమయితిమ
టంచుకన్నులం । దోయకణంబులొల్కగుణతో యధిరాముడెలుంగురాల్ప
డన్॥ వ ॥ విలపించెసీతాలక్ష్మణులునుభూమింబడి చాలదుఃఖించిరివసిష్ఠుం
డును శాంతవచనంబులవారలదుఃఖంబుశమియింపంజేసె నప్పుడందరుమం
దాకినికింజని జలంబులమునింగి విగతకల్మషులయి రాజునకనతి కాంక్షచేత
జలంబులొసంగిరి రామచంద్రుండులక్ష్మణుతోడ (వయోయదన్నాఃపిత
రస్తదన్నాత్) అనుస్మృతిచోదితంబుగైకొని తేనెతోడంగల్పిన గారపిండి
వలనపిండంబులిడిదుఃఖాశ్రుపూర్ణనయనుండయిస్నానంబు చేసినంబున
నరుగుదెంచెతక్కినవారలెల్ల సుచిరంబుగవిలపించుచునిటంగ్రుంకి రామాశ్ర
మంబునకుమరలిరి నాటిదినంబందరు నుపవాసంబుచేసి మరునాడు మందా
కినీజలంబుల కృతస్నానులయి పర్ణశాలకుజనుదెంచి యెల్లవారునుంగూ

ర్చున్నయెడ భరతుండు కేలు మోడ్చి రామవిభునకిట్లనియె ॥ సీ ॥ అభిషేకమందిమహాభాగ శ్రీరామ రామపితృ వ్యహారాజ్య మేలు । మగ్రజుండవు తంద్రియట్టివాడవు నాకు తుత్రిధర్మణంబు సకలరాజ్య । పాలనంబొనరించి బహుయజ్ఞములు చేసి వంశాభివృద్ధికై వరతనూభ । వులగాంచి రాజ్యమందుల వారలను నిల్పియటు తపోభూమికి నరుగవలయు । గానవనవాసమునకిది గడియగాదు । నన్నుమన్నింపు మాతల్లి మున్నొనర్చె । దుష్కృతంబు విసీదయతోడ మహివు । మనుచు సాష్టాంగమెరగి రామాంఘ్రియుగము॥ క॥ శిరమునిడుకొనిలేవక । భరతుడు సాగిలినజూచి భరతాగ్రజుఁడా । దరమునకరికరములనా । నురుదీర్ఘములైన బాహుయుగముల భరతుఁ ॥ వ ॥ నిజాంకతలంబునకుం జేర్చి స్నేహార్ద్రనయనుండై యిట్లనియె॥ ఉ॥ వత్సభవన్ముఖోదితమవశ్యము సేయగనొప్పగాసిభూ । భృత్సురవంద్యుడౌ జనకుడీవు మునిక్రియదొమ్మిదైదునా । వత్సరముల్ మహావననివాస మొనర్పుము పైనరమ్మురా । జ్యోత్స్నవయుక్తుడై భరతుడుండునసెఁ ఘనసత్యవాక్యుడై । ఇవిధ్వంబున॥ గీ॥ జనకు చేసికు సకలరాజ్యంబు నాకు । దండకారణ్యరాజ్యంబు దత్తమయ్యె । గానన ప్విభుశాసనంబూని మనకు । సేతకర్తవ్యమికనొక్క నీతివినుము॥ క॥ జనకునిపనుపొనరింపక । మననుజనినభంగిదిరుగు మనుజుడు నరకంబునబడును గాన దశరథ । జనపతిపనుపొనరసేయ జనుమనకిపుడున్॥ వ ॥ నీవు రాజ్యంబు శాసింపు మేనుదండకారణ్యంబు బాలించెదననిన కైకేయీనందనుండిట్లనియె ॥ గీ ॥ మాననీలోలుడును భ్రాంతమానసుండు । దెలియకనుబల్కిన వ్వాక్యములు గ్రహింప । జనునెయనినను జనకాత్మజాకళత్రు । డిట్టులనియెను భరతుతో నిందువదన ॥ వ ॥ జనకుండును స్త్రీజితుండును కామియు మూఢబుద్ధియునగుచు బల్కిన పల్కులుగా వినుము ॥ క ॥ మును గరుణనొసగెగావున । నను చితమాడంగ వెరచియనియెన సత్యం । బున నరకమునగు పెద్దలు । ఘనభీతింజెందుదురు జగంబున వత్సా ॥ వ ॥ ఇదియు కాదు చేయుదుననుచు బూనియేను పలికిన పలుకులు రఘుకులంబున జనించినవాడనై యెవ్విధంబున నసత్యంబులు జేయుదుననిన భరతుండిట్లనియె॥ క॥ యీనారచీర లీజెడ । లేనుధరించి పదునాలుగేడులు నిలుతున్ । గానల రాజ్యము జేయుచు । మానుగ నీవుండుమనిన మరల భరతుతోన్ ॥ రామచంద్రుండిట్లనియె॥ క ॥ నీ కొసగెన్ ధరణి విపినము । నాకొసగెను సత్యంబునను వదనినబల్ । శోకము నభరతుడనియెను । నాకట లక్ష్మణు భంగి నడవులవత్తున్॥ వ ॥ గావున్న

ప్రాయోపవేశంబున నాదు కళేబరంబు విడిచెద ననుచు బలికి భూతలం
బున దర్భలుబరచి మనోనిశ్చయుండయి ప్రాఙ్ముఖంబుగ గూర్చుండెనరామ
చంద్రుడువిస్మితుండయి భరతునిర్బంధంబు వాపికొన నేత్రాంత సంజ్ఞతో
డనాత్మభావంబు వశిష్ఠున కెరింగించె నంత విజ్ఞానగరిష్ఠుండగు వశిష్ఠుండు
నుభరతు నేకాంతంబునకుంజేరియిట్లనియె॥ సీ ॥ అతిరహస్యమునసిశ్చితము
గా నెరుగుము మద్వాక్య సరణినీమదినివత్స । దశరథరాజనందను డైశతానం
దుప్రార్థనచేతశ్రీరాముడనగ । నారాయణుడుదశాననవధార్థము బుట్టె
యోగమాయయుసీతనాగజనకు । తనుజయయ్యెను శేషదర్వీకరేశుడయ్యెవని
బుట్టెనులక్ష్మణాఖ్యచేత । నేమరకనుండునితడుసీతేశునెపుడు । వీరు రావణు
బరిమార్ప వెడలినారు । సంశయములేదు కైకయీజల్పితమును । వరమొసం
గుటలును దైవచరిత మరయ ॥ వ ॥ గావున్నిట్టులేల సంభాషించునది గావు
నతండు శ్రీరాముని మరలించు నెడల నాగ్రహంబుమాని మాతృజనంబులతోడ
సేనలంగొని పురంబునకుం జనుము కుశలంబుతోడ రావణుం బరిమార్చి శీ
ఘ్రంబజను దేర గలండనుచు బలికెనవసిష్ఠసంయమిపలుకులకువిస్మయంబునొం
ది ॥ శా ॥ సీతానాయకుసన్నిధానమునకుస్నేహంబుతో నేగిసం । ప్రీతిన్మ్రొ
క్కి నరేంద్ర నీవెపుడుసుశ్రీనొప్పురాజ్యంబునం । జేతుస్సేవలు నీదుపాదుకల
కున్ శీఘ్రంబనాకిమ్ముసా । కేతంబెన్నడు వత్తువంతకునుజూడ్కింజూతుని
మ్మారిగన్ ॥ వ ॥ అనినదివ్యంబులునురత్నభూషితంబులునునగు పాదుకలొ
సంగెనవియు శిరంబున నిడుకొని మరిమరి మ్రొక్కుచు భక్తిచేతగద్గదస్వ
రంబునమరలభరతుండన్నతో నిట్లనియె ॥ గీ ॥ నాథవినుము పదినాలుగువర్ష
ముల్ । జననపిదపనొక్క దినమునైన । నీవురాకయున్న నిలువపావకుజొ
త్తు । ననినమెచ్చిభరతుననిపెనపుడు ॥ వ ॥ బుద్ధిమంతుండగు భరతుండునువ
సిష్ఠశత్రుఘ్నమాతృజనధీసచివసైన్యసమేతుండయి మరలసమకట్టునెడనొం
టిగ కేకయరాకనందన దొరగెడుకన్నీట నాకులయై కేలుమోడ్చి రామచం
ద్రునిసన్నిధికరుగుదెంచియిట్లనియె॥

—* కైకేయిశ్రీరామునిస్తుతించుట *—

చ ॥ దినకరకోటితేజ భవదీయమహామహిమానుబద్ధనై । వినకనుసీమ
హోత్సవమువిఘ్నమొనర్చితినీవుభక్తపా । లనపరమవ్రతుండవుదలంప
కునాదగుదుష్టచేష్టలె । ల్లనుభవదీయమాయకుదలంగసురాసురులైననేతుల్

రె ॥ వ ॥ సాధువులకు నారంబు క్షమాగుణంబు గావున నాతప్పు సైరింపుము నీవు సాక్షాత్కరించిన విష్ణుండవవ్యక్తుండవును పరమాత్మవు సనాతనుండవు నగుమువు మాయామానుషరూపంబున జగంబంతయు మోహింపంజేయుదువు నీచేఁ బ్రేరితనై లోకులను సాధువులు గాగ నమ్మాఁ యొనరించు విశ్వంబంతయు నీయధీనంబు స్వతంత్రరహితులగు జనులేమి సేయంగలరు వెండియు॥ క॥ నరకాకుడు ద్రిప్పఁ ద్రిప్పఁ బ్రవ | ర్తించెడు తోలుబొమ్మవైఖరి యాజ్ఞావశవర్తినై బహువిధముల | వర్తించును మాయ నిన్ను వదలక రామా॥ వ॥ ఏను నుసీచేత పరిచోదితనై దేవకార్యంబు కొఱకు పాపచిత్తంబున నిట్టి పాపకర్మంబాచరించితినైనను॥ శా ॥ సాక్షాత్కారమొనర్చితి ప్రపరిదృశ్యాసాంతమ్ము గ్యత్సహ। సాక్షాద్గోచరమూర్తివయ్యు భవదీయజ్ఞానతీక్ష్ణాసిచే | నక్షోణాత్మభవాదిగోచరమదీయజ్ఞానపాశంబున | ర్వత్క్షోభంబొనరించితావగదవే రామా నినుఁ వేడెదన్॥ గీ॥ శరణు చొచ్చిన దాననఁ గరుణఁ జూడు | వరద విశ్వేశ్వరానంతవాసుదేవ। శ్రీనివాసజగన్నాథ సేవసేతు | ననిన సంస్మితుడై రామజనవిభుండు కైకేయికిట్లనియె॥ ఉ॥ నిశ్చయమమ్మ నీపలుకు సజ్జార కార్యము బూనివాణిమ | న్నిచ్చితపద్ధతిన్ వెడలెని వదనంబున దోసమేమియు। ద్వాశ్చరముఖ్యరూపములతదిజ్ఞత నైభజియింపుచుండుస | న్నిశ్చలవృత్తి నింక జననీ సమకూరును దీన మోక్షముల్॥ వ॥ అఖిలవస్తువులయెడ విగతస్నేహవై నాకుభక్తిసల్పితివే శీఘ్రింబ కైవల్యంబుగలుగు వెండియు॥ క ॥ [illegible] యాప్రియులం బెసమానుడ భేదంబు దలసమానక భక్తిం | దానుభజించినన రునకు | లోనైవతిజాంతుభక్తలోలస్వామునన్ ॥ లోకంబున ॥ శా॥ మన్మాయాబలమోహితాత్ములగుచున్ మర్త్యాండు పంచత్వమున్ | జన్మంబుంగలవాడటంచు మదినన్ జన్మింతు రో యంమత | త్తన్మార్గంబులు గావు దైవగతి నేతద్ జ్ఞానము న్నెమొడన్ | జన్మించెన్భవసాగరంబది వెడల్పం జాలునన్ జెందుటన్॥ గావున నన్నును ॥ గీ ॥ స్మరణ చేయుచుండుము సదనమందె | కమ్మనాముల నంటవనుచు రాఘవుడు బల్క | మరిమరి ప్రదక్షిణప్రణామము లొనర్చి | జనియె నానందవిస్మయసహితయగుచు ॥ క ॥ జననుతుడగు భరతుండును | జననీపరివారమంత్రిజనసంయుతుడై | జనియె పరాత్పరు రాఘవు। ఘనమతి దలచు మనుపాదుకలు దోడ్కొనుచున్ ॥ వ ॥ ఇట్లయోధ్యానగరంబునకు శీఘ్రింబ జని పౌరజానపదవర్గంబుల నప్పట్టణంబున నిలిపి మహామతి గావున యథాన్యాయంబు గ నందిగ్రామంబు చేరి యచ్చట సింహాసనంబున నిత్యంబు నభ

క్తిచేత పాదుకలనునిచి రామునకు సేయుభంగిగంధపుష్పాక్షతాదుల బూ
జనంబునునిఖిల రాజోపచారంబులును చేయుచు నెల్లెడలనియతవ్రతుండును
ఫలములాశనుండును దాంతుండును జటావల్కలధారియు నధశ్శాయియు
బ్రహ్మచారియునగుచు శత్రుఘ్నుతోడభూతలంబునం గలుగు రాజ కార్యం
బులెల్లను పాదుకల దెల్పుడు సేయుచు రామాగమన కాంక్షచేత దినంబులం
లెక్కవెట్టుచు రామార్పిత మానసుండయి బ్రహ్మరుషిచందంబునసుండెనం
త ॥సీ॥ అప్పట చిత్రకూటాచలంబున రామజననాయకుండు సన్మునులుగొలు
వ । జనకజతోలక్ష్మణునితోడగొంత కాలము ముదంబునబుచ్చి తమవసించు ।
చోప్పెరింగిన జనములప్పటప్పటికిని దర్శనాకాంక్ష మందలుగరాగ । నాసం
దడికినోడి యానగంబునువీడిదండకాటవి జేరుదంబటంచు । నను జూడను కాం
తయునుగొల్వనత్రివనము । సర్వకాల సుఖామర్త్యశాఖిరహిత । మనుజసం
బాధమత్యుత్తమంబు గాంచి । యందుజలునొందు ముని జేర నరగియప్పుడు॥
క॥ యేరాముడననిచరణాం । భోరుహములకెరగితండ్రి బుత్రైరగ నేనార్యా
మొందిపొద । సారసములుగంటినిమిషజ ధన్యుడనై ॥ మ॥ అని న్మానియు రా
ఘవుండుహరి లోకాధ్యుండు నారాయణుం । డనిసద్భక్తిఁ బూజసేసి ఫల
మూలాదుల్సమర్పింపఁ । చినయాతిథ్య మొనర్చి మగ్గురు సుఖాసీనస్థితిన్మి
త్వరా । మునితోసట్లనె నత్రిసంయమిమహామోదంబునం బార్వతి ॥ ఉ ॥ సూ
ర్యకులీనలోననన నూయియనంగడుసుప్రసిద్ధము । ద్భార్యసుధర్మవత్సలత
ఁ బొనరించునువృద్ధగానన । య్యార్యగనుంగొనంబముప్రమాత్మసతీమణిన
న్నరామభూ । వర్యునిసమ్మతింజనకవల్లభుకూతురు జేరిమ్రొక్కినన్ ॥ అన
సూయయుప్రహృష్టచిత్తంబున ॥ గీ॥ చిన్నిసీతమ్మనిన్నువీక్షించితమ్మ। యనుచు
నాలింగనమొనర్చిఘనదుకూల। యుగ్మమును దివ్యకుండలయుగమువిశ్వ। కర్మ
నిర్మిత మొసగెనాధర్మపతికి ॥ వ ॥ మరియు దివ్యంబులగునంగరాగంబులొ
సంగి సద్భక్తిచేతంగమలాననాయిట్లంగరాగంబువలనిశోభసిన్నుంబా
యకుండెడు పాతివ్రత్యంబు బూనిజీవితేశ్వరునాశ్రయించి వెడలితివి గావున
రాఘవుండునునీతోడకుశలియై మరలిసదనంబునకు జనుదేరంజగలండనుచు దీ
వించివీడుకొలిపెనంత యథాన్యాయంబున సీతాసమన్వితుండగు రామచం
ద్రునకు భోజనంబు గావించి సౌమిత్రిం బూజించి కృతాంజలియైయత్రిము
నీంద్రుడుమరలనిట్లనియె ॥ చ ॥ నరవరసర్వలోకములానర్చు నతత్పరిరక్ష
ణార్థమై। సురనర తిర్యగాకృతుల జొత్తువునాయయనాథ్యయయ్యతా।

వెరచుననిన్నుఁ జెందపడి వేంకటేశు సాక్షిగా నడచే । వరగళలుండకుండుటని
వస్త్రముదం జిక్కఁగఁ బొందనా॥ ఇత్యేంగ సా॥ క ॥ అనిచెప్పుడు వినకెరుగించెను।
గతివిధి వారినుచుఁ జెప్పి వ్యాసుం । డును వాకుబల్కెను సుధం । చని యెనసూ
తుండుం బౌనకాదిమునులకుఁ ॥ క ॥ కాకోదరవరశయనని । మాకాంతాయుం
చితాత్మ రఘువరనాథ । భాకరగోత్రపవిత్ర । ప్రాకారవ్యోమయానభ
వనమురారీ ॥ మాలిని ॥ ప్రణవమయసమస్తప్రావృడభ్రోపమానా। ఫణిపతి
మునిశేయాన భూసురైహంగయానా । ప్రణతమునినికేతా నాథభక్తమోక్షప్ర
తానా। నిజకవిచిత్రసేనారంగనాథాభిధానా॥

గద్య ॥ ఇది శ్రీమదుత్తరంబు శ్రీకృష్ణ్వర ప్రసాదలబ్ధకవితాపవిత్ర కోటము
రాజు ... నారాయణామాత్య ప్రణీతంబయిన శ్రీమదధ్యాత్మ
రామాయణంబను మహాకావ్యంబునం దయోధ్యాకాండము సర్వంబు నే
కాశ్వాసము॥

అరణ్యకాండ ప్రారంభము.

క ॥ శ్రీకంఠార్చితపదయుగ । వైకుంఠాధీశ భక్తవత్సలదనుజా । నీక
హరణసంభావిత। నాకాధిపభావరంగనాయక దేవా॥ క॥ అవధారు చక్రపాణీ
టుం। డనిభాకృతికోడ నంబుజసఖవంశ । విభూషణగుణాకరం । బవిశ్వ
మునకరిలసేయు వారింభించె ॥ వ ॥ అంతనచ్చట నవ్వాసరంబునఁ బిచ్చి ప్రభా
తంబున రఘునందనుండు సుస్నాతుండయి యత్రిమునీంద్రుం జేరి ప్రయా
ణోన్ముఖస్వాంతంబున నిట్లనియె ॥ ఉ ॥ మానిపరేణ్యసర్వమునిమండలమండిత
దండకావనం । బేనివసించుబల్కెడగు నెచ్చటమార్గము గానుపింపుమా। తో
నిజశిష్యసంఘముల దోడొనరింపగబోలు నన్నన । మౌనియు జానకీపతినిమా
టలకుఁ జిన్న చారువక్త్రుడై మహాశయుండు గాననిట్లనియె ॥ గీ ॥ నిఖిలము
నకు తెరువు నీవటే దైవము। కోరులు తెరుప నెవ్వరు చేరె । దైవంబు నీవు
డవవసేశలోకాను । సారివై నశికునమ్ము డమున ॥ వ ॥ అనుచు తన శిష్యజనుల నా
దేశించి కొంతదూరంబు వెంచి రామచంద్రునిచేత నతిప్రీతనివారితుండై యమ
తిమునీంద్రుండు తనభవనంబునకుం జనియె నంత రాజీవలోచనుండగు రామ
చంద్రుండును క్రోశమాత్రంబగు దూరంబరిగి యచ్చట నొక్కమహా సరంబగు

నదియొడ్డుం బైనసత్రినిష్ఠులం గనుంగొని యిట్లనియె॥ క॥ ఈనదిగడచు తెఱంగే
మైనఁగలదో లేదో యనిన నవనిసుకృతం । బౌనావగలదు సుమనసులారా లోనం
దాటించు నేర్పులున్న గుహుండా ॥ గీ ॥ అనుచు శ్రీరామ లక్ష్మణ జానకులను
నునావ నెక్కించి వారు క్షణంబులోన । నదిని దాటించి రామభద్రస్వామి
ని లగుచు జనరత్రిజమునకగ వనజ। అంత రామచంద్రుండు॥ క॥ చనికాంచె
సింహభల్లుక । వనకిటిశార్దూలవృకశాఖామృగములుఁ గ్రమ్మి యుల్లి
కాగణ । ఘుంఘుంకృతఘనవిహగగణసంయుతమున్॥ వ॥ ఇట్టి ఘోరం
బును ఘోరమహారణ్యంబున నగుణ్వింపిరంబు ప్రవేశించి రామచంద్రుండు
లక్ష్మణునకిట్లనియె॥ సీ॥ మనమింక దృఢతాత్పర్యమున బోవ వలయును చాపంబు గుణ
ము చేసి ఘటించి శరములు బూని యేనరి గెదవెక్కనీవంబులు విల్లానికంబు మ
నల । సంగునమధ్యలేనువంద్య నయ్యరుదెంచు నాత్మపరాత్మలయందు మాయ।
తెఱగున దిన తెల్ల బరికించుచుండుమని యొయోభయంబియ్యారణ్యమందు। చాలగలద
నివిందుము శత్రువుదన । యనుచు భాషించుచును వారు సాధ్యరాజ । నం
బుజనియందు విమలోదకంబు చేత । పరమపావనమగు సరోవరముగాంచి॥ వ॥
మరియు కల్హారకుముదోత్పలమండితంబును దాత్యూహప్రముఖజలవిహం
గజలకూజితంబును శీతలసలిలాంచితంబును సగుణ సత్పురుషసేవితంబు
నకుంజని శుభంబగు తత్సలిలంబు త్రావి మలయానిలంబు పైతేర నొక్కింత
తడవు సమీపమహీరుహచ్ఛాయ నాశ్రయించియుంత॥

—*శ్రీరాముడు విరాధునిజూచుట.*—

ఉ॥ ముందరగాంచె భానుకులముఖ్యుఁడు దంష్ట్రికరాళవక్త్రుసం।
క్రందనభీకగర్జను రగ్రథితాయతశూలహస్తు నిష్ఠ్యంవితభాగ్యహానవన సా
మజమాహిషసింహసత్త్వుఁ । నందినమాగతుఁ దనుజనాథు విరాధు సురా
పరాధునిన్॥ గీ॥ ఇట్లుగనుగొని రాఘవుం డెక్కువెట్టె। బాణముఁ జేకొని వమ్ము
ని గాంచి గాంచు । నయ్యయో యావచ్చు మహాసురుండు మనకు । కట్టెదుటవచ్చు
చున్నాఁడు దిట్టయగుచు ॥ వ ॥ వీని గాంచిన జనులు సప్రాణులై నిలువ నే
తుఁ జేయఁదగునో వినుము జనకనందన భయంబునొందకుండ ధనువెక్కువెట్టి
యుండుమనుచు జానకీలక్ష్మణులను రఘునాథుఁడగు రామచంద్రునిఁగాంచి
పకపకనగి భయంబు బుట్టింప నిట్లనియె॥ సీ॥ జడలు వల్కలములు చాపంబులంబు

లుబూని యెవ్వరు షిపుమాని వేష । ధారులై యివ్వనాంతమునందు కాంత
తో మదమువసంచరించెదరు వింత । నోటికందితిరి మనోహరకబళోపమాను
లై వ్యాఘ్రిసామజనిషేవి । తంబైనయీదండకంబున కేలవచ్చితిరన్న జాన
కీ ఁతియువాని। పల్కులకు సంస్మితాస్యుడై బల్కె నోరి । యేను రాముడ నా
తమ్ముశితడు నాకు। సమ్మతుడు లక్ష్మణుండు యీసతిమహీజ। సీత మత్ప్రాణవల్ల
భ భూతలమున ॥ గీ ॥ వెదకి మిమువంటి దుర్మార్గవితతి నెల్ల । శిక్ష సేయగ జన
కాజ్ఞ చేత వెడలి । వచ్చితిమటన్న శ్రీరాము వాక్యమునకు। గనలి బిట్టార్చి యా
లోకకంటకుండు ॥ వ ॥ వదనంబు దెరచికొని యొక్క విశాలంబగు సాలంబు గే
లంగిలించి శూలిగతి నాభీలుండై॥ ఉ॥ రామ త్రిలోకవిశ్రుతు విరాధు నెరుంగ
వె మద్భయంబునన్ । వేమరు మానరీవనము వీడి పలాయితులై రిసీవ్రుమీ । సే
మముగోరెదేని యిటసీతనుడించిని రాయుధుండవై । భూమితదృశ్యవై ఖరిని
పొమ్ము రయమ్ము తమ్ముతోడుతన్॥ మ॥ అటుగాకుండిన మ్రింగువాడననియు
గ్రాకారుడై జానకిన్ । బటువేగంబున గైకొనంగవియ రామస్వామి తాన
వ్వటా । లటులోక్కమ్మున తక్కరద్వయము వ్రయ్యంజేసెన ప్పాపుడం। త
టసీపివ్వకపైకి బర్వగను తత్పాదద్వయంబొక్కడన్ ॥ క ॥ క్రూరాస్త్రం
బున గూల్చెను। ధారుణిపైన వియునద్భుతంబనదగెనం । తారక్కసుడరచు
చుబల్ । కోఁలుగలతాచుభంగి ఘోరాస్యుండై॥ చ॥ వడిగవయున్ మహా
బలుడు వారిజమిత్రకులావతంసుడ । స్సహయొక యర్ధచంద్రశరమున్ నెడ
రించెను దానవోటనున్ । బోడబోడ రక్తమున్ దొరగ భోరని యార్చుచు
వాడు ధారుణిన్ । బడియె నిలింపదుందుభులు బల్విడి మ్రోసె విహాయసంబు
నన్॥ అయ్యెడ॥ క॥ జనకజయు రామచంద్రుని । వినుతింపుచు గాంగలించె విబు
ధులు సభివా । ఁదనములు గావించిరి వే । డ్కనుబాడిరి కిన్నరులును గంధర్వవ
రుల్ ॥ వ ॥ మరియుసచ్ఛ్రలచ్ఛటరచ్ఛగ హెచ్చుగ పిచ్చలపిడిగూడియాడిపా
డి యోడిదాడితోడ పీడితిమనుచుమసినంత ॥ సీ ॥ అతివవిరాధకాయము విడి
యతిసుందరాకారుడును విమలాంబరావృ । తుండు విభ్రాజమానుండు ప్రత
ప్తకాంచన చారుభూషణ సంయుతుండు । నగునొక్కరుడు మింట యంభో
జహితుభంగి ముందర నిలిచి సన్నుని రహస్యు । సమరప్రచండు ప్రపన్న సర్వా
ర్తిసంహారు మను శేషమాయాపిహీను । సద్గుణాలయు రఘుకుల సార్వభౌ
ము। హరి బరేశు రమేశు రమావనీశు । గాంచి సిమ్మన్ల చిత్తుడై కరయుగంబు।
మోడ్చి నుతిసేయ దొడగెనంబురుహనయన ॥ ఉ ॥ రామ శమాభిరామరిపు

రాక్షసగర్వవిరామ రాజసు । శ్రీరామ సమస్త పుణ్యగుణధామ సమస్తకృ
తసర్వసంయమి । స్తోమపయోజమిత్రకులతోయధిసోమ పనీలవారిద । శ్యా
మపవిత్రనామకమలాంచితధామ నమస్తు నీకగున్ ॥ క ॥ ఓసీతావల్లభ నీ
ర్వ్యాసుండనిమిత్తరోషుడలగిశపింపం । గాసింబడి నేదునిరా ! యాసంబు
నతోంటిరూపమందితినీచేన్ ॥ వ ॥ రాజీవదళలోచనా శ్రీరామా నున్న
విపులప్రకాశుండగు విద్యాధరుండ నీదు దర్శన స్పర్శంబు లత్యంతసుభిమ
క్షణంబులుగావున ధన్యుండనయితి మరియును ॥ మ ॥ ఇంపైనాకుభవోప
శాంతియగునట్లింద్రాళిగాంక్షించుతా । వకపాదాబ్జములందు సంస్మృతి
యుసర్వస్వామిపీవౌబమా । మకర్ణంబులనీకథాశ్రవణముల్ వజ్జిహ్వనీ
నామము । స్తకమదంఘ్రినమస్సువర్చనలుహస్తంబందునౌనీదయన్ ॥ సీ॥
వందనంబగునీకువరషడ్గుణైశ్వర్యకలితవినిగన్ తాజ్ఞానరూప । రామభూమిను
తాభిరామమయాత్మ రామయోపరబ్రహ్మనీకొడిగికేలు । మోడ్చెనననుగావు
బోయెదదేవలోకమునకునీయనుగ్రహముచేత । నతివేడ్కనోసచ్చిదానంద
విగ్రహాయాజ్ఞ యిమ్మనుటన్న నవ్విరాధు । చేతనాగతినుతిగాంచి శ్రీనివాసు
డతిదయామతివరమిచ్చియరుగువేళ । మరలగనుగొనియమ్మహామతిశుభప్ర
దముగనిట్లనెతుహినభూధరతనూజ ॥చ॥ జనువిద్యాధర సర్వమాయలును
దోషంబుల్ విడెన్ నీకునన్ । గనుటన్ నేడు విముక్తకల్పుడవు విజ్ఞానైకము
ఖ్యుండవిం । కనుమస్ఫుర్తి యలభ్యమెవ్వరికిగల్గన్ వారలమ్మోక్షభా । జను
లంజేయునసంశయంబసిన స్వేచ్ఛన్ రాము గీర్తింపుచున్ ॥ తనదులోకంబు
నకుంజనియెగావున ॥ ఉ ॥ రాముని చేసు ఘోరమగు రాక్షసదేహముబాయ
టల్ యమి । స్వామియొసంగు శాపగతి మానుటతోల్లిటి దేవకాయమున్ ।
ధామముగల్గియుంటవర దానములన్ని విరాధుడందెనో । భామినికోర్కెలన్ని
రఘుపాలునిగొల్చునరుండుగాంచడే ॥ గీ ॥ అనుచుబల్కియాత్మవనితతోడ
శివుండు । మరలరామచంద్రుచరితమెల్ల । దెలుపువేడ్కతోడ బలికెనిట్లని
దివ్యమంగళస్వరూపరంగభూప ॥ గీ ॥ వందనంబొసతుణవరమహాదండ
దోర్దండులకురణప్రచండులకును । నాత్మకాంతికబళితార్కమండలనైజ ।
లక్షణులకురామలక్ష్మణులకు ॥

—*శ్రీరాముడు శరభంగాశ్రమంబునకుంజనుట.*—

వ॥ ఇట్లువిరాధుండుస్వర్గంబునొందినరామచంద్రుండును సీతాలక్ష్మణ
సమన్వితుండై సత్వసుఖావహంబగు శరభంగాశ్రమంబునకుంజనిన బుద్ధిశాలి

యగు నాశరభంగయోగియు సంభ్రమంబున లేచి యెదురువచ్చి సీతాలక్ష్మణు
లతోడ నద్దేవుఁ బూజించి విష్టరంబున నుపవిష్టుం జేసి కందమూలఫలాదులచేత
నాతిథ్యంబొనరించి సంప్రీతచేత భక్తపరాయణుండగు యన్నారాయణున
కిట్లనియె॥ మ॥ బహుకాలంబుననుండి రాఘవ భవత్పాదాబ్జసంవన్నహా। త్స
హతిఁ జిన్నిత్తిసిందుబల్ తపమునఁ జదత్పుణ్యమెల్లఁ జభవ। న్మహానియ్యాంఘ్రిల
డించి ముక్తభవ సామ్రాజ్యంబు నే గాంతునై। వ్యహానప్రాభవసిల్వనిం
తయని వాద్ధ్యంబయినవై రాగ్యతఁ॥ ఉ॥ ఆశరభంగయోగియు మహోత్తర
మైనతపఃఫలంబు సీ। తేశున కిచ్చి ముందుచితి యేర్పడఁ జేసి విరక్తుఁడై నమ। స్తే
శతపత్రనేత్రతులసీదళదామమహోరమాపతే। దాశరథీయటంచు క్రమదం
బున హస్తము లెత్తి మ్రొక్కుచుఁ॥ మరియు సీతాలక్ష్మణులకుం బ్రణమిల్లి నెమ్మ
నంబున॥ ఉ॥ స్నిగ్ధఘటాకలాపునతిసుమసుందరరూపు జానకీ। మాద్ధ్వ
సరోజభానునతమానితవానశేషహృత్స్థితుఁ। ముగ్ధతరస్మితుఁ జనమనో
హరసానుమువల్కలాంబరుం। దుగ్ధసముద్రధాము భవదోషవిరాముని
రాము రాముఁ జ॥ క॥ ధ్యానము సేయుచు రాఘవ। భూనాథునికన్నవేరె భువి
లోనక్కృపా। మానసులెవ్వరు సన్మృతి। దానెరిగి బిరాన వచ్చె దనయుంతగృ
పఁ॥ వ॥ మరియు ననన్యచిత్తుండగు నాచేత సంస్మృతుండగుచు నేఁడు సమీ
పించెం గావున నితండు సన్మృతకామధేనువగునంచు సిప్పుడఖిలప్రభుండగు నీ
దాశరథియు నాత్మదేహంబు వైశ్వానరునకిచ్చి యకల్మషంబగు బ్రహ్మలోకం
బునకనుగమించుచున్నాఁ గనుంగొనుంగావుత నని పలికి॥ గీ॥ వఘుమంచు తే
టిల్లతమెరయు మూర్తి। నెవని వామాంకసీమ సుందర సీతయు। వెల
యునయ్యయోధ్యాపురీవిభుఁడు రాము। డెల్లప్రొద్దు నాదు మదినుల్లసిల్లుఁ గాత॥
గీ॥ అనుచు రామునిమ్రొక్కి లియాత్మఁ దలచి। ముందుగను గొంచు వహ్నిసము
జ్వలంబు। చేసి పంచాత్మకంబగు నాశరీర। మందువిడి లోకపతిపదంబుఁ జె
నప్పుడు॥ వ॥ ఇట్లు దివ్యదేహధరుండై శరభంగయోగి దివంబునకరిగిన తదనంత
రంబ॥ గీ॥ దండకారణ్యమునఁగల్గు తాపసోత్త। ములిరఘూత్తము ప్రాభ
వంబనిగాంచు। వేడ్కశరభంగయోగి నివేసమునకు। కరుగుదెంచిరి సె
క్రేంద్రగిరికుమారి॥ వ॥ ఇట్లు చనుదెంచి సంయమిశ్రేష్ఠులంగనుంగొ
ని మాయామానవరూపంబులు గైకొనిన వారలగుట రామలక్ష్మణులను జనక
నందనయును సాగిలంబడి నమస్కరించిన వారును నాశీర్వదించి వినుతించి
ప్రాంజలులై సర్వహృదయస్థితుండును ధనుర్బాణధరుండును హరియునగు స

కోసలేయునకిట్లనిరి ॥ సీ ॥ వెలియుమునులయ్యఘోరాఘఘోరంబడపలగనబిన
జుచేప్రార్థనంబు సేడసి । నీవృష్టించితి నీవసుందరాంగము హరిహరిసహజ
నకాత్మజయును । అచ్చినాటంచునీలక్ష్మణుండా శేషుండవాడు వరరామలర
యాభరత । శత్రుఘ్నులనిరేము చాలనెలంగుదు మిక్కిమీర మాదికేశవ
ల్లసీవు । మాన్పనలయు నుజను వెమ్మహానేని । తాపసులకునతిశోడవ
నుజుతోడ। వచ్చిచూచినమాపదుపాట్ల వెలసి । బ్రోవవలెననివసావాలబో
డమునీకు ॥ అనుచుకృతాంజలిపూర్వకంబుగ ॥ క ॥ యతిపరులచేత విజ్ఞా । పి
తుడయి రామప్రభుండుప్రీతిసోదరభూ । మితనూజాయుతుడయి వెడ। లె త
దియ్యాశ్రమముల్లెల్ల లిలంజూడన్ ॥ వ ॥ ఇట్లువెడలివారలతోడంగొంత దూ
రంబరగినచటనస్తిమాత్రంబులయి వనభూమియందెలంబడయున్న శిరంబుల
నేకంబులుగాంచి రామచంద్రుండు మునులతోడ నీశల్యంబు లెవ్వరి వేలపడి
యుండెనని వాజిటిలులిట్లనిరి॥ గీ ॥ రామ మునిమస్తకములివి రాక్షసాళి పా
రవై చెనుభక్షించిపనిమనిష్ఠ। తారెకుంగకయుండినతెలినిగవసి । యేమునందు
ము పైపరోక్షిక్రాంతమైన॥ వ ॥ ఇట్లు బహుకాలంబుజరిగెనని భయదైన్యస
మన్వితంబగుసంయమిసముదయవాక్యంబాకర్ణించి॥ క ॥ ప్రతినయొమున
ర్చె రాక్షస । తతినిదిమొరిలెవటనున్నదండింతుఁ భవ । ద్వితము గనసియంద

—* రాముడుసుతీక్ష్ణాశ్రమమునకుబోవుట. *—

ఱువినినతిమోదమునొందిరమ్మహామునులెల్లన్ ॥ వ ॥ అంతగహనవాసుల
గుచమ్మునులవలననవరత బూజ్యమానుండై సీతాలక్ష్మణులతోడనవ్వనంబు
లరఘునందనుండుకొన్నిపక్షంబులుండి పెనిట్లు క్రమక్రమంబున ఋష్యాశ్ర
మంబులెల్లంజూచుచు ప్రఖ్యాతంబును మహామునిసంకులంబునుసర్వగుణసం
పన్నంబును సర్వకాలశుభావహంబునునగు సుతీక్ష్ణాశ్రమంబునకుంజనినన
గస్త్యశిష్యుండును రామమంత్రోపాసనా తత్పరుండును నగు నా సుతీక్ష
ణుండును రాఘవానుగమనంబువిని తనయంతనసత్వరుండై చనుదెంచి విధి
ప్రకారంబునంబూజించి భక్త్యుత్కంఠితలోచనుండై యిట్లనియె॥ ఉ ॥ భూరి
గుణాప్రమేయశశిభూషణపద్మభవాశ్రితాంఘ్రియం । శేరుహమైథిలీరమణ
కిల్బిషసంహారపూర్ణకామసం । సారమహార్ణవోద్ధరణసాధననామరమా
ధీరామనీ । తారకనామమంత్రజపతత్పరుడన్ తవదాసదాసుడన్ ॥ ఉ॥ నీవు
జగంబువారలకునిక్కముగన్పడియుండి సంస్కృతిన్ । దేవరమాయచేదవి

ల్విద్మమ్మరుమందిర పుత్రమిత్రదా । రావిషయాంధకూపవివరస్థమలామిష
పిండమోహపా । శావృతునన్నుఁ గాంచి దయనంతనవచ్చితి నాదరింపఁగదే॥
మరియు ॥ చ ॥ అనఘసమస్తభూతహృదయస్థుఁడవయ్యుఁ స్వమంత్రజాప్య
మూ । రనిమెడమాయఁగప్పుదువు రూఢిగఁ దన్మయమంత్రసా । ధనునెడ
జేరనీకమది తారుదలంచిభజించువో । ల్కినొప్పుఁ ఫలదుండవౌదువు జనా
ళికినీదయ యింత రాఘవా ॥మరియును ॥ ఉ॥ విశ్వముఁగల్గ జేయ నభివృద్ధియొ
నర్పనడంపహేతువౌ । నీశ్వరమూర్తి నొక్కరుడవీవగుణత్రితయాత్మమా
యవా । ణీశ్వరపార్వతీశ్వరరమేశ్వరరూపుల నుపాస్యమానమౌ । విశ్వము
నెల్లదోతువు విప్రతిబింబబహుత్వమైతిరే ॥ ఏమును ॥ ఉ॥ ఇచ్చట నేఁడుగం
టి నృజినే రమానసపద్మమైనయు । మ్మచ్చరణారవింద మఘనుషణ దృగ్విష
యుండవయ్యెనీ । యిచ్చకు రానికష్టములకోకింతయుఁగన్పడ వాత్మ నామమం।
త్రోచ్చరణామలాత్ముల కనుత్తమముందరనిల్తువెల్లెడన్ ॥ వెండియు ॥ సీ ॥
నీవరూపిణుడవౌ దేవుండవై నసిరూపంబుగనుగొంటి పాపహరము । మద్భా
గధేయంబుమహితనీలోత్పలశ్యామంబునప్రదృశ్యంబునిమిత । చిత్తలక్ష్మిగ
నియుక సేవ్యంబు సుమనుష్యవేషంబు శరచాప భీషణంబు । కందర్ప కోటిసం
కాశంబువల్కలాంబరముదయార్ద్రణస్వభావమమిత । గుణగరిష్ఠంబు శాం
తంబుగురుతరస్మి । తాస్యమును జానకీయుతంబనుగత్ర్పా । కృతిగుణంబును
గంటి మొక్కితినిధన్య । దైతిసఫలంబుజన్మమింకన్యమేమి ॥ వ ॥ మరియును
శేషదేశకాలాద్యుపాధిరహితంబును ఘనచిత్ప్రకాశంబును నగు నీరూపంబె
రుంగుమునిచయముందుప్రత్యక్షంబై గనుపించుచున్నయది యిది యె నాదుహృ
దయంబు నెల్లకాలంబు ప్రకాశించు గావుత నింకనితరంబు గాంక్షించననిన ర
ఘునందనుండును సుతీక్ష్ణుండు సేయుస్తోత్రంబునకు మందహాస సుందరవ
దనారవిందుండై యిట్లనియె॥క॥ మేనెరుగుదు నీచిత్తము । మౌనివర విమలం
బుమదుపాసనచే । నీనడత మెచ్చునట్టివాడె ॥ గానగలేరన్యమాగణాగాము
లుధాత్రిన్ ॥ గాంచగలవారెవ్వరం బేని ॥ గీ ॥ నన్నె కాని యన్యమెన్నడు
నెరుగక । నాదుమంత్రజపము నాదుసేవ । నన్నుశరణుగనుట లిన్నియుగలవారు
గాంతు రేను వారి చెంతనిలుతు ॥ క ॥ మరియు నామది సంతసప । రచియి
స్తోత్ర మెవరు ఠరిఇంచినవే । మరుపినిస వ్రాసినను । మద్వరభక్తిజ్ఞానము
లుద్భవంబుగగలుగున్॥గీ॥ అన్నిటనునీవుముక్తుండవైతివిప్ర । దనఘుఁడ స్మం
త్రజపముచేతనుపునిద్దిన । పిదపమామకసాయుజ్యపదవిజెందు । గలవనిస్నం

శయంబు వాపలు మరియు॥ వ॥ భవద్దేశకోత్తముండగు నగస్త్యమునిపుంగ
వుం గాంచి కొంతకాలం బచ్చట నివసింపఁ దలంచినాఁడ. తెలుపవలయున
నిన సుతీక్ష్ణుండు మునివర్యా యని రాఘవా యాశ్రమంబునకుఁ గనంగోరి తదుప్రకా
లంబవ్యయేసెను సుంజనుఁడే చెదరనెల్లి వెడలుదము నా దాశ్రీకి విజాశ్రమంబున
నిలిపెనంత॥ చ॥ రవి యుదయాద్రిదోఁచినను రాముఁడు లక్ష్మణజానకీమునిప్రవ
రులతోఁ దమతోఁ వెడలి బల్మరు లోలతఁ జేతకుంభసం । భవుని మహాప్రతాపము
లు బల్కుచు మెల్లన జేరె తద్ఘటో । ద్భవసహజాశ్రమంబు వకుభానుఁడు రెండ
వయామమునుండఁగన్॥ వ॥ ఇట్లు సుతీక్ష్ణ సీతాలక్ష్మణసమేతంబుగా మధ్యాహ్నం
బున నగస్త్యానుజమందిరంబు చేరి యామునిపుంగవు చేతం బూజితుండై వన్యా
హారంబులారగించి యవ్వాసరం బయ్యాశ్రమంబున వచ్చి ప్రభాతంబగుడుఁ గా
లోచితంబులు సల్పి యచ్చట వెడలి రామచంద్రుండు॥ సీ॥ ఋతుషట్క
ధర్మసంయుక్తమై మహాసత్త్వసముదాయ జాతివైరములు లేక । లలితపల్లవ
పుష్పఫలసమూహానమ్రశాఖాంచితావనీజలము మించి। బహువిధవిహగసం
పత్కూజితంబు దేవసుమతినందనవనమనంగ। బ్రహ్మర్షిదేవర్షిమండలసంకు
లంబై సమలంకృతంబై యనుత్త। మంబు రెండవబ్రహ్మలోకంబనంగ। వేదఘో
షశాస్త్రానువాదములను। చరితస్వాహాస్వధామునిశబ్దములను । దనరు కుం
భోద్భవుని తపోవనము గనియె॥ వ॥ ఇట్లు కుంభసంభవాశ్రమంబు గని లోనికిం
జనక నిలచి సుతీక్ష్ణుం గని నీవు జనసీతాలక్ష్మణులతోడ యేము వచ్చుట నగస్త్య
సంయమికి కెఱింగింపుమనిన మహాప్రసాదంబని శీఘ్రంబ యయ్యాశ్రమంబు లో
నికిం జని యచ్చట॥ గీ॥ యమిసమూహంబున సముపద్మాసనస్థు। డగుచు శ్రీరా
మభక్తులకతిముదమున । రామమంత్రార్థమెల్లను బ్రేమ దెల్పు । ననఘు
కుంభోద్భవాఖ్యసంయమిం గనియె॥ క॥ కని చేరఁజరిగి వినయా। వనతుండై మొ
క్కి సుగుణవంతుడగుటని। ట్లని యెన్ బ్రహ్మమునీశ్వర। మన వాకిలి తలనున
న్నాఁడిమాన్యుండై ప్రమదన్॥ క॥ ధరణిజయు లక్ష్మణుడుదోడ్ నరుదేర త్వదీయద
ర్శనార్థియగుచు పజ్క్తిరథాత్మజుడగు రాముడు। కరుణాత్ముమనిలచె నిటల
ఘటితాంజలియై॥ సీ॥ అని సుతీక్ష్ణుచే వాదరంబున రామునృత్తాంత మెల్లను
విని యగస్త్యమునిపుంగవుఁడు మోదమునఁ బాశ్రునయనుడై బళి కసుతీక్ష్ణ మంగ
ళముని కు। దనరు వేగ వెదో ముకోనిర ... । శీతాబ్జవదనుఁ లక్ష్మణసమేతు।
రామభూమీసుతాభిరాము నేదినము పాదాంభోజ హృధ్యాన మాచరించువాడ

గాపు నసించుచున్నవాఁడవగుచు। నేఁడు గనుఁగొందు వేడుకతోడ ననుచు । వెడలె జడ
దారిగముఁ గూడిన దవనప్పు। డుగ్రకరవంశుఁ జూడ కుంభోద్భవుండు॥

—*శ్రీరాముని అగస్త్యుఁడు ఆశ్రమంబునకు బిలుచుకొనిపోవుట.*—

వ॥ ఇట్లు త్వరితంబున వెడలి రామచంద్రు సమీపంబునకు వచ్చి యిట్లనియె॥
ఉ॥ రమ్ము శుభమ్ము సేకురంఘు రామ మహాగుణధామ దైవయో । గమ్మున నిసమా
గమము గల్గె మహాతిథి నౌచు నాకుల । భ్యంబయి తవ్వ్యేడం సఫలమయ్యె దినం
బు మనంబునందజ । స్రంబును నిన్ను నమ్మిన సజమ్మగు రూపము జూపవందు వేఁ
గి॥ అనిన రామచంద్రుండును వచ్చు నివమ్మ్య గాంచి హర్షమ్మున ననుకాంతతోడ
ననుజాతోడ నాగియు వసిష్ఠైవండ్రప। ణామమాచరింప నామునియును॥ వ॥ తూ
ర్ణంబుగ కరంబుల సెత్తి భక్తితోడం గౌగలించి యమ్మహామహు సందర్శనాహ్లా
దంబున జాలువలగు భాష్పజలంబులం దడియుచు ప్రహృష్టమానసుండయి రఘు
నందను డగు నా రామచంద్రు కరంబు కరంబునం బట్టి తన యాశ్రమంబులోని
కిం గొనిచని యాసనంబిడి బహువిస్తరంబులగు పూజలవలనం బూజితుం జేసి ప
రిపరివిధంబులగు వన్యాహారంబుల యథాన్యాయంబుగ భోజనంబు సేయించి
సుఖోపవిష్టుండగు శశినిభానన కౌసలేయుం జేరి యేకాంతంబున భగవంతుండ
గు నగస్త్యఋషి కృతాంజలియై యిట్లనియె॥ సీ॥ నీసమాగమనంబె నే నిరీక్షిం
పుచున్నవాఁడ మహాత్మ యున్నాఁడ నీవు । బ్రహ్మ చేదుగ్ధాంబురాశి మధ్యంబున వ
సుమతీభారనివారణమును । రావణహాననంబు గావింప సంప్రార్థితుండవై యంతి
వా నాటనుండి యేను । తపమాచరింపుచు తపహితదర్శనాకాంక్షినై మానివర్గ
ఘుంబుతోడ । నిన్నె పరిచింత సేయుచు నిన్ని దినము । లుంటి మద్భాగధేయంబు
గంటి వేడు । కొంటి నిక మీద నడ్డమేమంటి నాల్గు । రెంటి గెంటితి చాలనిన్నంటి
యుంటి॥ వ॥ దేవా సగణంబునకు బ్రాక్తన కాలంబునను పాధిరహితుండవును ని
ర్వికల్పజ్ఞాన స్వరూపుండవును సన్మాత్రుండవు నగుచు నిరాకారుండవై
యుంటవి భవదాశ్రయంబును భవద్విషయికంబును నగు మాయ భవభక్తి
గా సంబంగు నేసమయంబున నిగుణుండవగు నిన్ను నాశక్తియావరించునప్పుడు
వేదాంత పరిశీలితులగు బుధులు నిన్ను వ్యాకృతుండవి పలుకుదురు మరియు నా
శక్తిని గొందరు మూలప్రకృతియనియు గొందరు మాయయనియు నవిద్యయని
యును సంస్మరణంబను బంధంబనియు నివిమొదలగు బహువిధనామంబుల వ్యవ
హరింతురదియును నవ్యాకృతరూపుండవగు నీచేత సంచోద్యమానయై మహా
తత్త్వంబును గనియె నట్టిశక్తిచేత బోదితయైన మహత్తత్త్వంబువలన నహంకా

రంబన్యోన్యమహత్తత్త్వాహంకారంబులు రెండునుం గలసి సాత్త్విక రాజసతా
మసంబులన మూడువిధంబులయ్యె నందు తామసంబున తన్మాత్రలగు సూక్ష్మ
భూతంబులయ్యె వాటివలన పంచీకృతంబులు క్రమక్రమంబున నుత్తరోత్తరగు
ణాధిక్యంబులై జనియించె నింక రాజసంబువలన త్వక్చక్షుశ్శ్రోత్రజిహ్వాఘ్రా
ణంబులును వాక్పాణిపాదపాయూపస్థలునునగు దశేంద్రియంబులునుం బు
ద్ధిశబ్దస్పర్శరూపరసగంధాదులును వచనదానగమనవిసర్గానందాదులును త
త్కార్యంబులై వెలుంగె కడపు సాత్త్వికంబువలన మనంబును సర్వేంద్రియాధి
ష్ఠితులగు దేవతులునుం బుట్టిరి పూర్వోక్తంబులగు సూక్ష్మభూతంబులవలన సూ
త్రరూపంబును సర్వగతంబును మహత్తరంబునునగు లింగంబు బుట్టె బింవట
స్థూలంబులగు భూతకదంబంబువలన విరాట్టు సముత్పన్నంబయ్యె నవ్విరాట్పు
రుషువలన చరాచరాత్మకంబగు జగంబును దేవతిర్యఙ్మనుష్యాది భూతంబులు
ను కాలకర్మక్రమంబున నుద్భవంబులయ్యె మరియును॥ సీ॥ సురవంద్య నీ రజో
గుణంబున జగత్సర్గకారణపద్మజన్ముడనగ। సాత్త్వికంబున చరాచరపోషణుండ
వై విను లెన్న శ్రీమహావిష్ణువనగ। తామసంబున జగత్ప్రళయకారణుండవై ధ్రు
వకీర్తి తోడ రుద్రుండనగ। నీదు మాయాగుణభేదంబులను దోచు లీలను జాగ్ర
త్స్వప్నసుషుప్తి రూపి గాగల వృత్తిత్రయంబు బుద్ధి। జంబు గావున నద్వల
క్షణుడవైన। చిన్మయుండవ వ్యయుడవు సాక్షివియు నివ। నిఖిలభువనంబులకు నెల్ల
జీవనంబు॥ మరియును॥ క॥ పరమేశ సృష్టిలీలా। చరణుడవగు వేళ సగుణచం
దంబున నీ। కరణము నతుల వృమాయను। నిరతిశయుడవగుణుండవనిందు వ్యాడ
వయ్యెద॥ వ॥ రామచంద్రా విద్యావిద్యయనెడు రెండువిధంబుల నీదు మాయ
ప్రకాశించు నందు ప్రవృత్తిమార్గంబునందగులు వారలవిద్యావశులై తిరుగువా
రును నివృత్తిమార్గనిరతులై యుపనిషదర్థవిచారంబు సేయుచు నీదు భక్తియం
దనురక్తిగలిగియుండువారలు విద్యామయులని బల్కంబడుదురింక నవిద్యకు
లోనై తిరుగువారలు నిత్యంబును సంసారదుఃఖంబున బొందుచుందురు విద్యా
భ్యాసరతులగువారలెల్ల నిమ్మహాత్ములు నిత్యముక్తులు లోకంబున నెవ్వరు కే
వలభక్తులై నీదుమంత్రోపాసనంబు సేయుదురట్టి వారలకు విద్యసంభవిం
చుం గాని యితరులకు నెంతకాలంబునకైనను గల్గనేరదు నీదు భక్తియను సు
ధాస్వాదనంబు సేయని వారలకు కలలోనైన మోక్షంబు చేకూరదు గావున
నీదు భక్తులెవ్వరో వారలే ముక్తులని బల్కుదురు సంశయంబు లేదు రాఘవా
యీ కైవల్యసుఖంబుల [illegible] యెక్కి [illegible] మో

ఈ హేతువునకీయ్యెడ సాధుసాంగత్యంబు ప్రసిద్ధంబని పురాతనయోగికథి
తంబుగావునననదియువశ్యకర్తవ్యంబట్టి నామం బెవ్వరికగునంటే॥ ఉ॥ నిర్మమ
లెల్లనుంవిడిచి కామములఁ బెడసిన భక్తిచే। నిర్మలులై సుఖాసుఖవిసర్జనభా
వమలేఁ తుల్యులై ధనమును బూనినిస్పృహయు దాంతము శాంతముగల్గు వా
రలో। భర్మకిరీటకుండలకృపాకర దాల్తురు సాధునామముల్॥ గీ॥ మరియునమ
చిత్తులనుసంగవిరహితులును । సర్వదాబ్రహ్మతత్వమల్ సత్యమాది । గుణ
గరిష్ఠులుగి జితేంద్రియులు జేన। నైనమునమునందువారుపట్లసదగుమురు ॥ సీ॥ అట్టి
వారలతోడనధికసాంగత్యంబునీసిభాగ్యముచేత వెలసెనేని । జనియించునీక
థాశ్రవణకౌతుకమంతముఖ్యసనాతనమూర్తివైన। నీయందుభక్తియుబా
యకుండెడునట్టిభక్తిచేలభియుందుప్రబలమైన । విజ్ఞానమిదిభక్తివిధము పురా
తనయోగిసంమతముసర్వోత్తమంబు । గాన శ్రీరామ ప్రేమలక్షణముసంగ।
బరగునీపాదభక్తియు హరిసమాగ । మంబెయనదగు సత్సంగమంబు రెండు।
సుప్రయత్నంబుచే నాకుసొకు గాత ॥ మ ॥ సఫలంబయ్యె భవత్సమాగమము
చేజన్మంబు మద్యజ్ఞముల్। సఫలంబుల్చిరకాలమేనువిజితస్వాంతంబునంజేయు
పు । ల్యఫలంబియ్యెడ నీపదార్చనము నిత్యానందగోవిందస । ర్వఫలప్రా
పక దేవ దేవ కరుణా వారాశి సీతాపతీ ॥ ఉ ॥ దేవనసింపుమింక భవదీయసతీమ
ణితోడనాడుచి। త్తావరణంబునందుభవదంఘ్రియుగస్మృతియల్లకాలముల్॥
శ్రీవర నాకుబాలుపడ సేయుముకాయముమామకాపరా । ధావళియుంచున
వ్విఘురమావిభుచాలనుకించిమానియున్॥ వ॥ తొల్లి మహేంద్రునిచేత రావ
ణంబు సంస్థాపితంబగు నొక్కమహాధనువును నక్షయ తూణీరద్వయంబు
ను రత్నభూషితంబగు ఖడ్గంబును సమర్పించియిట్లనియె రామచంద్రా భూ
భారభూషితంబగు రాక్షసమండలంబెల్లం దెగటార్పు ము మాయామానుష
రూపంబున నవతరించిన కార్యంబుదీప్పుమిచ్చటికి రెండుయోజనంబుల దూరం
బున గోదావరీతీరంబున పంచవటియను పేర దివ్యకాననమండితంబగు నొక్క
పుణ్యాశ్రమంబుగలదచ్చట శేషంబగు వనవాసకాలంబు వెడలింపందగునచ్చ
ట దేవమానవసుఖావహంబులగు కార్యంబులనేకంబులు మీచేత సేయంబడు
గానగర్తవ్యంబనిన ॥ మ ॥ ఘనతత్వార్థసమన్వితంబుగ వెలుంగన్ కుంభ
జన్ముండొనర । ర్చినసుస్తోత్రము నాలకించి విభుడా శ్రీమంతుడాలోకలో। చను
డత్యంతముదంబునం మునివరుం సంభావితుం జేసిపి । డ్కొనితద్దర్శితమార్గమ
మం బువెడలెన్ ఘోరాటవీ మేదినిన్॥

—✻శ్రీరాముడు పంచవటీతీరంబునకేగుట.✻—

క॥ అనుచు పురత్రయదమనుడు। తనవామాంకస్థయగుచు సదుసుమా।వనితకెరుగింపుచు నబ్జానుమరలగ రామచంద్రుకృతకార్యంబుల్॥

వ॥ ఇట్లు సీతాలక్ష్మణ సమన్వితంబుగ నతిదుర్గమంబగు నమ్మహావిపినం
బునంజనుచు నొక్కయెడ పర్వతశృంగంబు భంగి నున్నవాని నతివృద్ధుజ
టాయువుంగనంగొని యిదియేమియని విస్మయంబున రామచంద్రుండు త
మ్మునకిట్లనియె. సీ॥ కాముకకంబింముల కృష్ణమనమునం గలనొక్కరక్కసుడుబడి
యున్నవాడు। బరిమాతుకననినన ప్పలుకులు విని పక్షిరాజు మహాభయభ్రాం
తుడగుచు। నోరామ యేవధార్హుడగాను విగులమి సంద్రికిసఖుడ భద్రంబు
మీకు! దనరు నేను జటాయువనుగృధ్రజాతుండ మీకు నుప్రియముగా వెల
గు వేడ్క। నిందు వసియించియుంటి మీరెన్నడైన। వేటలాడంగ జనిన యవ్వే
ళయందు। సీతలోకైకమాత నా చేత సుప్ర। యత్నమున చాల రక్షితయగు
నిజంబు॥ వ॥ అనిన విహంగపుంగవు వచనంబులకు మందహాసంబుతోడర
ఘునందనుండిట్లనియె॥ సీ॥ పక్షిసత్తమ నీవు పరమసాధువు వల్ల నేయుము వత్ప్రి
యంబియరణ్య। మందు మాకు సమీపమందు నిల్వుము దూరమున కేగకుమటం
చు మనుజవిభుడు। వనితయు ననుజన్ముడును గూడ నడువంగ గౌతమీతటమున గ
లుగు పంచ। వటి జేరి కడు గుణవంతుడౌ లక్ష్మణు చేత శాలలు రెండు సేయబన్ని।
మనుజసంబాధరహితమై మహితమగుచు। జాహ్నవికి యుత్తరమున విశాల
మయిన। యువ్వనంబున జనకకన్యావిభుండు। నిలచె బలభేదిదివమందు నిలచు
నట్లు॥ వ॥ ఇట్లు రంభాపనసచూతాదిఫలవృక్షసమాకులంబును రోగవిరహితం
బును పవిత్రంబునునగు నయ్యాశ్రమంబున విద్వాంసుండగు లక్ష్మణుతోడ జన
కనందనకు వినోదంబు గల్పించుచు సుఖంబుగ రామచంద్రుండు వసియించెన
వ్వేళ సౌమిత్రియు ననుదినంబును కందమూలాదులు సంపాదించుకొని సీతా
రాములకు సమర్పించుచు ధనుర్బాణంబులు పూని జాగ్రతతోడ రాత్రులయం
దంతట గాచియుండుచు రామసేవాతత్పరమానసుండై యుండెనప్పుడు॥ సీ॥
వారు మువ్వురు గౌతమీవారియందు। ననుదినంబును స్నానంబు లాచరింతు।
రవని నడనయనుగమనాగమములు। సేయుతరి రాఘవుల నెడబాయకుం
డ॥ వ॥ మరియు నారామానుజుండును ప్రీతచిత్తుండై యనుదినంబును గో
దావరీజలంబులు దెచ్చియున్న కువదినేకవలయు నెడల రేయిబగళ్ళనోసం
గుమనుండు నిట్లు మువ్వురునవ్వనంబున నివ్వటిల్లు సుఖంబులం గొంతగాలంబు

గడపిరంతలక్ష్మణుండు ॥ సీ॥ ఒకపాదుగూర్చున్నయోగముద్రాన్వితుశాం తాదిలక్షణుదాంతుధీరు । నానందసాగరుఁడవ్యయు నిరపేక్షుమాయావిదూరుఁడగ్రముసుశీలు । సద్వైతుఁడనుకూలుఁడజుసర్వభూతస్థుభవు రాఘవసార్వభౌముఁజేరి వినయంబునను హస్తవనజంబులను మొగడ్చి కరుణాకరాద్యశంకర మహేశ। దేవరఘునాథమీచేత దెలియనిచ్చ । గలదు సమ్మతమయిన మోక్షంపు తెరువు। వాయడను చాలదయయుంచి మాయయెల్ల । బాపుటకు దీనిబల్కు సంక్షేపముగను॥ వ॥ రఘువల్లభ నీకంటె నొండొరులు బల్కువారలుగను పడరు గావున భక్తివైరాగ్యశేషంబును విశేషజ్ఞానసహితంబును నగుజ్ఞానంబు నానతివలయు నని లక్ష్మీవల్లభుండగు నారఘుకులోత్తముండు సుమిత్రానందను వినయభాషణంబులకు సంతసించి సదయుండై యిట్లనియె॥

—*శ్రీరాముడు లక్ష్మణునకు బ్రహ్మోపదేశం బెఱింగించుట*—

ఉ॥ తమ్ముఁడ నీకు బల్కెదము దమ్మునఁ జొప్పడ నుత్తమమ్ము గో। ప్యంమ్ములకంబె గోప్యమైన దైన దీని నెఱింగి బారగా । జింముని కల్పవిభ్రమము జెప్పెదనీకది నేడటంచు మో । దంబున బల్కె రాముడరిదానవగర్వవిరాముడప్పుడున్॥

వ॥ సౌమిత్రి యాకర్ణింపు మేదిగారణంబున జ్ఞేయుండగు పరమాత్మ నెఱింగి దుఃఖంబులవనరుండు విడువంబడు నట్టికారణంబున ప్రథమంబ మాయాస్వరూపంబును తదనంతరంబ జ్ఞానసాధనంబును నంతయాత్మస్వరూపవిజ్ఞానవిషయికంబగు జ్ఞానంబును బల్కెదనింక ననాత్మయగు శరీరంబున స్థూలోపాంక్యాత్మోపామనుట రాది గాగలయాత్మబుద్ధులెవ్వి గలుగునవి యేమాయయనంబరగునంమాయవలననే సంసారంబు వడచురవికులనందనా విక్షేపావరణంబులనమాయకు రెండురూపంబులు పూర్వంబ నిశ్చితంబులయ్యె నందు మొదటిదె యగు విక్షేపశక్తివలన స్థూలసూక్ష్మాదిభేదంబులలింగాది బ్రహ్మపర్యంతంబును జగంబు గల్పింపంబడియె రెండవదియగు నావరణశక్తియఖిలవిషైకవాస్తవజ్ఞానంబును నావరించుకొనియుండు నింక రజ్జువునం దుభుజంగభ్రాంతి దోచు భంగి విశ్వంబెల్లను మాయవలన కేవలపరమాత్మయందు కల్పితంబయ్యెం గాని విచారింపనాకిక్రాంతయగను పడదు నరులచే నద్యోదివీనంబడు బూడంబడుదలంపంబడునది యంతయు స్వప్నమనోరథంబుల భంగి మిథ్యాభూతంబుల కాని సత్యంబు గాదు మఱియును దేహంబయ సంసారవృక్షంబునకు మూలంబని దృఢంబుగ బల్కంబడియె పుత్రదారాదులెల్లను తత్సంబంధంబుల గుదురు గావున నిర్వికారస్వరూపుండగు నీవుపూర్వోక్తంబగు దేహవిషయకమార్గంబునంగాక తక్కిన

మార్గంబువలన తద్బంధబులెక్కడిదట్టిదేహం బెట్టిదనిన పృథివ్యాదిస్థూల
భూతంబులయిదును తన్మాత్రలగు శబ్దాదులైదును నహంకార బుద్ధులు రెండును
జ్ఞానేంద్రియకర్మేంద్రియంబులు పదియు నింద్రియార్థంబులైదును మనంబును మూ
లప్రకృతియునుంగూడు పంచవింశతితత్త్వాత్మకంబై క్షేత్రంబనియు దేహంబని
యుం జెప్పంబడు వెండియు॥ గీ ॥ అట్టిదేహంబునకు భిన్నుఁడగుచున్న । యము
లబ్బారంయకరమాత్మ యనంగ జీవు । డలరుత జీవవిజ్ఞానమందు ముఖ్య। సాధనం
బులు వినుము లక్ష్మణకుమార ॥ వ ॥ జీవుండనినను పరమాత్ముఁడనినను కోకిలపిక
యనుశబ్దంబుల భంగి పర్యాయపదంబులు గాని జీవపరమాత్మలకు నొక్కింత
యు భేదంబు లేదు నిజంబు ॥ సీ ॥ పరగహ్వాద్యాకారయభక్తులయందు సద్గురుసే
వ హింసాదివిరహితంబు । స్థిరత సత్క్రియలందు నిరహంకృతియు మానదంభ
వర్జనమును తపము పుత్త్ర । దారాదులందును ధనమందు నాసక్తి బారయ విజన
సంఘవిరహితమగు । శుద్ధదేశమున నిల్చుట పరాత్మేహాదిసమానమిష్టానిష్టస
మత శాంత । మితరమతి లేక సకలవ్యాప్తితు నిన్ను । దెలియుటయు ప్రాకృ
తులతోడ గలయకునికి। గలుగ గలుగును జ్ఞానంబు గలుగకున్న । గలుగదది సిక్క
మిబ్భంగి దెలియు వత్స ॥ క ॥ మరియును బాహ్యాభ్యంతర । పరశుద్ధియు వేద
పాలభావజ్ఞతయుఁ । బరిహావిషయాధులభవ । మరణావ్యాలోచనంబు మా
నగవలయుఁ ॥ వ ॥ సర్వకాలంబుల నవక్రతయు వాఙ్మానసంబుల దండించుట
యు న్యాత్మజ్ఞానంబున నెల్లయెడల నుద్యోగంబును గర్తవ్యంబును ॥ గీ ॥ ఏమనః
ప్రాణబుద్ధ్యహంకృతిశరీర । ములవిలక్షణుఁడను నిత్యబుద్ధశుద్ధు । డను చిదా
త్మనటంచు దార్ఢ్యముగ నెట్టిజ్ఞానమునదోచు నది యొప్పు జ్ఞానమనగ ॥ వ॥ అవ్వి
ధంబు సాత్త్వికభావంబునం గాని విజ్ఞానంబు నలభియింపదు ॥ సీ ॥ అనపావృ
తుండునై యాబ్రహ్మతనకన్యులగు దేహాదుల వెలుగజేయు । స్వప్రకాశంబు
న సత్త్వసంపూర్ణుండు బుద్ధ్యాద్యుపాధులబారయడొక్క । డద్వితీయుండు స
త్యజ్ఞానముఖలక్షణాంచితుండును ద్రష్ట యవ్యయుండు। పరిణామముఖ్యషడ్భా
వవర్జితుడు విజ్ఞానంబునకునైన గానబడడు । స్వప్రభువు సంగరహితుఁడాచా
ర్యశాస్త్ర । కథితముల నెప్పుడిట్టివిజ్ఞానమమర । నయ్యెడను జీవపరమాత్మలం
దుగలుగు। మూలమయిన యవిద్య నిర్మూలమవును ॥ వ॥ అదిమొకార్యకరణంబు
లతోడ చిదానందాత్మకుండగు నప్పరమాత్మయందు లీనంబగు జీవుండు పర
నంతుండగున వ్వేళ పరమాత్మ యెరుగంబడు గావున నయ్యైరుకయే ముక్తియ
నంబరగున దియు బంధరహితుండగు పరమాత్మయందు నౌపచారికంబనంబడు

గానియథార్థంబు గావున వినుము ॥ ఉ ॥ స్థిరమతి నెవ్వరైన మదిజీవపరేశవినిర్ణయంబు తా । రెఱిగిరయేని జెందుదురు హీనశుభావహ నిత్యముక్తవి । స్ఫురదురుసేవితంబగుచు సొంపు వహిల్లు పదంబు గానఘా । స్ఫురత్కులపుత్ర నీకెఱుంగగా గణుతించి తివిల్పు నెమ్మదిన్ ॥ వ ॥ పరమాత్మస్వరూపుండనగు నాదైవమోక్షస్వరూపంబును ॥ గీ ॥ జ్ఞానవిజ్ఞానవైరాగ్యసంయుతంబు । తిమిరమున గానుపించని తెరగు నాదు । భక్తిహీనున కెఱుగంగఁబడదు తెలియ । బడును భక్తునకిల పట్టబగటికరణి ॥ వ ॥ ఇదియునుంగాక యొక్కింత నాదు భక్తియునుం గలుగవలయు యాథార్థ్యంబు బల్కెద వినుము ॥ సీ ॥ సతతంబు మద్భక్తసాంగత్యమును దివ్య సేవమామభక్తసేవనంబు మొనసి యేకాదశి మొదలగు మత్పర్వములను పవాసానుమోదనంబు । మత్కథాశ్రవణసంప్రీతియు తద్వ్యాఖ్యానతత్పరముల నిత్యతత్పరతయు । మత్పూజయందు సమ్యగ్నిష్ఠయును దివ్యనామానుకీర్తనప్రేమయిట్లు । సంతతంబును గల్గిన సజ్జనులకు । భక్తి యవ్యభిచారమయి బరగుగాన । నేమితక్కువ విజ్ఞానమెవరయు రాగ । మడగు సుజ్ఞానియగు ముక్తుడగు నిజంబు ॥ వ ॥ భక్తిచేత నఖిలంబును వేగంబె చేకూరుం గావున నీవు సేయు ప్రశ్నవలన సంతయు నాచేత బల్కంబడియె నీమార్గంబు నెవ్వడే నియమనంబు జేరిచి వర్తించునతండు విగతకల్మషుండును భక్తిభాజనుండునగు మరియును ॥ గీ ॥ నాదుభక్తి లేని నరులకు దెలియంగ । బలుకబోలదింక బలుకవలయు । బిలచియైన నాదు ప్రియభక్తులకు సుమి । భ్రాతనూజ విమలతపస్తేజ ॥ క ॥ ఎవరైన నిదిసిద్ధాంతము । ప్రవిమలమతి వినినవారు పఠియించిన సిద్భవపటలధ్వాంతము విడి । శివకరమగు మోక్షలక్ష్మి జెందుదురనఘా ॥ ఇంత బల్కనేల వినుము ॥ మ ॥ అతిశాంతాత్ములు మత్పదాబ్జయుగసేవాసక్తులున్ భక్తులా । తతవిజ్ఞానులు యోగులైన జనులన్ దర్శింపుచున్ సంతతో । ద్యతచిత్తంబున నామసేవయనుచుం తద్భక్తసేవాకరం । స్థిరమౌ మోక్షము వానికెయ్యెడల నేదీపింతు హృద్వీధిన్ ॥ గీ ॥ సంశయము లేదనుచు భానువంశతిలకు । డనుజుతోడుత నాసచ్చిన తెరంగు । శైలసుతతోడ బల్కె కపాలపాణి । భూరికరుణాంతరంగ స్ఫూర్తినంగ ॥

—*శ్రీరామునికడకు శూర్పణఖ వచ్చుట*—

సీ ॥ హరుడద్రితనయతో మరల నిట్లనియె నక్కాలంబునను మహాగహనమందు । జరియించు నొకమహాసత్వయా రాక్షసలలన జనస్థాననిలయ కామ । రూపిణియది యునేర్పుగను తానొకనాటివేళ గోదావరీవిమలపులిన । తలము

నదిరుగుచుజలజవజ్రాంకుశాద్యనుపమ శుభరేఖలమరియున్న । సర్వలోకప
మస్కృతుచరణయుగము । గాంచితత్పాదసౌందర్యఘనతకెంతొ । భ్రమ
సియాజాడజనుదెంచెపంచవటికి । మెల్ల మెల్లనరామసమీపమునకును ॥ ఇట్లు
జనుదెంచియప్పుడు॥ చ॥ కనియెరమాసతీశుజనకక్షితిపాలసుతాసమేతు । పా
వనభసితాంగరాగునభవప్రభునిత్యసువర్ణవర్ణసం । జనకజటాకిరీటభాసు
చండపరాక్రమునాదితేయమ । దక్షురతినాథసుందరుని రామునియుపృథు
విశాలవక్షునిన్ ॥ మరియును॥ గీ॥ అబ్ధిగంభీరునవ్యయునచలుననుప। మా
నునీలాంబురుహపత్రమహితనేత్రు । నబ్జకంరు నమానుషనశుభచయుని।
రాముశ్రీవత్సచిహ్నాతురామునగనియె ॥ వ ॥ కనుంగొని కామవిమోహి
తయైయారక్కసిరాఘవుంజేరనరిగియిట్లనియె॥ సీ॥ ఎవ్వరివాడ వీవెవడవీ
యాశ్రమంబునజటావల్కలంబులుధరించి । యేలచరించెద వెద్దిసాధించెద
వెరిగింపునాకు నేనెనయరాక్ష । సినికామరూపిణి జెప్పెద పేరుశూర్పణఖ
మహాత్ముడురాక్షసేంద్రు । డయినరావణునకనుజన్మనిమ్మహావన మన్నిశా
చరవల్లభుండు। నాకొసంగెనుముసిభక్షణంబెజీవ । నముగనుండెదనీదండక
మునతంము। డైనఖరుతోడనీతెరంగానితంము। తెలియగను వేడెదనువజాన్య
త్రిలకయనిన ॥ ఉ ॥ దానికీ రాముడిట్లనియె దానవి రామసమాఖ్యున్నయో।
ధ్యాన్నపనందనుండజనకాత్మజమత్ప్రియభార్యసీత।యింమానినిలోకసుందరి
సమంచితలక్షణుడైనలక్ష్మణుం । డౌను కనియ్యుడౌ ననుజుడారయ నాకు
త్రిలోకసుందరీ ॥ వ ॥ వజ్జవకునానతిదలయిడివనంబునకువచ్చితినిప్పుడెట్యా
దినాకునీచేత సేయవలయుపని దానిసెరింగింపుమనిన నదియు రామచంద్రు
వాక్యంబులువిని కామార్తయైయిట్లనియె॥ గీ॥ రంమునాతోడరామవనంములం
దు । శైలములయందుమరుకేళిసలుపుమిపుడు । నిన్నువిడజాలకామంబుని
లుపజాల । తడవుసేయకుమనిననద్దాశరథియు॥ వ॥ కీకంటజనకనందననవ
లోకించుచుమందస్మితాననుండైయిట్లనియె ॥ సీ॥ కళ్యాణియిదె నాకుకాం
తయెన్నడువిడియుండనియదియెట్టులుందువీవు। సవతిదుఃఖముచేతజనుముల
క్ష్మణుడునాతంమునుమిగులసుందరుడునీకు । దగియుండు నాతనిమగనిగావి
హరింపుమనినయద్దానవియట్లరామ । సోదరుకడకేగిసుందర నీయన్నయా
నతిచేపతివగుమునాకు । వెడలుదమువెమ్ముఖలదింకతడవురమ్ము। మనినగత
మోహుడగురాఘవానుజుండు । రానిపలుకులువిసిపల్కెమాపతివి । నీవు
నీకునునేల్లయినపల్లవ్రనినుము॥ క॥ ఏసీతాపల్లభునకు । దాసుడనను జెండదే

నిదాసివగుదువి । ట్లాసపడకమ్మహామహు । జేసుకొనుమునీదుసేవజేసెద
యేను ॥ వ ॥ నాకుభార్యవగుకంటె దుఃఖతరంబులేదు వేగంబయ్యంమ
హాత్ముకడకు నడువుమతండఖిలేశ్వరుండగు రాజతిలకుండు గావున నీకును
మంగళంబుచేకూరుననిన నదియును దుష్టమానసయై మరలరాఘవుసమీపం
బునకుంబరచిక్రోధంబుననిట్లనియె ॥ ఉ ॥ ఏటికినన్నుద్రిప్పెదవు యీగతి
తోననవస్థితుండవై । మాటికిజూడుమిప్పుడొకమాత్రన నోటికిముద్దజేతునీ।
బోటినటంచుఘోరమనుభూమునకైపైగమకింపగోనె। దోషాటినిబట్టిముక్కుచె
వులవ్వ్యేడలక్ష్మణుడాత్తఖడ్గుడై॥

—శూర్పణఖలక్ష్మణునిచేతభంగపడిఖరదూషణాదులజేరి మొరపెట్టుట.—

ఇవ్విధంబున॥క॥అలఘుపరాక్రముడగురఘు కులతిలకుడులక్ష్మణుండు
కొంకకసీతాలలనావిభునానతితన। చెలువడచినఘోరరవముసేయుచునది
యుక॥ వ॥ భయంకరంబుగనెత్తుటంజొత్తిల్లు మేనితోడపరుషాక్షరంబులు
పల్కుచునేన్చుచుందారి ఖరునికొల్వునంబడిన నిదియేమియని ఖరతరాత్మ
తుండగునారాక్షసుండడుగ॥ చ॥ ఎవడుయమాలయంబునకు నేగుతలంపున
క్రొవ్వినీకునే। డవమతిజేసెబల్కుమిపుచార్చెవనంతకతుల్యుడైనని । కుక్కవ
మననతపాచరియుకొంకకనిట్లనెతోడలక్ష్మణుం । డవనిజనూజయున్నడువ
నాయతబాహుడొకండులీలతోక॥ వ॥ దండకంబెల్లనిర్భయంబుసేయుచు
గోదావరీతటంబుననిలచియున్నవాడువెండియు ॥ గీ ॥ వాడురాఘవుండువా
నిపంపునవాని । యనుజుడిట్లుజేసియనిపెనన్ను । నీవుకువజుడవుట నిక్కం
పుపోటరివైనవానిబింకమార్చిరమ్ము ॥ వ ॥ లెమ్మువారలందెమ్ము తద్రక్తపా
నంబుజేసియానుదుమనదులందిసమొదగాదని ॥ క ॥ మ్రొక్కినొండెవసనఖరు
డు । గ్రతపదునాల్గువేలరక్కసులనతి । ప్రతిభులసన్నద్ధులరై । యతిశీ
ఘ్రమెవెడలుడనుచునానతియిచ్చెక ॥ వ ॥ ఇట్లుభీమకర్మణులగురక్కసులం
గొనుచునాహవకాంక్షచేతఖరుండును త్రిశిరుండును దూషణుండును దండ
నాయకులైనానాప్రహరణాయుధంబులు కరంబులబట్టియుక్కుమెట్టునార్చు
చురామనివాసంబుచేరంజనుదెంచు సమయంబున తత్కోలాహలశబ్దంబాక
ర్ణించి భగవంతుండగురామచంద్రుండు సౌమిత్రింగనుంగొని యిట్లనియె॥
చ॥కనుగొనులక్ష్మణాదివిజకంటకులల్లదెయేగుదెంచుటల్। మనపయిపోరుగల్గు
నికమారొక్కనియుక్కడగింపగోరెదక।జనకజదోడుకొంచునొక్కశైలగుహాక

భయమందకుండనే। పురించి ధనుర్ధరుండవయియుండుము చూడుము మత్ప్రతాపమున్ ॥ వ ॥ ఇట్లు యడనొండుబల్కంబోలదు నామీద యానగలదనిన సౌమిత్రియు నట్లే యని జనకతనయం దోడుకొని గహ్వరంబుకడకుం జనియె నంత॥ సీ॥ శ్రీమంతుడగునట్టి రామచంద్రుండును పరికరంబెల్ల నేర్పడగఁగట్టి। యతినిష్ఠురంబగు నాత్మకోదండంబుగొని యుత్తమశరంబులెనయనట్టి। కవదొనల్ మూపునఘటియించి సన్నద్ధుడై ల్వనప్పిశితాశనులను। బలువికినొక్కపెట్టబరతెంచి చిత్రవిచిత్రాయుధములును శిలలుపాదపములుబల్విడి రామునిపైబరుపనాటి। నెల్లలీలచుపోలెతే తేశుడర్థ। చంద్రసాయకములనిముసంబులోన సరికెతిలలట్లు తునకలై ధరణిబడగ॥ ఇవ్విధంబున ॥ చ ॥ నడుమనత్రుంచివింటబలునారినిగుడ్చిచు హైగ్రకోపుడై। పిడుగులబోలు బాణములు పేర్కొని వైచినభీకరంబులై। కడుపులుసించివక్షములు గాడి శిరంబులుడుచ్చి ప్రాణముల్। వెడలిచితొమ్మిదైదునగు వేలనిశాటులతచ్ఛరాశులన్ ॥ వ ॥ ఇట్లు ప్రహరార్ధంబులోనఖరదూషణత్రిశిరులతోడ సౌసైన్యంబు హతంబుగావించె నంతలక్ష్మణుండును ॥ చ ॥ జనకజదోడి తెచ్చిరఘుసత్తముముండనిల్చిప్రమొక్కెయు। ద్దనుజులనుక్కడంచుటకు తద్దయు విస్మయమందె భామినిం। దనయుతవిద్యుగాత్రశరతాడనపీడనహస్తపంకజం। బుననిమియింపజేసెనగుమోమున రాముని గౌగలించుచున్ ॥ అంతశూర్పణఖయు॥

—*శూర్పణఖ రావణునికడకుజని దుఃఖించుట.*—

చ॥ పలువురు రాక్షసోత్తములపోరబలుల్ రఘునాథసాయకా। వలిమునమగ్గుటల్ గనిఘనంబుగ నేడ్చుచు బారిలంకలో। పలకొలువాడశానసభక్ బడిరేడ్వగవాడుశోకవి। హ్వలయగుచెల్లెలింగనిరయంబున దగ్గరికేలువట్టుచున్ ॥ గీ ॥ లెమ్ములెమ్మెవ్వడమ్మనీకిటువిరూ। పమ్మొనర్చెవానిబల్కుయమ్మ। వరుణుడో కుబేరవాసవులో భస్మ। మాత్రు సేతునిమిషమాత్రమునను॥ క॥ అననదియుబలెక్కె రావణ। వనితాసక్తుడవు మద్యపాయివిభువి నై। ట్లనదగు నిన్నుదొరయని। వినుఖరదూషణముఖాత్మవీరులు గడిసెన్॥ క॥ పదునాల్గువేలు మడిసిరి। పదపడి రఘురాము చేత భండనమునని। కెదిరిజయించెడి శూరుడు। మదిదలపగ లేడు భూమిమండలమందున్॥ వ॥ నీవు నిచారచక్షుర్విహీనుండవు శఠుండవు ప్రమత్తుండవై యెల్లెరింగెదవిది యుక్తము కాదు ॥ గీ ॥ నారిజనస్థానమంతయు నిర్జనముగ। జేయుచున్నాడు ఆ రాజశేఖరుండు। నేను బల్కనదాకనీ వెరుగవైతి నసదశాస్యుండు క్రోధతామ్రాక్షుడగుచు ॥ క॥ రా

——॥శ్రీ రామునిమహిమ మారీచుడు రావణునికి చెప్పుచుండుట-॥——

క॥ వినుమో డిటుసీనాశము । గనుగొని యీమూలఘాత కరమగువా
క్యం । బనుకూలపు చేఁదగ్దుం । డనుదండ్యుఁడు వాఁడమితుఁడు నన్నగు నీకున్ । ఉ॥
ఆనసుధను పేరు వినినంత నెతల్లడమందు గుండెరా । కీవరకున్న దేమి యనినీత
ముచాల్యమునందు కౌశికుం । బ్రోవగ దేగుదెంచి యొక భూరిశరంబున నన్ను
జిమ్మిసం । జేవదొలంగి కూలితని సింధువునన్ శతయోజనంబులన్ ॥చ॥ అది
మొదలేను చాలభయమందుచు రామకృతంబు మాటికిన్ । మదిదలపోయుచున్
భువనమాన్యరఘూత్తము నన్నివేళలన్ । హృదయమునం గనుంగొని యదే
మనవచ్చునురాత్రు సేంద్రయ । న్విదితుని చిన్ననాటిభుజవిక్రమ మియ్యెడనో
ప్పియుండదే॥ వెండియు॥ సీ॥ దండకంబున నవ్విభుండుండు వేళల పూర్వవైరము
మనంబున దలంచ । జనితీక్ష్ణశృంగుడన్ మునివేషినౌచు తత్సదృశులనేకులు
దగిలిరాగ । జనకజాసహితు లక్ష్మణసేవ్యమానునా రఘునందనుని సత్వరం
బుతోడ । వేను దాకినం మహీశుడు గలయొక్కశరమునా పైవైవ శరనిపాత । భ
రముచేతనురమువగిలినదై జిరచిర । దిరిగివారిరాశిదరిని గూలి । నాటనుండి
యువ్వాసంబునను న్నాఁడ । సిల్లువదలి మంగుళతల్లడమున॥ క॥ ఏవేళ మదిని రామ ।
త్మావరు మరుపుగన క్రూరసర్పము గళమం । దావృతమానరునకు బలె । రావణ
కంటికిని నిదుర రాదింతైనన్ ॥మరియును॥ గీ॥ రాజరత్నరమణిరథముఖ్యరేభా
దులగు పరాశిని వినిన యుప్రభు రామ । డదె యెదిర్చె ననుచు బెదరు దోఁచు
గాన । విడితి బాహ్యకార్యవితతినెల్ల ॥ వ॥ మరియు నితరంబుమాని యా రామ
చంద్రునినామంబును మనంబున చింతనంబు సేయుటచేత నిద్రావృతుండ
నయినను స్వప్నదేశంబున నా రాఘవుండు సమాగతుండగునట్లగుటీ వేళ నవ్వి
భుంగాంచి జగ్గిలి మేల్కాని విగతనిద్రుండనౌదు దశకంధరా నీవును రామచం
ద్రునెడనాగ్రహంబుమాని గృహంబునకుం జనుము ప్రయత్నంబునం బెక్కు
దినంబులు రాక్షసకులరిబురక్షింపు మవ్విభుండు మనంబునం దలంచె నేనిమన
చెల్ల నశియించు నెల్ల నిక్కంబు గావున ॥ గీ॥ నీకు హితములుగను నేను బ
లికిన పల్కు । లాదరించి హరిపరాత్మునందు । వైరబుద్ధిమాను మారఘుపుత్రుం
డు పరమకారుణికుడు భక్తివలన॥ వ॥ అదియునుం గాక మునివాక్యంబులవల
ననికార్యరిబశేషంబు నెరింగినవాఁడనెట్లనిన తొల్లిటియుగంబున పరమేశ్వ
రుండగుహరి బ్రహ్మదేవుచేతనర్చితుండై నీకెద్దియీప్సితంబు దాని నొసరించెద
ననినయీపతు దానసుపలన విందలోచనమహా ప్రభూనీవు భూతలంబున మా

సుష దేహంబున దశరథాత్మభావంబు నొందితడవు సేయక లోకకంటకుండగు ద
శకంఠుం బరిమార్పు మనుచు బల్కెం బడి యప్పుడు॥ శా॥ మాయామానుషమూ
ర్తిఁ జేతమునలక్షమదీక్షం బనారాయణుం। డీయారణ్యమహీతలంబునకు నే డే
తెంచెనిక్కంబు తం। డ్రీయీమాటలు నమ్మి మిమ్ము మని మారీచుండు బల్కెంగ
దై। తేయాధీశుఁడు మించు కోపమున దేదీప్యాత్ముడై యిట్లనున్॥ క॥ సముద్రుం
పగ పరమాత్మయ। వనజజు చే ప్రార్థనంబు వసి మనుజుడై। బనుపడిన నేల
విడుచును ఘనతర బాణముల మేను ఖండింపకిలన్॥ కాపున నతి ప్రయత్నంబున
గీ॥ అవనితనయ దెత్తుఁ ద్విభుఁ జేసిల్లి। పరమపదము గాంతు వెరవకీవు। మృ
గమవగుచు నతని మృగశాబకాక్షి నా। నాకందజేసి సుఖము నందియుండు॥ వ॥ అ
టుగాక యాహవంబున నా రామచంద్రు నేనజయించితి నేని నిర్భయుండనై
జానకిం గైకొందు మరియు నివ్వేడ॥ గీ॥ అడ్డమాడవలువదగు సత్యసంకల్పు। డీ
శ్వరుండు విష్ణుమేలకలుగు। నంమహానుభావుఁడాత్మదలంచిన। కార్యమునకు
వేగ గదలుమిపుడు॥ వ॥ వెడలి నీవు నుచిత్రమృగరూపధరుండవై యాశ్రమం
బునకతిదూరంబుగ సలక్ష్మణుండగు రాఘవుం గొనిపోయి విడిచి పూర్వప్రకా
రంబున సుఖంబుండుమి య్యెడ నైఋత్యదిశయైన సించుక నాకుభయంబు గలుగునట్లు
బలికితివయేని యీసమయంబున నిశ్చికరవాలంబు చేత నరికివైచెద నిస్సంశ
యంబనిన మారీచుండు నతద్వాక్యంబులాకర్ణించి తనమనంబున నిట్లని చిం
తించె॥ క॥ ముంచినను రాఘవుడు సంహరించె నేని। యిపుడ ముక్తుండ నౌదు భ
వార్ణవమున। నటులగాకున్న బలుకష్టుడైన వీని। చేతజచ్చిన నిరయంబు సిద్ధ
మనుచు॥ వ॥ రామచంద్రునివలన మరణంబు నిశ్చయించుకొని వేగంబ లేచి
రావణుంగనుంగొని లంకేశ్వరా నీయాజ్ఞయొనరించువాడ ననుచు బలికియం
తయరదం బెక్కి రామాశ్రమాభిముఖుండై చని దూరంబున॥

—*మారీచుడు మృగరూపంబున సీతకగుపడుట.*—

సీ॥ జాంబూనదంబుతో సరియైన దేహంబునందు తెల్లని రౌప్యబిందుకలును
మణిఖురంబులు నీలమాణిక్యవయనం ఘనముల్ సద్రత్నతుల్య విషాణములును। ము
ద్దుగులెక్కెడు పిన్నమొగమును మెరుపుల గమిమించు తనుకాంతి నమరి సీత। క
గుపడునట్లు మాయామృగాకారుడై యుప్పిపినంబున నాఖలుండు। నిలుచును
దుముకునటులుసిటులు గంతులువైచు। పూరిగరచు బెదరుఁ బొంచుదుముకు। మరి
యుదత్స్వభావమాగక మాల్జూపుచు। భ్రాంతి పరచె రామకాంతనపుడు॥
క॥ అనుచు మహాదేవుడు మా। వనిత కెరుగించె లోకపావనమగురా। ముని

చరితములఖిలమునిజీవనగంగాజనకచరవైభవరంగా॥ వ॥ మరలనిశాకరక
ళావతంసుండగేంద్రనందనతోడనిట్లనియె రావణచేష్టితంబిట్టిదగు వేళరా
మచంద్రుండును ॥ ఉ ॥ ఆవిధమంతయుం దెలిసియయ్యెడనీసుతతోడనిట్లనెన్।
యోవనజాక్షి పత్త్రిముఖుడాన్యనభిక్షునిభంగి రాగలం । డీవును నీస్వరూప
ముగనిచ్చటఛాయనునుడించిభక్తిచే । పావకువంగనిల్వుమొకవత్సరకాలము
నంతమీనటన్॥వ॥కల్యాణీ రావణవధానంతరంబున పూర్వోక్తప్రకారంబున
నన్నుంజెందెదవనిపలికిన ॥ క ॥ వినిరామోక్తక్రమమున । నొనరించిహుతా
శునందునొగిలియ్యంబట్యూననటమాయాసీతయు । కనుగొనిమెసురంగశా
బకంబతివేడ్కన్ ॥ ఇటులమాయాకల్పితంబగునామృగంబునిరీక్షించినవ్వ
కొనుచురామచంద్రుంగడిసివినమాన్వితయయియిట్లనియె॥ చ॥ కనుగొనురా
మచంద్రయిదెకాంచనరత్నకురంగసాబకం । బనువుగసంచరించెడు దయా
మతినన్గరుణింతువేనిస । య్యనవధితోడితెంమనినసంములు విల్లునుబూని
యేగుచో।ననుజునితోడనిట్లనియెనాదశకంధరవైరిపార్వతీ॥ వ॥ లక్ష్మణానీవి
క్కడనేమరకసాధ్వియునసిందితయునుమద్రక్షణాపల్లభయునునగుసీతనతిప్ర
యత్నంబునంగాచియుండుము మాయావంతులును ఘోరరూపులునునగుచు
నివ్వీపినంబున ॥ గీ ॥ కలరురాక్షసులతిఘోర కర్కశాత్మ । లనిననోయన్న
నీవేమియజ్ఞునట్లు।జనదలంతువువిడురాక్షసుడుమృగశ । రీరమూనెనిజంబు
మారీచుడిచట ॥ వ ॥ కాదేనయిట్టివిచిత్రరూపంబుసాధారణమృగంబులకె
కెవ్విధంబునసంభవించుననిన ॥ క ॥ మారీచుడైనద్రుంచెద।కూరిమిసారం
గమైనగొనివచ్చెదనం । భోరుహలోచనకిచ్చెద। ధీరతనిలుమనుచురామదే
వుండంతన్ ॥ వ ॥ లోకమోహినియుజగత్స్వరూపిణియగుమాయయేవిభు
ననుసరించియుండుపట్టిస్వీకారుండును చిదాత్మయుపూర్ణుండును నయ్యు
మాయామృగంబునకువెనుదగిలినట్లగుటకెయ్యదిహేతువనిన భక్తులయందను
కంపాసహితుండు భగవంతుండను వచనంబు సత్యంబుసేయ నదిమాయ
యనిసెఱింగియు సీతాప్రియార్థంబాశ్రీహరిమృగమాయాసంబు వహించె
నట్లుంగాకమరియొండువిధంబయినపూర్ణకామియువిదితాత్మయు పరమా
త్మయునగురామచంద్రునకుమృగంబుతోడుతను స్వప్రియయగు సీతతోడుత
నంబనియేమియువ్విధంబున॥ సీ॥ తోడరిమైంద్రశరాసతుల్యమా బాణాస
నముబూనియారఘువందనుండు । వెనుదగులగమృగంబునునటునిటుబోవుని
లుచునిత్తెరగుననలువనీక । నడవులనేకములగడచిపోవగనిజంబుగనెక్కుసుం.

డనిబుద్ధిదెలసి । సాగ్రహంబుననొక్కయంబకంబడరింపవాడునుతలరెండు
వ్రయ్యలగుచు। హాయిలక్ష్మణపటు బాహుయుగళముగూడి। హాయిననుగా
వుమోయిరాహోయియనుచు । రామగతిగూసియమ్మహారణ్యమందు । ప
డియెతొంటినిశాటరూపంబుతోడ॥ అప్పుడు ॥ వ ॥ అవనిక బంచమహాఘ
వంతుడును దేహత్యాగకాలంబునం । దెవనిక మోటవచించితత్సదృశుడై
యేపారునాజానకీ । దవునీక్షింపుచుతచ్ఛరాళిహతుడౌ దైత్యుండుతద్రూ
పవై । భవముజెందుటచిత్రమేమదివలంపక పర్వచంద్రాననా ॥గీ॥ ఆ
ట్లుగాపునవానిదేహంబునందు । నుండిజగమెల్ల నీక్షింపుచుండ రాము । నం
దుజొచ్చెమహాత్తరమైనతేజ । మొకటిసురలువిస్మయ మొందిరప్పుడు॥
మరియునవ్విబుధులుతమమనంబుల ॥ సీ ॥ ఏమియొనర్చెనీదేవఃఫలంబంచెబ
హుపాతకీయమునిభతుఁడుండు । నైనదీనికీవిస్మయంబంద కాదురామప్రభా
వంబిక్రమంబునిక్క । మెట్లన్నవీడుమున్నీరాఘవుచేత శరతాడితాంగుడై
సంస్మరించు । కొనుచుమహాభయంబునగృహవిత్తాదికంబెల్లవిడిహృదయంబు
నందునంచితధ్యానమునరామునుంచివిగత। సకలకల్మషుడైయంత్యసమయ
మందు।రామజూచుచురామచేనావిరాము । నందుజొచ్చెనుసంతతానందు
డగుచు॥వ॥ కావున॥గీ॥బ్రహ్మకులజుడైనరాక్షసుండైననను।పాపియైనసద్ధర్మ వా
పియైన। కౌసలేయుదలచికాయంబువిడిచెనా । తత్పదంబుజెందుతథ్యమిది
యమి॥ వ॥అనుచుతమలోనసంభాషించుకొనుచుదేవతలుదివంబునకుంజనిరంత
శ్రీరామచంద్రుండును నిజస్వాంతంబునవితర్కించె నియ్యనురాధముండుమి
థ్యామాసుండగువేళనూరకుండక హాలక్ష్మణాయనుచు దుర్వాక్యంబుమొర
గియొరగెనదియుమద్వాక్యసదృశంబుగావునచేవులంబడిన జనకనందనయే
మగునోయనుచుచింతాపరీతాత్ముండైమారంబునంనుండిమరలెనప్పుడుదురా
త్ముడగుమారీచుండుబల్కినవాక్యంబునుపర్ణశాలాప్రదేశంబునా॥ చ ॥ విని
మిథిలేశపుత్రియతివిహ్వలయైవెతనొందిలక్ష్మణుం। గనివడినేగులక్ష్మణవనం
బునదైత్యునిచేతపీడనొం । దెనుభవదగ్రజుండువనుదీవదెలక్ష్మణయంచునిన్ను
బిల్చెను । వినలేవోశీఘ్రముగలెమ్మసహాయివిగమ్ముయున్నతుక॥అనినలక్ష్మ
ణుండిట్లనియె॥గీ॥దేవియదిరాఘవునెలుంగుతీరుగాదు । నిక్కమెవ్వడోయొక
యామినీచరుండు।మరణకాలంబునండట్లుమొరగినమనె | రాముడేమిమొరం
గుటలేమివింత॥గీ॥అమ్మహానుభావుడాగ్రహించినసిమిషంబులోనముజ్జగంబు
లెల్ల।నష్టముజేయజాలుసాధ్వియవ్విభుడెట్లు । దీనవచనమాడబూనునాట॥

—* లక్ష్మణుని సీతకఠినోక్తులు బలుకుట- *—

వ ॥ అటనజానకియాకన్నుల బాష్పకణంబులు దొరుఁగఁగోపంబునలక్ష్మణుంగనుంగొని యోరి దుర్బుద్ధి లక్ష్మణా రామనాశాభికాంక్షుండవగు భరతుని చేతం బ్రేరితుండ వైనీవు నన్ను బావుగొనుచు రామచంద్రుండు నశించిన వెనుక నన్నుం గొనిపోవుటకునై వెనుదగిలి సేవకుచందంబున నున్నవాఁడ వయ్యె దో! నస్వభార్యా హారిణోద్యుక్తుండగు నిన్నెన్నండు నారాఘవుం డెరుంగఁడ యెన్నైనను ॥ క ॥ గానిమ్ము రాఘవాన్యుని । నేనంటెద నేడు రాత్మఁ [illegible] ననుసిక । బైనము జేసిన భరతుని । వైనంబునకౌదుగాక నట్లగు నేనిక్ ॥ వ ॥ అనుచుకరంబులెత్తి యాననంబు మోదుకొనుచు రోదనంబు సేయం దొడంగి నసమ్మాటలు విని లక్ష్మణుండును కర్ణంబులు మూసికొని చాలదుఃఖితుండై నన్ను నిత్తెరంగున నంబలికితివిగావున చండివి యున్నంగాల్పక నాశంబునొందంగ లవనుచు బలికి యమ్మహావనంబున నలుదిక్కులం బరికించి ॥ క ॥ వనదేవతలా రాకను । గొనరయ్యా దోస మెరుంగ క్రూరవచనముల్ । గనిబల్కెనైనమీ రిన్వారే చూగాపాడుడనుచు నప్పునవుడుక్ ॥ వ ॥ రామచంద్రుని కెదురుగ మెల్ల మెల్లనజనుచుండెనది సంగుచేసుకొని దండకమండలధరుండై ॥ క ॥ ఆ సమయంబునభిక్షుని । వేసమునదశాననుండు వడిజను దేరక్ । భూసుతప్రూ జయొనర్చెను । ఖానసనమిడి మధురఫలములర్పించితగక్ ॥ గీ ॥ విశ్రమించుడిచ డవేగంబు ఎత్తిభు । డేగు దెంచు తాపకీక్షితంబు । లోనగు నేనదశాస్యుడాక కొన్ని యద్దెప । పలుకులాలకించు తెలవుతోడ ॥ మ ॥ వనితా యెవ్వరిదానవీవు విభు డెవ్వండి [illegible] రాంతంబునం । దనుజావాసమునం జరించెద వునీతత్వం బెరుం గింపుమో । న్యూనసాకల్యముగాగ నంతపినినాడొ వాస్తవం బెల్లనీ । కను విస్తారము సేతు నన్నుమదిన క్రూరాత్మగా దల్చుచుక్ ॥

వ ॥ ఇమ్మాటలతోడం బల్కెన ప్రత్యువాయం బేమియును చుసీతా సతి యిట్లని యె ॥ సీ ॥ ఈవిద్యవినుము మహాత్ముండు శ్రీమంతుడలయనయోధ్యాపురాధిపుండు । దశరథుండను మేటిధరణీశుడమ్మహీ నాథునకగ్రజం దనుదురామ । చంద్రాభిధానుండు సర్వలక్షణలక్షితుండేను నమ్మహాత్మునకు ధర్మ । పత్ని నిజనకభూపాలనందననుమ దాఖ్య సీత యనంగనలరునతని । కనుగుదమ్ముడు లక్ష్మణుండన నిభాతి । వత్సలుండొప్పు నమ్మహీశ్వరుమతం ద్రి । యాజ్ఞ నలయుండియా దండకాటవికిని । వచ్చినారు నితాంత ప్రవాసులగుచు ॥ వ ॥ పదునాలుగేడులు నిచ్చువారలింక [illegible] త్తాంతంబెరుంగ నానతియ్యవలయుండనిన నవ్వాలస్యుండ

ప్పతివ్రతాతిలకంబుతోడ నిట్లనియె ॥ ఉ ॥ ఏపశకంధరుండ దనుజేశుడ వైశ్రి
వణుండ నిశ్చయుక్ | మోదము తోడ నీపయిని మోహము నాపగ లేక వచ్చితిన్ |
నాదగు భార్యవై వనమున న్గలదుః ఖము బాయు మానిను | ర్యాదల నిచ్చెరా
ముగ వయన్ సుఖమేమి శుభాంగి నీకిటన్ ॥ వ॥ నన్నుం గూడి యఖిల భోగంబుల
ననుభవింపు మనిన వైదేహి యన్మాటలు విని భయంబు నొంది వణకుచుక
యిట్లనియె ॥ చ॥ దనుజ కృతఘ్న గ్రుంగుటకు దల్చెదొ రాఘవ సాయకానలం|
బున శలభంబు మాడ్కి సురపుంగవు మాని నిబోలె నెయ్యెడో రుల్ | నను తనువం
ట నేతునా రెక్షణం బిటనిల్వ్వు మభానువంశవ | ర్ధను డుసలక్షణుండగుచు దాకిని
నాన్ బడ వైచు భూస్థలిన్ ॥ వ ॥ ఇవ్విధంబున నన్నుంబలెక్కడ వేసి నీవు నుశీఘ్రం
బ రామ సాయకంబుల వలన విభిన్నుండవై మేదినిం గూలంగలవనిన రావణుండు
సీతా వచనంబులు విని క్రోధమూర్ఛితుండై పది తలలును నిరువది కరంబులును
గలుగు మహా పర్వత సన్నిభంబగు నిజస్వరూపంబు గనుపరచి॥ గీ ॥ కాలమేఘం
బకో యనకనుల కెదుట | నిలువనిలువంగ లేక భూస్థలిని వ్రాలె | జనకనందన
యంత రాక్షసుడు ధరణి | నాత్మనఖముల పెకలించి యతిరయమున॥ వ॥ గద్చె
బాహువుల నెత్తుకొని తనయానంబునకుం బరచియుండు॥ క॥ నిలిపి పయోధర ప
థమున | కలవడి నిజరథము దోలి యవలీల జనెన్ | జలజాక్షి మత్స్య భీమణి | కల
కంఠిని మధ్యపక్షికంఠ డడపు ఘన్ ॥ వ ॥ ఇట్లు మహావేగంబున లంకాభిము
ఖుండై యరుగు వేళ పరమసాధ్వియగు నవ్వైదేహియు కడు భయంబు నొంది
యయ్యరణ్యంబంతయు నవలోకించుచు దీనవదనయై హాహాకారంబులు సే
యుచు సకల లోక నాయకుండగు నిజనాయకు నుద్దేశించి॥

—* రావణుని జటాయువు అడ్డగించుట. *—

సీ॥ హా రామ రామ దైత్యాధముం డిటు నన్ను గొనిపోవ గను గనుంగొనవ
దేమి | యని విలపింప నయ్యాక్రందనంబును విని జటాయువు రోషవివశుడగుచు
వోరి నిశాట పోవో యెదవే చటికి నాముందర నలోక నాధుడైన | యా రామచం
ద్రు భార్యను వారు లేకున్న యపుడు బల్ దొంగవై యపహరించి | యదికమం
త్ర పూతమైన పురోడాశ | మధ్వగమున శునకమపహరించు | కరిణి పోవు పోక
బరిమాతునా వని యగ | శృంగ గతుండవ్వహాంగ ముండ॥ ఉ॥ తాకిని శాతతుం
డమున తద్రథ మెల్లను నుగ్గునుగ్గుగా | పీకనొ నర్చి యుద్ధను జువింశతి బాహువు
లన్ పదంబులన్ | వేకదలంగ నన్నవి వేకత వాడను బోక కాలద | ర్వీకర వోష
మొప్ప నెదిరించె రథ బట్టి విప్పి యుద్ధమున్ ॥ ఉ॥ భూసుత డించి ద్ధమె గబూ

నితదుజ్వలపక్షయుగ్మముక । ధానురవీలదునింపగతపమధరాధరపట్లిగా లె
గా । ఘాసురబుద్ధిమంతుడగుపక్షికులేంద్రుడుపాటిమాత్రుడై । యాఘు
రవైరియుక్ మరల నన్నరథంబుననెక్కి నిల్వకక॥ వ ॥ రక్షించువారులేకరా
మరామాయనుచు దుఃఖింపుచున్న జనకతనయంగొని సత్వరంబునంజనియె
నాసమయంబుననతప్పిదీపదర్శింయును॥ గీ॥ హాజగన్నాథహారామహాసమ
స్త। లోకపాలననుగొనవీకదనుజు । డపగుచున్నాడు యేమునీయట్టివిభుని।
గలిగియునునాథగతినిట్లునిలువవలసె॥ గీ॥ చూడకున్నాడవీరాక్షసునకుజిక్కి
చాలదుఃఖించుచున్న భూపాలతిలక । రాక్షసునిచేతనపహృతరాలనైన। ధ
ర్మపత్నినివిడిపింపధర్మమయ్య॥ అనుచుసౌమిత్రిందలంచి॥ గీ॥ ఓమహాభాగ
లక్ష్మణయోగుణాఢ్య। నీవునాచేసరాక్షసనిహతినొంది । తైననియ్యెడరక్షిం
చుటగ్గమనిత। లంపువాతప్పులెల్లమన్నింపుమరది॥ సీ॥ అనుచుదుఃఖింపంగ
నద్దశాస్యుండు రామాగమనశంకచేమనస్స। మానవేగంబునమైథిలిగొనివి
హాయసమునజరువరామాంగనయును । క్రిందజూచిగిరింద్రమందైదు గు
రువానరోత్తములుండనిజోత్తరియ్య। మర్థఖండముచేసియాభరణాదికం
బందుజుట్టిమదీశుడైనరాఘు । వునకునెరిగించువారుగావుతయటంచు। వారి
నడుమనువైచెరావణుడునంత । తనప్రయత్నంబునిర్విఘ్న తనువహించెన
నుచునుప్పొంగియవ్విహాయసమువలన॥

గీ॥ ఉదధిలంఘించిలంకకింపొదవనేగి । యటనశోకవనంబుననతిరహస్య।
దేశమునునుంచిరాక్షసనాలమాత్య । భావమొదవంగబాలింప బనిచెనప్పు
డు॥ గీ॥ భూమినందనయునుక్కశీమాతయగుచుమాటిమాటికిరామరామా.
యటంచు। చాలదుఃఖంబునను మోముచందురుండు । గందుగననిల్చెరాక్షసీ
బృందమందు॥ మరియును॥ క॥ అతిదీనయుపరికర్మజర । హితయునునతివిహ్వ
లాహితమైమిథిలా। పతిమాతునిలిచేసనితన । సతితోడుతచంద్రిమాళిసం
భాషించెక॥ వ॥ అనుచుమరలభగవంతుండగుమహాదేవుండుశైలకనయనవ
లోకించియిట్లనియెనంతనిచ్చట రామచంద్రుండును మాయావియుకామరూ
పధరుండునునగు రాక్షసునిసంహరించి నిజాశ్రమంబు చేరుటకుమరలియుం
డుమార్గంబుననుండియతిదీనవదనుండయియెుగంబు గందనరుదెంచులక్ష్మణుం
గనుంగొనిమహామతియగునారఘువందనుండుతనచిత్తంబుననిట్లుతలంచె॥ చ॥
ఇతడిటువచ్చెసీతనొకయింతయెరుంగడు మత్కృతంబుపా। కృతుడయి
పోలెనిసనొకించుక వంచనసేయదుఃఖసం। యుతగతీగాంతునిత్తెరగునాం

దకేసింటవిరక్తినుంచినన్ । హతమగుచెట్లునైనాఁ మనుజాశనకోటులిలాత
లంబునన్ ॥ వ ॥ కావునకాముకుండెట్లువిలపించునట్టులేనును దుఃఖసంత
ప్తుండనయి విలపించితివేని యంపధుక్రమంబున దుఃఖంబొదరంత నను రాల
యంబునకుసీతంబనిచి॥

క॥ సకులంబుగరావణునం । తకనికటస్థునిగజేసిధరణీసుతమా । మకకల్పితా
గ్నిమందిరనకటిజగతిగోనియయోధ్యగనుగమనింతున్॥ యనును॥ క॥ వనజ
జుడువేడనుదయుం । చినవాడమనుష్యనవుచేసిలక్షైగా । వృసకాలతగాల
మింత్తైర। గుననుండెడనెవ్వరైనకోరిసభక్తిన్ ॥ వ ॥ ఇట్టిమాయామనుష్యుం
డనంబున నాదుచరితంబులువినిరేని వినిపించిరేనిశాంభశభక్తిమార్గానువర్తు
లక్రమయత్నంబున ముక్తిసిద్ధించుననుచునిశ్చయించి జనుదెంచు లక్ష్మణుంగ
నుంగొనియిట్లనియె॥ గీ॥ ఘోరకాననిముననాదుకూమిటగరిత। నేలవిడిచివచ్చి
తివిరాక్షసాలిచేత। నాజనకపుత్రి యింతపుభోజనమున । కపహృతప్రాణ
గాకున్నెయనెనపుడు॥ వ ॥ పరమాత్ముయగునారామచంద్రునిభాషణంబులు
వినిలక్ష్మణుండును బాష్పాకులితేక్షణుండైభక్తివలనశిరంబువంచి నమస్క
రించికరంబులుమొగిడ్చియిట్లనియె॥ చ॥ దనుజాధమిమెలుంగుక్రియఁదామొ
రగన్వినిమిమ్ముగూడబో । మ్మనుచునునన్నుబల్కి—విను మన్నయెలుంగదిగా
దటంచుయే । నునుబహుభంగులండెలిపనొచ్చుచు నానన మెల్ల మోదుకొం।
చసిన్నతెరంగుమీగముఖమందునవాచ్యముగావేళ్ళరా ॥ వ ॥ ఏనునుకర్ణం
బులుమూసుకొనియచ్చటవెడలినిన్నుంగనుంగొనవచ్చితినసినమిక్కిలి యనుచి
తంబు సేయంబడెననుచు రామచంద్రుండిట్లనియె॥

— లక్ష్మణుడు పర్ణశాలలో సీతనువిడిచివచ్చుటకు రాముడు దుఃఖించుట. —

మ॥ చనునేయొంటిగడించివచ్చుటమహీజన్నికుఘోరాటవిన్ । వనితా
బుద్ధియెరుంగవేయకట యవ్వామాక్షియేమయ్యెనో। యనుచున్స్వాశ్రమ
భూమిజేరియుటకన్యన్ లోకమాన్యందగన్॥ వ॥ కనుంగొనంజాలకచాలవిలపిం
చుచుసీతానతిందలంచి॥ గీ॥ ఎచటికేగినదానవోయిందువదన । దొంటిగతిప
ర్ణశాలయందుంటమాని। గాకననుమోహకలితునిగానొనర్ప । లీలడాగి
తివోవనశైలములను॥ వ॥ అనుచుచింతింపుచుబహుభంగులంబలుకుచునెచ్చ
టనుంగనుంగొనవోపక॥ సీ ॥ గహనదేవతలారకానరేమీరైననెందుండునేడు
రాయిందువదన। మృగపక్షివృక్షపన్నగసమూహములార మత్ప్రియాంగ
నపోకపలుకరదరె । యనుచునమ్మదిలోనఁ మ్మానినిదలంచియోసీతయోబా

లయో సుమధ్య । యో ప్రాణవల్లభ యో కుందరదన యో చంద్రాభ వదన
యో జాతరూప। పక్వబింబాధరి సుమధ్య వనజనయన । రత్నమయ కుండల
యటంచు రావదేమి। యనుచు సర్వజ్ఞుడయ్యు రామావనీశు । డెరుగనట్టుల
వెదకెనయ్యిందుముఖికి॥ వ ॥ వెండియు సర్వదృశుండును సర్వవ్యాపకుండు
ను మహానందమయుండును దుఃఖావిషయుండును నిర్మలుండును నిరహంకా
రుండును నిత్యానందుండు నునయ్యు॥ క॥ హా సీతే హా బాలే । నాసిక్యగతా సీయ
నుచు ననుజయ్యనుచుదా । నాసక్తి లేకయుండియు । నాసక్తినిభంగి దిరిగె నతి
దుఃఖితుడై॥ ఇట్లు మాయామయుండై జరించినకతనన ద్దాశరథియును॥ గీ॥ ఆ
పజాలిచింతనయ్యోడవియందు । సక్తుడయ్యెపో లెదిరిగె విరక్తుడయ్యు। మూ
ఢులకుదోచునిట్లంగి మొనసితత్వ । విదుల కెరుగంగబడమి తద్విధము తరుణి॥
వ॥ ఇవ్విధంబున లక్ష్మణుతోడ శ్రీరామచంద్రుండడవి పినంబున నాత్మ సతినన్వే
షింపుచుం జనిచని॥ క॥ ఒకచోట పిరిగికూలిన । ప్రకటశరాసరథకూబరంబులు
గని పాదకమలదౌత మహాపా । తకుడగు సీతావిభుండు తమ్మునితోడన్॥ చ॥
కనుగొనిపీడుభూతనగా గ్రకొనిపోరగవీని గూల్చితా। గొనిచనెనోండొకండ
నుచు కొంత సమీపంబు జేరి శోణితం। బున తను వెల్ల గ్రుంగి ధరమూర్ఛితుడౌ వి
హగేంద్రు గాంచిల । క్ష్మణుధరణీశ ప్రభుంగిచన జాలక నిల్చె నువీడె కంటిదే॥ దో
నలోన నంబులు దీసి॥ ఉ॥ దెమ్ము శరాసనముకడ తేతుజాననన్ యొకయించు
కంత వాక్యమ్ము దెమల్చి యో దశరథాధిపనందన నిస్వకార్యమం । దిమ్మెయి
నెత్తిబాణమున నేయుకు నన్ను జటాయువంద్రుజి । పమ్మునసుంటిచ్ఛటభూ•
వత్సతివా స్తవమెల్లబల్కెగన్॥ క॥ కొనిచనియె రావణుండను। దనుజుడు బోవం
గనికదలపడి యేనున్। పినుపీధి బోరదానా। సనరథభుజశాఖలెల్ల జక్కాడితడు
దిన్॥ గీ॥ తత్క రాసి చేతదళితపక్షుండనై । పడితినిప్పుడు నీదుపాదదర్శ। నం
బుదొరికె నతపివిధంబున బల్కితి। ఎంకలిబ్రువజాల నేను రామ ॥ వ ॥ జగన్నా
యకా గనుంగొనుము ప్రాణంబులు పరిత్యజించెదననిన కంఠగతప్రాణుండగు
ను దీనుండునునగుచు నవ్విహంగపుంగవుంగాంచి రామచంద్రుండునుమి
గులదుఃఖంబున వెడలు కన్నీటికాలువలు నిజ దేహానిలశైలంబునం బ్రవహింప
జానని వహాముంగళా కరంబులగు తనకరంబుల సంస్పృశించి యిట్లని యుపక్షిస
త్తమా శుభాననయగు నాదుభార్యయెవ్వండు గొనిచనియె నవిస్తరంబుగ త
ద్వృత్తాంతంబు మాకెరుంగింపుము మత్కార్యంబు కొరకు నీవు హతుండవై
తివి గావున నాకు ప్రియదాంఛవుండవగుదువనిన జటాయువు వదనంబున రుధి

పంబు గ్రక్కుచు గద్గదస్వరంబున నిట్లనియె॥ గీ॥ భీమవిక్రముండు రావణాఖ్యుం
డను రక్కసుండు జనకరాజతనయ । దశరథమున నసిచిన శక్తి శా బుధి క్రోస
బరచె నింక మీఁద బలుక జాల॥ వ॥ నీముందర ప్రాణంబులు విడిచెదం గైకొనుమనే
డంత కాలంబు సమీపించిన నాకు దైవయోగంబున పాపరహితుండవై సకలభువ
నశరణ్యంబౌ సంగతి వింక పరమాత్మవు విష్ణుండవు మాయాచ మనుజుండవు
గావున నేతాదృశ మహాజన భాగధేయుండనగు నిన్ను ప్రాణ ప్రయాణకాలం
బున నీక్షించుటవలన భవభయ ముక్తుండనై తి నశేషంబు రఘుసత్తమా
రామా సంతత కల్యాణకరంబులగు భవత్కరంబుల మరల నన్ను సంస్పృశిం
పుము పరమపదంబునకుం జని యెద నని పరమదయాస్వాంతుండగు సీతాకాం
తుండును బెద్దదడవు విస్మయంబు నొంది యవ్విధంబు సేతు నని తన కరంబున
తని కరంబు సంస్పృశించె జటాయువును ప్రాణంబులం బాసి భూతలంబునం బ
డియె నంత॥ సీ॥ దాశరథియు తద్విధంబున కెంతో వాంఛ భంగి మిగుల సంతాప
మొందె। కనుల బాష్పజలంబు గ్రమ్మ దేరగ లక్ష్మణుని చేత వలయు నింధనచయం
బు దెప్పించి యప్పక్షి దేహంబును దహించి జలమున గుంకి జింతించు నమ్మ । హా
వనంబున తనయను జుతో నొక మృగంబును వైచి మాంసఖండనము చేసి । గరికిమి
శిమిగలిగిన మెరక భూమి । యందు నేవేర పరిహరి చందములుగ । మాంస
ఖండంబులు నిచి సమస్తపక్షి । గణముకిడి తృప్తుఁడవుగాక ఖగవిభుండు॥ మరి
యిట్లు॥ వ॥ సకలలోకంబులు గనుంగొనుచుండ మత్సారూప్యపదం బీ జటాయు
వుకు ప్రాపించుంగాక యని యానతిచ్చి నప్పుడవ్వహంగ పుంగవుండు॥
మ॥ వరమాతాండశతాభుడై వెలయు నిర్వ్యాస్యందనం బెక్కి శం । ఖరథాం
గాబ్జ సరాసహస్తుఁడగుచుం గందర్పరూపాధ్యుడై । హరిభృత్యావళు లిరువం
కల గదనుమాన్య ప్రక్రియ గొల్వనా । ఖర విధ్వంసను ముంగిట నిలిచె
లోకం బెల్లవీక్షింగనన్॥ వ॥ ఇట్లుండుట వరభూషణంబును పీతాంబరకలితంబును
నమలంబునునగు దివ్యరూపంబు ధరియించి మునిగణ స్తూయమానుండై రాఘ
వుం జేరవచ్చి సంతసింపుచు కృతాంజలిపుటుండై యిట్లని వినుతింపం దొడంగె॥

—* శ్రీమునిజటాయువు స్తుతియించుట. *—

ఉ॥ ఓ రఘువంశనాథ జగదుద్భవసంయమ భూతల । త్కీరమణీకటాక్ష
హృతమేఘ వయబ్జజముఖ్య దుఃఖసం । సార పయోధి తారణల సత్స్వపదాం
బుజ పోత భోగిరా । డ్చారు విభూషణాద్రివర జాహ్నవ యాదుల నీకు మ్రొ
క్కెదన్॥ సీ॥ అవిరత భవభవనాతిదూర భవాతి మూరమాన సముస్తూయమాన

న। సితజలరుహనేత్ర స్మితరుచిరవికాసితావనాబ్జసకాయకాంబకాశ। సురు
చిరశతకోటిసుందర యతినాథనీమజ్జాలాంతఃపద్మనిత్యసదన । శతపథగోచర
సద్భావనాధారరఘుపతిమూర్తిధరసురవరద । యగణితగుణమందరాచల
ధరవేద । సులభయపరిధృష్యసుఖసురేంద్ర । వినుతివాత్రభువనవిశ్రుతసీ
కిదె । వందనంబు మోదమందు రామ॥ క॥ త్రిభువనకమనీయాకృతి । నభ
యదుడవు గురువులకును నాదిగురుడవై। యిభరాజవరదనీవిల । ప్రభవించి
తివమరనాథుప్రార్థనకతనన్ ॥ ఉ॥ దానవదేవమానవనతస్వపదాంబుజయ
ప్రమేయపం। కానమహీరుహాశ్రిమొక్కతఘ్నవిదూరపరాత్మభూతమా।నీన
ను తేంద్రనీలమణినీలదినేశకులీనముఖ్యచం। ద్రాననరామభద్రకమలా ప్తత
నూభవవాంఛితప్రదా॥ చ॥ పరగమయాఖమాలిజలపాత్రల యందులదో
చునూడ్కిశం।కరవిధివిష్ణుభేదముల గన్పెడదీవుగుణప్రియుండవై । గురుత
రమైననీమహిమకుం గమలాసనముఖ్యులోడెదుం । డెరుగక వేదపాఠము
లనెల్లపుమంభజియింతురోహరీ॥ చ॥ అనుదినముక్ భజింతువికచాంబు
రుహాయతనేత్రుచారుచం। దనమిళితాంగుచక్రధరనందకిపద్మకరుస్వనూ
త్నకాం। చనవరత్నభూషణుప్రసన్నముఖాంబుజుభర్మవస్త్రిస । జ్జనవని
తావసంతు శుభసాధనునీలఘనాభదేవునిన్॥ వ॥ అనుచునివ్విధంబుననుతి
యింపనజ్జటాయువునంహరఘూత్తముండుప్రసన్నుండై పక్షివల్లభానీకుభ
ద్రంబగువిష్ణుండనగునాడుపరమపదంబునకుంజనుముఘూతలంబున॥ గీ॥. ఇం
పుతోమతనీస్తోత్రమెవ్వడయిన । విని వ్రాసిన జపివినవిహగవర్య । పా
ప్యులగుచురునాడుసారూప్యపదవి । నిజమువిద్యృత్తిజెలువందునీవపోలె॥ క॥
అనినజటాయువు రాఘవు । ఘనతరవాక్యములకలరికమలజముఖ్యుల్। వీను
తించుపదవినొందెను । వనితారఘునాథుకరుణవశమేపలుకన్॥ వ॥ అనుచుతం
పోరాచలకన్యకతోడఁశుభ్రాంశుమౌళియువ్వళికృత్త్యాంబంబిట్లనియె నంతరా
ఘవుండుసీతాన్వేషణతత్పరుండై మరలదుఃఖంబునాశ్రయింప దుర్గమంబ
గునవ్విపినాంతరంబున సంచరింపుచు నొక్కయెడనద్భుతాకారుండును చె
క్షురాదివివర్జితుండును సర్వసత్త్వవిహింసకుండును నైయోజనంబు పొడవున
కరంబులుసాచిమధ్యభూమి చరిష్ణులగుతమనుకబళింపగమకించుకబంధనామ
నిశాటుంగాంచితోడవచ్చుతమ్మునకిట్లనియె॥ సీ॥ దానవుండిదెసుమిత్రా
పుత్రకంటివేయురమందువదనంబుకరములివియు। యురుదీర్ఘములుమధ్యాజె
రియించువారలదినుచుండువనము నేడనువృద్ధి । జనుదె. చిత్రమి వేరెజను

భంగిఁ గనుపింపదేమి సేయుదమ వీఁడిపుడు మ్రింగు । ననలక్ష్మణుండిట్లులని రాం
జింతిల నేలదీనము వీనికరంబు నసిన ఖడ్గ । మునను దక్షిణహస్తంబు దునిమివైచె
నట్లరెండవ కరము జక్కడచె లక్ష్మ । ణుఁడు వాఁడంత విస్మితాత్ముండు మోద ।
భరితుఁడును నగుచు నిట్లని పలికె చెలియ ॥ వ ॥ అహహా మహాసాహసంబు
చేసె నెవ్వండో దివంబున నిలింపులలో వాఁడగునని రాజీవ నయనుండగు రామ
చంద్రుండిట్లనియె ॥ గీ ॥ వినుమ యోధ్యాఖ్య పట్టణమునకు మేటి । పుణ్యచ
రితుండు దశరథభూవరుండు । యవ్విభునకగ్రసుతుఁడ నేనగుదు రామ । నా
మధేయుండ లక్ష్మణనాముఁడితఁడు ॥ వ ॥ బుద్ధిమంతుండు నాకుఁ దమ్ముండు సీత
మత్సతి జనకనందన త్రైలోక్యమోహిని యేను సానుజుండనై మృగయార్థినై వినో
దార్థంబు వెడల నెవ్వండో కోయంతరంబ పేక్షించి మత్కాంతారత్నంబుఁ
గొనిపలాయనుండయ్యె నంత యేము నుతలోదరిం గానక నఖిలకాననంబులు వె
దకుచు నీకరంబులం జిక్కి ప్రాణరక్షకు దరిగినైచితి మి వికృతరూపంబు దా
ల్చియున్నవాఁడవెవ్వండవనిన కబంధుఁడిట్లనియె॥

—॥ కబంధుఁడు తన శాపనిమిత్తము శ్రీరామునితోఁ జెప్పుట ॥—

సీ॥ ధన్యుండనైతి సీతారామ భవదీయ చరణారవింద సందర్శనమున ।
మును రూపవిభ్రమమ్ముల నన్య నారీమనోహరుండను నాచునారుల । చేత వ
ధ్యుండగాకుండ వరము ఘోరతపంబున నుమించి నీరజాసనువలన । బడసి
గంధర్వాదిపతినై జరింపుచు మహితు నష్టావక్రమౌనిఁ గాంచి । నవ్వ కోపము
సేసు నక్తంచరునిగా శాపమిచ్చె నేను సన్నుతింప । కరుణ జేసి ముందు కమలా
ప్తకులమందు దశరథునకు నగ్రతనయుఁడగుచు॥ వ ॥ తనకు దానై రామనామం
బున ॥ క ॥ త్రేతాయుగమున హరిసం । జాతంబగు నతని భుజంబులు త్రుం
పన్ । యాతను వీడ గంధ । ర్వాశిత్వంబొదవు సౌఖ్యమగు నీకనియెన్॥
వ॥ తపంబున విభాసితప్రభుండగు నమ్మునివిభుండు కృద్ధుండై యట్టి దుర్భర
గు శాపంబొసంగి యంతర్ధానంబు చేసె నేను రాక్షసుండనయ్యుం గటినం
తనొక్కనాడు॥ చ॥ హరిహయుఁడేగుదేరఁగ వయఃకనువ్రజమున్ బూనినై వవా
గ్వరునివరంబుచేత మృతిగానక కయ్యెడ దీర్ఘహస్తముల్ । శిరముదరంబునం
గలుగఁజేసిన యేనును గాటనుండి మ । త్కరయుగమధ్యభూస్థలిని గల్గు మృగాళి
జనాళి ద్రుంచుచున్ ॥ చ ॥ దినచునునుంచు నీవు జగతీశ్వర నన్గృపఁజేసి నేఁడు మ
త్తను వుఘనంబుఁ బ్రజ్వలితదగ్ధమొనర్పుమ యేననంతనీ । వనిత తెరంగు బల్కెద
ద్రువంబున శ్వభ్రముద్రవిషంబునిం । ధనములు నింపి శత్రువు దంభముని చేద

హింపవాఁడనుగా॥ వ॥ ఆదేహంబు వెడలి కందర్పసదృశాకారుండై॥ గీ॥ వివి
ధభూషణములు దాల్చి భవవిరాము। రాము రఘుకులకలశాబ్ధిసోముఁ గాంచి।
ప్రేమ సాష్టాంగదండప్రణాముఁడగుచు వినుతియొనరింపఁ దొడఁగె నిట్లని మ్నగాత్మజి॥
సీ॥ వాఙ్మానసములకు వచియింప నూహింపనలవి గాక ననాదివైన నిన్ను। మ
న్మానసంబు సంభ్రమముగ స్తోత్రంబు సేయంగఁ దలఁచు రాజీవనయన పరగ హిరణ్య
గర్భ మనవిరాట్టన వెలయు దేహద్వయములకు వేర। యైన నవ్యక్తదేహంబది
ద్విగురూపమును సూక్ష్మమును సీవ మనుజనాథ। గానుపించు నిజ్జగంబు జడంబున
నాత్మకంబు గాన నంటకుండ। వేరెయున్న నీగు విధమెరుంగగ మనం। బెట్టులో
పుమాంః నెట్లు బాపు॥ వ॥ బుద్ధియు నాత్మాభాసయు రెండునుం గలుగుటవల
న జీవత్వంబు గలుగు నా బుద్ధ్యాదులకు బ్రహ్మయు సాక్షి యగు నట్టి నిర్విషయుం
డును నిర్వికారుండును నఖిలాత్మయును నగు బ్రహ్మయందు నఖిలంబును నజ్ఞానవ
శంబున జీవుండారోపించు నీదు సూక్ష్మదేహంబు హైరణ్యగర్భంబును స్థూల
దేహంబు విరాట్టును ననంబరగు భూత భవ్య భవిష్యద్రూపంబుగ గానుపించు
జగదాకారంబును స్థూలంబగు బ్రంహాండ కోశరూపంబును మహదాదితత్త్వా
వృతంబును సప్తోత్తమ గుణసంయుక్తంబును నీకు స్థూలంబును నగు విరాడ్దేహం
బు ధారణాశ్రయంబై యుండు లోకంబులు నీయవయవంబులనంబరగు నెట్లని
న పాతాళంబు పాదమూలంబును పార్ష్ణిప్రదేశంబు మహాతలంబును రసాత
లంబు నంగుళంబులును తలాతలంబు జానువులును సుతలంబు వూరువులును విత
లంబు కటిప్రదేశంబును నతలంబు జఘనంబును భూమి నాభియును రస్తలంబు
జ్యోతిర్మండలంబును గ్రీవంబు మహత్తుచు సత్యలోకంబు శీర్షంబును నింద్రాది
లోకపాలురు భుజంబులును దిశలు కర్ణంబులును నశ్వినులు నాశికంబును వక్త్రం
బు వీతిహోత్రుండును కన్నులు సవిత్రుండును మనంబు చంద్రుండును భ్రూ
భంగంబు కాలంబును బుద్ధి వాక్పతియు రుద్రుండహంకార రూపంబును వాక్కు
లు ఛందంబులును యముండు దంష్ట్రాప్రదేశంబులును నక్షత్రంబులు రదనంబు
లును నిఖిల మోహకారియగు మాయ హాసంబులును సృష్టియు పాంగమోక్ష
ణంబులును ధర్మంబు ముందునున న ధర్మంబు వెనుకయు నిమేషోన్మేషంబులు ది
వారాత్రంబులును సముద్రసప్తకంబు జఠరంబును నాడులు నదులు సుజ్ఞానశ
క్తి మహిమ యునిట్టిది నీదు స్థూలదేహంబగు మరియును॥ గీ॥ శుభగమైన నీదు
స్థూ[illegible]వ్వ। రాత్మ నిలిపికొలుతు రిట్టివారి। కనును ముక్తి ధరనసాయా
[illegible] దుఃప లేమి గలుగుకుపలయేశ॥ వ॥ ఎవ్వండైన ప్రేమరసం

బుననీస్థూలవిగ్రహబాధకుండయ్యె నేని పులకాంకిత దేహుండును ప్రసన్నము
క్త్రుండును నగునట్టి యీ స్థూలవిగ్రహంబు స్వాంతంబునం దెంతయు నైనట్టివాడు. గీ. శ
రశరాసనములు దాల్చి శ్యామలాంగ । ముకుజటాంకిత కిరీటమును వెలుం
గ ననుజుతోఁ గూడి నిజభార్యనరయు నీదు । విగ్రహంబేను దలతు హృత్క్షితిని రా
మ॥ మరియును ॥ క॥ వారాణసిపురంబున । సారంగధరుండు శంకరుఁ డనిశము
ననిన్నుం । శ్రీరమ్యాతనువు దరచుచు । తారతి మోదమున నిల చెపరు సంతత
ముగ ॥ గీ॥ మరియును ముముక్షులగునట్టి మానవులకు । తారకబ్రహ్మవా
చ్యమైదనరు మీదు । మహితనామంబు రామరామా యటంచు । గరిపుగంగా
వతంసుండు గంటె రామ ॥ సంకష్టమానసుండై యెల్లెడల శివుండు నిల్చిగా
వున నిశ్చయంబుగ నీవు పరమాత్మవు మాయచేత నామూఢులై యందరును నీదు
యదార్థ్యం బెరుంగజాలరు మఱియు ॥ క ॥ నీకారకుపందనంబగు । నాకగు
ణాతీతలోక కారణదేహా । నీకసమర్చిత సానుజ । సాకేతపురీశ భక్తజనభయ
నాశా॥గీ॥ త్రాహిమాం రఘునందన దనుజహనన । భక్తచందనశత్రుదా
పత్రయోగ్ర । పావకేంధనహ్యాస భవబంధనగిరి । నందనాకృతనిత్యవందన
యటంచు॥ వెండియు ॥ గీ॥ జానకీ లక్ష్మణ సమేత । వీకరారాయ
వేదసేవిష్టవేష । రాత్మనేతేనమోస్తుమాం స్తొహిణోఽపు । సద్యమాయా
త్వదియ్యాయనంగనవుము॥ కరుణించు రఘుభూనాథ యిట్లనియె॥
స్త్రీ॥ ఘనుడనంచ్చిట పద్యగంధర్వసంతుష్టుడను నైతి దైనవినుతికిడు । యో
గిగమ్యంబౌ మదుజ్వలస్థానంబునకు నేగు మెవ్వరైనను దినంబు । భక్తితో నుతని
వు బల్కినయియ్యాగమోక్తమాస్తోత్రంబునుచ్చరింప । జపియింప నాదుసుజ్ఞా
నసంపన్నులై భయము లెల్లను నీటబారదోలి । యాన్యానానందమున్ పదప్రా
ప్తులగుదురనుచు రఘునందనుండ నయట్లు తనకు । ఘౌంతతో దుతపన్నగభూ
షణుండు । బలికి పలుకంగదొడగెనవ్వి తెరంగు॥ వ॥ ఇట్లు గంధర్వుండు సం
ప్రాప్తపదుండై జనుచు రఘునందనుం గనుంగొని ॥ క ॥ దేవపురోభాగంబున
తావక పదకమలభక్తి సస్పర్శబగి । స్త్రీ వెలయు శేగగనుగొను । మానవితసవి
స్తరముగ నంతయు బలుకుఁ ॥గీ॥ అనుచుబల్కి తానునఱ్ఱ సన్నిభము గు । వ్యో
మయానమెక్కి రామనామ । జపమహోత్యమునకు నాశ్చర్యుడై పిన్న । పదము
నొందె నబ్జపత్రనయన॥ వ॥ అంత రాఘవులును సింహవ్యాఘ్రి భీషణంబగు
నవ్విపినంబు గనుంగొనుచు శబరీతపోవనంబు జేరవచ్చిరప్పుడు రామచంద్రుం
గాంచి యువనితయు॥

——॥శబరిశ్రీరామునిజూచి స్తోత్రముజేయుట॥——

మ॥ అతివేగంబున నేగుదెంచి కనులందశ్రుల్ వడింజారస । మ్మతితత్త్వా
దయుగంబుపై నొరగి సేమంబేయుటంచుఁ సుఖ । స్థితులంధ జేసిపదాబ్జముల్ గ
డిగితత్సింధూరవర్ణాంఘ్రిసం । ప్లుతతోయంబులు దాల్చెమస్తకమునన్ పు
ణ్యాంబులంచుఁ గడున్ ॥ గీ॥ వివిధకుసుమంబులనుయధావిధినిపూజ । లప్పు
డొనరించియమృతతుల్యంబులవుచు । రాఘవార్థంబుయొనగూర్చిరహీజలం
గు ఫలములనుతృప్తియొనరించిబలికెనిట్లు ॥ వ॥ రఘుశ్రేష్ఠా తొల్లియియ్యా
శ్రమంబున వద్గురువులగు మహర్షులకు శుశ్రూష యొనరింపుచుండుదు
వారునునేకవర్షసహస్రంబులుజనిసపించుట బ్రహ్మలోకంబునకుంజనుచు
నన్నుంగనుంగొనినసనాతనుండును పరమాత్ముయున గునారాయణుండు రా
మనామంబునదాశరథియైయిప్పుడు చిత్రకూటనగంబుననిచ్చియున్నవాడు రా
క్షసవధయనుఋషి పరిపాలనంబునుం గావింపనిచ్చటికిజనుదెంచువాడు తా
వత్పర్యంతంబునేకాగ్రచిత్తంబునస్థిరవై కళేబరంబురక్షించుకొనియుండుము
వ్విభుఁ గాంచినమస్కరించితత్పదంబునొందెదవనుచు బ్రహ్మలోకంబునకుం
జనిరి యేనునునాటనుండి భవదీయసందర్శనాకాంక్షినై ప్రతీక్షింపుచునుంటి
నేటికివద్గురుభాషితంబుసఫలంబయ్యె వారలకుంజూడగల్గని నీదుపుణ్యమూ
ర్తిఁ గంటికృతార్థనైతిమరియును॥ చ॥ వనితనుమూఢచిత్తను భవత్పరిచారిక
భృత్యభృత్యలం । ధనఘశతాయుతాంశలనునైననుబొల్పగ రానిదాన నే।
నినుతియింతువాకుచననుస్వాంతమునం దెలియంగబోలవే। వనుపమతేజసక్
కరుణనాదిప్రసన్నుడవౌదురాఘవా ॥ వ॥ అనినగరుణించిభక్తివైరాగ్యయు
క్తంబుగరఘునందనుండిట్లనియె ॥ సీ॥ వినుముమత్సంతుష్టియొనరింపనాశ్రమ
మ్ములుగావుకారణమ్ములుదలంప । మద్భక్తియదిగాక మనుజుడెన్నియొనర్ప
గనుపింపమద్భక్తిగలుగకునికి । యదియొకెంత యెరుంగునటు నేఁకుసజ్జనసాం
గత్యమొకటినిశ్చయముమరెండ । వదిమత్కథాలాపమొదవుటమూడవయది
మద్గుణేరణయు రియనాల్గ । వదిగుణవ్యాఖ్యపరుడౌటలరయనైదవ। వదిసదాచా
ర్యసేవచెల్వగుటనార। వదియయమనియమాదులనొదవియంత । మాయయ
నిబుద్ధిదలచుటమానవులకు॥ వ॥ మరియుపుణ్యసీలత్వంబునుదిష్టయునారవసా
ధనంబనంబరగుసప్తమంబగు మన్మంత్రోపాసనంబును మద్భక్తజనులయన్నిం
చుటయుసర్వభూతంబులవన్మతియు నగుభక్తిజనియించిన మత్తత్త్వానుభ
వుండగు రామతత్త్వానుభవసిద్ధియగువానికి తజ్జన్మంబుననేముక్తిసంభవించు

గావున మర్త్యజనంబు మోక్షప్రదంబు నిశ్చయంబు ప్రథమసాధనంబగు సాధు
సాంగత్యంబు గలిగిన క్రమంబున నన్నియుం గల్గుటకు మద్భక్తియు దర్శనంబు
నుం గలుగుటవలన ముక్తియుం గల్గిన యది మఱియును। గీ॥ మది నెఱింగి చేసి నుద్భా
ర్య తెఱగు నీ। వెఱుగ బల్కు మెవ్వఁడింత వైర। మేఁదలచె నేచటి కెత్తుకజని యె
నే। డని నశబరి యిట్టులని యెనపుడు॥ సీ॥ దేవ జగన్నాధ భావనాతీత నీ వెఱుఁగకున్న
పదార్థ మేమిగలుగు। నైన లోకంబుల ననుసరించితి గాన బలికెద నప్పుడు నీ భార్య
తెఱఁగు। పౌలస్త్యుఁడను వాఁడు పటుపరాక్రమమున గొని లంక కరిగె భూతనయని
దీయ। పంపాసరోవర ప్రాంతంబున నుఋష్యమూకంబనగ శైలమందు గలఁడు
గలఁడు సుగ్రీవుఁడను ప్లవంగ ప్రభుండు। యన్నయగు వాలికోడి యగ్ర్యచలమతఁడు
మౌనిశాపంబు ననురాని తెఱఁగు। దెలిసి నలువురు మంత్రులు గొలువ నచట॥
క॥ కావున నీవచటికి జను। భూవల్లభ కార్య మెల్ల పొందగు నేనుఁ। పావకుఁ జొ
చ్చి రఘూత్తమ। నీ విమలపథంబు గాంతు నిలు మిందనుచున్॥ వ॥ కళేబర త్యా
గపర్యంతంబును ముహూర్తక్షణంబను గ్రహింపుమనుచు హుతాశనుం బేర్చి సిమ
సంబునన విద్యాకృత బంధనంబెల్ల దహించి రామచంద్ర ప్రసాదంబున నతిదుర్ల
భంబగు మోక్షంబు ప్రాపించె మఱియును॥ గీ॥ ఎద్ది దుష్కరంబు యీశ డౌర
ఘునాధు। పదమునమ్మికరుణబడచినట్టి। యధమజాతికైన నరయనాశబరి
యె సాక్షిజనులు దెలియ శైలతనయ॥ అదియు నంగాక॥ గీ॥ విప్రుడైమనం
బు వేదవేద్యుండగు। వనరుహాక్షునందు ననిచె నేని। ముక్తి జెందు భక్తిముక్తి
ప్రదాయిప। ద్మాక్షు కల్పతరువునందు నిజము॥ వ॥ పుణ్యులును శ్రీరామచింత
కులును నగువారలు ముక్తులు గావున॥ చ॥ నరునకు ధారుణీస్థలి ననంత సుఖావ
హమౌను రాజశే। ఖరుఁడగు రామచంద్రుపదకల్పమహీరుహ భక్తి పుణ్యు
లి। ట్లరసిక మంత్రతంత్ర వివిధాజ్ఞత లెల్లను బారదోలి భా। స్కరకుల వర్యునీల
ఘనకాయు రఘూత్తముఁ గొల్వ గాదగుఁ॥ క॥ అని శివుఁడంబికకెఱుగించిన గ
తివిధి నారధునకు జెప్పిన వ్యాసుం। డును నాకు బల్కె వినుఁడం। చని యెను సూతుం
డు శౌనకాదిమునులకున్॥ స్రగ్విణియనువృత్తము॥ రమామానినీనాధరమ్యప్ర
భావా। సముద్యద్దయాదీనసారంగరక్షా। హిమక్షోణిభృన్నందనీశాప్తతే
జో। రమాధామ శ్రీరంగరాజాభిధానా॥

గద్య. ఇది శ్రీమోరుతోట ముక్తీశ్వర ప్రసాదలబ్ధ కవితాపవిత్ర కోటమరాజు
భాస్కరమంత్రిపుత్ర నాగయామాత్య ప్రణీతంబయిన శ్రీమదధ్యాత్మ రామా
యణంబను మహాకావ్యంబునం దారణ్యకాండంబు సర్వంబు నేకాశ్వాసము.

అధ్యాత్మరామాయణము - కిష్కింధాకాండప్రారంభము-

క॥ శ్రీరంగనాయకయశ । శ్శ్రీరంగకృపాంతరంగసింధుసుతాహృ । త్సా
రసభృంగభవార్ణవ । దారకనిజనామరంగధామమురారీ॥ వ॥ దేవాయవధరిం
పుము శైలరాజతనూభవుంగనుంగొని భోగిభూషణుండు మరలబల్కిన తెరం
గు సూతుండు శౌనకాదులకిట్లనియె నట్లు దాశరథులు క్రోశమాత్రవిస్తీర్ణం
బునునగాధామలకంబును వరంబును నుత్ఫుల్లాంబుజకల్హారకుముదోత్పలమం
డితంబును హంసకారండవాకీర్ణంబును చక్రవాకోపశోభితంబును జలకుక్కు
టకోయష్టికక్రౌంచనాదోపనాదితంబును నానాపుష్పలతాఫలనగావృతంబు
ను పద్మకింజల్కవాసితంబునునగుచు సజ్జనచిత్తసమానంబగు నమలోదకంబు
న జెలువొందు పంపానామసరోవంబునుం గాంచి తజ్జలంబులు స్పృశించి కో
న్నిజలంబులు గ్రోలి విగతశ్రములై చల్లనిగాలివీవ శీతలపథంబున ఋశ్యమూ
కంబు తెరువుబట్టి జనుచున్నయెడ నలువురు మంత్రులతోడ తద్గిరిమూర్థం
బుననుండి॥ మ॥ వరకోదండశిలీముఖాంకులజగద్వంద్యప్రతాపాఢ్యులం । జిర
దాంతాత్ములవల్కలాభయతులన్ శ్రీమంతులం గాంచి భా । స్కరసూనుం
డతిభీతచిత్తుడగుచున్ శైలాగ్రముం జేరి సం । గరశూరుండగు మారుతాత్మ
జునివీక్షంజేరిబల్కెం దగన్॥ చ॥ పవనతనూజనీవునొక బ్రాంహణడింభకుభం
గిసేగియా । హవజయశీలులాహదిపరాక్రములెవ్వరో వాలిబంపన । న్నవమ
తిసేయవచ్చిరో కోయంత యెఱింగి విరోధులైనక । న్గవలను సైగసేయుము సు
ఖత్వముగల్గిననవ్వ మేనునున్॥ ఇట్లయిన నిశ్చయుంబెరంగెద॥

—*శ్రీరాములకడకు హనుమంతుడువచ్చుట.*—

క॥ అనిపలుకవటునితెరగున । జనివినయముతోడవారిచరణములకు వం।
దనమాచరించిమారుత । తనయుండిట్లనియె ముకుళితకరాంబుజుడై॥ మ॥ ధర
ణీభారముబాపిభక్తులకు మోదంబివ్వసాక్షాత్పరా । త్పరులిబ్భంగిజరింతు
రాఢ్యులుజగత్ప్రాధాన్యులున్ మాయచే । నరులై యుండిరిసర్వభూతము
లహృన్నాళీకమందుండున । న్నరనారాయణులట్లుగాని తెరగైనంగాంతియు
ట్లొప్పనే॥ మరియు॥ మ॥ పురుషవ్యాఘ్రులువిరసంమతులుసత్పుణ్యుల్జగత్కా
లి । ద్ధరణిన్ క్షత్రియవేషధారులగుచున్ ధర్మేతరధ్వంసన । స్ఫురణ
న్వచ్చితిరంచుదోచె [illegible] భోగముల్ । సురధాత్రీతర

యున్నదచ్చెరువుకళాసోముల్ యశస్సోములున్॥ వ॥ ప్రధానపురుషులును జగ
త్కారణులును జగన్మయులును లీలాభంగి సర్గస్థితిలయంబులు సేయువార
లును నగు భంగి నాకుం దోచెడు నని నవిని రామచంద్రుండు లక్ష్మణున కిట్లనియె॥
క॥ వినుమితఁడు శబ్దశాస్త్రము। గనినశబ్దంబొకింత గనపింపదు బ। ల్కినపలు క
లనని రాఘవుఁడని యెను పవనసుతుతోడ సంబుధవేణి॥ ఉ॥ యే రఘువీరుఁడన్ దశ
రథేశ్వరుపుత్రుఁడ తండ్రిపల్కునన్। గౌరవమొప్ప తమ్ముఁడును గాంతయుఁ గూ
డఁగ దండకాటవిన్। జేరి నిశాచరాధముని చే సతి గోల్పడి కాననంబులన్। చో
రునిభూసుతన్ వెదకుచుంటిని చెంచితి మెవ్వరీవనన్॥ వ॥ విజ్ఞానగరిష్ఠుండ
గు రఘుశ్రేష్ఠు పలుకులకు మారుతాత్మజుం డిట్లనియె॥ సీ॥ వినవయ్య రఘునాథవ
నచరశ్రేష్ఠుండు సుగ్రీవుఁడనఁగల్గు సుభగుఁడతని। సతిని నిష్కారణంబ తనియన్న
వారించుచును నూరు వెడలఁద్రొబ్బిన నెదుర్ప। లేక నిచ్చట ఋశ్యమూక
ద్రియందున్న వాఁడు నల్వురు మంత్రివరులుగూడ। నతని కే సఖుడ నేనంజనీగర్భ
సంజనితుండ పవననందనుఁడ నాదు। పేరు హనుమంతుఁడండ్రు యంభోరుహా
క్ష। తగును సఖ్యంబు నీకు నాతనికిఁ జూడ। నీదు భార్యాపహారిని నేఁడు ద్రుంప।
దోడగును రాము నాతోడ నిప్పుడు॥ క॥ అని పలికిన రాఘవుఁడిటు। లనేక
శివరమేగు డెంతు నధికప్రీతిన్। నొనరింతు యీప్సితంబిన। తనయునకని పలు
క పవనతనయుడు భక్తిన్॥ గీ॥ స్వస్వరూపంబు ధరియించి సకలలోక। నాథు
డగు రామునకు మ్రొక్కి నాదుమస్త। కంబుపై నెక్కుఁడి దేవ లిక తనరవిజు।
డున్న శైలంబు జేతుననంచన్న నపుడు॥ వ॥ అనుమతించి తన్మునితోడ రామ
చంద్రుఁడు స్కంధారోహణము జేసె నంత వాయునందనుండును విహాయ
సంబున కెగసి క్షణంబున గిరిమూర్ధంబు జేరి యచ్చట నొక్కమహీరుహచ్ఛా
య రామలక్ష్మణుల నునిచి తాను సుగ్రీవు సమీపంబునకుం జని కృతాంజలియై
యిట్లనియె॥ ఉ॥ లెమ్ము భయమ్ము కేల సుఖలీలను వారలు రామలక్ష్మణుల్।
మతి నీకు వారలకు సఖ్యము బాల్పడ జేసితట్లుని। కమ్మదియగ్నిసాక్షిగను
గాదగు నంచన వేగ భానుజుం। డమ్మను జేంద్రులున్న యెడ కప్పుడు వచ్చె హిమా
ద్రినందనా॥ వ॥ అప్పుడు హనుమంతుం డొక్కభూరుహశాఖ విరిచి రామల
క్ష్మణులకు వరపీఠంబునకు గావించె నవ్విధంబయా లక్ష్మణుండు నొనరించె నిట్లంత
దరుసుఖాసీనులై యుండిరి లక్ష్మణుం డయ్యవసరంబున వనవాసాదిగమునంబు
నుసీతాహరణంబును నాదిగాఁగల వృత్తాంతంబు బల్కిన సుగ్రీవుండిట్లనియె॥ ఉ॥
ప్పై నొనరింతు భూతనయ నెన్నివిధంబుల గాంచు భంగిని। ధ్యానవృద్ధ్రుం చియుం

శోకవిధంబొక నాడిటు మంత్రివర్యులఁ । నేనుండియున్న తరి నెవ్వఁడొకో
కొనిపోవ రామ రా । మా నను గావుమంచు భయమందుచు నేడ్చుచు నంబరం
బునఁ॥ గీ॥ జనుచునుండు గాంచి వనిత నిజోత్తరి । యంబు జించి భూషణం
బులునిచి । జుట్టి వైచె నివియ చూడుడు మీరలివి । యవ్వనో గావో యనుచున
వృడు జూప ॥ వ ॥ గుహాంతరక్షిప్తంబులగు సీతాభరణంబులు దెచ్చి చూపిన
రామవిభుండును హృదయంబున నిడుకొని పాత్రికృతుని చందంబున॥ క॥ హా సీ
త హా మహిసుత । హా సరసిజనేత్రి యనుచు నతి దుఃఖమునఁ । గా సిలి నొండ
గలత్తును। దాసనుయంబునను శోకమడచుచు బలికెఁ॥ ఉ ॥ ఏటికి చింత రా
మ ధరణీశ్వర వేగ సురారిఁ ద్రుంచి సీ । బోటిని గాంతు వీ ప్లవగపుంగవుతోడను
నంచు బల్కిన । మాటకు భానునందను డు బల్కె రఘూత్తము యగ్ని సాక్షిము।
మాటికి సేతు దానవుని మారణకాని ద్రుంపుదు దెత్తు భూసుతఁ॥ క॥ అనిపల్కి
వేగ పవనజు। డొనరించె హుతాశనప్రవుడు విక్రముల। య్యనకులు దునిత్తనూ
భవృ । డనువుగ గూర్చుండిరగ్ని కభిముఖులగుచుఁ ॥ వ ॥ ఇట్లు గూర్చుండి
యకల్మషులగు రామసుగ్రీవులు బాహాదండంబులు సాచి పరస్పరాలింగనం
బులు గావించి రంత సుగ్రీవుండు వందనంబొనరించి పరమసఖుండవగు రామ
చంద్రా వాలి చేసిన యపకృతి యెరింగించెద తొల్లి మయపుత్రుండును పరమదు
ర్మదుండును డగు మాయావి యను రక్కసుండు కిష్కింధానగరంబునకు జను
దెంచి రోదోంతరంబు నిండ సింహనాదంబు జేసి వాలి నాహవంబున కుబిల్వ
నతండును క్రోధతామ్రనేత్రుండై బిరుతెంచి దృఢముష్టి వాని వక్షంబు బో
డువ వాఁడు నిలువలేక బరచిన వాలియు నేనును వెనుదగుల భీతుండై యొ
క్క శైలగుహం జొచ్చె నంత గోషంబు విడువక వాలి నన్నుం గనుంగొని॥ ఉ॥ వా
నినడంచి వచ్చెదన వార్యపరాక్రమ నిల్వు మంచు న । ద్దానవుతోడ నేగెనట దా
కొనమాంసము నిండరక్తముం । ఫేనము మెండుగా వెడల జెగ్గిలి వాలి యడం
గెనంచు లో । నూనిన చింతతోడ శిలయొక్కటి యగ్గుహ వాత మూతగఁ॥ క॥ ఉని
చిపురంబునకప్పుడు । జను దెంచి యెరుంగ బల్కసతులును పురుషుల్ । ఘ
నశోకకలితులైరట। వనచరపతి లేకయున్న వనచర మంత్రుల్ ॥ క ॥ నను
నధిపుఁ జేసిరేనును। జనకొన్ని దినంబు లట్లు సలిపితినంతఁ । దనుజుని బొరిగొ
ని విలయా। రుక్కని గతిజను దెంచి వాలి కూరిత నన్నున్॥ వ॥ అరిందమ పటురో
షంబున పరుషవాక్యంబులాడి ॥ సీ ॥ భజియించితి నతి దుర్భర ముష్టిహతుల చే
బొడిచి నన్నగరంబు వెడలద్రోబ్బ। నరిభయంబున భువియంత యు జరియించి

మునిశాపమునఁ జేరఁ డనికిఁ దెలిసి। యిమ్మహీధరముపై నిటు వసియించినపది మొ
దల్ వాలినుత్స్రదఃగూడి। సకలభోగములచే సంతృప్తుఁడై యుండుదేని రాశ్ర
యుఁడనై యుంటిఁ గోలు। పోయిరఘునాథ దుఃఖసంప్రాప్తకాంత। రింగుడను
నోచునీపాదమంగళాభి। దర్శనంబునగు దుఃఖముల్గరిగిసంత। సంబునొంది
తినని రామచంద్రుఁడవుడు॥ వ॥ వెరువకుమర్క్రపుత్ర యిక పేరెక్షనక్ బంటేమ
వాలినిక్। బోరగొని రాజ్యమున్ సతినిఁ బొందఁగఁ జేతునటన్న రాఘవా। తరమె
వధింతునంటివిక్రాంతుని కైవను వాలిదార్ఢ్యమం। తరిమురి యేబలాఢ్యులు
నఖాగ్ర్యులుగా రెదలంపవాలికిక్॥ వ॥ బలపత్ప్రిధానుండవగు రఘునందనా

—*సుగ్రీవుండు శ్రీరాములతో వాలిసామర్థ్యము సెప్పుట.*—

వాలి దేవతలకును దురాసదుండతని బలం బెరింగించెద నొకనాటి నిశాసమ
యంబున మహాకాయుండగు దుందుభియను దుష్టాసురుండు మహిషాకారుం
డై కిష్కింధానగరంబునకుం జనుదెంచి సమరంబు సేయ భీషణంబుగ వాలి నా
హ్వానంబు జేసిన విని పరమకోపనుండగుచు ॥ క ॥ చనుదెంచి తద్విషాణం
బునువుగ నొకచేత బట్టియవని జరచిద। న్ననజిరజిర దిరుగుచుని। మునియాశ్రమ
మందు బడియె మునినుతచరితా॥ వ ॥ దూరపాతంబున దేహంబు బగిలి వనం బె
ల్ల రుధిరప్లుతంబైన మతంగ మునీంద్రుడును క్రోధఘూర్ణితుండై॥ క॥ ఇది
మొదలు వాలి యిచటికి। పదపడి జనుదెంచె నేని భగ్నశిరుండై। చుదిముట్టున
నిదె మెనిటురా। డది దెలిసి యెరుంగువాడది యేనొకడక్॥ వ॥ గానభయాక్రాం
తుండనైయ్యుంటి నీవిప్పుడు॥ గీ॥ పర్వతోపమంబ ఖర్వపరాక్రమ। గాంచుమూ
హీషంబుగ దలుపంగ। నొప్పెదేని వాలినుక్కడంచెదపంచు। నం మెదనిసనగు
మొగమ్ముతోడ॥ పాదాంగుష్టంబున॥ గీ॥ భూధరము బోలునాదైత్యభూరి
తనువు। జిమ్మనదియును శతయోజనములరుగ। సాధువనుచు నిజమంత్రిజ
నులు దాను। సంతసంమున మించె భాస్కరసుతుండు॥ వ॥ మరల భక్తపరాయ
ణుండగు రామచంద్రునకు నిట్లనియె॥ చ॥ కనుగొను సాలసప్తకము ఖండపరాక్ర
మశాలి వాలి తా। ననువుగ బట్టి పర్ణములన్నిటిఁ గోయును వొక్కచేత నీ। వును
నొకసాయకంబున మహోజ్జ్వల తంధర గూల్చెదేనిని। స్ననువుగ నంముచ్
దునుమవొద్దు వాలి నటంచు నెంచెదిక్॥ మ॥ ఇటు బల్కం పటుకార్ముకంబు
న శరంబే పారసంధించి ది। క్తటభీకరంబుగనే తచ్ఛరమంత తాళంబులం
దెంచిమి। క్కటమా రామ బలంబ హీంద్రునకు బల్క బోవు మాదిక్కంపక

ర్ఘటిమై శైలముభూమిగాడివసిశుంభద్విక్రమపక్రియుఁ ॥ గీ ॥ మరలరాఘ
వుతూణీరసద్యతలము । నందునిల్చినరవిజాడానందుడునుప । విస్మయుడున
గుచుకేల్మోడ్చివివిధగతుల । బొగడదొణగెనురఘునాధునిగమవినుతు ॥ సీ ॥ నరవ
రోత్తమజగన్నాయకుండవునీవుమత్పూర్వకృతపుణ్యమహిమచేత । గలిగెనీ
స్నేహంబుఘనులునిన్ భజియింతురీశ సంసారనివృత్తికొరకు । మోక్ష
ప్రదాయువౌముక్తీశునినుగాంచి జనునెభవాబ్ధిలోమునుగబుద్ధి । పుత్రదార
ధనాదిభోగంబు లెల్లనీమాయావృతంబులుమనుజనాధ । గాననన్యంబువేడ
నకఁగరుణజూడు । మవనిమంటికిద్రవ్యదుశ్యమగునట్టి । పెన్నిధానంబుగతిగా
నుపించితీవు । రామగిరికన్యకాస్మృతనామకరుణ ॥ వ ॥ నాదుభాగ్యగౌరవంబెం
తనివనిఁజెంతునానందానుభవుండనైతిమరియునవాద్యవిద్యాసంసిద్ధంబగుబం
ధంబిపుడు వీడగంటినాజ్ఞదానతపఃకర్మాదులును నిష్టాపూర్తులనుదార్ఢ్యం
బగుగాని సంసారంబుజీర్ణంబుగాదు భవత్పాదసందర్శనంబుసద్యోనాశకం
బసంశయంబు క్షణార్థంబయిన నెవ్వనిచిత్తంబు నీయందచలంబుగనిల్చువాని
యనర్థహేతువగునజ్ఞానంబుతత్క్షణంబ సమూలంబుగనశియించునదియటు
లుండనిందునీయందయినను గాకవానిపూర్వ వాసనచేత నొందుదెసనైనను
మనంబు నిల్పినమోసంబులే దిందొక్కవిధంబుబల్కెద ॥ గీ ॥ రామరా
మరామరామరామయటంచు । మధురముగనెవండు మంజువాణి । బా
డునిముసమైనబ్రహ్మఘ్నుడునుసురా । పాయిమైనముక్తపాపుడగును ॥ సీ ॥ కాం
క్షింపవిజయంబుకనకపుత్రకళత్రమిత్రాదిసుఖముసౌమిత్రవినుత । భవబం
ధములబాపు భవదంఘ్రియుగభక్తిగాంక్షింతు నఖిలలోకప్రశంస । నీదు
మాయావృతంబై దనర్చునెరుంగ సంసారమేనునీయంశమనఘ । భవసం
కటములనన్నాపినీపదభక్తియుపదేశ మింములోకోపకార । యఖిలమును
దొల్లినీమమాయావృతంబుండ । నగుడుమిత్రులుశత్రువులనిదలంతు । నిప్పుడు
బవదీయచరణాబ్జవిపులదశఁ । నమునసకలంబు బ్రంహచందమునదోచు ॥
గీ ॥ ఎవడుమిత్రుడుశత్రువుండెవడునీదు । మాయచేబద్ధుడగుచుండుమనుజుడెం
త । దడవునానాత్వబుద్ధియొదవరునంత । దడవుగుణయుక్తుడగునుసుందరశరీర ॥
గీ ॥ నానాత్వమెంతదడవు । జ్ఞానంబునగలుగునతసమయముధాత్రిన్ । మానవు
లకభయమొుంపదు । గాననవిద్యావిరోధిగావలయుభువిన్ ॥ వ ॥ అవిద్యోపాస
నసేయువాడు మహాంధకూపంబున మునుంగు మాయామూలంబున సకలం
బునకు మోహసాగరంబు లభియించుచుండుగావు నరఘూత్తమానీకుదా

యుండనగు నాయందులనమ్మహామాయ దూరంబు సేయుముమరియును॥ శా॥నీపాదాశ్రితచిత్తవృత్తియెప్పుడున్నీనామసంకీర్తనా।వ్యాపారంబునవాణి యుఙ్కరములత్త్వాసక్తిసిభక్తిసే। వాఘ్రాణీయముతావకీనతనుసంవాసంబు గాదేహముఙ్ । భూపాలోత్తమమాకొసంగదవెపుణ్యప్రదస్వాంతతఙ్॥ క॥నీమూర్తియందుభక్తియు। ప్రేమఙ్నినుజూచుకనులుపృథివీస్తుత్యా నీమ హిమకథలువినుచెవు। లేమరకత్వత్పదాలయములకేగెడుపదముల్॥ క॥ కరు ణింపుభువనరక్షా। నిరతవ్రతకమలనయననిరుపమరక్తం। చరజలధిమథన మందర। శరణాగతభరణరామచంద్రనరేంద్రా॥ వ॥ అసుగ్రీవుండుబలి కైననికుధరకన్యకతోడనభ్రికేశుండువ్వాలితెరంగునమరలనిట్లనియెనంతస్వాత్మ పరిష్వంగంబుననిధూతాశేషకల్మషుండగుసుగ్రీవుంగనుంగొనిచిరునగవుదలి ర్పరామచంద్రుండిట్లనియెకపివరామోహకారిణియుధారణార్హంబుగాదని దెలిసిననుమాయనుకార్యసిద్ధికొరకు వాలినుండు వృద్ధింబొందింపవలయు నెందుకనిన ॥ గీ॥ నీవుబల్కినంతనిజముగానిజనంబు । లెల్లరామచంద్రు డేమిచేసె।ప్రతినచేసిభానుసుతునకంచుపరాప।వాదవచ్చుగానవాలికడకు॥

—*సుగ్రీవుండు వాలితోడయుద్ధముసేయజనుట-*—

క॥జనికదనమునకుబిలువుము।ఘనమగునొకసాయకమునఖండించిక్రైఙ్॥ వనచరపతినినుజేసెద।నననతివేగమునజనిమహాధ్వనిసేయఙ్॥ వ॥ రామశా సనంబునిట్లుగిష్కింధోపవనంబునకుంజనియాహ్వానంబుజేసిన॥ఉ॥ ఆనినదంబు దావిని మహాగ్రహుడై జనుదేరవాలిసిఙ్ । భానుజుడేపునఙ్ బొడిచెబల్వి డివాలియుగృద్ధరాముననఙ్ । భానుజుడిట్టు లొండొరుల పోరబలంబున బోరరాఘవుండానలినాప్తపుత్రదివిజాధిపపుత్రసుజరూపముక్కలై॥గీ॥గాను పించివిస్మయకలితుడగుచు । నీతడినసందనుండి లేడింద్రతనయు । డను చుదెలియగలేక నేయకనెయుండె । నాతుడాడగు భానుజున కెట్టులగునొ యనుచు॥ వ ॥ సుగ్రీవవడశంఖచేతనుండెనంత సుగ్రీవుని బొడిచియుగ్రము ష్టియుంబడ దన్నియు దరప్రహారంబుల కరగత పాణింజేసి నిర్భయుం డై దేవేంద్ర పుత్రుండు నిజభవనంబునకుం జనియె నంత సుగ్రీవుండును వద నంబున రుధిరంబు గ్రక్కుచు భయాకులుండై రామచంద్రు సన్నిధానం బునకుంజనుదెంచి॥ చ॥ పగతునిచేతనన్నిటుల పాల్పడదూషణసేయరా మనీ। కగునెవధింతునంచు ననసైనసునీవెనధింపరాదనే। డగనిదృశ్యమా

తిఁ విదయానిధి వీవని విశ్వసించి మును । మిగిలి జనంగ నన్యాగతి మిన్నకయుంటి
వి బల్కనేటికిఁ ॥వ॥ శరణాగతవత్సలా ప్రసన్నచేసియు పేక్ష సేయదగునె యని
న రామచంద్రుండును॥ గీ॥ అప్పుడు సాశ్రునయనుడగుచు నయ్యినపుత్రు। గౌ
గలించి మిగుల గారవించి। భయమునొందకి పుడు పరికింపనాకుమీ। రిరువురొ
క్కపగిది నెరుకబడక ॥వ॥ నాదు సాయకంబమోఘంబు గావునమిత్రద్రోహ
భయంబున నేయకుంటి కాని మిప్పుడొక్కయానవాలు భ్రమశాంతికిఁ జేయిం
చెద మరతియాహ్వానంబు సేయుము నిముసంబున హతుడగు వాలిం గాంచెద
వు రాఘవుండ నసత్యంబు బల్కనీయానయనుచు నూరడించి లక్ష్మణుం జేరి॥
క॥ యొక పుష్పమాల రవిసుతు। నకు గళమున నునువుమని యనన్నిల్పి సము
త్సుకమతి బనుపగ సంతో। షకలిత వ్యాద్వనజుడగుచు చండాంశు క్రియన్॥ చ॥ మ
నుపటి భంగి యన్నగరి ముంగిట నిలిచి భయంకరంబుగా। నినదమొనర్ప వా
లి మదినిండగ రోషముతోడ వీడునె। మ్మనమున సిగ్గులేక బలుమానిసి వోలెర
ణంబొనర్పన। న్నెనయగ వచ్చె నిట్టి మొగమేమిగ జెల్లెనొ వింత జూడగన్॥
గీ॥ అనుచు పరికరంబు ఘనతరంబొనరించి। జనగ నిశ్చయించు సమయము
నను। తారబన్కెనోయుదారణ గుణాకర। వినుము నాదువాక్యమనువుతోడ॥
యెట్టులనిన॥ సీ॥ ఇవుడు నీ చేబలంబెల్లగోల్పడి పోయి మరలి వచ్చునె యొక్కమ
హిత చాతుర్యుఁ । నండలేకయటన్న నపుడిట్టులని యే సహాయముండిన నేమి సే
యగలడు। పాపచిత్తుండగు భానుజుండో సతి విడువుమాస్తము చింతనిఁకను
నిలువు। మది గాక శత్రువుండిటు బిల్వ శూరుఁడే క్రియనిల్పు భీతుని క్రియ
మధ్య। యనిన నిటు బల్కెఁ దార వేటాడజనిన। యంగదుని చేత వింటి రామాభి
ధాను। డలరు సాకేతపురికి నాయకుడతండు। జనకుపను పుననను జుండు సతి
యు గొల్వ॥ గీ॥ వనమునకు వచ్చి దండకమున దశాస్యు। చేత సతి గోలుపడి ధా
రుణీతలంబు। నెల్లవెదకుచు చనుదెంచి యినజుగాంచి। సఖ్యమొనరించెనన
లంబు సాక్షిగాను॥ అప్పుడు॥ చ॥ ప్రసనమొనర్చెనీ దునిమి భానుతనూజున
కాధిపత్యమున్। జతపరుపం గనీవికనుశాంతి వహించి పతంగనందనున్। పతిని
గయావరాజ్యమున పట్టము గట్టి సమస్తలోకవి। శ్రుతశుభకీర్తిఁ రామవిభు
జేరుము ప్రోవగలండు సత్కృపన్॥ ఇట్లు మహిరాఘు శరణంబునొంది॥ గీ॥ అం
గదుని నన్నుఁ కులముఁ బ్రోవంగగదవె। యనుచు పదములబడుచు రోదనము సేయ।
గారవించి దయామతి గౌగలించి। పాకశాసన తనయుండు బల్కెనిటుల।
గీ॥ కాంతఁ బెనగుటను భయభ్రాంతనగుచు। వింత కాకోరంత యొక్కం॥

తగల్గ! దింతిరాముఁడెయైనమాకిరువురకును। మైత్రివాటిల్లబనిలేదుశాత్రవం
బు॥ ఉ॥ ఈమొడనడ్డగింపకోకయింతయునారఘుపుంగవుండునా। రాగా
ఉడిమ్మహాభరమునంతియుబాపజనించెనేనుత। ధ్వాయబరేశునిష్ఠుజనద్రేశు
ననంతు గృపాపయోనిధిన్। బాయకతోడితెత్తు నతిభక్తియొనర్తు భజిం
తువేడుకన్॥ వ॥ అమ్మహాత్మునకు స్వపక్షపరపక్షంబులులేవుపరమేశ్వరుం
డుభక్తిగమ్యుండుభజియించువారమిగుల మన్నించుగాక సుగ్రీవుం డా
రుండయాజనుశెంచినతత్క్షణంబునవధియించి జయంబుగొనివచ్చెదనకలలో
కంబులకూరుండనంబరగియుద్ధార్థినై యాహ్వానంబుసేయుసుగ్రీవునెవ్వ
ధంబున భీతునిగతివేడంజనుదునది గావున దుఃఖంబుపరిత్యజించిమందిరంబున
నిలువుమనియశ్రులోచనయై విలపించుతార నూరార్చిసుగ్రీవవధోత్సుకుండ
యియప్పుడు॥ మ॥ బరతేరన్సుమమాలకంధరమునంబంధించిసుగ్రీవుండం।బవి
ధింజెలువొందుభాస్కరుగతిన్బల్విక మైగ్రుద్ధనా। సురనాధాత్మజుండత
భానుజునివక్షోరంగమధ్యంబునన్। గిరిభిన్నుందనుడేవ్రసం బొడిచెరాకేందు
ప్రపూర్ణాననా॥ వ॥ ఇట్లువాలిసుగ్రీవులుకులాచలంబులచందంబునం
డిపోరొనర్పునెడప్రయత్నంబునతనన్నవలోకించు సుగ్రీవుపయింగరుణించిప్ర
తాపవంతుండునుదయాళుండును గావున॥

—*శ్రీరాముఁడు వాలిని సంహరించుట.*—

మ॥ తరుషండంబులపొంచిరాఘవుఁడు ప్రత్యాలీఢుఁడై స్వేషుధిన్ ।గిరిభి
త్త్సాయకమేపునన్ జెరికిదృగ్ధిలక్ష్యముల్వ్యాలిహ్వా। త్సరసీజంబుననిల్పికార్ముక
ముశ్రోత్రాంతంబుగాదీసియే। సెరుమేశప్రతికూలివాలికరిభి త్సేవానుకూ
లింబిడన్॥ వ॥ ఇట్లేసినవదియునుమహావేగంబుననశనిసన్నిభంబై యురంబు
నాటినవాలియు మింటికెగసిక్ష్మాతిర్చినేలంబడి విశ్లేష్టుండై ముహూర్తంబు
నకొక్కింతచయితన్యంబునొందికనువిచ్చిముందర ॥ సీ ॥ అన్యాయదుర్వా
రకాబుమహాబాహువనమాలికాసముజ్జ్వలితుసునిక । చాంభోజనయనుబీ
తాంబరువరజటా మకుటశోభితులసన్మందహాసు । కుందేందు రదనసంచిత
మధ్యధనుశ్శిలీ ముఖాంకప్రపూర్ణకాముగాము । సుగ్రీవలక్ష్మణశోభితో
షయుపార్శ్వనంబుజాననుశుభ్రునాభుతోరు। గాంచినిందింపుచునురామ
పొంచివేయ। దగునెయిదిరాజధర్మమేతప్పేకింత। మైనజేసితినేనీకుననికి
జెల్పి।గొనగవలదెజయులక్ష్మీజనులునగరె॥ గీ॥ బాంధవుడవుపరాక్రమప్రబ

లుతైన । క్షత్రియులకెల్ల మనువంశసంభవుండ। వడవిలోని కిరాతునియట్లు
డాగ। నేచితిపిధర్మకీర్తులెల్లను విలువగలవె॥ గీ॥ ఇనుజుఁడేమియొనర్చె నే నే
మిసేతు । నేమునైపదదశకంఠు చేతసతిని । గోలుపడియర్కజుని వేడుకొను
టదెలిసె నహహ యిదివింతమద్భుతంబనగవినుము॥ చ॥ బనిచితివేని రావణుఁ
సబాంధవుగాగను జుట్టిలంకయు । జ్జనకజగూడ దెత్తునిముసంబున గానిటు ధా
మికుండవం । చనవగి వొంచి మోయదగునాగనజాలవు భక్ష్యదూష్యమా। వన
చరమాంసమే పనికివచ్చునె ధానను ద్రుంచిటక్కుటా॥ వ॥ అనిబహువిధంబు
లభాషించువాలింగనుంగొని రామచంద్రుండిట్లనియె॥ సీ॥ శరచాపయుతుడనై
సకలధర్మచయంబు బాలింపుచుందు పాపాత్మకులను । ద్రుంతు సద్ధర్ముల
నెంతయు బోషింతు మరియు సూను కోడలు భ్రాతృమహిషి భగిని । నెవడు గామా
తుర్డైనవిశ్ భోగించువా డతిపాతకుడు ద్రుంపనగు విభునకు । రాజకాంత
యు గురురమణియు భ్రాతృసుందరియు స్వస్త్రీయు మాత తనదుమాత । తల్లులన
నొప్పు మనుస్మృహప్రాహరుండు । గరదుడనేత్తక్షేత్రదారాపహరుడు శస్త్ర ।
ధరుడు ధనాపహారుడును వాత తాయులనగ । బరగుదురు వీరలాగురు గిరిచరేం
ద్ర॥ గీ॥ ఆతతాయులజను జేరనవని విభుడు । పట్టియసిధారశిరము ద్రుంపంగవ
లయు। ధర్మశాస్త్రప్రచోదితధర్మమిదియు । గాన నిటు జేసితి నిధర్మకలిత
బుద్ధి॥ ఎందుకనిన॥ గీ॥ నీవు సుగ్రీవుపత్నిరుమాదేవి బట్టి। బలిమి రమియించెదవు
గాన గలిగె నిట్లు। ధరణి పావనమొనరింప నరుగుదెంచు । పుణ్యులనెరుంగ నో
టు కపిబుద్ధితోడ॥ వ॥ ఇంక భాషింపుట యుచితంబు గాదని వాలి యభయ సం
త్రస్తుండై రామచంద్రుండు సాక్షాద్విష్ణుండని యెరింగి యిట్లనియె॥ సీ॥ శ్రీరామ
రఘురామ శృంగార గుణధామ మదినెరింగితి పరాత్పరుడవనుచు। క్షమియిం
పు మెరుగజాలమి నెగ్గు బలికితి నిప్పుడు నీశరము చేన హరియితము । లగుపాప
ములనెల్ల వడచి మేను దొలంగి యవ్యయానందసౌఖ్యాభియుతుడ । నగుదునిక
శరణంబతిదుర్లభము మృతివేళ నేధన్యునిమలనామ । కీర్తనాసక్తుడైన
తన్ముక్తి జెంది । మరలిరాకుండునట్టి మహాసురి చరిత్రము । దివ్యుడు మోక్షాధి
నగునాకు కృపను గాన । బదునుమద్భాగదేయంబు బలుకదరమె॥ చ॥ ఎరుగుదు
తీక్షపాదుడవధీశుడవాద్యుడవాదిమూర్తి వీ। వరిభట గర్వనిర్దళనయంబు
జసంభవ సీత రామణుల్ । గరిమనడంపుము గమలగర్భుఁడు వేడ జనించితీవు
భా । స్కరకుల వంశమున పదవిగాంచెదనల్ గరుణింపు రాఘవా॥ మ॥ ననుభో
బున్ప్రజవిక్రమంబ నజ స్వార్థామదీయాత్మజుం । డనిలోదోడగుసీకు నంగ

దుమదిక్కై కీనిబాలింపుము । ధ్యానశతంబుల జూచిన దొరకని శ్రీరామ గానోపసంపన్న హస్తంబున నంటబడి నిశ్శరమయ్యె దివ్యసంపత్తుండగు వాలి యద్దుమర్కటదేహంబు విడిచి యమరేంద్రుడయ్యె నిట్లు॥ క॥ మునిజనసౌఖ్య ప్రదుడగు । వనజాక్షుని చేత నిట్లివారికి పతిత్వం । బును బాసి పరమహంసల కును గల్గని పదవి నొందె నకుధరేంద్రసుతా॥ వ॥ ఇట్లు పరమాత్ముండగు రాఘవుచేత వాలి నిహతుండయిన సకలవానరులును భయవిహ్వలులై పారి కిష్కింధానగరంబు జొచ్చి తారం గనుంగొని॥

—॥వాలిమృతినొందుట విని తార దుఃఖించుట॥—

శా॥ దేవి రాఘవుచాత నీల్గె నిచటన్ దేవేంద్రపుత్రుండు నీ । వీవేళంబురి వాల్గువాకిళులు మూయింపం గ్రన్ఛ్రిబున్ న్నంగదుం । గావింపం గ్నిజమంత్రులం బనుపుమన్న న్ముఖ్యులై కర్ణమం । దా వాక్యంబులు దాక దారిబడె దుఃఖాక్రాంతయై ఘూర్ణిక న్॥ వ॥ పడి తన కరంబులచే నురంబును శిరంబును॥ గీ॥ మోదకొనుచు రాజ్యమును నంగదుడు ధనం । బేల నాథ గూడ శివుడు జనుడు । నను చుముక్తకేశయగుచు నేడ్చుచు వచ్చి కనియె దివిజరాజతనయు నచట॥ వ॥ ఇట్లు రుధిర పంకప్లుత దేహుండయి యున్న నిజవల్లభుం గాంచి తచ్చరణంబులపయిం బడి॥ క॥ హా నాథ నన్ను విడువం । గా నగునె యటంచు రాముఁగని పల్కె నహా! భూనాథ వాలి నేసిన । బాణంబున నన్ను ద్రుంచిబడయ వెఘనత న్॥ క॥ నను బాసి యొక్క నిమిసము । వనచరపతి నాకమైన వలదను నీవున్ । వని తా దుఃఖమెరుంగుదు । వన నేటికి నన్ను ద్రుంతువై నన సీకున్॥ శా॥ పత్నీదానఫలంబు గల్గునని గోపంబాప్పసుగ్రీవనీ । యత్నముల్ ఫలియించె నన్నుమసినెన్ త్వత్సారి బాధుండవై । పత్నీయుక్తము గాను ఖింపుమిక స్వాపత్నుల్ సతిం జేరిరి । క త్వాసనందుడవై తివంచు పతిదేహంబల్లసీక్షింపుచున్॥ క॥ కీలూడిన ప్రతిమంగతి । నేలం బడు తారతోడ నిరుపమకరుణాశీలుడు వినుతాఖిలఘూ । పాలుడు రఘుపాలుఁ డిట్లు పలికెం దరుణీ॥ సీ॥ శోకాదివిషయమై సీకాంతుండను దుఃఖమేల నీకాంతుఁడిమ్మేనొ గాక పలుకుజీవుండొ కొ తెలియ త్వత్ప్రాంసాస్థితికపలంబు పంచాత్మకంబు తనువు । కాలకర్మ గుణావికలితమై పంచీల దేజీవుం డసిదలపనాత । దామయుక్తితుండరుగ నెచ్చటికి బల్కుదు వన బట్టి ... యును । పురుషుడు నపుంసకుడును గాడు పూర్ణుడు దేవుడు । ద్వితీయుండు పనువిహాయసంబు । సగి నిర్లేపశుద్ధజ్ఞానము యముపుష్టి । దా దుఃఖింపనగునె

డెవనితెలియు॥ క॥ అని పలికినతారయు। నిట్లనియెఁ రఘునాథకాప్తమం
టివిశ్వమువింక నుజీవుఁడమలుఁడంటివి । యెనయఁగ సుఖదుఃఖబంధ మెవరికిఁ జెపు
మా॥ సీ॥ అనిన రాఘవుఁడిట్టులని యె దేహేంద్రియ ములలోన నహంకారమూలబం
ధమాత్మకు తాదాత్మ్యమనెడు మిథ్యాధ్యాస నెంతవట్టును గల్గునంతవట్టు।
సంసృతియు ఖదుఃఖసహితంబు మిథ్యయైనను విడదమల విజ్ఞానమునను।
గాని సంసారంబు కలలోన లేని దైవను స్వశిరచ్ఛేద నాద్యనర్థ । సూచక
ముసత్యమునుదోచుగతివిషయు । సంతతధ్యాయమానునకింతనిక్క । మ
నుచుదోచుసుసంసారి మాత్మ నెరిగి । ఘనులు కామాదుల నుబారగదు మవల
యు॥ వ॥ అనాద్యవిద్యాసంబంధంబువలనను తత్కార్యంబగునహంకృతివల
నను రాగద్వేషాదిసంకులంబగు నౌపాధిక సంసారంబుదోచు మనంబయ సం
సారంబును బంధంబును నగు విచారింపరంజనంబు లేకయుండియు లత్తుకా సమీ
పంబున శుద్ధస్ఫటికంబు తద్వర్ణంబుగ దోచుభంగిమనంబుతోడనసంభావిత
తాదాత్మ్యంబునొంది యాత్మయు తత్కృతబాధానుభవుండగు నిట్లుబుద్ధీంద్రి
యాదిసంబంధంబువలన నాత్మకు సంసారంబు బలవంతంబుగ గల్గునాత్మయు
స్వసూచకంబగు మనంబును పరిగ్రహించి తదుద్భవంబులగు కామంబుల ననుభ
వించుచు తద్గుణబంధుఁడును నవశుండునునై సంసారంబున వర్తించు మొదల
మనోగుణంబులును ననేకవిధంబులగు కార్యంబులును శుక్ల లోహితకృష్ణా
దులునుతత్సమానజంబులగు సాత్వికాదిగతులును బుట్టించి భూతసంప్లవపర్యం
తంబును కర్మవశంబునందిరుగుచుండు నిట్లుపరుసయుం దునుదయసహ్యతుండై
అనాద్య విద్యాసంబంధంబునను స్వకర్మవాసనను యఘనీవేశనుండై యుం
డివునఃసృష్టికాలంబున పూర్వవాసనావశంబున నవశుండై ఘటయంత్రంబు
భంగిబుట్టుచుండును మరియును॥ మ॥ తనపుణ్యంబున నెన్నడైన భగవత్సంబం
ధసాంగత్యముం । దనువాఁడంతట మత్కథాశ్రవణమోదుండౌ స్వరూ
పాజ్ఞానక్ । చనువాక్యార్థ మెరుంగువడగుసదాచార్యోపదేశంబుచే । తను
దేహాదివిలక్షుణిం దెలియు నాత్మ క్షముక్తుడౌ భామిని॥ వ॥ దేహేంద్రియమ
నః ప్రాణాహంకృతులకు వేరేయున్న వాడును సత్యుండును చిద్రూపుండు
ను విజ్ఞానానందుండును నగు నాత్మ నెరింగి సద్యోముక్తుండగు మద్వాక్యంబు
సత్యంబు మరియును॥

గీ॥ అసిత మెవ్వడైన యేను బల్కిన తెరుంగు। నెరిగి యాలోచనము సేయనిశ్చ
యించు । వాని జెందవు కల్లలోననైన ఘోర। భవభయంబులు నమ్ముమిప్పగిది

వనిత॥ క ॥ నీవునుమదినాలోచన। గావింపుము నేనుబల్కు క్రమమొకఘడి
యున్ । జీవన్ముక్తవునయిదుః । ఖావళివిడనాడి మోద మందెదవతివా ॥
గీ ॥ పూర్వజన్మంబునం దీవుపురుషవర్య। ననుభజించితివటుగాన నదుమేవ
మెనిసి మోక్షంబొసంగనేనిపుడుగాను । పించితనిసంతతము బుద్ధినుంచుమిది
యు ॥ అదియునుంగాక॥ మత్తకోకిల ॥ ఏనుబల్కినవాక్యముల్ ప్రదినెంచిభ
క్తిదలంపని । న్నానవింకప్రవాహపతితములట్లు జేసినకార్యముల్। హానినీ
యనమోదమందిదలంచె రాఘవరామసం । తానభూజము నాశ్రయింపగ తా
భిమానజదుఃఖమై ॥వ॥ ఆత్మానుభవసంతుష్టయై జీవన్ముక్తయయ్యెనిట్లు॥క॥
రఘురాముని చరణంబులో। కఘుడియగనుంగొనుట నఖిలకల్మషబంధా। ద్ధ్యఘ
ములువిడనాడి మహా । సుఖలీలం వెలిగె వాలి సుందరి దరుణి ॥వ॥ క్షణసంగ
మమాత్రంబున పరమాత్మయగు రాముని చేతనాదిబంధంబు విడనాడి విముక్త
యు విగతకల్మషయునయ్యెనప్పుడు ॥క॥ అమ్మాటలువిని విజుడు। నెమ్మదినజ్ఞా
నమెల్లనిరసించినుచి । త్తమ్మునసుండెను రాఘవు। డమ్మిహిరాత్మజుని గాంచి
యపుడిట్లనియెన్ ॥ క ॥ నయమొప్పగబరలోక । క్రియలంగదుచేత వాలికి
యొనర్చెదుభం । గియొనర్పుమదాజ్ఞననగ । నుయథాశాస్త్రముగ సేయను
ద్యుక్తుండై ॥ వ ॥ బలవంతులగు వానరులచేత నఖిల రాజోపచారంబుల సే
యింపుచు వాలికళేబరంబు పుష్పకంబునం బెట్టించి భేరీదుందుభిఘోషంబుల
తోడ బ్రాహ్మణమంత్రిజనసహితుండై ప్లవంగయూథాధిపతులును తారాం
గదులును విలపింపుచును చేరగొనిచని విద్యుక్తంబుగ సర్వంబునొనర్చి కృత
స్నానుండై మంత్రులతోడ రామచంద్రుసమీపంబునకుం జనుదెంచి తచ్చర
ణంబులకెరగి హృష్టచిత్తుండై యిట్లనియె॥క॥ శాసింపుప్లవగరాజ్యం। బోసజ
లాంబుధశరీరయుండెద నేనీ। దాసుడనగుచు సుమిత్రా । సుతుగతిననినవిస్మిత
స్వాంతమునన్॥ రామచంద్రుండిట్లనియె॥

—*సుగ్రీవునిపట్టాభిషేకఘట్టము.*—

చ॥ వినుమిపుడే మనీవనెడు వేరొకటుండునెగాని తండ్రియా। జ్ఞనుపునిజే
నొల్లపదునాల్గు సమంబులు లక్ష్మణుండు నా । యనుజుడు వచ్చుబోయిదయి
నంగదునిన్ యువరాజుజేసినీ । వనువుగ జెందుమీవ్వనచరాధ్యప వేగమదాజ్ఞ
తోడుతన్ ॥ కి ॥ ఏనిచటపర్వతాగ్రము । పైనిలచెతననుజుతోడ ప్రావృట్స
మయం। బౌనంతవెనకబంపును । జానకిసుఖలీలజనుమ జలజాక్షసుతా ॥

అనిపల్కె రఘునాయకాంఘ్రులకునత్యామోదుడై మ్రొక్కి మీ । పనుతే
సైపనొనర్తునంచు పురికిన్ బల్విక సౌమిత్రితో । జని రామాజ్ఞము భాతిజేసి
నిజరాజ్యశ్రీయుతుండయ్యెనా । వనితారాఘవు నాశ్రయింపసుఖసంవాసం
బుగాకుండునే॥ వ॥ అంతలక్ష్మణుండును సుగ్రీవుచేత యథాన్యాయంబుగా
పూజితుండై మరలి యన్నపాలికరుగుదెంచి పాదంబులకున మస్కరించి నిలి
చెనప్పుడు రాఘవుండచ్చోటవెడలి ॥గీ॥ తత్సమీపంబునను పర్వతంబు భూరి।
శిఖరము ప్రవర్షణాఖ్యంబు జేరియందు। కందరంబొకటిను స్వాపికంబు వర్ష।
శీతవాతాదిభయము వివర్జితము గాంచి ॥ వ॥ దివ్యంబును దీప్తిమంతంబు శుభం
బును ఫలమూల సమీపగంబును నగునొక్కగుహాస్థలంబు నివాసంబునకువి
చారించి॥వ॥ నిలిచిరి రామలక్ష్మణులు నిర్మలవాఃకణపంకజాతప। ల్వలమువి
చిత్రవర్ణమృగపక్షిగణాధియుతంబుపుష్పస। త్ఫలకలితావనీరుహాయుతంబు
ను నైనగునా ప్రవర్షణా। చలమునమాయచేత మనుజత్వము నొందిరిగాన పా
ర్వతీ ॥క॥ ఇటువార్షికదివసము। లచ్చటమణికందరములందు సానుజుడై యో
డెటినటుని కంటి రాఘవు । డటనము గావించెఫలము లాహారము గాన్ ॥
వ॥ తత్కాలంబున పవనప్రేరితంబులును నంతర్గర్జితంబును నగుచు జెలరేగి
విహాయసంబెల్ల నాక్రమించు కాదంబనీనిచయంబులును నభూతోపమానంబు
లగుసానువుల విహరించు తత్సమాన మత్తశుండాలంబులును పరమాత్మయగు
నారాయణుండిద్విధంబు మానవుండై రామరూపంబున గిరికానన ప్రదేశం
బుల చెరియించెడునని యెరింగి సిద్ధగణంబులెల్ల నిట్టిరూపంబులత్వదిగ్రహావలో
కనంబుసేయుదురో యనన వదుర్వాంకుర గ్రాసంబుల తృప్తింజెంది బరగు
దాశరథులంగని విస్ఫారితేక్షణంబులనిశ్చయంబులై పరమయోగధ్యాననిష్ఠా
గరిష్ఠులగు యోగీంద్రులమాడ్కి నిలచు మృగపక్షిగణంబులును శీతావిహా
వలతప్తుండగు దాశరథికి విశ్వకర్మ నిర్మించిన చలువబండిళ్లన వారిధారాకణ
సంస్పృతంబులగుచు దనరుబొదరిండ్లును యిన్ద్రాగ్రాభిషిక్తునకు విరోధియగు
పౌలస్త్యపయంగమకించు తద్వీరభటసందోహంబులనకయ్యంబులకు కాల్బ
ద్రవ్వుచు రామని వాసస్ఫాటిం కందరం బాశ్రయించి దిరుగు సిమ్హావ్యా
ఘ్రభల్లూక వాహవరాహాది ప్రబలసత్వసముదయంబులును రాఘవకరా
గ్రస్తంబగు కాండాసనసౌష్ఠవంబున కోడిదలచూపిపరచునోయన ప్రభవ
క్షణార్ధాదృశ్యంబులగు బలభిచ్ఛరాసనంబులును మనుజలోక విడంబనార్థం

బుప్రభావంబు సాగసీకభక్తావనంబునకు కాలానుసరణుండగు లక్ష్మణాగ్ర
జుచందంబున సాంద్రతరమేఘమండలావృతంబు నసిజనయనాంబుజోర
రాగశీఘ్రగమనోద్యోగుండై విష్ణుపదంబునంబరచు నభోమణియును భవి
ష్యద్రామసాయకదార్ఢ్యం బెల్లలోకంబులవారికి సూచించెమనసలోనికిం జ
నుసింధువల్లభపయోసంభవంబును సీతావిరహానురాగాగమనంబునసురా
మునిమానంబుభంగికలంకంబులగు సరిత్సముదయంబులును రామవిజయాభి
కాంక్షులై సీతవాతాతపంబులకోర్చినముక్తజటాబంధంబుల తపంబులుసలు
పుపరమ భక్తాగ్రగణ్యులనసిలిచుల వంగలుంగమాతులుంగ కోవిదారాదిమ
హీరుహాని చయంబులునుదశాననుకవిజయంబుబట్టుడు భంగినారెడువన
వహ్నులునునగుచుదనరువర్ధరాధరావతంసంబున రామచంద్రుడువార్షి
కసమయంబంతయులీలయపోతెవెడలింపుచుండెనంత నొక్కనాడేకాంతం
బున॥క॥ వినుప్రాలేయాచలవర । తనయారఘునాథ సంతతధ్యానపరుణ్
గ్గసితత్సమాధివిరమం । బునలక్ష్మణుడిట్లుపలికెపోల్పగుభక్తిన్॥ సీ॥ జగ
ధీశ శ్రీరామచంద్రమీకృపచేత మునువింటినైననెంమనమునందు । దలగద
నాద్యవిద్యాసంశయముగానవిన్రీయుమార్గంబువేడ్కగలదు । వ్యాసనా
రదపంకజాసనాదులుద్విజక్షేత్రాధికులకును నాశ్రమములకును । స్త్రీసూ
ద్రులకునును శ్రేయస్కరంబునుముక్తిసాధనమునిందుగనునిదియు । యనుచు
బల్కుదురి పుడునీవనుజుడనుచు । కరుణదళుకొత్త లోకోపకారమయిన
సేవకారాధరక్రమంబెవిధమున । యోగులొనరింతురగిబల్కుబాగుమీర॥

—*శ్రీరాముడులక్ష్మణునకు అర్చకవిధానంబుదెల్పుట*—

క॥ అనిపల్కరామవిభుడి । ట్లనియెసుమిత్రాత్మజపూజయమితమునాదా
ఘనపూజాపరిచిత । వినుసంక్షేపముననీకు వినుపింతుదగన్॥ ఎట్లులనిన॥
సీ॥ ఒనరంగతనదుగృహ్యోక్తప్రకారంబున నుద్విజత్వముతానుగనగవల
యు। మద్భక్తిసహితుడైమహితబ్రహ్మిష్ఠుజేరి మంత్రంబభ్యసించవలయు ।
వివిక్తముగ నంమిహృదమందునపిభావమునందు ప్రతిమాదివిసరమందు ।
చెలువసాలగ్రామశిలల యందులనైన పాయకననుపూజసేయవలయు ।
నెట్టులనదేహశుద్ధికైయులమదేవ । తంత్రములనుక్తములగు మంత్రముల
స్నాన । మొనరమృల్లేపనవిధానముగనొనర్చి । వలయుసంధ్యాదికంబులు
లిపియంత ॥ మొదలస్వకర్మశుద్ధికొరకుసంకల్పంబుగావించి॥

ఉ ॥ ఏవనుబుద్ధితోగురువునెంతయుబూపయొనర్చియాపలం| బైననుస్నాన
ముఁబ్రతిమలైననుమార్జనమున్నొనర్చిన| జ్ఞానిశ్రీయెబుధో త్తముడమాయికి
వృత్తిప్రసిద్ధగంధమా| ల్యానువిధానయుక్తముగనర్చనసేయఁదగుఁగుణాక
రా॥ వ॥ అంతప్రతిమాదులయందునలంకారంబును వీఁహోమ్రతునందుహో
విస్సునహోమంబును దివాకరునందు స్థండిలప్రదేశంబునం బూజయొనరిం
పవయు॥గీ॥ సలిలమైననాకుసద్భక్తితోసగంగ| మెచ్చువచ్చునింకనిచ్చితో డ|
సకలభక్ష్యభోజ్య చయదూపదీపు | ష్పాదులొసగ ప్రేమబలుకదరమె॥
క ॥ మరియనసనంతునికెదుటను | గురిదర్భాద్యాసనములగూర్చుండిలస|
ద్వరమానసమునబహిరం| తరమాతృకలాత్మదలచితన్యాసంబుఁ॥ ఒనరిం
చినంత ॥ సీ ॥ మదికేశవాదినామములమదూర్పిపంజరమంత్రములవ్యాసచ
యమొనర్చి| ప్రతిమాదులననట్లప్రతిదినంబుననమర్చికలశంబువామభాగము
నపుష్పసమిత్తిదక్షిణముననమరనాచమనార్ఘ్యపాద్యాదులకు నాలుగుపాత్ర
లచట | నునిచివృత్కమలంబుననుభానునిభమాదుజీవాఖ్యతోడరంజిలుమా
దియ్య | చిత్స్వరూపంబుదలచితచ్చిత్స్వరూప| మయము దేహంబటంచుదే
న్మహితకళయు| బ్రతిమయందుననిలుకడపరచిబుధుడు| బూజయొనరింపదగు
జగత్పూజ్యనన్ను॥ వ॥ అనియిట్టులనినపాద్యార్ఘ్యాచమనీయ్యాదులనుస్నా
నవస్త్రవిభూషణాదులును లేకున్నతనకుగలుగుకొలందిమాయలేకనన్నర్చింప
వలయువిభవాపేక్షుండైనకర్పూర కుంకుమాగరుచందనంబులను గంధోపే
తంబులగుకుసుమంబులను మంత్రోదితంబుగ నర్చింపుచుయగ స్తోత్రకృపఁకో
రంబునదశావరణపూజలును నీరాజనధూపదీపంబులును బహువిస్తరంబుల
గునైవేద్యంబులునునొసంగిసంతుష్టిసేయవలయునిట్లు॥
గీ॥ మించునాసక్తితోడబూజించెనేని| యఖిలలోకంబులకుదొరగనైననేను
భక్తపరతంత్రుడనుగానపరిగనరిగి| యంతకన్నను శ్రద్ధచేనారగింతు॥ అంత
మంత్రకోవిదుండగువాడు ॥ క ॥ అమలుడగన్యాదుబలిక్రన | క్రమమున
హోమంబుభక్తిగావింపదగుఁ | విమలాత్ముడగుచుకుండము|నమదీయాం
ఘ్రిద్వయమునుపంమినభక్తిఁ॥అప్పుడు॥గీ॥ దవిలిపుంసోక్తమూలమంత్రము
లనైన| నమనునొపాసనాగ్నియందయినచరుహో| విస్సులనునైన హోమమం
బువేదవేద్య|వనుభజింపుచునొనరింపజనుబుధునకు॥ వ॥ అంతస్వస్థచిత్తుం
డయితప్తజాంబూనదప్రభంబునుకిరీటకుండలగ్రైవేయ కౌస్తుభాదిదివ్యాభ
రణభూతంబును ననలమవ్యస్థంబుననగు మదూర్పింబెల్లెడల మకాహో

లంబునబుధుండగువాఁడుధ్యానింపవలయునంతమత్పావనపదవగణంబులకుబ
లులొసంగి శేషంబగు హోమంబునుగావించిపావకునందను నన్నుసంస్మరి
యింపుచుజపంబొనరించిముఖవాసనంబ నుంజేసి॥సీ॥ దనరుకర్పూరముక్తా
చూర్ణకలితమౌతాంబూలమటునివేదనమొనర్చి। మత్సమీపమునసన్మంగళస్తు
తిపాటవివిధ వాద్యంబులువెలయసలిపి। నిజహృదంతరంబ సన్నిర్మలాబ్జము
ననఁదలిచిభూస్థలిని వందనమొనర్చి । యేనొసంగెడుభంగి మానసంబున
నిష్పితత్ప్రసాదముభక్తితలధరించి । వినయసంయోక్తుడగుచ మద్విమలచ
రణ। పంకజంబులుశిరముపైపరగనిల్పి। ఘోరసంసార జలనిధిగూలునన్ను।గ
నికటాక్షింపుమనివేడుకొనగవలయు॥ వ॥ ఇట్లుబలుకుచుబుద్ధిమంతుండైపూ
ర్వప్రకారంబునప్రత్యగ్జ్యోతిస్సుయందు మత్కళాంశంబునిలుపవలయు॥క॥ఈ
తీరున నేపుణ్యుడు । చేతోమోదమునబూజసేయనతడుప్ర। ఖ్యాతియుస్వ
మంత్రసిద్ధియు। భాతిగనునిజముమత్కృపాతిశయమునన్॥ ఇట్లు॥ గీ॥ నా
దుభక్తిగలిగిననుపూజసేయుచు। ప్రొద్దుగడుపునట్టిపుణ్యతముడు । సంశ
యంబెలేదుసారూప్యపదమొందు । నమ్మురఘుకులేశనెమ్మనమున॥గీ॥పరమ
పావనంబుదురితహారంబుర । హస్యమేనుబల్కునదియుదీని। మానసించివి
నినమరిశీలించిననునిత్య। పూజసేయుఫలముబొందునతఁడు॥వ॥అనియివ్విధంబు
నపరమాత్మయగురామచంద్రుండుస్వభక్తుండగులక్ష్మణునిచేతయాచితుండై
ధ్యానుత్తమంబగు క్రియాయోగంబుపదేశంబొసంగి మరలిమాయ నవలంబిం
చిప్రాకృతుని చందంబున జనకరాజనందనందలంచుచునాహారనిద్రలనొల్లక
దుఃఖితుండైయుండెనంతకిష్కింధానగరంబున॥ మ॥ హనుమంతుండతిశబ్ద
శాస్త్రప్రవచనవ్యాపారదక్షుండుదు। జనపాదోంభవగంధసిందురముకంజా
తాప్తమూర్త్యంస్యువ్వా। ద్వనకల్యాణుని జేరి నేడిటుని జేచ్చంజెన్నుమత్తుండ
వై। మనమందింతయురాముదల్పవిధిధమణంబేయశంబబ్బునే॥ వ॥ నీకుహి
తంబుబల్కెదకృతఘ్నుండవగుసీచేత రామోపకారంబువిస్మృతంబయ్యెనె
ట్లనిన॥ఉ॥వాలిజగత్ప్రసిద్ధుడటువంటిబలాధికునొక్కయమ్మునం। గూలిచిని
కురాజ్యమొసగూర్చెనునీవుసుఖంబుగొంటవ। మ్మేలొకయింతదల్పవిది మే
లగునేసమయంబుదప్పితి । పాలికివచ్చినంజులకపాటొనరించెదవేరఘూత్త
మున్॥ఇదియుకాదు॥గీ॥ అంమహాత్మునిదయచేతనందరాని। తారలభియించె
నీకుసీతావిభుండు। నీవెపుడువచ్చెదవోయనిత్రోవజూచు । వాడెయివ్వా
నలందుపర్వతమునందు॥ క॥ మునిసీతవెదుకబిలిపెద।ననియువ్విభునెడఁగబో

యగచరభావం।బున సతులగూడియుండిన। నినుఁద్రుంపఁడె వాలి నేయు నిశితా
స్త్రమునన్॥ అమ్మహాత్ముండు కార్యగౌరవంబునఁ నున్నవాఁడు॥ ఉ॥ కావున నీవు
మేలొందవగా నెరిగించెదనన్న భీతి ను। గ్రీవుడు బల్కె నీవనిన రీతి ప్రసిద్ధము భా
స్కరోదయా। స్తావనిభృత్సు సేతుతుహినాచల మధ్యధరాశ్రయప్లవం। గా
వలితోడి తెంతిబలాఢ్యులబన్పుము వేదమారుతీ॥ వ॥ పదివేలప్లవంగపుంగవు
లబయానంబు సేయువారును ॥ క ॥ జనిసత్వద్వీపగతులన్। వనచరులను దో
డి తేరవలయును పక్షం।బున దారును రాదగునింం। చినఘనదండనలొనర్చి చెం
దునుత చువుల్॥ క ॥ అని యిచ్విధమున శాసన। మొనరించి నిజాలయమునకొని
చనెనయ్యా। జ్ఞనుమంత్రివరుఁడు మారుతి। వినతాసుతపవనతుల్యవేగులకపు
లన్ ॥ చ॥ అగణితసత్వులన్ వరకులాచలతుల్యమహోగ్రకాయులన్। సు
గుణగరిష్టులం దనుజశోభనతాడనకృత్య ?తాపులన్। మిగులగదానమునాన
ములమిత్రతసొంపుదలిర్పఁబంపెను। వ్యగుపవనాచలాళిగలయట్టిహరీంద్రుల
తోడితేరగన్॥ వ॥ అనుచు నిజభామినింగనుంగొని మహాదేవుండవ్వాలివృత్తాం
తంబిట్లని యెనచ్చట, రామచంద్రుండును స్ఫటికశిలాతలంబునం గూచుండిని
శాముఖసమయంబున సీతావిరహజంబగు దుఃఖంబు సహింపజాలక సౌమి
త్రింగనుంగొని॥

—✻శ్రీరాముడు సీతం దలంచి దుఃఖించుట.✻—

చ॥ కనుగొనులక్ష్మణా జనకకన్యకజాడయొకింతయైనను। గనఁబడ దేమొ
సేతుజనకంటకునెత్తుకపోవనీల్గెనో। వనటబడుంచుచుండెనో కొనారిరుపక
ననసౌఖ్యమెవ్వఁడై। వనుబలుకంగుతూహలమునస్సుఖియించెద గాదయియ్యె
డన్॥ అంతలోన నేక్రోధంబున ॥ క॥ వినుము ప్రతిజ్ఞయొనర్చెద। తనయాస్తక
శస్త్రసంయుతంబుగగూల్తున్। వనజాక్షిగొనుచు నేగిన। దనుజుని కంబటం
చుతనమదిలోనన్॥ ఘూర్ణిమనంచంచలంచి॥ గీ॥ ఓజనకుముద్దుకూతుర రాజవద
న। నిన్నుఁ విడిచి సుఖమునఁగుందుచున్ననన్ను। గనుఁగొనక రాక్షసాలయమున
వసించి। తెక్కుప్రాణంబులను చిక్కఁబట్టితివ ॥ సీ ॥ చంద్రుండు నాపాలచం
డాంశుఁడైతోచు పూర్ణన్ చంద్రాస్యచిహ్నంము లేమి। రోహిణీనాథుఁడై దే
హినంటించి సీతకిరణాలిసన్నంటి గరిమగనిపె। గవిపుత్రుఁడెంత నిర్దయుఁడు కీరం
టనైన జాడడిక యేమియునితలంచె। నాబోలునిష్కంటకంమ్మగరాజ్యము
నొంది స్వేచ్ఛభోటులతోడ తుచ్ఛభోగ। కలితుడయ్యెను మాధుండు కాము

కుండు। సానలోలుడు తనబలిమి పగిదిగనడు। పారిభంగిని గాగలవాడు నేడు। జూడుమనలక్ష్మణుం డన్నతోడ ననియె ॥ చ ॥ రఘువర యోసమేటికి తెఱంబుగ నుంచెద నేడు నీదుస। న్ముఖమున నుంచు నాయుధసమూహము బూని జనశ్రేష్ఠపా మన॥ ప్రకటిత మూర్తి గా నరిఘువాలుడు తమ్ముని బుజ్జగించిను। ల్గఘుపతి మాస్యడీవికను తాల్మి సహింపు మెఱుంగ బల్కెడన్॥ ననుమరచియుండె మవాడు గాడయినను॥ ఉ॥ నీవిపుడేగి యేనసిని ష్టురవాక్యము లెల్ల బల్కితే। ద్భావమెరింగి రంముమనపైనను యోచిత కార్యపద్ధతిం। బోవగ వచ్చునన్న హరిపుంగవు పైహరిపుంగవాక్కృతిన్। ధీవనరాశిలక్ష్మణుడ ధీజ్యశరాసనఖడ్గపాణియై॥ క॥ జనకిష్కింధానగరం। బున కఖిలవనౌకసులను బారిపుచ్చెడినో। యను క్రియనంతర ఘూర్ద్వహు। డవవర శ్రీసహోదరుడయ్యనునిచటన్॥ క॥ ధేయు డుజిత రాగాద్యుడు। మాయాకార్యాతివర్తి మానసబుద్ధ్యా। ద్యాయతగు నసాక్షిజితా। పాయుడు దాన య్యదుఃఖపడుచుండె సఖీ॥ వ॥ సర్వజ్ఞుండును విజ్ఞానాత్ముయునగు నతండిట్లగుటకు గారణంబేమనియెద వేనికమలసంభవుం డు ప్రార్థించుటయు దశరథుండు మించు తపంబు సేయుటయు వీరల మనోభీష్టంబులొసంగ భక్తపోషణ పరాయణుండు గావున నారాయణుండు మాయా మానషరూపధరుండయ్యె నిదియకాదు జ్ఞానాజ్ఞాన సంయుతులై జనులందరు మాయవలనం జిక్కువడుటగనుంగొని వీరలకు మోక్షంబెట్లు సిద్ధించునిం దికే స్వమానుష ధర్మంబు బూని రామచంద్రుండనై వ్యవహారార్థ సిద్ధికొరకు తత్కాలంబుల కామక్రోధ మోహంబులుగైకొనుచు ప్రజలమోహకులం గాంచి సర్వలోకమలాపహంబును రామాయణాభిధానంబునునగు నొక్క కథ రచియించెద తచ్ఛ్రవణకుతూహలులగు వారల భవబంధముక్తులం జేసెదననుచు నుద్భవించిన నాకొద్విష్ణుండు గావున విజ్ఞానమూర్తియు సాక్షియు సుఖాత్మకుండునునగు రామచంద్రుడు కామాదులగలసియుండియు నాకాశంబు భంగిన లేపకుండై యుండునని వేన్రను॥ క॥ కొంద ఱెఱుంగగదలతురు। కొందరు సనకాదిమునులుగొని యాడుదు రెం। డెందు నిర్మలమతులై। గందురు తద్భక్తవరులు కరినిభగమనా॥ అమ్మహాత్ముండు॥ గీ॥ తనకుపుట్టువ లేకయుండినను మంచి। భక్తచింతానుసారియై బరగుకతని। జననమందెను దశరథుసదనమందు। రామచంద్రుండవంగ నారాయణుండు॥

—※లక్ష్మణుడు కిష్కింధ కేగుట-※—

వ॥ అంతలక్ష్మణుండు కిష్కింధానగరంబు జేరి తద్గృహద్వారంబున॥ సీ॥

మధ్యందినార్కసమప్రభాకలితమై నిజమూర్తి జెలువొంద నిలిచియేచటి।
బాణాసనంబు చేబూని నాదమొనర్ప వనచరుల్ మనుజమాత్రునిగఁదలచి। త
రుశిలాపాణులై బరతేరవారల సమయఁజేయఁదలంచు సమయమునను। సంగ
డు డెరిగియయ్యగచరాళినదల్చి సౌమిత్రిపాదాంబుజములకవుడు। వందన
మొనర్చు ప్రీతి జెల్వొందచూచి। వత్స సుగ్రీవుతోడ మద్వచనముగను। బలుకు
రఘువీరునాజ్ఞ చేబయలనొంటి। నీలచేలక్ష్మణుండని వేగ డెలియునట్లు॥ మ॥ అ
నినంశీఘ్రమె వాలివందనుడు డాయంబోయి సుగ్రీవుకిన్। గనిరుద్రోపముడయి
న రామవిభునాజ్ఞన్వచ్చి ద్వారంబుపై। టనుతతోఁ సోదరు డున్నవాడు బలు
మంటలక్కున్నలక్ గ్రక్కుచున్। న్నను నీతోనిటు బల్కుమంచనియె నన్నన్
భూరిసంత్రస్తుఁడై ॥ వ ॥ వానరేశ్వరుండు సుగ్రీవుండు॥ గీ ॥ మంత్రుల
కు మేటియగు హనుమంతుఁజేరి। నీవు వంగమదు మనుజని యేవిధమున। నయిన
నవ్వీరవరుసమాధానపరచి। తోడి తెండిటకని తారతోడ ననియె॥ క ॥లలనా నీ
వు మృదూక్తులు। బలికి తెదాగ్రహము చల్లపరచి గృహములో। పలనిలిపి యం
తనను క। న్నాలజూప్రము వచ్చునా మనుప్రతిభునకున్॥ వ॥ అనిన తారయు
లక్ష్మణునకుం గనుపింప మధ్యకక్ష్యం నన నిలిచెనంత హనుమంతుండును సంగ
డుంగొని లక్ష్మణాంతికంబునకరిగి స్వాగతంబు బలుకుచు సాగి వందనంబు లాచ
రించి ॥ సీ ॥ శంకింపనికనేల జనుదెంము మీ గృహంబునకు మహావీర పుణ్యవం
త। జనుదెంచి మము బ్రీతిగను గొని బనిచిన నీయాజ్ఞ దలనూది సేయువార॥ మ
నిభక్తి దైవుహాస్తంబు వట్టి గృహాంతరంబునకుం వాతాత్మజుండు। గొనిపోవ
సౌమిత్రియును తత్పురంబున వలుకప్లవంగయూథాధిపతుల। సౌధములు గాం
చుచు నుజనిచ౦మహేంద్ర। మందిర సమంబు సుగ్రీవు మందిరంబు। గాంచి లోనికి
జనమధ్యకక్ష్యమునను। తారకాధిపముఖి తార జేరవచ్చి॥ వ॥ సర్వాభరణ
సంపన్నయు మదరక్తాంతలోచనయును గు తార రామానుజునకు నమస్కరిం
చి చిరునగవుదలిర్ప నిట్లనియె ॥ గీ ॥ భక్తవత్సలుడవు సాధుభావయుతుడ। వి
వు లక్ష్మణా రంము సుగ్రీవునందె। కరుణతోడ నెరుంగమిగాచినీకు। జయము
సమకూర్పి తనిని ష్ప్రయు నొనర్చు ॥ చ ॥ ఇడుముల చేత నీతనికనేక దినంబు
లుచెల్లె మీరుగ। న్పదునటను నేటికి సుఖము చాల్పడెగావున లేక లేక జే। ద్వడు
టను వీడ జాలక కృపాకరు స్వోపకృతుక్ త్వదగ్రజుక్। గడు భయభక్తిగొల్వ
కనగ ద్దబడెక్ తమసేయగాదగున్॥ వ॥ అయినను మీకార్యంబున జాగరూ
కుండై యున్నవాడు నిఖిలదిగ్భాగంబులం గల శాఖామృగసత్తములం ద్రోడితే

రదశ సహస్రసంఖ్యల నిజభృత్యులం బంచిన వాఁడు ఘూర్ణిల్లు మహాశైలస న్నిభులును పక్షివపగతులును నగువానరులు జనుదేరంగలవారలును సుగ్రీవుం డును వనచరయూథాధిప సహితుండై జనుదెంచి రామవిరోధి యగుట కానను మూలఘాతంబు సేయంగలండు గావున సౌమిత్రి కోపంబు సేయకలోని కిం జని పుత్రదారసుహృత్పరివేష్టితుండగు సుగ్రీవుం గాంచి యభయంబొసంగి రామదర్శనంబునకుం గొనిపొమ్మని లక్ష్మణుండు తారపిన యా వాక్యంబులవ లనకృశక్రోధుండై వానరప్రభుండగు సుగ్రీవుండున్న యంతఃపురంబునకుం జనిన చ్చట ॥ సీ ॥ లగహంసతూలికాతల్పంబునను రుమనాలింగనము నర్చి యరక్కసుతుడు । జనుదెంచు రామానుజుని గాంచి భయమంది ధరణిపయిబడ సుమిత్రాతనూజు । డతికోపమున నోము దాంధ రామ మహీశు మరచితే వాలిదోర్మదమణంగి । జనిన మార్గము జెంద మనసయ్యె నే వాలి నేయు క్రూ రన్యాళసాయకంబు । మొక్కబోవదు చిను నేడు నుక్కడంప । దుముకునన గంధవహుని మద్దుకొడుకునపుడు । లక్ష్మణుని గాంచి తగువచ్యోలఘుతరంబు । సే యతన్మానసము చింత సేయుకిపుడు ॥ వ ॥ మదవిహ్వలితేక్షణుండై నాటయే ల రామార్థంబ ప్రమత్తుండై యున్నవాడు వినుము ॥ క ॥ నీకన్న మిగుల భక్తు డు । కాకుత్థకులాదిపునకు గనుగొనుమి దెభ । ల్లూకవనాటులు । నీకై జనుదెంచు వారుని మహాలచరితా ॥ క ॥ వెనకింపగల దుభూనుల । సదయుండగు రాము కార్యసంసిద్ధిముదం । బాదవనొనర్పగగలడన । మదిలజ్జితుడయ్యె ర ఘుకుమారుండంతన్ ॥ గీ ॥ అర్ఘ్యపాద్యాది విధుల నెయ్యముజబూజ । సేసి వెసగొగలించి దినేశసుతుడు । లక్ష్మణార్యా రఘూత్తముని వీక్షణమున । బ్రదికి తిని రామదాసుండ నతతమేను ॥ చ ॥ మరియు నుమత్సహాయమనుమాట యొ కింతయె కానస్వప్రభా । గరిమజయింక జాలు త్రిజగంబులు తోనసృజించు రామభూ । వరుదుక్షణంబులో ససినవాసరసత్తమనీదుమానసం । బెరుగక బల్కితింకక్షమియింపుము నాయడకూర్మితోడుతన్ ॥ అని లక్ష్మణుఁడు వెండి యు ॥ చ ॥ తడువిక సేయబోల నుపటంగ తనూభవ రామచంద్రుడు । య్యేడ నొకరుండు భూతనయసెంత యుదల్పుచు దుఃఖమందుచుం । డెడుయిటవా కు పాదములు నిల్పవటన్నది నేకపుత్రుడై । కుక్కుడురథమంచు నన్మణులుగూ ర్చిన యొక్కరుధోత్తమంబునన్ ॥

—* శ్రీరాముల కడకు సుగ్రీవుడు లక్ష్మణసహితుండై వచ్చుట. *—

వ ॥ లక్ష్మణుండు నెక్కించి తానును నందు గూర్చుండి ముందు భేరిమృదంగశంఖ

క్కకంధరంబు గాంచి యిందు జలంబులు గల్గు నిశ్చయంబని ముందు మారుతా
త్మజుండతి సాహసంబునం జొచ్చె నప్పిఱుంద నఖిల వానరులు నొండొరుల
బాహుదండంబులూతగాఁ గొని గాఢాంధకారంబగు నమ్మహాగహ్వరంబునన
తిదూరంబరిగి॥ క॥ కనుఁగొనిరి విమలజలఘన। వనరుహకలితంబు పక్వఫల
భూతయుతం। బును బరమపక్వాన్నయుతం। బనిమిషవనభము వనమునఁ గపివీ
రుల్॥ వ॥ గాంచి మనుష్యవర్జితంబునకు వెరగంది కొంతదూరంబు చనినయచ్చ
ట॥ సీ॥ తనప్రభారాశిచే వనమెల్ల వెలుఁగంగ కనకపీఠమున నిల్చిన మహాత్మ। సత
తధ్యానసహిత చీనాంబరు గని భయభక్తి వందనమొనర్చి। నమ్మహాభాగయ
ప్లవగేంద్రులఁ జూచి యెవరు మీరిందుల కేల వచ్చి। చరియించెదరు బల్కు
డెహ గంగన జగత్ప్రాణనందనుఁ డిట్లు పల్కె నప్పుడు। దేవి సాకేతపుర మేలు ధీ
యుతుండు। దశరథేశ్వరు డమ్మహీధవునకగ్ర। తనయుఁడగు రామచంద్రుం
డు తండ్రి పనుప। వనమునకు వచ్చి దైత్యుచే వనితఁ జచట॥ క॥ గోలుపడి భానుజు
నికను। కూలంబుగ వాలిజం పెను వలయుమునవు। మ్మాలలన వెదుకఁ బనుపగ
పోలగ జను డెంచి యగ్గిబారలి పిపాస౯॥ క॥ నీమందిరమునకిప్పుడు। వే మరు
డెంచితిమి యెవ్వరీవిటు దెలియం। గా మాకుఁ బల్కుమననవు। డామహితచరి
త్రయిట్టులనె దరుణీ॥ ఉ॥ వానరులార మీమనసు వచ్చినయట్టి ఫలాధికంబు
ల౯। మానియదేచ్ఛరం డెరుఁగ నొప్పుగఁ జెప్పెదన్న వారలుం బూని ఫలంబు
లున్మధుపపట్టునిండఁగ గ్రోలి తృప్తులై। మానినిఁ జేరి నిల్చిన సమారుతికిట్లనె
నత్తపస్వియు౯॥ వ॥ ఇట్లు బద్ధాంజలిపుటులగు వానరులయందు హనుమంతుం
గాంచి యద్దివ్యదర్శన యిట్లనియె॥ క॥ విను విశ్వకర్మనందన। యన హేమ
వెలుంగునదియు నభవునిన్నృత్యం। బున సంతసబొనర్పఁగ। ఘనముగ నీ పట్ట
ణంబు గరుణించె గృప౯॥ అదియును॥ క॥ అయుతాయుతవర్షంబులు। నయ
మొప్పగ నిచ్చి యేనానంబున సంఖ్యం। బు నొనర్పఁగ బ్రహ్మపురమున। కుయథే
ఛ్ఛం జనుచు నాడు కోరికలొసగ౯॥ వ॥ దలంచి విష్ణుతత్పరనై మోక్షంబు
గాంక్షించు నన్నుం గనుంగొని నీవును తపంబు సేయుచు సర్వప్రాణివర్జి
తంబగు నిమ్మహాభవనంబున వసియింపుము త్రేతాయుగంబున దశరథ రాజనం
దనుండై నారాయణుండు శ్రీరామాభిధానంబున జనియించి భూభారహర
ణార్థంబు వనంబున సంచరింపుచు తత్సతీమణిని రావణుఁడు గొనిపోయిన తద
న్వేషణార్థంబు వీరవానర సందోహంబులం బనుప వారును నీగుహాప్రాం
తంబునకు రాగలరు వారిం బూజించి చనిన పిమ్మట రామచంద్రుని భజియింపు

చూసనాతనంబును యోగిగమ్యంబునునగు విష్ణుపదంబు నొందెదవని బ్రహ్మ లోకంబునకుంజనియె పవనసంభవ నామద్య్వాత్రాంగుడిదియు యింకరామచం ద్రుంగనుంగొననేగెదమీరును। గీ॥ కనులుమూసుకొనుడు కడువేగనట। నే యతోంటిభంగివాయుజాది। వృక్షచరులనెల్లవెసవనంబునడించి। చనియె రామచంద్రుసముఖమునకు॥

—*స్వయంప్రభ శ్రీరాముని సన్నిధానమునకేగుట-*—

చనియచ్చట॥ సీ॥ నీలజీమూతసన్నిభవర్ణు సంపూర్ణ చంద్రాస్యుఁగలితపీతాంబరవక్షు। నాజానుబాహు కర్ణాంతలోచను జటాకోటీరశోభాఢ్యు కువలయేశు। సర్వలక్షణయుక్తుసర్వభూతస్థితునజు శాంతు సర్వజ్ఞు ప్రమేయు। సశరాసుజీరకృష్ణాజినాంబరునిష్క్రవేదాంతగోచరువిభుధవంద్యు। సానుజునకీశవర్యాశ్రితుఁగువిశుద్ధ। కలితమాయాస్వరూపురంగత్పవిత్రాపు। నాదినారాయణుబరేశు శేషమోద।రహితుసీతాభిరాము శ్రీరామునఁగనియె॥ వ॥ ఇట్లుదారంబునం గాంచి యతిరభసంబునంజనుదెంచి ప్రదక్షిణంబుజేసినమస్కరించియిట్లనియె॥ మ॥ నందనభక్తిప్రమొకట్టనసనాఫలప్రోశైడు దేవరాయని। కట్టెమ్ముమహాగ్రమాతపము కల్పసహస్రిము లోకకశైలవం। దింముగ దేహమెల్లకృశియింపనోన్వసుఖింపనాదుహృ। ద్యంబుగుతావకాంఘ్రివికహైల్లను నేటిటగంటియఘువా॥ ఉ॥ నాడుతపంబుబం ధేశరణంబుజోరకబహిరంతరంబులక। నాదిసమస్తభూతములనుండియు జూడగబోలుదీవుదా। మోదరమాయ కావలయనుందువుయిట్టిమహానుభావుని। క్షేదుబరేశునే క్రియమనుకీర్తనసేయనేతుక రాఘవా॥ వ॥ దేవానీవువేషధారిచందంబున యోగమాయా యవనికాచ్ఛన్నుండవై యజ్ఞానదుష్టులకు నెరుంగబడవుమరియుభక్తియోగంబుపరమ భాగవతోత్తములకు నెరింగింప నుదయించిననిన్ను తామసీనయినయే నెవ్విధంబున నెరుంగనోప్రదు లోకంబులవాకానోకరు నీదు తత్వంబెంచుకంత యెరుంగుదురు నీదురూపంబునాదుహృదయకమలంబున నెల్ల కాలంబునిశ్చలంబుగ వెలుంగుంగావుతనీదుచరణకమలదర్శనంబు మోక్షసాధనంబును లేకునికిసకలపాపంబులకుమూలంబునునగు గావునమానవుండుధన పుత్రకళత్రాది విభూతిపరిదప్తుండై యకించనధనుండవగునిన్ను నెరుంగనోపడు; రఘునందనా నివృత్తగుణరూపా నిష్కించనధనస్వాత్మాభిరామా నగుణగుణాత్మకానీకునందనంబగుగావునతనన్ను కాలరూపుండవగు యీశ్వర

నుండవనియాదిమధ్యాంతరహితుండ వనిసర్వసముండ వనంతుండవని పురుషో
త్తముండవని పరుండవని నాదుచిత్తంబున నెఱింగెద నెవ్వరిచేత నైననునంలో
కవిడంబనంబగునీదుచేష్టితంబెఱుంగంబడదు వారలు నీదుమాయాపిహితాత్ము
లై తాదృశాద్భుతకర్మంబుండదగు నిన్నెఱుంగంజాలరు మఱియుకొందరజుం
డవని నరుండవని యీశుండవని లోకవిడంబనార్థంబు దేవతిర్యఙ్మ
నుష్యాదిజన్మకర్మంబులతత్కృతగుణకథా శ్రవణంబులజనులుభవసాగరం
బుతరయింపసదోత్కజుండ ఇవ్విధంబున జనియించితివనుచు బల్కుదురుమఱి
యును॥ సీ॥ కొందరుదశరథుకువలయేశుతపంబుపంట వైకలిగినప్రభుడవంచు।
మఱికొందఱంతొప్రేమనునిన్నుకౌసల్యకొనియాడబుట్టినఘనుడవనుచు। నిం
కకొందరుయీమునిచరాళినడంపవిధివేడవరుడ వైవెలసితనుచు। బలుకుచుం
దురునీదుభవ్యచారిత్రముల్ వినినఠించిజనులుభలము। వారబ్ధిదాటుదురీశ
గుణాశ్రయుండ। వనఘుడవ్యవతిరిక్తుండవైననిన్ను। నీదుమాయాగుణావృ
తున్నైనన్ను। యేనుదెలియంగగలనెనన్నొనివినుత॥ స్తోత్రంబుసేయనివిష
యుండవునుమఱియును॥ చ॥ జనవరనిర్భజింతుశరజాలశరాసనహస్తుసాను
జున్। మునినుతుతీర్థపాదుననమోదము నొందివరంబువేడుమీ। వసినర
ఘూత్తమాయచటికయినను నేగిచనిల్చియుండినన్। ఘుపమగునీదుభక్తిమదిగ
ల్గగజేయుమునిశ్చలంబుగన్॥ గీ॥ మఱియునీదునామమంత్రాక్షరంబులు। బలు
కునట్లుజింపుపరమభాగ। వతులతోడమైత్రిసతతంబుగలుగంగ। కరుణనో
సగువిమలకమలనయన॥ వెండియు॥ చ॥ అమరనభక్తిగొల్చెదఘనాభములక్ష్మ
ణభూసుతాసమే। తముశరకార్ముకాంకముపతంగనిభోజ్జ్వలరత్నకుండల
ప్రముఖవిభూషణాఢ్యముకృపాకరముఖ్యఘు నాథరూపమున్। శమనసమ
ప్రతాపమునుసన్మునివంద్యకథాకలాపమున్॥ వ॥ ఇంకితరంబుభజియింపనో
ల్లననియంగరుణించిమహాయోగియుస్వభక్తుండునగు స్వచ్ఛంప్రభుంగనుంగొని
రామచంద్రుండట్లనియె॥ క॥ వనితావినుబదరీవన। మునకేగిమదీయనామము
ననతిభక్తిం। దనరజపింపుముపరమా। త్మనునను జెందెదవుశుభమతంబిదినీ
కున్॥ ఈభవవగికాయంబువీడెదవునిశ్చయంబు॥ చ॥ అనియిటులానతిచ్చినస్వ
దాంప్రభసంతసమందిరాఘవుం। గనుగొనిమ్రొక్కియాబదరికావనభూ
మికివేగిరాముచం। ద్రునిపదపద్మముల్భవముదూలదలంపుచుస్వ్యక్తదేహుడై।
గనియెపరంపదంబుసనకాదినుతంబుహిమాద్రినందనా॥ వ॥ ఇట్లుమ్మృతసారభూతం
బ్యాంబులగురామవాక్యంబులతమపండుజుష్టంబగు బదరీవనంబునస్వయంప్రకా

భయముక్తినొందెను దుగౌరీకాంతంగనుంగొని యవ్వాలితెఱంగు భుజంగహారుం డిట్లని యొసంతనిచ్చుట సఖిలవానరులును జనకనందనంగనుంగొని మిక్కిలి చింతింపుచున్నసమయంబు నందంగదుండిట్లనియె॥ చ॥ వనమిటువ్యర్థమైటు భ్రమింబుగనిగ్గుహాయందుకాలముల్ । జోలిపిలిమింగ భూతలముచూపోక యింతయుగానమైతిమి । ట్లిటుజనిగాన గిరివాకింతయు నెగడుజంపుచుందు నట్। మునిబరిమాచటశాత్రుతనూజుడవంచు విరోధబుద్ధియై॥ ఉ॥ ఎక్కడి ప్రేమభానుజునికింతయు రామకటాక్షవీక్షణ । న్నిక్కము నిల్చెయుంటి నతని చుమమాత్రసమానతారపెం । వృక్షిరమించునావధియుంపకయుండునె నిన్నుగాననే । నిక్కడప్రాణముల్ విడుతు నేగతిమృత్యువశనైనజెందెదన్॥ క॥ అనిరోదనమొనరింపగ । గనివనచరులిట్లు మేముగలుగగదుఃఖంబున నొందదగునెతండ్రీ । వినుహాకసాధనము శుభము వెచయును నీకున్॥ అది యెట్లంటి నిన॥ క॥ మనమందరు మిద్యాచలంబున జొత్తము రాముడెపుడు బోలడెగినన్। దునుమంగనోపడనియ ద్వనచరులిటు బల్కజాంబవంతుం డప్పుడున్॥

—*జాంబవంతుండంగదాది వానరులశోకము నివారించుట.*—

చ॥ కనుగొనిదుర్విగారములకాగలదేమిటు వాలిపుత్రకున్ । ఘనముగ జూచులక్ష్మణునికంటెను రాముడునంము తారకుం । దనయుడవాటసౌరుడను తండ్రిగతంగరుణించు నేడుని । ట్లనుట యెగానిసిల్వగలవయ్యస్లవంగులునచ్చటందరున్॥ అదియునుంగాక॥ చ॥ కనుగొనిజాలదందు రెరుగన్ రఘువాయకుం ఘోరసాయకం । బునకెదురేదలంపగనుభూధరము తృణతుల్యవానరుల్। వినుముకుమారమర్కటులవెల్లులభంగిని బోకయేసుబ। లిక నగతినంము గోష్యమును కేశవజన్మకథాకలాపమున్॥ క॥ నారాయణుడవ్యయుడమ। రాపులనిటింపరాఘవాఖ్యతనుజా । కారమున బుట్టెభువనా । ధారుండగుఘని విభుంజుతదనుజాడయ్యెన్॥ బ్రహ్మప్రార్థిత తజన్ముడు వెండియు॥ గీ॥ మోహకారిణిమాయయై దేహియయ్యె। నతనిపాషన్ దవగణంబులరయమునము। విష్ణువైకుంఠనిలయుండువెలయమున। వాకృతిసినిట్లు స్వేచ్ఛావిహారలీల॥ క॥ చరియించెనతనిమాయను । ధరజయించి తమితొల్లిజపమొనరింపం । గరుణించె పాపదత్వము। కరమధిక పరాత్పరెందుకవిఃలతిలకా॥ క॥ మనమింక్కతికైనముకుం। దునిభృత్యులమగుచుభక్తితోడజరింపన్। ఘనముగనలకైకుంఠము। గనిసుఖియుంచెదముతొంటికరణిన్ వత్సా॥ వ॥ అనియిబ్విధంబున జాంబ

వంతుండబగడునసుబుద్ధిగలవుడుజనివింధ్యభూధరంబుగాంచి యచ్చటభూమి
నందననైకుంగంజాలకపవిత్రంబగు దక్షిణసముద్రతీరంబునమహేంద్రశైలం
బునెక్కి ॥ చ ॥ కనుగొనిదుర్విలోకమునగాధజలంబునుభీతివర్ధనం।దనుప
మమయిపదక్షిణమహాంబుధిగాంచిసమస్తవానరుల్ ॥ మనములభీతినొందియ
టమంతఃములాన్వరింపఁజొచ్చిరి । ట్లనినిజబుద్ధిమీరివికచాంబుజపత్రవిశాల
లోచనా।చ। జనకజగానమైనిమనిసయ్యనవేగినసుగ్రదండన । ల్మనలనొన
చుఁనక్కజూడుమానడోకింతయుగానవానిచే । తనుమృతినొందుకంటెసుఖ
దంబిటజచ్చుటయుంచుదప్ఫలో । య్యనవిశదంబుగా బరచియందరుమేనులు
జేర్చియచ్చటన్॥ వ ॥ దృఢనిశ్చయులైశయనించిరయ్యవసరంబునమహేం
ద్రాచలగుహాప్రాంతంబుననుండి యొక్కపర్వతాకారంబగు గృధ్రంబు మె
ల్లమెల్లన జనుదెంచి యచ్చటశయనించియున్న వానరులంగనుంగొని సంత
సంబుననిట్లనియె॥సీ॥ కలిగెనాహారంబుకరుణించెదైవంబు దినమునొక్కొ
క్కనిదినుచుండు ।ననవానరులుభీతులగుచునక్కట రామకార్యంబొకిం
తయునిర్వహింప । జాలమైతిమినేడుజలధితీరంబున క్రూరగృధ్రమునోట
గృంగవలసె । నెంతధర్మాత్ముండు సంతతంబుజటాయువహహ రాఘవు
కార్యమందడంగి । కనియెయోగులకైనజేరంగనగరాని । విష్ణుపదమునసం
పాతినిజకపీంద్రు । లారకడాఁచ్చుతంబులై జేరెపీడు । వాక్యములుమీర
లెవ్వరివాధిదరిని॥ వ॥శయనించిజటాయువనిభాషించెదరుమీకుభయంబు
లేదుబలుకుండనినంగదుండిట్లనియె॥ చ॥ వినుమురఘూత్తముండుజనినవిశ్రు
తుడాతడుతండ్రిపంక్తిరథన్ । వనమునకేగుదెంచినిజవల్లభుగొల్పడివచ్చుచుం
డగా।మునదనుజుండుసీతగొనిపోవగఘోరరణంబొనర్చియ । ద్దనుజునిచేజ
టాయువమితంబగుదార్ఢ్యముదూలియచ్చటన్॥ వ॥ రామార్థంబువిదళిత
పక్షుండయికూలితద్వృత్తాంతంబంతయురాఘవునకెఱింగించియాతనిచేదగ్ధ
దేహుండయియుత్తమంబ రామసాయుజ్యంబునొందెనంత రాఘవుండునుసు
గ్రీవుతోడనగ్నిసాక్షికంబుగ సఖ్యంబొనరించి దురాసదుండగు వాలినుక్క
డంచితద్రాజ్యంబు సుగ్రీవునకొసంగె నేమును సుగ్రీవునిపంపునసీతాన్వేష
ణంబుసేయఁజనుదెంచితిమింతగాలంబువ్యర్థంబుగ నిగ్గుహాభ్యంతరంబునం
గడచెనిటుజనకసన్నదం నెఱంగకజనిన సుగ్రీవుండుమమ్ము నుగ్రదండనలపా
లొనరించుం గావున॥క॥నీవెరిగినసెరిగింపుము । రావణుతెరఁగునినవనచరాధి
పులారా । మీవాక్యమేనుబలెక్కెన । నీవనరిధిజేర్చు మీప్పుడెల్లమిత్రులనన్నున్

వ॥ జటాయువుకుఁ బలంబులొసంగవలయు నాకనుజుండగుట నేనతనికి జ
లంబులొసంగి మరలి వానరులు నిజస్థానంబునకుఁ జేర్చ సుఖాసీనుండనైయుండి నిట్లనియె
క॥ వినుఁడీ పటునాకత్రికూటం। బనుపర్వతమందు లంకయను నగరంబు। దనర
వాప్పు నశోకవనం। బున రాక్షసకాంతలు గొలువ ఘనసతి యుండెన్॥ అచ్చోని
చటికి శతయోజనముల పొడవు। వనరాశి బుధి మధ్యమందు వెలయు న। లం
కగృహోద్యానమున నాకులత్వము మెప్ప గానుపించును గనుపించు జానకియును॥
క॥ ఇమ్మకరాలయ మెక్కుడు। సంపాతితో దాటెదని సామర్థ్యుఁడు వా డింపు
హీనుత గనుగొని ఱే। గంమున జనుచు శుభముగ దలుకొనంగన్॥ ఉ॥ ఏనుధ
శాస్యభ్రాతృహరు నెరిశయుచుం జేపగాని పక్షము। వ్రేలి తెఱంగునం బలుక
లేకిటులుంటిని మీరు యత్నము। ల్బ్యానుడు యుద్ధపాలనము బొల్పగ వాలు
డు రామచంద్రుడ। దానవద్రుంచు నెతపసిద్ధాకొనిన నిముసంబులో పలన్॥
క॥ శతయోజనాయతంబై। యతులితమగు జలధి దాటి యపనిజవనుసం। ము
తిబల్కి వెగరాగల। యతులిత బలశాలి యెవ్వఁడరయుఁడు మీరల్॥

—*సంపాతి తనపూర్వవృత్తాంతంబు వానరులకెరింగించుట.*—

వ॥ అనిపలికిన తెఱంగు కథనంబుఁ జేసి తదనంతరక్రమంబు మాదేవి తోడ
నీశ్వరుండిట్లను నాసంపాతి పురలతనపూర్వ వృత్తాంతం బిట్లని పల్కుందొడఁ
గె॥ మత్తకోకిల॥ అగచరోత్తములార యేను జటాయువన్నయు దంముడున్।
మిత్రుల దార్ఢ్యపరీక్ష సేయన మేయ బాహుబలంబునం। గగనమార్గమునందు
భానుని గాన నేగితదీయచం। డగరిమోజ్వలదగ్ధపక్షుడనైతి కూలితినిద్ధరన్॥
అప్పుడు॥ గీ॥ నామపక్షంబులండగా నూడిబ్రతికె। నజ్జటాయువు యేను మధ్యం
దినార్కు। తప్తపక్షుండనగుచు ధూస్థలిని బడితి। వింధ్యపర్వతమునకు పిపీరులా
ర॥ వ॥ ఇట్లుక్కీమూర్ఛాపతెన బునమూర్ఛనొంది దినత్రయంబునకు మరల ప్రా
ణంబులొంది దగ్ధపక్షుండనై ॥ గీ॥ దేశములో పర్వతములో దెలియలేక।
భ్రాంతచిత్తుండ నగుచు రెప్పలును దెరచి। యచటపుణ్యాశ్రమము గాంచి
యల్లనల్ల। నేగినచంద్రమస్సను యోగివరుడు॥ క॥ కనుగొనసంపాతి నాను।
ఘనబలుడవు రెక్కలిట్లు గాలినవిధమే। మనసివ్విధంబు బల్కుచు। మునుకొ
ని శోకింపవలానిముదమున నన్నున్॥ వ॥ కనుగొనిదయార్ద్రచిత్తుండైయిట్ల
నియె॥ సీ॥ వినుము పక్షికులేంద్ర తనువు మూలము దుఃఖములకు దేహము ఖర్మము
నను బుట్టు। హంకారమున గల్గునం మేను బంధునఖిలంబులెల్లను గల్గుచుండు।
అది యొజాడగనవిద్యాసంభవము నాదిజడము పచ్ఛాయ చేసంతసంబు। దనరు

తప్తంబునై యొనయునయఃపిండమట్లునందున నతాదాత్మ్యభావమునను జెం
దుచు దేహంబు మొనసిచేత । సత్వమొందునుతనువునేననుట నాత్మ । ఈసున
హంకృతివలననుదనరువదియె । మూలమగుచుండుసంసారమునకు దెలియ
మరియును॥ గీ॥ అమరునిర్వికారుడగునాత్మ కగునెతా । దాత్మ్యభావమింకత
నువుకర్మ । కర్తనేనటంచుకణగిజీవుడుకర్మ । ములనొనర్చిఫలముబొం ।
దుచుండు॥ మరియుజీవుండు॥ క॥ అరమయస్వపుణ్యపాపఫలమూనియధోర్ధ్వ
ములైనలోకముల్ । పొరిబొరిజెందుచున్ సతతపుణ్యుడు స్వర్గము నొందీ
సౌఖ్యసం । భరితుడసౌదువంచుజనిబల్మరుతప్పలమెల్లనొందుచున్ । దరిగిన
గూలుభూస్థలిసితానునధోముఖుడైవిహంగమా ॥ వ॥ ఇట్లుదేహంబేనను విం
ధ్యాతాదాత్మ్యాధ్యాసచేతజీవుండుకర్మ బోధితుండై యిచ్ఛలేకయుండి
యుశశాంకమండలంబునం బడియందు నీహారసంయుతుండై ధాన్యంబుల
యందుజెందితడవుకాలంబునిలిచి యంతచతుర్విధ భక్ష్యవస్తు స్వరూపుండై
పురుషునిచేత భుజింపంబడిరేతోరూపంబున ఋతుసమయంబునస్త్రీయోని
సంచితుండైయోనిరక్తంబునంగూడియొక్కొక్కదినంబునకు కలలంబయిరూ
పత్వంబు నొందునంత నయిదురాత్రంబులబుద్బుదాకారంబగు నొక్కమా
సంబునపేశిత్వంబునొందునంత నొక్కపక్షంబునరుధిర పరిప్లుతంబగు పంచ
వింశతిరాత్రంబులనంకురంబునొందుకంఠంబును శిరంబునుశిరంబునుపృష్ఠంబు
నుమధ్యంబునునుదరంబునుమొదలుగాగలపంచాంగంబులును క్రమక్రమ[illegible]టిన
మాసంబునంగలుగు రెండవమాసంబున హస్తంబులును పాదంబులనుపా
ర్శ్వంబులునుజానువులును జెలువొందుమూడవమాసంబున నిఖిలాంగసంధు
లునుపొసరింపంబడు నాలవమాసంబున సర్వాంగుళంబును నైదవమాసం
బుననాసా కర్ణనేత్రంబులును అమ్మాసంబున నేయించు కంఠదంతపఙ్క్తి
యునఖంబులునుగుహ్యంబును నొప్పు నారవమాసంబునస్ఫుటంబులుగకర్ణ
దులునుపాయుమేఢ్రోపస్థోదరంబులును సరులకుసంపాదింపంబడు నటు
పింమట నేడవ మాసంబునరోమంబులను శిరఃకేశంబులునునుద్భవంబులగు
నవయవవిభక్తులును సర్వంబునుయష్టమమాసంబున జేకూరునివ్విధంబునస్త్రీ
గర్భంబుజెలువొందువిహంగమా యష్టమమాసంబున చైతన్యంబు నొందినా
భిసూత్రంబగు నల్పరంధ్రంబునమాతృభుక్తాన్నసారంబుగొనుచుస్వకర్మం
బులనశించంపకగర్భస్థుడగు పిండంబువృద్ధిబొందుచుండు నస్వేదుమాతృజఠ
రానలతప్తుండై పూర్వజన్మంబునందొనరించిన కర్మంబులు స్మరియించుచు

ౖదైనభావంబువ॥ సీ॥ అన్యాయయోనిసహస్రంబులను బుట్టితనయాది ఘోర
బంధములదగిలి । న్యాయమన్యాయమెయ్యెం జూడకకుటుంబభరణార్థ
ముల్పులతరుచువేడి । ధనమునార్జించియుంటిని విష్ణుకీర్తనల్కాలన్నైన శే
యఁగగాంచనైతి। సహవాతన్పలమిప్పుడనుభవింపగగర్భనరకంబుగల్గెనునీ
బ్బంగినాత్మకింత । హితముసేయఁగనైన నేనెటుస్వకము। కలితదుఃఖంబు
పాలుగావలసెనేడు॥ ఉ॥ ఏగతిదాటువాడనికనీజఠరానల ఘోరకీలలన్ ।హా
గజరాజపోషణమదార్తిహరింపగదయ్యెయింకనీ । వేగతిగానివేరొకరులే
రిటుసంతతముక్ భజియింతు రావేగన వేముకుందదగునేదలపోయుటమత్కృ
తాఘముల్॥ క॥ అనియివ్విధమెః జఠరా । గ్నిఁగుందుచువేడియపుడు కేశ
వుకరుణన్ ।జనియించినిరయమట్లుగ్రై । కొనబడుపాతకునికరణి గూలుధరి
త్రిన్॥ వ॥ ఇట్టుగూలిబాల్యాధిదుఃఖంబులనుభవింపుచునుండునీవ్వనుభవించి
నవాడవయివివర్ణింపంబనిలేదివ్విధంబున దేహంబునేనను ధ్యాసంబువలన
నిరయాదికంబులునుగర్భవాసాది దుఃఖంబులునుంగలుగుచుండునిట్లుగావున
దేహాదులమమత్రంబుఁడిచి దేహత్రయ విలక్షణుండు ప్రకృతి కింబరుండు
నుసాగ్రదాదినిర్ముక్తుండును సత్యజ్ఞానలక్షణుండును శుద్ధుండును బుద్ధుండు
నునిత్యశాంతుండునునగు పరమాత్మనెరుంగవలయు పరుండగు చిదాత్మనె
రిఙ్గియజ్ఞానజంబగుమోహంబువిడిచినప్రారబ్ధ వంశంబున దేహంబుజనినుని
ల్చినను యోగియైనవాడ విద్యాకృతంబులగుసుఖదుఃఖంబులనొందఁడుగావు
న॥ క॥ నీవునుప్రారబ్ధక్షయ । మైవెలసెడునంతవట్టునహాకందుకమం। దేవెర
వుననిల్చునొనటు । లీవిహగత్వముననిల్వుమికనొకటిమదిన్। సీ॥ తెలియంగబ
ల్కెదత్రేతాయుగమునందు దశరథాధీశ్వర తనయుఁడగుచు ।నారాయణు
డురామనామంబుననుబుట్టిజనకునాజ్ఞనుఘోరవనమునకును । జనిదైత్యుచేని
జవనితగోల్పడిభానుజునిగూడిజనకనందననువెదుక । వీనవానరులనువెసబం
పవారునునినుగాంచగలరువారిధీసమిప। మునను నీవునాజనకనందనతెరంగు।
బలుకుమయాథార్థ్యముననంతపక్షయుగము। గలుగుననిసోముడనుమౌనిబలి
కెఁనట్లు।జూడుడివెపక్షములుగల్గెసొంపుమీర॥ గీ॥ స్వస్తిగలుగుననీకుప్లవంగు
లారజనివెదనుమీరు ఘోరమౌజలధిదాటి । జనకనందనపొడగనిసరభస
మున। మరలజనుదెంచుయత్నంబులరయుడిపుడు॥ అదియునుంగాక॥ ఉ॥ ఏప
రమేశునామమొకరుంతదలంచ భవాంబుధీయంబునం॥ దాపదలెల్లబాసిజను

నంమహనీయమహాకందమంచిరాం। కోంరిసౌధమంపునకరుత్ స్థితుండై వసున
ట్టి రామ ధా। త్రీపతిఘాతకౌనటన దీపకిరా టగనెంతమిక్కుటక్॥ వ॥ అట్టిత్రిలో
కస్థితికారకుండగు రాముని వారలగుమికుకొరతగలుగనేందని యెననిశ భూర్ధ్వ
కష్టసంబు పార్వతితోడ మహాదేవుండిట్లనియె॥

—✻ అంగదాదులు సముద్రము దాటుట కాలోచించుట ✻—

సీ॥ అనుచునిటు బల్కి సంపాతి నరిగెనప్పుడు । హర్షసంయుక్తులగుచు
కీశాధిపతులు। జనకనందనఁగనుగొనుమనములలర। బలికిరొండొరుల వార్ధిఁ గ
లయఁజూచి॥ క॥ కనవక్రగాహాతరం। గనికాయాధ్వనులదిగిభ కర్ణాచ్ఛదమై
దనరుపయోనిధి నెవ్వఁడు । మనుకొని దాటంగఁగలుగు మహ్యండిందన్॥ అని
ననంగదుండిట్లనియె॥ చ॥ వినుఁడు కపీంద్రులార బలవిశ్రుతము ల్దుఁలుసందరిం
దులో। వననిధిలీల దాటి రఘువల్లభుదేవిని గాంచి మమ్ములం। గనికరమొప్ప
బ్రోచుఘన కార్యధురంధరుఁ డెవ్వఁడొక్కఁడా । డనయము రామలక్ష్మణుల న
ర్కతనూజుని బ్రోచువాఁడగున్ ॥ గావున ॥ మంము బ్రోవఁగల్గు మహాత్మ
చారిత్రుండు। దలపనెవఁడో వాఁడు దడయకలువ ! దిప్పుడని నప్లవగులెల్ల నూ
రకయుండి। రొకరినొకరి జూచికొనిరి యప్పుడు॥ అదిగనుంగొని మరలనంగ
దుండిట్లనియె॥ క॥ మీరలబలములు బలుకుఁడు। కూరిమితో సరసిబలుకఁగొనకొను
ననిన్। వారలుపక యోజనములు। వారకగానితద్ద శాంశపర్యంతంబున్॥
సీ॥ బలుకి ద్రోణగిరిలేపతేప బలములప్పుడు। జాంబవంతుండు తనదై జవము
దలచి। జలధితోంబది యోజనంబులు జనంగ। నోపుదును వృద్ధునటమీద నోప
ననియె ॥ ఎందు కనిన ॥ మానుప్రత్రివిక్రమ దేవుఁడు । ఘనముగుచరణము
నజగము గప్పినయపుడు । ఘనునకు ప్రదక్షిణంబుగ యొనరించితితద్విధాన
మునయనిభక్తిన్॥ వ॥ వార్ధికింబును వచ్చి శక్తుండగానని ననంగదుండిట్లనియె॥
ఉ॥ ఈలవణాబ్ధి దాటిచన నెంతయు నొప్పుదుగాని మళ్ళిరా। జాలుదునో కొ
జాలనో కొనంశయమన్న నుజాంబవంతుఁడో । వాకిలసూజ దార్ఢ్యమునవా
లిసిబోలుదుపింత సేయగా । జాలుదువై ననిప్పచపజాలము మాకు ప్రభుండ
వౌటచేన్॥ గీ॥ అనిన వాలిపుత్రుడని మెప్రాయోపవే । శంబుచేతమికము
దంబుతోడ। మనల బ్రోచునట్టిఘనుడ లేడ జాంబ । వంతుడిట్టులనియె వాలి
జునకు॥ క॥ వినుమంగద మనప్రాణము । లనయము గరుణించునట్టి యనఘు
నుయే మరు। గనికీర్తిను దెగనుగొను । మనిలాత్మజుడనిల వేగుఁ డసమ మదము

ష్పక॥ అనుచు హనుమంతుం జేరి యుల్లసిల్లిరి ॥ సీ ॥ ఏమయ్య హనుమంత రా
మకార్యధురంధ రాయిట్లు మౌనంబు పూనుకు? తగునె వాతాత్మజ జగత్ప్రాణ
నందనుడ వీవనయంగ తండ్రి బోలిన ఘనుండ । పవని శ్రీరామకార్యము నిర్వ
హింపంగ జనియించి వెలువుండ ఘనయశుండ । అరుణబింబము ఫలంబని ల
క్ష యోజనంబులు లీల నెగసినయనఘమూర్తి । వనిని త్రిజగద్భయంకరంబగు
మహోగ్ర । సింహనాదంబు గావించి చెలగి మేను । మును త్రివిక్రమ దేవుం
డు పెనుచు కరణి । పెనిచె నాకపర్వతాభమై దనరనట్లు ॥ వ ॥ అంత రామ
కార్యంబు నిర్వహించి మాకు ప్రాణదానంబు సేయుమనిన హనుమంతుండు
ను॥ చ ॥ జలనిధి దాటి దివిజశత్రుని పట్టణమెల్ల గాల్చెదన్ । జలజభవా
మరుల్ పొగడ జానకి దెచ్చెద పంక్తికంధరుం । దల లదరంగ మొత్తి యటువా
కొనకున్న నతని టంగట్టియు । జలమగు త్రికూటగిరి సంయుతుడౌ నటు రా
నివేగమునన్ ॥ గీ॥ బట్టి తెచ్చి రామపాదాబ్జములముందు । నుంతు గాక యన్న
నానరసీత । గాంచి సేమమరసి కడు వేగ జనుదెంతు । ననిన జాంబవంతుడని
యెనపుడు॥ గీ॥ మముల బ్రోచు తండ్రి విమలప్రతాపసీ । వెంతటికిని దగుదువింక
తేకాదు । జని మహీజ గాంచి జనుదెంము మటపైని । రాఘవుండె కలడు రావ
ణునకు॥ వ ॥ రాఘవుతోడ ముందు ప్రతాపంబు గనుపింపవచ్చు గనుంగొని
రంము॥ గీ॥ మంగళప్రదంబు మారుతాత్మజునకు । గలుగుగాత జయము గలుగు
గాత । రామకార్యమెల్ల రహిజెలంగెడు గాత । విజయశీలజనుము వేగవిపు
డమ్ము॥ వ॥ మరియు జగదీశ్వరుండగు రామచంద్రు కార్యంబు బూని జనియెదవు
గావున నీకు ప్రభంజనుండు నందోడగుం గాక యని దీవనలొసంగి పునదర్శ
నంబు శీఘ్రంబున యొకల్గునని వీడుకొల్పిన మారుతాత్మజుండును మహేంద్రాద్రి
శిఖరంబున కంజనియుద్భుతదర్శనుండై॥ శా॥ కూరవ్యాళనిభోగ్రమయి వె
లయు లాంగూలంబు భూభృత్సమా। కారంబయి వెలుగొందు మేను త్రిజగత్క
ళ్యాణసంధాయకా । ధారస్వాంతరఘూర్ణమానరిపుహృచ్చింతాసక్తఘూర్ణా
స్యను ప్రాంజలిల్లగనొప్పె మారుతి జగద్రేఖుల్ దనుంజూడగన్ ॥ క ॥ అని శి
వుడంబికకెరుగంగ। చినగతకథ నారదునకు జెప్పిన వ్యాసుం । డనునాకబలకి
వినుడం । చని యెను సూతుండు శౌనకాదిమునులకున్ ॥ మ॥ బలభిన్నీలసమా
నవిగ్రహలసత్పాత్రికారత్న ప్రాభ్యని। ర్మలనాశిఖ్రాధిక వీర వేష జాటటమండా
రకైరవేదపుష్పం। డలకేయూరకకిరీటభూషణమహానాగేంద్రభోగాగ్రని। ష్ప
లనింద్రాయుత భక్తపాలక చమూ సంతానసరంగేశ్వరా ॥ ఉత్సాహవృత్త
ము॥ ధీరపన్నగేంద్రతల్ప దేవ దేవ సజ్జనా। ధార సంపదంజ్యదరిసువిష్ణువాయుమా

స్రగ్వి॥ శౌరసహాధగాంతసులాలితాంఘ్రియుగ్మకా। వీరకాసుతీర వేదవేద్యరంగనాయకా॥ మాలిని॥ వరసగసిజనాభా వారిసంభృద్ఘురాభా। నిరుపమగుణసాంద్రా నిర్మలాహ్లాదచంద్రా। తరువరనుతపాదాధర్మమార్గాదమోదా। కరికలితరథాంగాక్షాస్తుభోపేతరంగా॥

గద్య ❀ ఇది శ్రీమోరుతోట ముక్తీశ్వరప్రసాదలబ్ధకవితాపవిత్రకోటమరాజు భాస్కరమంత్రిపుత్ర నాగయామాత్య ప్రణీతంబైన శ్రీమదధ్యాత్మరామాయణంబను మహాకావ్యంబునందు సర్వంబు నేకాశ్వాసము॥

అధ్యాత్మరామాయణము • సుందరకాండప్రారంభము.

శ్రీమత్ఫణీంద్రశయనమ। హేమాండలదతుసంత తేడితదివిజ। స్తోమ రాజీవగాత్రమ। భామాశాపార్చితాంఘ్రిపంకజరంగా॥ వ॥ దేవా యవధరింపుము సర్వమంగళంబుగనుంగొని శశాంకశేఖరుండిట్లనియెనట్లు పవమాననందనుండానందకందళితహృదయారవిందుండయి మహానందంబున శతయోజనవిస్తీర్ణంబగు నంబురాలయంబు దాటి చననిశ్చయించి పరమాత్ముండగు రామచంద్రుం దలంచి నిఖిలవానరులం గనుంగొని॥ సీ॥ వనచరోత్తములార కనుగొనుండి జనిహాయసమాగమమున లీలనరుగుచున్న। రఘునాథువర శిలీముఖము భంగిని నేగి ధరణిజ గనుగొని మరలివత్తు। కడుకృతాఘుండ వేగరముపీరుగని యొకప్రాణాంతమునను నైవసీ। విమలనామము భక్తినమరదర్పిన ఘోరసంసారమను పెద్దజలధి దాటి। యవ్యయానందహరిపదప్రాప్తుడగునా। నరుడు నేనట్టి శ్రీరామనామధేయు। డగుపరాపరుదూతనైనతని నామ। మమరజేరుకొందునంగుళ్లి యాకమూదాల్చి॥ ఉ॥ ఈలవణాబ్ధి దాటి చను చెంతయు టంచు మహాయతుల్యమౌ। వాలము వెంచి పాదముల వక్రతగాగను గీలుకొల్పి దృ। గ్జాలమునన్ని హాయసముఖంబున జేర్చి భుజాళి పాచ్చి ద్రిప్పాలురు గాంచనయ్యద్రిపై కోనె ఘూరుత సూనుడయ్యెడన్॥ క॥ ఇటు దక్షిణాభిముఖుండయి। పటుతరవేగమున నేగు పావని దనియ। స్పటగ్గలు దీక్షజసంఘముళీట్టు నటు బలుకంగ ద్రోణగిరిభసిభగమునా॥

—దేవతలు సురసాభిధానయగు నాగమాత నాంజనేయుని బరీక్షించుట—

ఉ॥ ఈకపివీరుఁ డెంతొ వడినేగెడు లంకఁ జొరంగ నోపునో । గాకవలం
గునో తెలియఁ గాఁదగునంచు భుజంగమాతయో ।ర్భీవర క్రియ సురస జేరొ క్క
నినీవు తదీయ దోర్బలో ।ద్రేక మెఱింగి రమ్మనిన ధీరత నా సురసాభిధానయుఁ ॥
క॥ తగ చను దెంచి భయంకర । ముగ మార్గమున గప్పి పలికెఁ ముదమందెద నో
యగచర నాకాహారమ । వగుమిప్పుడు నిన్ను విడువ నందుక తిందున్ ॥ అ. ప్పుడు॥
మ॥ వినుమా తాత్మజుఁ డిట్లు పల్కెని జదేవీ కేను నే మ్రొక్కెదన్ । ఘనుఁడౌ రా
మమహీశు కార్యమిది వేగం బొప్పవత్తుం దరిం । గని యవ్వాక్యము సంమహీశు
నకెరుంగం బల్కెనీవ క్త్రిమం । దున జొత్తుం గరుణింపుమిప్పుడనన త్యుగ్రాస్య
యైయిట్లనున్ ॥ క॥ నాకాహారమగుమిపు । డీకొఱంగాములు సటంచు నటు
నం ముదుని నొక్కకపివర భక్షించెద । గాకేమియనుట నన్న గోపకలితాత్ముం డై ॥
గీ॥ తెరువు మయ్యానన మటంచు దరిమె తోడ । నిలిచె నొక యోజనమె నా
నివ్వటిల్ల । నంత సురసయు వక్త్రంబు నయిదు యోజ । నములఁ బొడవుఁ జేసె
యొనర్చె నపుడు ॥ ఉ॥ అంత సమీరపుత్రుఁడు నిజాకృతి తద్విగుణంబొనర్చె
ర్పనయ్యింతి జాననంబుబల మెక్క గ తద్విగుణంబొనర్చెన । ట్లంత యాజూ
చి మ్మారుతిర యంబున ముప్పది యోజనంబులై । నంత టయోజనాయుతము
నాస్యమొనర్చె భుజంగమాతయున్॥ అంత ॥ గీ॥ మారుతాత్మజుఁడంగు
ష్ఠమాత్రుఁడగుచు । వక్త్రమున జొచ్చి వెడలి యోవనిత జూడు । జొచ్చితి వె
డలి వచ్చితి హెచ్చుమీర । ననిన సురసయు మెచ్చి యిట్లనియె నపుడు ॥ చ॥ వన
చరవంశపావన భవద్గరిమం బెఱుగంగ దేవతల్ । బనుపగ వచ్చి కాంచితి నిభ
ద్రమనీకగు వేగ జానకిన్ । కనుగొనువంచు నేగెను రకాంతయు మారుతసూ
నుఁడంతన । వ్వనధి విలంఘన ప్రభలవాంఛితుఁడై విహగేంద్రుఁబోల్పనన్ ॥ వ॥
జనుచుండెనంత నిదీవల్లభుండు మైనాకంబను మణికాంచన పర్వతంబుగాం
చి నిపువేగంబ మహాసత్వ సంపన్నుండను జగత్ప్రాణ నందనుండును న
గు నాంజనేయుండు శ్రీరామ కార్యార్థియై జనుచున్నవాఁడు వేగంబ య
య్యాగచరోత్తమునకు నెదురేగి పుండపర్వగంబు ఏను సగరపుత్రుల చేత వర్ధితుం
డనయు సాగరుఁడనం బరిగిత నామహీపతి వంశ్యంబున దశరథరాజనందనుం
డయి రామచంద్రుండు జనియించెనని మైనాకుండును జలంబులు వెడలిన
హిమోన్నతంబును వివిధ మణిమయ శృంగంబును శైలంబుదనరారనందున
రాకారుండై మునిలచి వాయునందనుంజేరి॥ ఉ॥ ఓకపివర్యయేని దెమహోద

దీపింపగ వచ్చినాఁడవై । నాకుఁ డసిల్లమింత కరుణన్ ఫలముల్ గొనుమన్న మ
త్కృనో, హాకుధరేంద్ర యాఫలములొక్కటి గైకొనఁ జెల్లబోలునే । నాకిట
రామకార్యమున నొనర్పక నంచట దానిశృంగముల్ ॥ వ ॥ కరాగ్రంబున నంటిమి
త్రత్వంబు నెరపి మరలి మహావేగియై చనుచుండె నాసమయంబున ॥ క ॥ మా
యాగ్రహమను సింహిక । వాయుజుఁడయ్యుదధి దాటి వడి నేగఁగఁ దా । ఛాయ
గ్రహించెనంతట । వాయుజుఁడరుగంగలేక వడిసుగ్రుండై ॥ ఉ ॥ ఈపనరాశి
మధ్యమున నింతియు గన్పడదేమి చూడనా । లావు గ్రహించెనంచు సలిలంబులు
గన్గొని యుండు సింహికన్ । పావని గాంచి వారిధిగభుభగ్లున మోమునగ్రుం
గికచ్చిరో । జానకిబట్టి గ్రుద్ది చరణాహతి జంపి సమీర వేగియై ॥ చనిచని ॥
మ॥ ననిమేక్ గంధవహాత్మజుండచట రంగత్పక్షి కోలాహలంబున నానాఫల
సంయుత ద్రుమలతామోదంబు శైలంబునం । దునలంకానగరం బనేకవరసౌ
ధోపేతముఁ దేవతా జనవ్యాక్ భిదను దైత్యరాడ్భటభుజా సంరంభసంచా
రముఁ ॥ ఇట్లు లంకానగరంబు గాంచి మనంబున ॥ ఉ ॥ ఏగతిజొత్తు నిష్పుర
మునేగతి భూసుత గాంతునైననే । నీగిరినందునంబిలచి నేపుర భాస్కరుడ
స్తశైలము। దేగిన సూక్ష్మరూపమున నేగెదనంచు వలంచెనంతలో । నాగతి తా
నెరింగి స్వకులాధిపు కార్యమటంచు వేగియై ॥ గీ ॥ జనెనొక్కోయన ప్రగుంకె
నవ్వనజబంధుఁ। డంతతిమిరంబు నద్దలం బయ్యెనపుడు । పవనతనయుండు సూ
క్ష్మరూపము ధరించి । జొచ్చె లంకాపురి ద్వార మిచ్చతోడ ॥ వ ॥ ఇట్లు
సూక్ష్మాకారుండై జనుచుండ తత్పట్టణంబు రాక్షసవేషధారయై నిల్చి ధషిఞంచి
యిట్లనియె ॥ ఉ ॥ ఓరి వెణంగు నావాన రమహోజ్వల మాదివిజారి పట్టణం। బీ
రెయి సూక్ష్మరూపమున నేటికిజొచ్చెద వేమి సేతువం । చారజనీచ రాధమమ
హాగ్రహయై బాడువంగముష్టిచే । మారుతి దానిపెన్నురము వ్రగ్గగ మొత్తె
హిమాద్రినందనా ॥ గీ ॥ అంతనదియు రుధిరమెంతయు గ్రక్కుచు । నేలగూ
లెచి లేచి పవన తనయ నీదు చేతదర గెలంకా వైభవంబు నేపకొనుజయంబు
నీవు ॥ వ ॥ ఇందుకుతొల్లి త్రివృత్తాంతం బెరుంగించెద భూభారహరణార్థంబు తన
చేత ప్రార్థితుండై యష్టావింశతి పర్యాయంబున త్రేతాయుగంబున నారాయ
ణుండు శ్రీరామాభిధానంబున దశరధరాజనందనుండై జనియించు యోగమా
యాయు జనకుమందిరంబున సీతయై పుట్టు రామచంద్రుండును భార్యాసమే
తుండై మహావనంబున కరుగుదెంచి యచ్చట రావణుని చేత మాయాసీతం గో
ల్పడి సుగ్రీవుతో సఖ్యంబు సేయు సుగ్రీవుండును సీతాన్వేషణంబు సేయ దూతనం

గవిరులంబనుచు నందొక్క శాఖాన్యగ్ర ప్రపుంజము రాశియందు జనకునిం చునతండును సీచేత చచ్చకుండె ముష్టిప్రహారంబుల హింసించు నంతకు నిప్పుడు దుఃఖింపనాసమయంబునపంక్తికంఠుండు దుర్భాగ్య ప్రాప్తుండగు నిక్కంబునను తురాననుచేత వింటినివృత్తాంతంబును॥ క॥ నీ శ్రీరంగనాథరాజ । నీ వరదానా ప్రాజ్యలక్ష్మికొక్కమునునుజాల్ । నీచరితంబులు వలపగ । నీచారిత్రము లెంగ నదునిమలచరితా॥ ఇంకసీతావిధం బెరుగించెద॥ క॥ రాజకునందశిప్రసా। ధాంశికటమిదశింపు పావనిరుహామా । నావను ఘాయకామునరఘు, భూవ ల్లభుదేవిదనుజ పాలతులుగొలుకన్ ॥ క ॥ జెలువొంద వెగగనుగొని। డెలి యంగనుబుక్కరాము జేవునకికనన్। గలుగునని వెలిశ్రేయము। తొలిజన్మ మునందొనచితితోనేనుహరీ॥ గీ॥ పరగధన్యుడైతిభాగ్యవాన పొడచని। నైన రామభక్తియమరె రాము। భక్తునిస్నగంటిపావనుకనాడి। నిలుపవలయు రాముదెలమినింక ॥అంత॥ చ॥అఖిలభూభర్తుడులగొన భూమిజాలినత్ర తరం బునన్ । జనకసుతాసుగంధుకులకుపంచనిలంబులనద్యావామహా। స్తనయు నముల్ంఘూత్తమునిదక్షిణనేత్రి భుజంబులక్కడన్ । జనులునతింపగానద లెవాయసరోరుహాప్రశలోచ నా॥ వ ॥ అనుచుఘాలాంబరుండునిజకుటుంబి నినుగుపర్వతరాజనందనితోడతదనంతరంబ్బ్రున్నంటిల్లనిరా॥

—॥హనుమంతుండు లంకలోజొచ్చిసీతనువెదుకుట-॥—

క ॥ అంతనిశాముఖమునహను । మంతుండణుమాత్రుడగుచు మనుజాశ నసా । ధాంతరగోపురసీమల। నంతట వెదకంగదొణగెనవనీతనయన్॥వ॥ఇ ట్లుపరమశోభనంబగులంకానగరంబంతయు బరిక్షించుచునొక్క యుడసుర పాదపసంబాధంబును రత్నసోపానవాపికాకలితంబును నానాపక్షివ్యాకీ ర్ణంబును స్వర్ణ ప్రాకారంబును ఫలభారానమ్ర శాఖా గ్రిపాదపపరి వారితంబును నగునశోకవనంబాగనిష్ఠితంతుంబరసిగనుంగొనజాలక జనిచని మణిస్తంభశతాన్వితంబగుదానేకు మండలంబుమరియు చైత్యప్రాసాదంబు గాంచితన్నాభోగంబున॥సీ॥ దుమశాఖాంకకమకోకంశుపాతరుమూ లమున దైత్యస్త్రీజనులెల్ల। గొలువ రామాయ ఒకుకుమనలయెల్లజడగట్టిరక్షిం చజనలులేక। మసిలాంబరామ చేసిన దిగు ప్రాభలేమకన్య కామణినిట్లు గాంచి యొక్క। శుద్ధాంతకమునవేర్పడదాగకిడుకడ్డతద్ధతా ఘనడుసునేడు।కం టిజనకాత్మజను రామకార్యమెల్ల।చక్కబడెనసుసునాచేనక్కమనుచు ।నిజచె

నంతటకలకలకలయటంచు। రవమువిఁ తెంచెదనుజపురాంగమున॥ ఉ॥ ఆనినదం
బు తావినితదంతరవరర్నములందుసీగియు । ర్దానవనాథుదైత్యవనితాయుతువ
చ్చెమనట్టివాఁడు। రానను గాంచివిస్మయమునొందిధృఢంబుగనుండునంత
న। ద్దానవుఁడేగుదెంచుచునుతద్దయుబుద్ధిదలంచెనిట్లుగన్॥ వ॥ అంతకమును రావ
ణుండు రాఘవుచేత సెవ్విధంబునమరణంబుగలుగుభార్యార్థంబైన జనుదేరం
డయ్యెననుచునిట్లురామధ్యానతత్పరుండైయుండియాఘనరాత్రంబునరామప్రే
రితుడగుపావనికామరూపధరుండై యొంటిగ శాఖాగ్రంబున నిలచె నారా
త్రంబుననట్లుస్వప్నంబుగాంచి సత్యంబగుననుచుజానకింబట్టి బంధించినయ
వ్వానరుండు రాఘవునకెరుంగించెడు ననిరూఢచిత్తుండయి యంజనశైలంబు
వోలెనిజశరీరంబువెలుంగదను జాంగనాపరివృతుండైజ నుదెంచుచుండెనా
సమయంబున॥ క॥ వనితలకంకణరవములు । తనచెవులకు సోకజనకతనయ
యుదుఃఖం । బునతలవంచుచుతనలో । తనుగుందుచు రాఘవార్పితస్వాంత
యునై॥ వ ॥ నిలిచియుండెనాసమయంబున రావణుండు సమీపంబునకుంజ
నుదెంచి॥ చ॥ వినుమునుమధ్యసోక్కి-పలవింపగనేటికిసీదుభర్తయ । వ్వన
చరులందునిల్చెగనవచ్చునొకప్పుడుగానరాడునే । నెనయగబంపగన్నడఁడొ
కింతయునాక్రియనిస్పృహాత్ముడై । నినుదలపోయకున్నజనునేదలపోయగనీ
వునాతనిన్॥ మరియును ॥ చ ॥ ఘనమదునిన్నుగూడసముఖంబుననీవెపుడు
నైనన। తనికొకయింతప్రేమ మదిదాకదునీదగుసర్వభోగముల్ । గుణ
ములుగాంచినిన్ గనదుక్రూరుడునిదర్ యుడుకృతఘ్నుడున్। గననటుగాక
యుత్నునినుగైకొనపావకయున్నిభామినీ॥ గీ॥ అట్టిశక్తిహీనునుసరింపగనే
ల। దైత్యలోకనాధుదగులునన్ను। దేవకాంతలెల్లనివుబల్కినయట్లు। సేయు
వారుచింతసేయుకేకన॥ వ ॥ ఏనుసీయందుమిక్కిలిమనంబుజేర్చినవాడనను
రవల్లభుండరాఘవుండునిర్గుణుండును నిరహంకారుండును విషయాగుండును
మునిమార్గవంతుండును బ్రహ్మచర్యవ్రతాచార్యుండును విమానియులోక
చారుండునునరాధముడునుసీయందులవిముఖుండునునగునతనినేమి సేయంగ
లవునన్నుంగవయుమసినదశాననుని వాక్యంబులకు రోషశోకంబులు నివ్వెటిల్లప
రమపతివ్రతాతిలకంబు గావునభాషింపనోడియ థోముఖియై యొక్కతృణం
బు పట్టియిట్లని యె॥ క॥ దనుజాముఖమునహావ్యము । గొనిచనుశునకంబుభం
గిగొనివచ్చితివంనుజేశ్చెడెకుగకుండగ । సినుదుంపకయున్నికసినని శితా
స్త్రముల్॥ అయిలను॥ క॥ వేగమెతత్ఫలమందెదు । రాగలదువిఘ్నమని

స్మరణరంగమునఁ । జేగిమొఱరించి చెండఁగ । బాగుగ నెఱిఁగెద వృథా పుమ ప
రమాత్మునిగాఁ॥ చ॥ మఱియును నిజ్ఝపాలయము మాఱ్కొని శోషిల జేసి ధైర్య
సభీ। కరశరపఙ్క్తిఁ ద్రుమ్మఁగట్టియనై ననుఁ జిన్నదాకిసో । దరపరివార యుక్త
ముగ ధారుణి గూల్చి యయోధ్యకుంజుతో । సురలును తెంపునఁ గొనుచు సూర్య
కులోత్తముఁడే గురు రావణా॥ క॥ అనియిటు ఘనుఁడ బలుకఁగ। దనుజుఁడు తా ప్రమా
త్తుఁడగుచు తగ ఖడ్గముఁగయి। కొనిద్రుంతుననుచు నెగయఁగ। గనిమండోదరి సు
ధర్మకలితోక్తుల చేఁ॥ పతిహితంబు దలంచుం గావునఁ॥ క॥ పలికె నిశాచర వల్లభ।
గరమలర భుజంగముఖ్య కాంతలు నిన్నుం। వలసిన వారలు వారల। దలపక మా
నుషి నికృశను దలపగదగునే॥ వ॥ ఇట్లు పలుకు మండోదరి వాక్యంబుల నుపశమిత
క్రోధుండై రావణుండు ఆ నిశాచర వనితలం గనుంగొని యిట్లనియె॥ క॥ ఏవిధమున
వశమౌనటు। గావింపవలయు నట్లు గావింపుచు నా। కీవనితను వశ గూర్చిన
యావనితకు రాజ్యమిత్తు నగు నిజమనుచుఁ॥ వ॥ ఇందుకు రెండు మాసంబులు
గడువు చేసిన యటపైని నాదు శయ్యాగమనంబునకొడంబడక యున్న ప్రా
తః కాలాశనంబునకు విశసించి తెండని పలికి నిజాంతఃపురంబున కరిగెనంత నిశా
చరకాంతలెల్ల జనకనందనం గనుంగొని తర్జనల భర్జింపం దొణంగి రందొక్క
తెయిట్లనియె॥ మ॥ వనితా యేదారకేఁగెదు జవ్వనము బోకఁ గరిత్తమైనుండఁగా। జ
ననే దానవనాథు జెందుము యదేచ్ఛ నొప్పఁగ మల్లోఁ జెడీ। వనసందొక్కతె
గూటలేటికిదె కాయంబెల్ల ఖండింతుమం। చన వేరొక్కతె ఖడ్గమెత్తి తెగ వ్రే
యంజూచిరిట్లం ధరుఁ॥ క॥ భర్జింపఁ దొణఁగిరచ్చట। నిర్జీవయయి పోలె సీత నిలచె
ను నందుఁ। కజ్జమెఱిఁగి త్రిజట యనెడు। నిర్జరరిపు కాంత లేచి నిజ సఖులనటఁ॥
క॥ వారించి పలికెదుర్వ్యా। పారంబులు మానుడింక పదములకునను। సాకారం
బు సేయుఁడి వ్వని। తారత్నము దుర్గవార్ధితనయ దలంపఁ॥ వ॥ ఇందుకు నొక స్వ
ప్నంబు గాంచితి నేఁటులనిన॥ సీ॥ కమలాక్షుఁడును జగత్కల్యాణుఁడని యెన్న
దగు రాముఁడయిరావతంబు నెక్కి। మనలంకఁ గాల్చి రావణు ఖండముల ద్రుంచి
జనకనందనం గముననను చిం। శైలాగ్రమునసిల్వ పౌలస్త్యుఁడొక గోము
యాప్రాదంబున సుతాద్యఖిల జనుల। గూడి గ్రుంగఁగ భక్తితోడ రాఘవుని కుమన
విభీషణుఁడెంత తోఘనము చూప। మేలు కలఁగంటి దశకంఠు వేలు నెల్ల। దలగ సీత
యొనర్పగఁ గలదు రామ। డనుచు త్రిజటయు బల్కె భూతనయయుంత। నంపక
నుదుఃఖమును నొండెనెంమనమున॥ వ॥ ఇట్లు రక్షించుకనులు లేక చింతాభరం
బునం గుందుచు ప్రభాతంబయిననన్నుం దినిపొద చికి నెవ్వఁడుఁ బునన మానుకృత్తి

బొందుటకార్యంబుగఁ దలంచి॥ గీ॥ ముక్తకంఠయగుచుఁ బొగిలి దుఃఖార్తిలో। మనసి
గిమునిగి హస్తమునను నొక్క। శాఖవంచి మృతినిజంబనితదుపాయ। మెరుఁగఁదం
డె రాముఁగరితతరుణి॥ వ॥ అనుచుబల్కుచలిమలపట్టితోడ కరకరుండవ్వలివృ
త్తాంతంబిట్లని చెప్పె నా విదేహకన్యారత్నంబు మిగులఁ జింతాభరంబున॥ మ॥ అక
టా రాఘవుఁబాసి యిచ్చట నక్రవ్యాదాంగనామధ్యమం। దుకడుఁ దీనతనుం
డగా వలనైనఁ దప్పద్దిక్కు విచారింపనో। క్యకరంబొక్కటి వేణి చేబిగియఁగాఁ గం
ఠంబుబంధించి నే। నికఁ దుఃఖ మేను దొరంగెదం చు మనసం దూహించియున్నం

—*హనుమంతుండు సీతనుఁ జూచి సంభాషించుట-*—

తటన్॥ క॥ మెల్లనఁ గనుఁగొని పవనజు। డుల్లంబున తనదుకార్యము ర్విసుతకుఁ। దె
ల్లంబు సేయుసటులని। నల్లన పలుకంగఁదొడఁగె నగరాజసుతా॥ సీ॥ సాకేతపట్టణ
స్వామియౌ దశరధుండతనికి లోకవిశ్రుతులు నలువు। రాత్మసంభవులందున
గ్రజుండగు రాముఁడతఁడు భూసుతయు నిజానుజుఁడును। దోడ రాజనకాజ్ఞతోడ
గౌతమియను పుణ్యాశ్రమమున నివసింప। నతఁడు లేకుండంగ నతని కాంత
పతివ్రతాత్మ జానకి సజ్జనాభివంద్య। రావణుఁడు దొడుకొనిపోవ నావనాళి। వెద
కుచును నేలఁబడియున్న విహగవర్యు। ఘనుజటాయువుఁగని మోక్షమొనరఁజే
సి। యంత సుగ్రీవుతోడ సఖ్యంబొనర్చి॥ గీ॥ అతనికహితుఁడైన యవ్వాలి నిల
గూల్చి। భానుజునికి రాజ్యభారమొసఁగి। మంముసీతవెదుకమహిమీఁదఁబనుపంగ
వెదకి యేము భూమివివరమునను॥ వ॥ కనుంగొనకనందు యేనొక్కండ సుగ్రీవు
సచివుండ సంపాతివాక్యగౌరవంబున శతయోజనవిస్తీర్ణంబగు నిమ్నగారాల
యంబు నిమిసంబునం దాటి దుర్గమంబగు లంకానగరంబెల్ల వెదకి యియ్యశోక
వనంబునం గృశీభూతయగు రామభార్యను మత్పురాకృత పుణ్యాతిశయంబు
నం గంటి కృతకృత్యుండనైతి నని పలికి బుద్ధిమంతుఁడగు హనుమంతుండూరకుం
డ నజనకనందనయు గ్రమక్రమంబున నవ్వాక్యంబులు విని విస్మయంబునొంది॥ మ॥ క
న పింపండొకఁడైన జూడఁగను మస్తావృక్షశాఖాంబులన్। యీనొయన్ వాక్యము
లో స్వప్నమున నే వినంగ నిద్రారతిం। గన నే ధన్యత నాకు నిచ్చట నెరుంగం
బోలునంచన్నన। స్వనితారత్నము వాక్యములు ప్పేసి జగత్ప్రాణాత్మజుం డెంత
యున్॥ గీ॥ సంతసమునొంది నుపించు సమయమిప్పు। డమరె శ్రీరాఘవాను
గ్రహమునననుచు। దివ్యరూపంబు దాల్చి యకాళచరితు। డెలమి వందనమొన
రించి నిలిచెను ప్రభువు॥ ఇట్లు రకాస్యుండు సీతవాల్మిముఁను నోలిఖిన పవమాన

నంపనుంగాంచి భయంబునొంది రావణుండివ్విధంబున మాయాశనచరుండయి
నన్ను మోహంబునొందింప జనుదెంచెనో యనుచు నాననంబు వంచి బలుకకుండె
నంతకృతాంజలియై రామభక్తిస్వాంతుండగు హనుమంతుండిట్లనియె॥ శా॥ త
ల్లీ నాయెడ భీతి చేవిడుము నీదాసుండ దాసుండ సత్యల్లాప్తేత్తుణుండైన రాఘవున
కేవుత్రుండ ప్రాణాత్ముడై। యీలోకంబున నో ప్రభాయువునకే నే ప్రాప్తునకై మై
త్రిం౦। జిల్లంభానజుగూడి యుండెదనుసీచిత్తేశు నాజ్ఞంబడగన్। వ॥ కోస
లేంద్రుండును పరమాత్మయునగు రామచంద్రునకు దాసుండ తచ్ఛాసనంబున॥
క॥ వచ్చితి నిష్కల్మషుడను। సచ్చరితుడ బ్రహ్మచర్యసద్వ్రతుడనన్ యచ్చె
రువునొందిపలికెవి। యచ్చెరనుత సీత మారుతాత్మజుతోడన్॥ క॥ నరులకు వాన
రులకు చేకురు నెసఖ్యంబు సేవకుడవంటివినీ। వెరిగిన నాతని తనువును గరిమ
ముగుణములును నెరుగగా బల్కుమి గిరీ॥ అని నవాయునందనుం డిట్లనియె॥
సీ॥ సకలాభరణభూతను చ్ఛాయాసమేతుండు మిత్రాత్మతనయనుండు సుందరుం
డు। వరజటాకోటీరవల్కలాజినధరుండు సమానపుష్పరన్ చంద్రాననుండు తూ
ణబాణాసనపాణి సరోరుహ చతురుండు మృగరాజసదృశమధ్య। డురుభుజా
గుండుసింధురయానుడంబోధిగంభీరుడయు తార్క్ష్యకాంతియుతుడు। నీవనో
నాయకుడు దుష్టనిగ్రహుండు। దేవమునిగణవినుతప్రభావజలధి। నిఖిలభూమండ
యాళుండు నీవులేక। యునికి గుందుచు నున్నవాడు కర్కదక్కి॥ గీ॥ విభుడునీ
కాంతి చేపద్మినీవిభుండు। నీవరుడు శక్తిచే భవానీశరుండు। నీధవుడు బల్మి సం
యమనీధవుండు। నీపతి గభీరమున తటినీపతి సతి॥ గీ॥ అన్నకన్నిగుణంబుల కను
గుణుండు। లంముడనదగు నాసుమిత్రాసుతుండు। దగవు కెసలయములబోలుత
త్పదములు। వనముల జరింపబంగారువంటివాడు॥ వ॥ దేవీనిన్నుఁ గోలుపడి నిఖిల
కాననంబులు వెదకుచు శబరి చేత పూజితుండయి ఋశ్యమూకంబునకుం జను
దేర సుగ్రీవుండును భయంబున వారల హృదయంబు లెరుంగ నన్నుం బనిచిన నే
ను నుకటురూపంబునం జని వారలసద్భావంబు లెరింగి స్కంధంబుపై నెక్కిం
చుకొని సుగ్రీవు సముఖంబునకుం జను దెంచితి నంత నగ్నిసాక్షికంబుగ సుగ్రీవుతో
డ సఖ్యంబొనరించి యతని భార్యాపహారియగు వాలినొక్కసాయకంబునం
ద్రుంచి వనచరరాజ్యంబునకు సుగ్రీవు నభిషిక్తుం జేసెనంత సుగ్రీవుండఖిల ది
గ్భాగంబులకు మహావీరులగు వానరుల నిన్ను వెతుకంబనిచె నాతని పనుపున
వెడలు వారలలో నొకరుండుగా నన్ను॥

—*హనుమంతుండంగుళీయకము సీతకొసంగుట*—

సీ॥ గనిభవన్నాథుడౌ కమలాప్తకులవర్యు డతిముదంబుననిట్టులనియెనపు
డు। పవనజనీచేత బాగగుమత్కార్యమటు గానభూపుత్రి నెచటగనిన । నపుడు
మత్కుశలంబునంతయు నెరిగింపుమంగుళీయకమిదె యానవాలు। గాగ గైకొ
నుమంచుకడు వేగనొసగె నేనదియుసద్భక్తిచేనమరనిచటి । కిదియె తెచ్చితిజా
డుసంపదల వెలది। భద్రముద్రికగైకొనుపరమసాధ్వి । యనుచుముద్రికనొసగి
పావనిసభక్తి। తోడసిలి చెనుతలను చేతులుద్ధరించి॥వ॥ ఇట్లు సాధువతంసుండ
గు హనుమంతుండు దూరంబుననిల్చిన జనకనందనయు రామనామాంకితంబ
గు నా ముద్రికారత్నంబు గాంచి శిరంబున దరియించి యానంద బాష్పకలితలో
చనయై యిట్లనియె॥ చ॥ పవనతనూజనాకిపుడు ప్రాణముసంగితివింత భక్తి
తో। కెవరిటు లక్ష్మణాగ్రజునకింతటివాడవటంచెరింగిని। నవసిపుడెందుబంచె
గని యచ్చట నాదగు బాములెన్నిరా। ఘనవున శౌరుంగబల్కెదనుగ్రంముగసాధ
నమీవుసేయువే॥ ఇచ్చటి తెరంగు వినుము॥ మ॥ ననుమాసద్వయమింకనైతురర
టపై నాహారముద్ధోపేతునై। తనువింతింతలు సేతురయ్యసురకాంతల్గానసీలో
నని ద్రనుజుంబేడగింపతీక్ష్ణశరుమత్ప్రాణేశుమార్తాండనం। దనసౌమిత్రి
యుతోడదెమ్మువిను వార్ధజాలంబు సర్వంసహాక్॥ అనిన పావని సవినయంబుగాని
ట్లనియె॥ మ॥ జననీ నమ్ముము నాదువాక్యములు కంజాతాప్తవంశాబ్ధిపూ। ర్ణని
శానాయకుడై నిజాభుడు భానోసార ఘోరంబుగా। ననిలో రాక్షసులను క్రుడం
చిసిజవానాంకంబునన్నిన్నుస । య్యానగైకొంచునయోధ్య కేగుదివిజాధ్య
క్షా మాన్గింపగన్॥ వ॥ అనిన మేయాత్ముండగు రామచంద్రుండ పారంబగుని
మ్మహాసియకూపారంబువానరానీకంబులతోడ నెట్లు దాటువాడనిన మారుతి
యిట్లనియె॥ క॥ వినుశాఖామృగసైన్యము। లనుభానుజ రామచంద్రలక్ష్మణులను
ద్రెన్నను నాదుస్కంధముసనిడు। కొనివచ్చెదదల్లి దైత్యకులమడగింపన్॥వ॥సీ
సిమిత్తంబున సకలరాక్షసనాశంబుగాగలదైనను॥ క॥ చనవలయును రామచం
ద్రుంగనవలయు రఘూత్తము డుగపన మ్మెడీమా। డిక్కనియానవాలొసంగు
ము। జనపిన్ని విపన్నవింపజనకాత్మజయున్॥ వ॥ ఇంచుకంతవిచారించి కేశపా
శాంతస్థంబగు చూడామణి యొసంగి కమలలోచనంబుల సాదరంబుగాజూచు
చు॥ క॥ ఇమ్మణిగొనిచనసువ్రత। నెమ్మురఘూత్తముడుమరియునమ్మెడువృ
త్తాంత। తమ్మికకటిబలెకదమును। సమ్మతితోచిత్రకూటశైలమునందున్॥ వ॥

వసియించియుండనొక్క నాడునాదుతోడ పైశిరంబుజేర్చి॥ శా॥ ఏ... ... బు
న రామచంద్రుడుసుఖం బింపొందనిద్రింపగా। కాకంబొక్క ...
మెరుపైగనన్పట్టమాంసేచ్ఛచే। వీకన్గోరులజీరిపోగనురి పవేగ...
నా।భూకాంతుండదిలేచిచూచితృణముంబోసిక్షైవాచికన్॥ ...
బ్రహ్మాస్త్రంబయి। వదలకవెనుదగులబ్రోచువారొకరైకన్। ...
రఘువరు।పదములపైబడిమెమరలిబరువగుభీతిన్॥ వ॥ బ్రహ్మా...
సునపరిహార్యంబైనని జాస్త్రప్రభావంబున కోడిదయా నిధేయ...
జొచ్చినకాకంబునీక్షించి శరణాగతవత్సలుండు గావున రామచ...
నియె॥గీ॥వినుమమోఘంబునాదగుఘనశరంబు । నీదుసవ్యాంబకము...
డనంగ।నట్లొసంగుచుజనియె నేడట్టిపౌరు । షంబులెటుబోయెన...
దుర్తితోడ॥ వ॥ అట్టివాడీవ్యేడనుపేక్షితుండగు నేయునిపిన్న... సీత...
సుభాషితంబులువిని హనుమంతుండిట్లనియె॥ఉ॥ఏనెరిగింపటాబ... సుం...
కరాలయమెంతదాటిలం । కానగరంబుదుత్తమురుగానొనరింపగజాల...
ముకాక।జ్యానినదప్రముక్తశరజాలములన్రఘుసత్తముండుని । పైనదు...ంబు
పెట్టియొకపందునుదెమ్మనడారగింపగన్॥అనినజనకనందనయిట్లనియె॥ క॥ అ
తిసూక్ష్మదేహుడవునీ।గతినందరుదలపవిలయకాలమహోశ। ప్రతిభులు దాన
వులికనే।గతిబోరెదరన్నజనకకన్యకకపుడున్॥ వ॥ మేరుమందరసంకాశంబు
ఘోరఖగగణవిభీషణంబునునగుపూర్వరూపంబుగనుధరించిన పర్వతోపమానుం
డగునాకపికుంజరుంగనుంగొనిమిక్కిలిహర్షంబుతోడనద్దేవియిట్లనియె॥ ఉ॥
చాలుదువెంతకైనబలశాలివినీకికమాగన్మందునన్ । మేలగురామకార్యము
నుమేలగు బొమ్మనవాయుపుత్రుడుం । జాగిలిమ్రొక్కిపోవుచు మ...ంబు...ద
ల్చైనురాముకార్యమున్ । మేలుదలంకకుండనటమీరనొనర్ప గబొలు నెంత
యున్॥వ॥అదియునుంగాకయూరకచనుటకజంబుగాదొక్కింతపౌరుషంబు
చూపెదంగాకయనుమనంబుననిశ్చయించిమహాసాహసుండును బలియును
గుదుపావనియునీతాశ్రయనగంబు దక్కనయ్యశోకవనంబంతయు నిముస
మాత్రంబుననిర్మూలితంబు నొనరించెనాసమయంబున విపినోత్పాటనుండగు
హనుమంతుంగాంచిరాక్షసవనితలెల్ల జానకింజేరియివ్వానరరూప ధరుండె
వ్వండనినవైదేహియు॥గీ॥తగనిదుఃఖాబ్ధిబొగిలెడుదానవారు।దనుజమాయలు
దెలుసునేయనినవారు।భయమునసుబారిపౌలస్త్యుపదములకును । నొంగి
రయ్యంగబలికిరత్తెరగునపుడు॥ వ॥ఇట్లువానరదేహధారియైనయెవ్వండో

సత్వుండు సీతతో సంభాషించి యశోకవనం బెల్లక్షణంబున పెరికి చైత్యప్రా
సాదంబును భంగంబు జేసి తద్రక్షకుల నెల్ల నేలం గలిపి యతివిక్రముండై యచ్చ
టనే యున్నవాడ ననిన స్వాప్రియంబగు వనభంగంబునకు గనలి॥ ఉ॥ అంత నిశాట
కోటుల బలాఢ్యుల బంపగ వారు తద్వన । ప్రాంతము కేగు దెంచి పటుభల్లపరం
పర పాలు సేయను । స్వాంతుడు మారు తాత్మజుడు వాలము కింత చెలంపభీ
కర । క్రాంత విలోచనుండగుచు నార్చుచు ముద్గర ఘోర పాణియై॥ చ॥ తలలుర
ముల్ కరంబులు పదంబులు జానువులుఁ గటీతటం । బులు వికలంబులై నటుల పో
ల్పగు ముద్గర మెత్తివేయ కా । ల్బలములు ఘోటకంబులును భద్రగజంబులుద
న్నుకొంచున । య్యులబడె బజ్జ్రకంధరున కెంతయు కీడెరిగించు పోలికన్॥
వ॥ ఇట్లు నిమిషమాత్రంబున బలంబు నేలం గలపినవిని మండోదరీవల్లభుండు
క్రోధమూర్ఛితుండై పరమదుర్మదులైన యైదుగురు సేనాపతులం బనిచిన వార
లలోహస్తభాయుధంబునం జంపినవిని క్రుద్ధుండై మంత్రిపుత్త్రుల నేడ్గురంబ
నుపపూర్వక్రమంబున వారలను నిముసంబున నిశ్శేషంబొనరించి తోరణస్తం
భంబు చేరి రక్కసుల రాక కెదురు జూచుచుండె నాసమయంబున రావ
ణుశాసనంబున బలవంతుండును ప్రతాపశాలియునగు నక్షకుమారుండు వె
డలిన మారుతియు సింహనాదంబు సేయుచు సముద్గరుండై విహాయసంబు
న కెగసి వానిరథంబు పైనుమికి మూర్ధంబు పగలనడచి తత్సైన్యం బెల్లహ
తంబుగావించిన॥ క॥ విని క్రోధమూర్ఛితుండయి । దనుజాధిపుడింద్రజిత్తత్
నయశ్రేష్ఠుం । గని తనయ యవ్వనాటుని । గొనివచ్చెద పుత్రహంతకుని యన
పడిగన్॥ వ॥ ప్రాణంబులనైనం గొనిరెమ్మనని నియమితుండయి నకుమారు సామ
ర్థ్యంబు దలంచి॥ గీ॥ గనలి దుఃఖించు తండ్రియాననము గాంచి । మేఘనా
దుండు బలికెను మేఘనినద । భాషణంబుల తండ్రి యీపట్ల నీకు । మేనుగలు
గంగ దుఃఖంబు బూననేల॥ క॥ బ్రహ్మపాశంబునను వానిఁ బట్టికట్టి । తెచ్చెదన
టంచు రథమట్లు తేరబన్చి । బలునిశాటులు గొలువ సుపర్వబాధ । వైరిజను
డెంచె వెడలి సామీరికడకు ॥ వ ॥ ఇట్లు వీరవిక్రముండై జను దెంచిన పవననంద
నుండు॥ సీ॥ పటుసింహనాద దుర్భవరవంబు నదిశాదంతావళములు చిందర
గొనంగ । వినువీధి కెగసి యవ్విహగవల్లభు మాడ్కి దిరుగ దానవనాథవరసు
తుండు । ఘనశరంబులు నైదు నెనిమిది ముఖమున నాటించి హృదయంబునను
పదంబు । లను నారు మరి యువాలమున నొక్కొక్కటి బరప వాయుతనూజుడు
గ్రుపడింపి దుమికి రథసారథుల తురంగముల బట్టి । నుగ్గుగావింప వాడును నగ్గ

లంపు । రోషముననొందు తేరెక్కురుచిర దార్ఢ్య । మైనబ్రహ్మాస్త్రమునఁ గట్టించెననిలసుతుని॥

—* ఇంద్రజిత్తు హనుమంతునిబ్రహ్మాస్త్రముచే బంధించుట. *—

వ॥ ఇట్లు బ్రహ్మాస్త్రపాశంబున పావనిం బంధించి మహాబలుండగు మేఘనాదుండు దశకంధరుసభాభవనంబునకుం గొనిపోవుచుండె నప్పుడు ॥ సీ॥ ఏజగత్స్వతంత్రాణు నే ప్రొద్దు నారాయణాద్యనంతాఖ్యల ననవరతము । మూరులు దలచుచు దారుణాజ్ఞాన కర్మకృతబంధనములు బాసికోటి । భాస్కరతుల్యమౌ పదముఁ బ్రాపించె దరట్టి శ్రీరాముపదాంబుజములు । మరువకనే ప్రొద్దు మానసాబ్జమునందు నిలిపి భజింపుచు నిఖిలబంధ । సములవలన విముక్తుడౌ నగచరేశు డసిలనందనుడతనికి య్యల్పదనుజ । నిర్మితములయిన బంధముల్ గడనయగునె దలచి చూచిన తుహీన భూధరతనూజ॥ అనుడు॥ క॥ గిరితనయతోడ దోషాకరమౌళి యెరుంగ బల్కి కాశుస్థకులే । శ్వరుతదనంతరకథనము । మరలగ బల్కగ నుపక్రమంబొనరించెన్॥ తత్సమయంబున ॥ గీ ॥ పగ్గముల చేత బద్ధుడై పట్టణంబు । జూచుచును బేలగతి జనుచుండు పవన । తనయుజూడంగ వచ్చి యొత్తంగ దొణగి । రప్పురంబునగల వారలచలతనయ॥ వ ॥ ఇంద్రజిత్తుండును వివిధరత్న ప్రభాభాసురంబగు దనుజరాజసభాభవనంబునకుం గొని చనియె పౌలస్త్యు సుందరం జెట్టించి యిట్లనియె॥ గీ॥ తండ్రి వీడె పెక్కు దానవశ్రేష్ఠులఁ జంపి పట్టివీగు శైలచరుడు । దెచ్చినాడ మదికి వచ్చినట్లు శిక్ష । సేయుమనిన దైత్యశేఖరుండు॥ వ ॥ కాటుకకొండ తెరంగున ముందు నిల్చియున్న పవమాన సుతుం గనుంగొని యిట్లనియె ॥ ఉ ॥ ఎవ్వడవీవు నా దువనమేటికి ద్రుంచెను ఘోరదైత్యులన్ । కొవ్వడగించెనే క్రియను కొంకక నాపురమెల్ల జొచ్చె దాసివ్విధమంత నీవరయ మిప్పుడనన్ గరుణాదరంబులున్ । నివ్వటిలం బ్రహస్తుడు వినిజితశత్రు సమీరపుత్రునిన్॥ గనుంగొని యిట్లనియె॥ చ ॥ నినువిడుపింతు వేగం జనీచరనాయకు సమ్ముఖంబునన్ । వనచర సి తెరంగెరుగ బల్కుము సన్ ఘనాయకాంఘ్రులున్ । మనమున మాటిమాటికిని మక్కువ మీర దలంచి యాంజనితనయుడు బల్కగా దొడగె తత్కథలంబుజపత్రలోచనా॥ వ॥ ఇట్లు లోకత్రయకంటకుండును దేవగణాదులకమిత్రుండునునగు నస్యాసు వల్లభుతోడ స్ఫుటంబుగ విను మనుచు నిట్లనియె॥ క॥ చావున కై యే దేవుని । దేవిన శునకముహ విస్మితె చ్చినగతిని । పావనమున దెచ్చితొనే । నావసుదాధిపుని బంటననిలాత్మజుడన్ । సీ॥ మలయాచలము పొంతవెళ్లయు మతంగపర్వతమునందు నభానుసూతునితోడ । స

గ్నిసాక్షిగసఖ్యమాచరింపుచువాలిదునిమిరాజ్యముభానుజునికొసంగి । సిఖిల
వానరచమూనిచయంబులనుగొల్వనిలచె ప్రవర్షణాచలమునంబు । మరియు
భూమసుతగాంచగరుడానిలసమానవేగులౌవానరవీరవరుల । బనిచెభూభాగ
మునకందుపవనసుతుడ । నేనొకండనువేగవారధియుచాటిలంకనిటుజొచ్చి ప
ద్మపలాశనేత్రి। సీతబొడగంటిసద్గుణోపేతనిచట॥ వనంబుద్రుంచితివంటేని॥
గీ॥ వానరుడగాన పెకలించివైచితింక । నఖిలదేహులకునుప్రియంబగుటజేసి
దేహసంరక్షణార్థంబువిరిసీడు । సైన్యములద్రోలితిని మృత్యుసదనమునకు॥
అంత ॥ మ ॥ అమరద్మేఘనినాదనామకుడు బ్రహ్మాస్త్రంబుచేపట్టిబం। ధ
ముగావించిటుదెచ్చెచూడుమిదెతత్బ్రహ్మాస్త్రమింతైనబం। ధముగావింప
దుగానినీకిదియసద్ధర్మంబుకల్గించుబు । ద్ధిమతుల్ బల్కగవచ్చితిన్ భుజబలో
ద్రేకాపహారప్రక్రియన్॥ సీ ॥ జీవవివేకమాత్రవబుద్ధి నెరుంగ మికదైత్య
బుద్ధిబోవకుముదైవ।గతియెసంసారమోక్షత్వ హేతువదేహులకు నాశ్రి
యింపబాల్పడుసుఖంబు । దనరబ్రహ్మాన్వయంబునజనియించితివిధనేశుభం
ధుడవీవ్రజూడ । తనువునేననుటచే దానవుండవుగాని యయ్యాత్మబుద్ధి లే
దయ్యెనేని । దైత్యుడవుగావు దుఃఖసంగతతియులేదు।దేహబుద్ధేంద్రియా
దులదివిరియున్న । నిర్వికారుండవీమాటనిజమునీదు । బుద్ధినూనుముసతతంబు
పొందుసుఖము॥ వ॥ మరియునీవునిద్రించుసమయంబునసజ్ఞానహేతుభూతంబ
గుసంతతియెల్లనసత్యంబుగ దాయిదినీవునంగావునీకు విచారంబులులేమి
కాశంబుసర్వగతంబయ్యును నంటనితెరంగున నీవుదేహగతుండవయ్యు సౌ
క్ష్మ్యంబునతజ్జన్యవికారంబులనంటవు దేహేంద్రియప్రాణహృదాది సాంగ
త్యంబుస్వాత్మయనిభావించిన వాడఖిలబంధభాజనుండగు యేనుచిన్మాత్రస్వ
రూపుండనజుండ నక్షరుండనానందభావుండ ననితలంచుప్రాజ్ఞుండుసంసార
బంధంబువలనవిముక్తంబడునిదియునుంగాక॥ సీ॥ ఆత్మదేహంబుననదిమృద్వికా
రంబుప్రాణంబనంగనుపవనయుతము । మనమునహంకారమును కారికళితం
బుప్రకృతివిపారజపరగబుద్ధి। మరియుచిదానందమయుడునిరంజనుండువికా
రయుతుడుదేహాదిసంఘ । ములవ్యతిరిక్తుండుముక్తాశ్రయుండును నీశ్వరుడ
నబుద్ధినెపుడునాత్మ । నెరిగియుండునొముక్తుడౌనరుడుమరియు। ప్రస్తుతము
నీకువలసినపరమధర్మ।మెరుగబల్కెదతత్వరాత్పరుడునైన। విష్ణుచరణాబ్జ
భజనగావింపుమదిని॥ వ ॥ అదియునువిశోధనిగావునఖిలమలంబగుజ్ఞానం
బొసంగునంతశుద్ధతత్వానుభవుండవయ్యెదవుదానపరమపదంబునుంగలుగు

సంశయంబులేదు నీవ్రసువేగంబమనంబున శత్రుభావంబగుమౌఢ్యంబు విడిచి ప్రకృతివిలక్షుండును పురాణపురుషుండును హరియనుశరణాగత ప్రియుండునునగు రామచంద్రు సమీపంబునకుసపరి వారుండవై జనక రాజనందనం గొనిచని యొప్పించియమ్మహాత్ము చరణకమలంబులకు నమస్కరించియశుభంబులుబాపుకొనిగత కల్మషుండవుగమ్ముయిదియునుంగాక॥ చ॥ అనుదినముఁ సభక్తినిజాంతరవర్తియసౌఖ్యరూపకుం। డనుపముఁడుఁ పరాత్మయుమహాధికుడై వెలుగొందురాఘవుం। గననినయుండుదుఃఖఘనకల్పితభూరితరంగఘూర్ణితం। బనజెలువొందభీషణభవాంబుధిపారముగాంచనేర్చునే॥ చ॥ మరియునునీవొనర్చినయమర్షణకృత్యములగ్నికీలలై। పొరిబొరిగాల్పకాత్మునిపోలికనాత్మకుమేలుసేయకఁ। నరకమునందుద్రోతురిదినాయముమోక్షుయినీకుదూరము।దరికినిదోచుచేసెడువిధంబుగనుంగొనుసన్మనీషణా॥ వ॥ అనుచుబలుకునమృతాస్వాదనసమానంబగువాయుసూనుభాషితంబు వినియసురవరుండగు దశకంధరుండమ్మహా మానుండమరక్రాంతలోచనోజ్జ్వలుండునునగుచుయిట్లనియె ॥ ఉ ॥ ఎవ్వఁడురాఘవుండనగనెవ్వఁడురారవిజుండనంగవా।నవుఁడావారుండనాదుభుజసారమెరుంగవువానినిన్నుని। ట్యావని జ్జుబట్టిచంపెదబలాఢ్యులపోలికనాదుమ్రుంపరఁ। గవగొనకూసెదింతయనకాలభుజంగమహోగ్రకోపుడై ॥ ఉ ॥ పావనిబల్కెనిట్టులనిపంక్తిముఖాననుబోలనేర్తురే।నీవునుకోటిరావణులునిక్కువుబంటమోఘబాణుడా నావసుధాసుతాధిపతికించననాజ్యముబోయమండున । ప్పావకుభంగిరాత్రిచరపుంమండిసమీంతదైత్యులఁ॥గనుంగొని॥　　లన్న

చ॥పొడువుడివానరాధమునిపొంకమడంపుడటన్నదానవుల్। గ ట్లుచూముల్గొనుచుగ్రమ్మగనంత విభీషణుండుకా। దుడుగుడటంచు బునంగలుప్పగగన్గొనియున్నవానరుఁ । పడిగలవానిజంపబలవంతులగ. చనమై విడియే॥ క ॥ పరరాజుబట్టినీనిఁ । బొరివుచ్చినకయ్యమెట్లు ఏగాముద్దులము బొరివుచ్చుకంటెమిక్కుటు । మరయుగనొకశిక్షచేసియ చునుఁటినను ము నీవు రామచంద్రుతోడసమరంబు గాంక్షించి యింతజే యని పలుకుచు నుబంధునట్లొనరించినవీడును॥గీ॥చిహ్నముతోడబోయి బబల్కగ చట వెడలి రుసేనతోడవత్తురపుడు।పొసగుకయ్యమనిన పొ ంచితత్పుత్రులబట్టిచంపి నిజభటాళినప్రుడుగాంచి॥ ంచనే తెంచితినిమించు కాంక్షు పవననందనానీవొనరించుమహా

నెద। మనసంగదుఁడట్లు బలుక నగచరులంతన్॥ చ॥ వనమటు జొచ్చి యొడ్డమగు వారలనుక్కడగించి తద్వనం। బున గల చూతముఖ్యఫలముల్గొన భామజమారుతులుండుత। ద్వనపరిరక్షకుండు దధివక్త్రుఁడు కోపముతోడ భానునం। దనుసముఖంబు జేరి వననాశము చేయు నిజావమానముల్॥ శ॥ పలికి వనౌకసనాయక। దలపగనీవనము దేవతలకైన నుక। న్నులజూడబోలదది నే। డిలగూల్చిరి పవనతనయుడిటు నీసుతుఁడున్॥ చిలుకాలాభిరక్షితంబు వ్యర్థంబయ్యె॥ చ॥ అనినముదంబునొందిగన నాదురు భానుతగాకయున్నమ। ద్వన మెటుజొత్తురందులను నాయుతనూజు డెగాంచబోలునం। చనరఘువీరుడేమిజనకాత్మజబేర్కొని మాటలాడెదీ। తనరవిజుండ నెందశరథాత్మజగాంచిరి త్వత్సఖీమణిన్॥ గీ॥ పవనజాంగదులటుగాని పగిది యైన। ద్రొక్కనెతుఱరె నామధువనమునట్లు। గాననిక్కంబు గాంచిరక్కపులు జనక। కన్యనని మేనమామను గాంచి పలికె॥ క॥ మామా భయమేటికిచని। యామారుతిమొదలుగాగ నగచరవరులన్। సేమమున దోడితెమ్మన। నామాటకు సంతసించి యాదధిముఖుఁడున్॥ అతివేగుండై॥ వ॥ చనిప్లవగేంద్రులార రఘుసత్తముఁడున్ రవిజుండు మిమ్ములం। గనుగొను వేడ్కనన్ బనిచె గావున మీరరుదెండనంగ పా। వనియును నాదిగాగలుగు వానరులంబరవీధివైన తే। యునిగతివచ్చి కాంచిరి పయోజహితాత్మజుతక్కిలీనునిన్॥ వ॥ ఇట్లుగనుంగొని సుందరరామచంద్రునకు సాష్టాంగదండప్రణామంబులాచరించి నిలువంబడిరందు పవమాననందనుండు కౌసల్యానందనునకిట్లనియె.

❋ శ్రీరామునకాంజనేయుఁడు సీతావృత్తాంతము దెలుపుట. ❋

త్యం॥ సీ॥ కనుగొంటి మిథిలేశుకన్యకారత్నంబు నచటని రామయ యగుచు దరూపుఁడ పావృతుంబు చెంత మీకుశలంబు నడిగె నెమ్మది లోననుడుగ దెపుడు బంధంబువేమ రామాయనుచు నుండును దానవాంగనిలెల్లతన్ను గొలువ। కు రంబు ప్రాణంబుకై కాకగట్టురుకంటనీరునించుచు బుద్ధిని న్నెదలచు। చుండు నేబుప్రక్కతివి పాడజేసి। మీకథావళులెల్లను లోకమాత। వైనననద్దేవికెరిగిం రయాతుఁడు దేహముఁబొడగితి రామభూపాలయపుడు॥ ఎట్టులనిన॥ చ॥ ఇనకు నిబుద్ధి నెపుడునాత్మ భదాటకి ద్రుంచి గాధిపు। తుని గరుణించి గౌతముని నీకువలసిన పరమధమహత్త్వముల్। హననమొనర్చి భూతనయనందిపథంబు భజనగావింపుమదిని॥ వ॥ జేసి జనకాజ్ఞ నిజానజుడున్నమహిజయున్॥ సీ॥ బౌసంగుసంత శుద్ధత త్వాచుభవ్యనికుల కాంతనసురు చేగొలుపోయి। దినన

ధసుతునితోడను మైత్రి యొనరించి యతనికింపుగ వాలినడుగు పరచి । సంతభా
సుతనూజుడతి బలాఢ్యుల ఋక్షవానరాధిపుల భూవలయమెల్ల । నవనిజ గన
బంచెనందు నేనొకడ మద్భాగ్యంబున నులంకఁ జేరఁగ జొచ్చి । గాంచితిని రామ
భూపాలు కాంతనీచట। నాదు కష్టంబు ఫలియించి మోద మొదవె । ననిన కను
విచ్చి చూచి యవ్వనిత యిట్లు। అనియె శ్రీరామదాసుడనన చునెరిగి ॥ క ॥ కర్ణా
మృతతుల్యములయి। వర్ణింపగ బోలునట్టి వాక్యము లేసం । పూర్ణదయ శ
స్కుడు బల్కెనో। నిర్ణయము లేనిచట నిలువగ వలయున్ ॥ వ ॥ అనియు
పతివ్రతాతిలకంబు పలికిన నేనును శాఖాగ్రంబు డిగి చరణకమలంబులకు నమ
స్కరించి దూరంబున ముకుళితకరకమలుండనై నిలిచిన నమ్మహీనందనయు నా
దు వృత్తాంతంబంతయు నడుగ నేనును సవిస్తరంబుగా నెరిగించిన నమ్మకుం నే
నంతన రిందమాభవ నామాంకితంబగు ముద్రికారత్నంబొసంగిన సంతసించి
శిరంబున బెట్టుకొనిననన్ను విశ్వసించి యిట్లనియె॥ చ॥ కనుగొనవయ్య యయ్యసు
రకాంతల మధ్యమునందు భీతిచే । ఘనమగు దుఃఖమొందియిటు గ్రాగుటలింత
యునీవెరుంగగా । మనవి యొనర్పు రామునకు మారుతియుంచన యేను బల్క
తిన్ । జననిరఘూత్తముండు నినుసంతతముం దలపోయుచుండెడిన్ ॥ వ ॥ ఆ
హోరాత్రంబులు నీదు వార్త నెరుంగక ॥ మ ॥ మదిజింతింపుచు నుండు నె
ల్లప్పుడు శ్రీమంతుండు రాముండు నే। సిదె వేగంబున నేగి బల్కగనె కీశేశుండు త
మ్ముండుబల్లి। దులెవ్వానరయూథపుల్ గొలువ దోర్లీలన్ సురారాతిని న్గద
నత్ఘోణిన డంచి స్వాంకమునని క్కైకొంచు సంతోషితయై॥ గీ॥ జనెదు సాకేతపు
రికిగాపు వచ్చతల్లి యావవాలి స్పుడొసగు మయ్యవనివిభుడు । నమ్మునటులన్న
తన మదిసమ్మతించి। రమణి కరుణించి తనశిరోరత్నమపుడు ॥ వ ॥ ఇట్లు చూ
డాంతరస్థంబగు నిమ్మహారత్నంబు గరుణించి తొల్లిటి చిత్రకూటనగంబునంగలి
గునతిరహస్యంబగు కాకాసుర వృత్తాంతం బెరింగించి సాస్రులోచనయై మి
మ్మింతలంచి॥ సీ॥ అడిగితిననుము దైన్యము బాపుమనుము నాపనవిగా ముద్దులమ
రది నైన। లక్ష్మణుతోడ మూలగనాదు ఫలమిప్పు డనుభవింప చునుంటి ననుము
యింక। తమియించి మీయన్న కరుణబు ట్టెడుట్లు బల్క గదేయని పలుకుచు ను
చు। దుఃఖించె నేను తదుఃఖోపశమనంబులగు వాక్యములు బల్కగా చట వెడలి
వానివనమెల్ల పెకలించి వైచి హాని। భటులసమయించి తత్పుత్రుల బట్టిచంపి।
పురము దహియించి నీపాదసరసిజములు । గాంచ నే తెంచితి నిముంచు కాంక్ష
తోడ॥ వ॥ అనిన రఘునందనుండు సంతసించి పవననందనా నీవొనరించు మహా

త్కార్యంబులొల్లి దేవతలచేతనైననొనరింపంబడదు యింకనీకు ప్రత్యుపకా
రంబేనొనర్పంజాలనాదు సర్వస్వమ్మును గైకొమ్ము యిదియునుంగాక హరి
పుంగవా పరమాత్మనగు నాదుదుర్లభంబగు పరిరంభణంబుఁగంటి వతిధన్యుండ
వనుచు పెద్దవడవు గాఢాలింగనంబుజేసి బాష్పజలపూరితలోచనుండై య
త్యంతముదంబునొందెనను మహాదేవుండిట్లనియె॥ చ॥ అనుదినమే మహాత్ము
చరణాంబుజములు తులసీదళంబులన్ । మనుజుడుపూజసేయఁగ సమస్తశుభావ
హామైన సూగణముల్ । గనునో యట్టి రాఘవుని కార్యమొనర్చు మహత్కటా
త్కము। గనినమరుత్తనూజునకు గౌరియసాధ్యము ఇంకగల్గునే॥ క॥ అనిశివుడం
బికకెరుగిం। చినగతి విధినారదునకు జెప్పిన వ్యాసుం । డను వాత్సుబలెక్కవిను
డంచని యెను సూతుండు శౌనకాదిమునులకున్॥ క॥ మునిసముదయపాపతమో
దినకర వనజదళనేత్ర ధృతరథచరణా। సనకసనందననుతపద। వనరుహకస్తూరి
రంగవసుధాసంగా॥ పంచచామరము ॥ దిగంతసంతతప్రకీర్ణదివ్యకీర్తిశో
భితా। ఖగేంద్రవాహ సర్వలోకకంటకాసురాడహా । జగత్త్రయైకపోషణా
నుపార్యమాణసద్గుణా। దృగంతభక్తభాగధేయ ధీరరంగనాయకా॥ ❋

గద్య॥ ఇది శ్రీమోరుతోటముక్తీశ్వరప్రసాదలబ్ధకవితాపవిత్ర కోటమరాజు
భాస్కరమంత్రిపుత్ర నాగయామాత్యప్రణీతంబైన శ్రీమదధ్యాత్మరామాయ
ణంబను మహాకావ్యంబునందు సుందరకాండము సర్వంబు నేకాశ్వాసము. ❋

అధ్యాత్మరామాయణము - యుద్ధకాండము.

శ్రీరంగనాయకీముఖ। వారీరుహ సహస్రకిరణ వరకావేరీ । తీరసదన
నిఖిలధరా। భారవిధారణస్వభక్తపాలనరంగా ॥ గీ ॥ అవధరింపుము తు
హినశైలాధినాథ । కన్యకామణి కన్నులకంటె ఇంతో । ప్రేమ దక్షికోత్తబ
లికె శ్రీరామపుణ్య। కథలు సద్భక్తజనసుధానిధులు దెలియ ॥ ఉ ॥ అంతస
మీరపుత్రుడు నయంబున తాఁగనినంత రామభూ। కాంతునితోడబల్కఁగను గాం
చి ముదంబునఁ బొంగి సాహస । స్వాంతభసత్సమానులున రామరవగణములం
దునెల్లెడన్ । చింతయొనర్పఁగల్గుదురె చెండితవిక్రమదివ్యాదుఃఖియిల్॥ వ॥
అదియునుంగాక ॥ గీ॥ ఈ యకూపారమువలీళ నెవడు దాటు। లంకదగ్ధంబొ

నచ్చినిశ్శంకతోడ। మరలిజనుదెంచుగానకింకఁ జెప్పనేల । శేషమును నేఁడు
బడెనీదు చేతనిపుడు॥ అనియుఁ దిరియును ॥ సీ ॥ మిత్రకార్యంబునిబోలుభృత్యులను
చూడంగఁగలుగఁ డింకిఁక మీఁదఁగలుగఁబోఁడు । దేవుఁడిట్టులుమాకీ సేవింపుఁ డిట్టుల
వంశమువనిజగాంచుట ననిలసుతుని । చేతనిశ్చయము రక్షింపంగ బడితిమి
ద్యుతివబాగుగనేఁడువెదుకఁబడితిమో। గానభీషణమత్స్యకచ్ఛ పాకీర్ణ మహాజ
లధిబేర్కొనబుద్ధికలకనొందు । గడవశతయోజనంబుల పెనువుజూడ। నెవ్వి
ధంబునదాటెదనిందుమఃఖిని । గాంతునెట్లొకో యసినతత్క్రమమెఱింగి। భా
నునందనుఁడిట్లనిపలికెనపుడు ॥ ఉ ॥ చింతిలనేలభానుకులశేఖర వార్ధియ
నంగనెంతదు। బాణాంతపరాక్రమములు వనతాత్యర్థ జవాఢ్యులుజూడు వాన
రుల్ । పంతములాడినీవనుప పావకునయిననుజొత్తుమంచుబల్ । గంటలు
వైతురభ్యుదయకౌశలులందరునీకుఁజూడఁగన్ ॥ చ ॥ మరియును చింత కార్యగ
రిమంబులఁడంచునునట్లుగాకఁగం | గరమునఁజిచ్చునీవు పటుకార్ముక మెక్కిడనీ
ధుముందరన్। సరసిజసంభవాదులునుజాలుదురేని లువంగచింతబో । దరు
ముమునన్నిమిత్తములు తాఁ గొనితోఁచుచునన్నవిచ్చటన్ ॥ గీ ॥ గానమునకిప్డు
జయలక్ష్మిఁ గలుగునిఁకఁ।మించనవ్వార్ధిఁ దాటియూలంకఁ జొచ్చి । దైత్యుఁ డను
మును పాయంబుదలపవలయు । ననినమదిమెచ్చి వాయునందనునిఁ గాంచి॥ వ॥
పవననందనా యింకనెన్నియుఁ పాయంబుల నైనమహాబలం ఘనంబు
నిశ్చయంబైనను దేవదానవులకును దుస్సాధ్యంబగు నాలంకాస్వరూపం బె
ఱింగింపు మంతయునెఱింగి వలయును పాయం బొనరింపంబోలు ననినహను
మంతుండును కరంబులుమొగిల్చి యతివినయంబున తాను గనినంతెఱంగట్లు నె
ఱింగించు వాఁడై యిట్లనియె॥ సీ ॥ వినవయ్య రఘునాథ వనధిమధ్యంబున జను
త్రికూటంబునశైలమొకటి । యందుఁ లంకయనంగనమరావతిపురము గాంచన
సౌధములచేనదనరుచుండు । నొకనిమెచ్చి దాఢ్యంబుల లాఁకరు త్రప్పరిమిం
దుఁగలదు దానునులంకఁ గాఖ్యిగాని । బలములోనలవభాగంబడంచితియంత్ర
ముల్ పిరిచి కనచటికింక । మీఁదువిచ్చేయునవిగడతేరుగాన। వేగయుద్ధంబు
పూనుడివేళసనిన । సంతసమునొందియా రామచంద్రుడపుడు । భానుజుని
తోడ నిట్లనిపలికె రుచిర॥

——శ్రీరాముఁడు వానరసేనలసహితముగ లంకమీఁదికి దండెత్తి వెడలుట——

చ। రవిసుతయిప్పుడే మహాబలమలరంగ్రయుమాన సేనయింగలంకమైఁ గవ
యగ గానఁ ఘనశకటసన్నద్ధయగ్రముదాం । పవ్రసిగనిక్కు మొగ్గ

మునదాకొనిచంపియయోధ్యకున్మమో । త్సవముగజానకింగొనుచు సయ్యో ననేగెదనింకనిప్పుడున్॥ వ॥ నాకును మేలుగలిగెడు తెరంగున దక్షిణాంగంబులదరుచున్నయవిలంకా ప్రస్థానంబునిరూఢంబిట్లుగావున వేగంబమనసేనలవారలకుంబ యనంబుసెప్పుమవ్యూహీనులకు వెనకముందరనుభయపార్శ్వంబులనుద్దండతను శిలాపాణులైనిలిచిదండనాయకులతి ప్రయత్నంబునరక్షింపవలయు నేనును సుమిత్రాపుత్రుండును వాయుజాంగదులస్కంధారోహణంబు జేసిచనుదెంచెదము భానునందనానీవును నాతోడనేయుండుము గజగవయగవాక్షగంధమాదన నలనీలమైందద్వివిదజాంబవంతాదిభల్లూకప్లవంగసేనావల్లభులును నప్రమత్తులై బలసి జనుదెంచెదరనుచు సుగ్రీవలక్ష్మణ సహితుండై యతిహర్షంబున రామచంద్రుండునునక్షత్రగణ పరివేష్టితుండగురోహిణీవల్లభుపోలికన సేనామధ్యంబుననిలచె నాజగత్ప్రభుండు సేయునుత్సాహంబునకుననురూపంబుగా కామరూపసంపన్నులును వేదండతుల్యులునునగువనచరులాసమయంబున॥ సీ॥ వాలముల్మర్దాడువారుగంతులువైచువారుమల్లలుసరుచువారుమరియు । పాదంబులుదీసిపక్వఫలంబులుదినువారు రఘునాథదనుజూనిదివె । బోరివృత్తమనువారుధరణియీనినయట్లుప్లవగులీక్రియదన్నుబలసికొలువ । తనుకాంతియాతపంబనబాలభానునిగతినొప్పె నాజగద్ధిత్యయశుండు । మరియుసంద్రులతోకలుజరచిచరచి । శైలములుదాటియవలీలజనుచునుచు । వాసిగనుసింహనాదముల్జేశిచేశి । వాయువేగంబుననునేగుచుండిరి కపులు॥ వ॥ ఇవ్విధంబునరామచంద్రుండను పెన్నిధానంబుప్రాపైయునికిజేసిమహోత్సాహబలయియుమహారాత్రింబులు యించుకంతైనను నిలువకజనిచని॥ గీ॥ సహ్యమలయాచలంబునుసకలకానన । నములుగనుగొంచువివిధసైన్యములతోడ । జనియపారంబుభీమనిస్స్వనముమత్స్య । కచ్ఛపాకీర్ణమగువార్ధిగాంచిరపుడు॥ వ॥ ఇట్లుదక్షిణపారావారంబుగాంచి లక్ష్మణుంమనువాలినందనుండిగిమొనప్పుడు రాఘవుండు॥ చ॥ అనిలతనూజుడిగ్గిమహాత్మ జుగన్గొనియింతవట్టుచే । తనునటునట్లుజేసితమిదాటనింకనశక్యమైననీ । వునుమనసైన్యముల్గొనిమహాంబుధితీరమునందునిల్పిమీ । మనములదోచుచందములమంత్రనముల్జనిసేయుడంచనన్॥ వ॥ ఇవ్విధంబునసుగ్రీవుండునుసిత్వాకరతీరంబున సైన్యంబునుడించిదండనాయకులం గాచియుండనియోగించినవారునుమ హోన్నతరంగాఢ్యంబును భీమనక్ర భయంకరంబును నగాధసలిలంబునుగగనాకారంబునునగు మకరాలయంబుగనుంగొని కడుదుః

ఖితులై॥ క॥ మనరఘునాయకుదేవిని । గొనిపోయినదనుజునిపుడె గూల్చెద మైనన్ । వననిధిసంసారార్ణవ । మునుబోలెనపారమగుచు మొనసెన్నేటన్॥ వ॥ ఎవ్విధంబునందాటి లంకానగరంబు గాల్చెద మోయంచుందరు చింతాపరులై రామపార్శ్వంబుననిల్చిరంత నద్వితీయుండును చిదాత్మయు నొక్కరుండును పరమాత్మయు సనాతనుండుననగు రామచంద్రుండు దేవకార్యంబుకొరకు మానుషవేషంబుధరియించెంగావున మహత్తరంబగుదుఃఖంబుచేతనావృతుండై జనకరాజనందనందలంచి బహువిధంబులవిలపింపందొడంగెమరియును॥ చ॥ తనదగుసుస్వరూపమునతత్త్వమెఱింగినమానవోత్తము। ల్గవరటదుఃఖసంఘములగన్గొన తద్రఘునాథమూర్తికిం । పునమగునే యెఱుంగమినిగల్గెడు శోకములోభమోహము। ల్చెనెపడుక్రోధహర్షభయపీడలుజెందునెశైలనందనా॥ వ॥ యీయజ్ఞానచిహ్నంబులప్పరమాత్మయందునెట్టులుండుదేహాభిమానులకుంగానిలేనివారలకునునాత్మజ్ఞాన సంపన్నులకునుదుఃఖంబులులేవుబుద్ధినైర్మల్యంబున రెండవపదార్థంబు లేదనియెఱింగనేని పరమసౌఖ్యంబచేకూరునింకగాఢసుషుప్తియందు మనంబులీయందెనదుఃఖంబు ప్రాపింపదట్లుగావున నఖిలదుఃఖంబులకు మూలకారణంబు బుద్ధియయసంశయంబగునదియునుంగాక ॥ గీ ॥ నిత్యుడుపురాణపురుషుండునిత్యసుఖుడు । నధికుడునిరీహుడునుపరమాత్మయయ్యు। వెలయుమాయాగుణంబులగలసినుఖియు । దుఃఖియునురాఘవుడనంగదోచుచెలియ॥ గీ॥ అనుచువిమలాత్మయైనయయ్యచలతనయ । తోడదత్పూర్వరధ్వంసుడీడకైన। రామచారిత్రమిదియుమారమణియనుచు । బలికియవ్వలితెరగును పక్రమించె అంతలంకానగరంబునరావణుండు॥

—* రావణుడుహనుమంతునిపరాక్రమంబుదలంచిచింతించుట. *

ఉ॥ మారుతియట్లొనర్చినయమానుషవిక్రమమాత్మలోపలం । జేరిచి మోమువంచిబలుచింతతొమంత్రులజీరుపల్కెనో। శూరవరేణ్యులారయిటు జూచితిరేయొకవానరుండుకూ । పారములీలదాటిమనపట్టణమంతయు జొచ్చిభూసుతన్॥గీ॥గనివనంబెల్లపెరికియక్షునిమడియ । బాలకునిద్రుంచిపురములాంగూలవహ్ని। భస్మమొనరించిచనియెనిర్భయముతోడ । నహహయిటువంటిప్లవగులెందైనగలరె॥వ॥మరియుబలపరాక్రమ సంపన్నులరగుమిమ్మునెంబరలెక్కగొనకప్పూర్వప్రకారంబునగొప్పనంబుభంగి నపారంబగు

పారావారంబు దాటి స్వస్థచిత్తుండై చనియె మీరును బుద్ధిమంతులరు గావున
నింక మనకు గర్తవ్యంబగు నుపాయంబు విచారింపుండని వారలిట్లనిరి॥ సీ॥ పా
కశాసను బట్టి పగ్గంబులను జుట్టి కిలిపెకారాస్థలి నునుతుండు। జనికుబేరుని తోడ
సంగరంబొనరించి పోనగనైకొంటివి పుష్పకంబు। మయుడు నీదు ప్రతాప మహి
మంబునకు నోడి మెచ్చు పుట్టగ కూతు నిచ్చెననియె। కాలదండమె కింత గడనె
సేయనేక దైత్యనాయకులు నీ భృత్యవరులు। గాన శంకింప నేల యవ్వాన
రుండు। వానరుండని యుపుడు గర్వంబుతోడ। యేము పేక్షయొనర్చిన నింత చే
సె। గాక సిలిచిన బ్రతికిపోగల డెవాడు॥ అయినను॥ క॥ ఒకరొకరిని బంపు చతు।
ర్మకరాలయ మధ్యమంద మానవ మకపి। ప్రకరంబుగ నొనరించెద। యింక మే
మను కుంభకర్ణుడిట్లని పలికెన్॥ ఉ॥ నీవు బలంబు కార్యమది నిక్కము దానవ
వంశనాశనం। బావసుధాసుతాధిపుడయా కరుగన్గొన నేరవైతివా। భూవిభు
డింక జూడ నిను పొంకమడంపక బోవనిచ్చునే। రావణ రామచంద్రుడు పరాత్ప
రుడెవ్వడటంచెరింగితో॥ క॥ నారాయణుడివ్విధమున। శ్రీరాఘవుడయ్యె ల
క్ష్మి సీతయనంగన్। ధారుణి సుదయించెదురా। చారుల నడగింప కమలజన్ము
డు వేడన్॥ నీవును॥ క॥ గాలము మీనము మ్రింగెడు। పోలిక లోకైకమాతభూ
సుతస్వకులో। న్మూలన మొనరింపగనే। వీలంకకు దెచ్చితివి సురేంద్రవిరోధీ॥
ఇది యుక్తము కాదు॥ చ॥ అనుచితమైన కర్జమయమంతయు సేయక నొప్పనీదు చే।
తను సికనే మొనర్చెదవు దాకొనవైనను దోడనతుర్జనీ। యనుజుడగాన స్వ
స్థహృదయంబున నిల్పుమటన్న కుంభక। ర్ణుని వచనంబులున్విని తనూభవు
డింద్రజిదాహ్వయుండనన్॥ క॥ కంపము దాశరథుల బల। సంపదలడగించి కీ
శసముదాయములన్। జంపి భవత్సముఖంబున। కింపుగ జను దెంతు నేనయి
ప్పుడని పలుకన్॥

―※ విభీషణుడు రావణునకు నీతి జెప్పుట. ※―

వ॥ అప్పుడు విశుద్ధబుద్ధియు సురబృందసన్నుతుండును బుద్ధివంతుల లోనగ
రిష్ఠుడును పరమభాగవతశ్రేష్ఠుండునునగు విభీషణుండు శ్రీరామచంద్రవి
మలచరణకమలయుగళంబు నాత్మీయహృదయకమలంబునందిడుకొని రావ
ణుసభాభవనంబునకరుగుదెంచి యామందోదరీవల్లభునకుం బ్రణమిల్లి యుచి
తాసనంబునం గూర్చుండి కొలువువంకల గుంభశ్రవణాదిమహాప్రమత్తయా
తుధానగణంబులం గాంచి యతివిస్మయంబున వారలందరు వినుచుండ ధర్మా

సుకరాలంబునగువాక్యంబులదశాననునకిట్లనియె॥ చ॥ పరగఁగకుంభకర్ణుఁడును
పార్శ్వుఁడుమేఘనినాదుఁడుఁ గ్మహో । దరుఁడునికుంభకుంభులును దాశరథు
ల్వరచాపపాణులై । దురమునవిల్చితీవ్రమగుతూపులుమైపరపంగనిల్చిరే। క
రములుకంధరంబులుఁ జకాచకలై చనువారుగావునన్॥ ఇదియుఁ గాదు॥ క॥ సీ
తయనుదుర్భరగ్రహ। మీ తెరువునననుగ్రసించె నిక నైనసుధా । శ్రీతలనా
థునకయ్యోవ । సీతనయానొసంగువిడుపనినప్రాణముచేన్॥ క॥ మఱియును
రాఘవుఁడుభయంకర । శరములుమనలంకఁ జొచ్చి సకలబలంబుల్ । బరిమార్పక
మున్నె శుభా। కరసీతనొసంగినమ్మ గావుముకరుణన్॥ ఇదియుఁ గాదు॥ మ॥ కు
లశైలాభులు సింహవిక్రములులాంగూలాఢ్యులున్మించుదం। ష్ట్రిలచేతన్న
ఖపంక్తిచేతదురముల్సల్పన్మహాయజ్ఞులం । దలఘుల్వానరులింక వారుమ
నపైదండెత్తకమున్నెభూ । తలనాథాగ్రణిఁ జేరుఁబొమ్ముకరుణన్ వైదేహియ
వంశాగ్రణీ॥ ఇట్లుగాదేని॥ క॥ నినువిడుపడుపాతాళం । బునఁజొచ్చినఁ జను
నిగనినపురహరువీక్షిం। చినదేవనాథుఁ జెందిన । ధనదునిమఱుఁగునఁ జనినఁ దల
గకృంతుఁ॥ వ॥ ఇవ్విధంబునశుభప్రదంబులును హితకరంబులును పవి
త్రంబులునుంగాఁగవిభీషణుండుపలుకు వాక్యంబులకులికిపడి రెట్టించిన కోపం
బునమృతిబొందెడువానికిడివ్యౌషధంబులైనను నసహ్యంబులైతోఁచు భంగి
కాలచోదితుండై రావణుండిట్లనియె॥ క॥ ఏనొసగినభోగంబుల । మేనుబలి
సించికిందుమీఁదెఱుఁగకనా। తోనెదిరించెదవహితుఁడ । వౌనాదినయుంగతి
మ్మడందురెనిన్నున్॥ క॥ శత్రుత్వముమదినుంచుక । మిత్రునిక్రియమంటి
వీవుమిత్రద్రోహీ । గాత్రముఖండింపనెప । చ్ఛాత్రివునకు దోడువలుకు
జెనుసింకొకనిన్॥ వ॥ ఇట్లుగావునననార్యులతోడమకృతఘ్నులదోడనుమా
కుసాంగత్యంబుఘటియింపనేరదిదియుఁ గాదుజ్ఞాతియైనవాఁడెల్ల కాలంబుకీడు
దలంచుచుంగావుననీవును నవ్విధంబయనినత ద్వాక్యంబులువినిసహింపకవిభీ
షణుండునుగదాపాణియైనల్వురుమంత్రులంగూడుకొని యంబరంబునకెగ
సి రావణుంగనుంగొని॥ క॥ జనకసమానునిగనునిను । గనుఁగొనినీబ్రతుకుఁ దె
రువుగఱపినసీవుస్। ననుదూలఁగనాడితివిక । కనుగొనియెదవాఫలంబుకాల
ముచేరెన్॥ అదియెట్లంటేని॥ సీ॥ కాలుండురఘునాయకస్వరూపముతోడద
శరథాలయమునఁ దగజనించె । జనకభూవిభుగృహంబునసీతయనగమృత్యువు
నీదుకొఱకుసంభవమునొందె । వారలిద్దఱుమహీభారతమంతయుమాన్పఁజను
దెంచిరిటవారిపనుపుచేత । హితవాక్యములోకింత వదనంబవారాముడఖి

డనై ॥ క ॥ శరణనువారలఁబ్రోవఁగ। బిరుదువహించితివటంచుఁ బ్రియముగ
విననిని। చరణంబులాశ్రయింపఁగ। ధరణీశ్వరవచ్చినాఁడదయఁజూడుననున్॥
వ॥ ఇట్లువిహాయసమార్గంబుననుండిపలుకువిభీషణు వాక్యంబులకు రామ
భద్రుంగనుంగొనిసుగ్రీవుండిట్లనియె ॥ క ॥ మనుజోత్తమవీడరయఁగ। దనుజు
డుమాయావినీదుశరణినిగొనిపో। యినపాపకర్ముఁడమ్ముఁడు। మనవివరముల
రసీదునుముదినరుదెంచెన్॥ వ ॥ ఇట్లుగావునవిశ్వాసంబునకనర్హుండాజ్ఞ
యొసంగదరేనివాని దేహంబునింతింతలుసేయింతునాకు నిత్తెరంగునదోఁచు
చున్నయదిచిత్తంబుకొలందినవధరింపుండనిన మందహాససుందర వదనార
విందుండైరఘునందనుండిట్లనియె॥ క ॥ నిముసమునన్ సమస్తధరణీసలిద్రుం
పసృజింపసత్యమిం। పమరెడునాకునేడభయమాతనికిచ్చితిదోడితెండుబీర
మునెడినీదునాడననిప్రాంజలిచేసినబ్రోతునంచుని। త్యముజెలువొందుమద్వ్ర
తముతప్పదుసత్యముసత్యమంచనన్ ॥ వ ॥ ఇట్లొంక్సారైన నీవాడననిశ
రణంబువేడిన సకలభూతంబులకును నభయంబొసంగెదననుచుబలుకు రఘు
నందనుసత్యభాషణంబులకు హర్షంబునొంది సుగ్రీవుండును యథాన్యా
యంబుగవిభీషణునిముంధటికిందోడితెచ్చెనంత॥ మ॥ శరచాపాంచితబాహు
నీలజలదశ్యాముఁబ్రసన్నాననాంబురుహున్ శాంతుసలక్ష్మణున్‌గని మహా
మోదంబుతోసాగిమ్రొ। క్కిరమావల్లభుడంచులేచినుదుటన్ గేల్మోడ్చిస
ద్భాషణ। స్ఫురణన్ సన్నుతిసేయుదాదొడగెనప్పూర్వామరేంద్రుం డొగిన్॥
ఉ॥ నీకిదెవందనంబుధరణీతనయావరరామభూవరా। నీకమ్ర గేందిభక్త
జననీరదపూర్వసమీరక్రూరద। ర్వీకరతుల్యచాపపటువిక్రమరావణగర్వయా
మినీ। కోకసమూహపర్వకపికుంజరమిత్రపవిత్రరాఘవా ॥ గీ ॥ అమితతేజ
సేమహాత్మనేశాంతాయ। యఖిలజననభరణహననమూల। కారణాయమా
నిగణవందితాత్మీయ। వాస్తువాయతేనమోస్తుయనుచు ॥ మరియునిట్లుస్తుతి
యించె॥ సీ॥ దెలియంగనీవనాదిగృహస్థుడవు లోకములవారలకునెల్లముఖ్యా
తముడ। వంతంబులేనిరామాఖ్యుడవునుగాన మరిమరినీకునమస్కరింతు।
జగములుగలిగింపసంస్థితిగావింపవిలయంబునొందింపవిభుడనంగ। దనచిత్త
మరుగుభంగిబోవగలడనస్థావరజంగమాత్మకములైన। భూతములవ్యాపక
వ్యాపభూరిమహిమ! బయలలోపలదగు జగన్మయుడనంగ। వేదములజా
టుదొరవీవఖేదమోద। రహితగతకామకోపశ్రీరామభూప ॥ వ ॥ దేవాభ
వదీయమాయామహిమంబున మ్మనంబుభ్రమియించినసష్టజ్ఞానులై పాపపు

—॥ శ్రీరాముడు విభీషణునకభయం బొసంగుట. ॥—

లియప్పుడు ॥ అని యిట్లనిన ॥ సీ ॥ అతిరహస్యము సుఖ్యాతమును నిశ్చ
యంబిదే విభీషణ యెరుఁగ నేతు । యోగివర్యులు వీతరాగులు ముముక్షుల
తిశాంతులగువారలాత్మయందు । ననుదలంచెదరేను నచటనిత్యేదగాన నీవు
ను శాంతసద్భావివగుచు । కల్మషాపహుఁడవై నను భక్తిననుగొల్వు మఘ
సంసార ఘోరాబ్ధి దాటగలవు మత్ప్రీతికరముగా వెలయునిది । స్తోత్రమిది
రయిన వ్రాసిన సాంపుమీర । విని జదివిన సాయూజ్యమొనఁగఁ గలుగు । నిఖిలజంతు
నికరుణ జెన్నొందనపుడు ॥ వ ॥ భక్తవత్సలుండగు రాఘవుండు లక్ష్మణుం
గనుగొని సుమిత్రానందనా నాదుసందర్శనంబుల సగుఫలంబు గనుంగొనుము
వేగంబ సముద్రోదకంబులు దెప్పింపుమీతనిం బలంకారాజ్యంబునకు విభీషణు
నభిషిక్తుం గావించెదననిన నతండును ॥ క ॥ ఎంతవడ వురవిరజనని । కాంతుఁ
లు మేదినియు నాదుకథలు నిలుచుదా । నంతదడ విభీషణుఁడు । డింతయు లంకా
పురంబునేలెడు సుఖియై ॥ వ ॥ అని నిర్దేశించి సముద్రజలంబులు దెప్పించి
సచివులను లక్ష్మణుని నియోగించి శాశ్వతంబుగా నభిషిక్తుం జేయించెనంత ॥ గీ ॥
సాధుసాధువనుచు సకలవానరులును । పొగడిరెలమి రామభూతలేంద్రు । న
ర్కతనయుడప్పుడవ్విభీషణు గాంచి । కూర్మి నేరయుఁబలికె కుధరతనయ ॥ చ ॥
వినుపరమాత్ముఁడై రఘువీరుని భూతలమందు నీవు రా । ముని సుపరిగ్రహంబు
నను ముఖుఁడ పంకసహాయుఁ డెన్నడో । నను బరిమార్ప రామునికి నన్ వినిభానుజ
లోకనాయకుం । డనదగు రామమూర్తికి సహాయము మొనర్చెదనంతవాడనే ॥
గీ ॥ ఇంక దాస్యవృత్తి యేమానఁ ద్వైదమింము । కూడి శక్తికలుగునోలదివాని ।
పక్షికంతు చేతబనువంగ బడితినిపుడ । డనుని శాచరుండు విహాయ సముఁన ॥ వ ॥
నిలచి సుగ్రీవునింగనుంగొని భానునందనా మత్పరోక్షుండగుదశాననుండు దనదు
వాక్యంబులు గాఁగనీకెరింగింపుమన్న తెరంగు వినుము ॥ చ ॥ ఎవయుఁగగొప్ప
యింటజనియించితి వెక్కడు వానరాళికిం । దనయుఁడవంశమూలికనితంము
నిబోలుము వింకనాకునీ । వలతయుగాదు వేగొకనివల్ల భదెచ్చిననీకదేమిబాం
మనుముఖ్లవంగ సైన్యములనందరతోలుకబుద్ధితోడుతన్ ॥ ఇట్లుగాకేని ॥ గీ ॥ సు
రలకైనసనుకనుపిచ్చి చూడదగని । లంకనిస్సారులగుచట్టిస్లవగమనుట । కీటకం
బులకెటు లోటుపాటునొందు । నని యెనని పల్కె మనిపల్కె నగచరేంద్ర ॥
అనిన విని ప్లవంగవీరులతిరయంబున ॥ విని పిధికెగసివానిన్ । ఘనశిర ముష్టి
ప్రహారులకంఠగతప్రా । ణుఁసేయరు రామచంద్రుని । గనుగొనిరొలుఁగ

త్తిపలికెకడుభీకరుండై ॥ మ ॥ చనునేవూతలసిట్లానప్పుటలు రాజశ్రేష్ఠన
మకాంబె వేదనసైపంగనుజాలక్రోధగడవే దాత్మ్యవమూహింపవే । యని
సక్రవ్యుణ్ణుమగానవారలనుదాయక్ బల్కె బల్కంగన। ద్దనుజుండంబరవతిగా
మైమహీంద్రపుత్రా యుంచుసోచ్చారకతన్॥ ఇట్లుసుగ్రీవుంగాంచి ॥ క ॥ ఏమ
నిపల్కెదదనుజ । గ్రామణితోననిసవాలిగతియత్నమునన్ । రాముని చేత
నునుతకాం। తామాశ్యసమేత్యముగనునదమవనుమనేన్॥ వ ॥ మరియుసక
లలోకనాయకుండగు రఘురాముడు నారీరత్నంబునుందోడితెచ్చి కులంబునే
లంగలుపుటకజనంబు గాదనుచు నెమ్మంగంబులుకుమనిసప్లవంగవీరులను రఘునా
థు రాజ్ఞనన్నిశాచనుంబట్టిబద్ధుం గావించి రంతమన్న రావణప్రేరితుండై శా
దూలుండను దానవుండొక్కండుజను దెంచికపిబలంబులంగనుంగొని భయం
బునబరచిన రావణుండగు రావణునకెఱుంగింపవాడును విని లొభరితమనస్కుం
డయ్యుండెనంత రాఘవుండును నిజతరంగభంగనిస్వనతబధిరీభూతకకుబంతం
డంబగుమకరాలయంబుగనుంగొని రక్తాంతలోచనుండై సుమి। తానందనున
కిట్లనియె॥ శా॥ రింఘుత్తుంగతరంగుడైపటురవోద్రేకంబునంబుధి … । త్వం
ఘుంబులో ముదమందభృత్యునిగతిన్ దన్మానసామోదినై । పుంఖపించిమను
ష్యమాత్రునిగనన్ బుద్ధిన్విచారించిమ। త్పుంఖాటోప మరుంగకొప్ప లవణాం
భోతాళివీక్షించితే॥ మదియును॥ క॥ కోపులనీశసిలక్ష్యము। సేతువె…సి
సన్నగడవసేయుండి దెసి। ఘూతజలాద్యుని జేసిమ। హీతలమున భంగికపులని
దెనపింతున్॥ వ॥ అనిపలికిక్రోధతామ్రాక్షుండ …

—*శ్రీరాముడు సముద్రునిపై బాణము సంధించుట.*—

ధ్వజంబుభంగి జెలువొందు చాపంబుధరియించి ॥ మ॥ తుది … జాలి
వొందు భాస్కరుగతింమార్గణము … ప్రదండంబొక్కటిదీసి …
నంబట్టికసంధించిదు। మదపాథోధివారింప …
క్కాం। దవఘోరానలకీలలంముఖ … డసూర్యాంశుగాపోక్కగన్॥ వ॥ నిటసిధను
ష్టంకారంబు గావించి శరమోక్షణంబు సేయంగమకింపు …
వనకాననంబగుధరాచక్రంబంతయును సంచలింపందొడంగె …
బులవంధకారంబు బంధురంబయ్యె మకరాల … క్షోభింపుచు వేలాస్త
లంబుదప్పి యతిభయంబున యోజనమాత్రదూరంబులోనికింజనియె నందుజె
లువొందునక్రగ్రాహపాఠీనకమఠకర్కట కాకోదరప్రముఖజలచరానీకంబు

లునిజజీవన శంకాంకితేయి బహుచందంబున వంచనగు ప్రకటించును [illegible]
[illegible] జగంబు [illegible]
[illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible] । [illegible]
[illegible]
[illegible] । జగ [illegible]
[illegible]
[illegible] ఘాతంబులు [illegible] నిజేనోప్పిరియా
[illegible] । తామసజుడ్వైరులు ఘాతములు బుట్టు । నరయ కారణమై
[illegible] । వెనకబల్కినది ధ్యానవిసరములకు తామసత్వజడత్వ
[illegible] జేనాడు గుణముండవు నిరాకారుండవు నైన్నను మా
[illegible] వైనను విరాట్పురు
[illegible] సత్వగుణప్రధానులగు కమల
సంభవాది [illegible] ప్రధానులగు ఘాతనా
[illegible] లీలామాను
[illegible] నైనాప్పిభవ
మీన నైయుంగనోప్పు నదియునుంగాక ॥ గీ ॥ తగని పశుపులను లగుడంబుగలి
[illegible] బ్రసిద్ధ । మదియు [illegible] లోకనయు
[illegible] రాము మేలు నేసెనిత్యము ॥ గీ ॥ శరణు జగదీశ భక్తవత్సలర మేశ ।
[illegible] ప్రదానమింము । [illegible] । జ
నకజాయము [illegible] ॥ వ ॥ అని [illegible]
[illegible] రామభద్రుండ [illegible] ॥ ఉ ॥ నాదుశరం
[illegible] భక్తులై । [illegible] లోకములగా
[illegible] ! [illegible] త్తరభాగ
[illegible] ॥ వ ॥ ఇ
[illegible] యనుచోటని
[illegible] నాక్షిర
[illegible] మరలి [illegible]
[illegible] రామచంద్రా [illegible]

ర్థికింపగును దక్షాశ్రితంబులంజేసెనహో । యనవహాగణంబునదిపిసిపసినవా
క్యంబుల్వచింపన్వనా । కనుంగొన్నగ్రజన్మంబున్కొనిగ్రాగ్గక్ మొత్తరామా
యటం । చునుభీకర్ [illegible] ప్రాప్తయూథేశుడు ॥ ✻

—✻ రావణుడు కుంభకర్ణునకు వానరులబలంబు లెరింగించుట. ✻—

క॥ కనుగొనిపీనిక్ విమృత్తు । [illegible] పతితాత్మ్యం । బు
నవన్నువిడచిరేనను । గనుగొం [illegible] చరేంద్రకపిబలబలమున్ ॥ వ ॥ వానరుల
కుమానకుంభాడను రాసురుల భంగి బంబులు పోటుతున్నయపి [illegible] బుగానే
రదుదాశరథులును నిజభుజాసారంబు మాప్రుటపసమయంబుచే కూలిసినుచు
నాసంభ్రమంబుననున్న వారలింక సునపట్టణంబంతయు నాక్రమింపంగలరు
నీవును బుద్ధిమంతుడ వేని తత్ప్రాంచా [illegible] సంగసుమయోచితి నిజసేనా
యుక్తుండవై యాహవంబునకు [illegible]
సేయుమింక రాఘవుం డు తనదు వాక్యంబులు గాగని [illegible] తెరం
గువినుము॥ క॥ ఎవనిబలంబుననల నా । [illegible] రాఘవ్రతసికనా ।
హావమునను జూపుమను మా । [illegible] ॥
క॥ రేపటిదినముల్లసంగచు । మాపతు [illegible] । గో
పురముల స్త్రీపురుషుల । [illegible] ॥ క॥ ము
రియుసుసమ్మోహనమను । శరమూదొడిగి [illegible] సకలబలంబు । బ్రరిమా
చైతన్యనుపికము । [illegible] ॥ వ ॥ [illegible]
ధంబునంబటికి తానును [illegible] సనొక్కరహస్య ప్రి
దేశంబునసంజని [illegible] సత్రికంధరాహనబలంబంత
యునుక్కడపనమ్మహాత్ముల [illegible] చాలునక్కడివనౌకసవర్గం
బులంగనుంగొని త్రికూటశిఖరంబుల [illegible] నగరంబు తోడజేరికి యుద్యోగపార
మధ్యంబునంబడవై వెద [illegible] కష్టంబునను [illegible]
నున్నవారలువారలబలంబు [illegible] పతరంబులు [illegible]
నప్పుడు మొరింగితిసిన్వా [illegible]
[illegible] పహాసశరీరులునై ఘోరభ్రాంతి [illegible] చెప్పమహదం [illegible]
బుక్షవానరచమూని [illegible] లింకవారల [illegible] సామర్థ్యంబు చాల
దైన నుముఖ్యయూథాధిపతుల నెరింగించెద॥ సీ॥ లక్షసేనలంగొల్వలంకా [illegible]
ముఖుడునైయాచుణ వాడ సేనలు డగ్నిసుతుడు । వాలంబుజరచి దోషాల
సంహారించువాడు వాయుసుతుండు వాక్యబలుడు । [illegible] గీటు మువాడు పాదసి

సీపుత్రుని మునిమిత్రుని [illegible] ॥ [illegible] నా
[illegible] బాధ్యుండు [illegible] ॥ [illegible] గొల్చు చే
టిపగదు । శరభుండతి [illegible] ॥ [illegible] నొక
రికియొకరు తోడు । బలుకీర్తి [illegible] బలము [illegible] యును ॥
క॥ వారలు [illegible] । వారలు [illegible] । ఈరాము
వృత్తి [illegible] । [illegible] అతడు
బంధించె జగత్ । [illegible] పాత్రో [illegible] । [illegible]
డుబ । లాతిశయు [illegible] ॥ గీ॥ [illegible] ములు
ను । సతత యుద్ధా [illegible] సాహసులు [illegible] బునే
ల । రా చెరమటు [illegible] చున్నవారు [illegible] ॥ క॥ [illegible]
[illegible] యొక్క [illegible] బులును [illegible] నొక్క
[illegible] యొక్క [illegible] బులు [illegible]
త్రులను [illegible] రఘునాథు [illegible] ॥

— ॥ శుకసారణులు శ్రీరామునిమాహాత్మ్యము రావణునకు జెప్పుట. ॥ —

సీ॥ అది నారా [illegible] రాముడు [illegible] సుర
[illegible] । సీత [illegible] రూప । స్థా
[illegible] । [illegible]
లోభ [illegible] వంటి వారితోడ [illegible] వైరమేల । పరగ [illegible] మును
[illegible] పంచభూతాత్మకంబును పంచవింశ । తియను తత్త్వంబులన
[illegible] ॥ వ॥ వారియు
సహ [illegible] బ్రహ్మాత్మకంబు [illegible] విలక్షణుండవ
[illegible] దేహంబు [illegible]
బు [illegible] దేహం [illegible]
[illegible] కారణంబులు గలుగు
[illegible] సర్వంబునెరింగి [illegible] చుండు [illegible]
[illegible] దేహంబునకు [illegible] యును [illegible]
[illegible] నిరంతరంబై యుండు
నాత్మ [illegible] ఉండును [illegible] నవ్య
యుండు [illegible] జ్ఞాన [illegible] బుల జెందుచు విడువం
బడుచునుండు నది గావున [illegible] నై దేహాభిమానం

దక్షిణానంబవిడచి పరమాత్మనెఱుంగుచుపుత్రదార గృహాదులయందునిర
క్తుండవుగమ్ముభోగంబుల దినినిరయప్రాంతంబులగుజీవులకును శునకసూక
రంబులంబోలికనకవిముక్తంబులైగలుగుచుండునదియెఱుంగాక॥ సీ॥జనియిం
చితివిపద్మసంభవాన్వయమందుబ్రాహ్మణుండవువేదపారగుడవు । మొనసి
భారతవర్షమునందుదుర్లభంబగు కర్మభూమియందధికఫలద । మిన్ని
గల్గియుభూమినెవడువిద్వాంసుడిట్లాత్మహితాత్కారమమరిమేను। భోగా
నువశతగాబోవపిచ్చును పామరుడైనసీవాక్కరుడవుదక్క । యింకనై
ననుసికాంతులెల్లమాని। భక్తితోడుశశ్రీరామభద్రుసిత్యు । ధిరుపరమా
త్మగాంచితద్దేవిమైన । జనకజనాసంగిసౌఖ్యంబుగనుమదనుజ॥ గీ॥ ఇటు
లాసంగియమ్మహాశుభక్తులగూడి। యుండుమిట్లునీవుయుండెదేని । విష్ణులో
కమునకువిమలస్వరూపివై।జనియెదవుమహాఘచయముబాసి॥ వ॥ గాదేనివు
నరావృత్తివర్జితంబులగుయధోలోకంబులనొందెదవుగావున యేనుబల్కి
నహితవాక్యంబులన్నియునంగీకరించి॥ చ॥హరిపదభక్తిగలుగుసుగుణాత్ముల
తోడనుమైత్రిసల్పు భా।స్కరకులభూషణుఙ కలితకార్ముకసాయకసౌఖ్యదా
యకుఙ । సురతరవిక్రముఙ మరకతోపలకాంతిసుకాంతుత్వత్సహోదరనిజ
సోదరార్కజనదాశ్రితురాఘవుజెందురావణా॥ ఇట్లు॥ క॥ ఫణికుండట్టిడ
బ్జభవభో।మణిహుతవహనయనుడాహిమాలయకన్యా । మణికెరుగబల్కశు
కరా।వణసంభాషణముమరియుబల్కదొడంగెఙ ॥ చ ॥ అనియిటులాశు
కుండువివిధాజ్ఞతలెల్లనుబాసిప్రాజ్ఞతఙ। గనెడుహితోక్తులంబలుకకాలభు
జంగముభంగిరోషమం । పెనయగవానిజూచికులహీనజగత్త్రయశాసనుఙరి
పు। ఘ్నునినసుశిక్షసేయుదువెకోవిదుభంగిరిపుల్నుతింపగఙ॥ క॥ నినునిప్పు
డుద్రుంచెదనై।ననుయుపకారంబునువ్వొనర్చితిఙటుగా । వునబ్రతుకుకంటె
నింకిట।జనదుండగజనుమువినగజాలదురుక్తుల్ ॥ క ॥అనిపల్కసభీతిల్లుచు।
జనియెశుకుండవుడుతనసదనంబునకో।వనితాయనిపల్కగవిభు। గనుగొని
గిరికన్యకునిమెకాంచనవసనా॥ వ॥దేవానిశాచరుండయ్యెనుశుకుండువిజ్ఞా
నవంతుండగుటకేమి హేతువనాయందు లక్ష్యపగలదేని వినిపూర్వవృత్తాం
తంబెఱింగింపుమనిన సంతసంబునొందినిజవల్లభకుప్రియధవల్లభుండిట్లనినె॥
గీ॥ వినుముశుకునిదైనవృత్తాంతమంతయు । వీడుద్విజుడుతత్వవిదుడుఘను
డు। వనమునందునిలచెదనరవానప్రస్థ । నియతితోస్వకర్మనిరతుడగుచు॥వ॥
ఇట్లుపూర్వంబున బ్రహ్మనిష్ఠను బ్రహ్మవిత్తముండును నైవసంబునని యోగిం

పుచు దేవహితార్థంబును దనుజవినాశార్థంబును [illegible]
వనంబున సలుకుందోడంగెనంత నవ్విధంబంతయు [illegible]
క్కనిశాచరుండు నిజనాశకరంబుగా వున దానికి [illegible]
వహితుండ వ్వ్యనొక్క నాడు [illegible]
గస్త్యమౌని యుపవనమున కేగుదెంచి యతిథిసంపూజితుడై [illegible]
నకు నిమంత్రితుండగుచు పోయి జలంబులాడం జనిన । [illegible]
యమిదవాకొనెసందున నగస్త్యవేషధారియై జడుదెంచి [illegible]
అశనము సగదేసి యామిషంబును నాకు । పెట్టు [illegible]
రసయుక్తమైన భాగాంగసంభవం । బును [illegible] ॥ వ ॥
శుకుండును నవ్విధంబ యొనరించెనంత కుంభసంభవుండు కృతస్నానుండై
జలంబులు వెడలి జనుదెంచి భోజనంబునకు గూర్చున్న సమయంబున ॥ గీ ॥ శుకు
ని భార్యభంగినుండ రూపుడై దానవుండు [illegible] । [illegible]
న్నిచ్చు మానుషామిషమప్పుడొసగి చనియె వరుస [illegible] ॥ వ ॥ ఇట్లు సుప
క్వంబును బహువిస్తరంబును నగు నరామిషంబుగనుంగొని సనిఖిల జాగరూపకే
శ్రేష్ఠుండగు నగస్త్యమునీంద్రుండు కోపసంభరితమానసుండై [illegible]
లగు నేత్రంబులగనుంగొనుచు నోరి విప్రాధమా యిట్టు సేయుచు [illegible]
ల రేయది గావున నిబ్బంగి కుటిలవర్తనుండవై నరామిషం బొసంగితివి గావున
నీవును నరామిషాహారుండవై రాక్షసరూపంబున జరియింపుమను ఘనతీవ్రం
బగు శాపంబొసంగెనంత శుకుండును భీతచిత్తుండై కరంబులు మొగిడ్చి ॥ గీ ॥
దేవ మీరాతనతిచ్చిన తెరగు యేనో । సంగితిని గాని యితరంబు నల్ప నాకు । శాప
మేటికి యనకొంత సేపు ధ్యాన । మాశ్రయించి తద్దానురంబంత దెలిసి ॥ శుకుం
గనుంగొని యిట్లనియె ॥ క ॥ నీవానరింప వకృత్యము । భావించితినైన [illegible]
కుల మోఘం । బిప్పుడు నన్వే జగ । [illegible]
డై ॥ వ ॥ భక్తపరాయణుండగు నారాయణుండు భానువంశంబున ॥ క ॥ జని
యించి దనుజసైన్యము । లనుగ్రహింపను [illegible] లంకాపురిపై । జను
దెంచు నంతవట్టును దనుజాకృతి నుండు మంత నైన ముక్తపచే ॥ వ ॥ [illegible]
ప్రేరితుండవై రఘునందను గనుంగొని యమ్మహాత్ము దర్శనంబు ముక్త
వుండవై పఙ్క్తికంధరునకు తత్త్వజ్ఞానంబు నుపదేశించి పరమయోగి గమ్యంబ
గు నారాయణస్థానంబు నొందెదవనుచు కరుణార్ద్రహృదయుండగు కుంభ
సంభవుండానతిచ్చితివో హితుండ వ్వ్య శుకుండును రాక్షసరూపధరుండ

దశాననుననుసరించియుండె నేడునునిర్మలవచనుండగు నగస్త్యవాక్యంబుల భంగిసలక్షణుండగులక్ష్మణాగ్రజుం గనుంగొని రావణాసురునకు తత్వజ్ఞానం బునెరింగించి భూసురుండై వైఖానసవర్గంబులంగూడి నారాయణభక్తిప రాయణుండై జరియింపుచుండె శైలనందనా విజ్ఞానసంపన్నుండగు శుకుని వృత్తాంతంబిదియయింక నావలికథాక్రమంబెరింగించెద॥

—* మాల్యవంతుండు రావణునికినీతి సెప్పుట. *—

మ॥ శుకుడిట్లేగినమాల్యవంతుండతిసంశుద్ధుండు మాతామహుం । డకం
లంకస్థితిజెందిరావణభవ ద్వ్యాపారముల్ క్రూరముల్ । స్వకులంబెల్లన
శించెకాలమిప్డు డాసన్నంచేసంక్రైనమ । ల్లికగావింపవుమానసం బౌరుల
యాలిక్ జేరసత్కీర్తి యే॥ ఏనునునీకుమేలుదలంచెదగావున నొక్కవాక్యం
బు బల్కెదనెట్లనిన ॥ సీ ॥ ధరణిజయిచటపాదముబెట్టినదిమొదల్ దుర్ని
మిత్తముల్లెల్లదోచుచుండు । నన్నంబుమొలుచునిత్యంబుమేఖాబళుల్ రుధిరంబు
గురియుదుర్వ్యథలుఘనము। పురమెల్లనుదుఃకునొప్పడు దేవలింగముల్చెరియిం
చుకన్నులజలమునించు । పచ్చనిపండ్లతో పకపకయనినవ్వు కాళికాదేవిచు
క్కలునుడుల్లు। గార్దభంబులగోవులగాంచుమరియు । మంగులనుగాచు
నెల్లెడమూషకముల। గుడ్లగూబలునక్కలుగూయుపగలు । మనపురంబునచె
లరేగిదనుజవర్య॥ వ॥ ఇదికాదుకే రాళవదనుండునుముండుండుసుకృష్ణ పీతాం బరుండును నైయొంతకుండు ద్రైత్యాలయంబులనర్ధ రాత్రంబునసంచరించుచు నివ్వి ధంబునభవన్నాశనకరంబులైనదుర్నిమిత్తంబులనేకంబులు దోచుచున్నయవి గావునజనక రాజనందనను సధనంబుగాగ జగధీశ్వరుండగురాఘవేశ్వరున కుసమర్పించి కులంబును బ్రాణంబును రక్షించుకొనుము రామచంద్రుండు నారాయణుండని యెరుంగుము విద్వేష బుద్ధిదలంపకుమెట్లంటేని॥ చ॥ అను
దినమిమ్మహాత్ముసుగుణాఢ్యువిదేహసుతామనోహరున్ । వినుతచరిత్రసజ్జ
నులు వేడుకతోడతదంఘ్రియుగ్మముల్ । ఘనమగునిబ్బవాబ్ధితుదిగాంచగగాం
క్షరొతద్విధంబునన్ । దనుజవరేణ్యరాఘవుడుతామరసాక్షుడు మానవుం
డిలన్॥ గీ॥ అట్టిరామచంద్రుడఖిలహృదాలయు । భక్తిభావనమునభజన
సేయు। నీవొనర్చినట్టినిఖిలదుష్కార్యముల్ । దొలగుభక్తివలనగలుగుశు
భము॥ అనిఇవ్విధంబుననీతివంతుండగుమాల్యవంతుండు ॥ క ॥ కులకౌశలి
హేతువులుగ। బలుకగతనదైన కాలపక్వముదెలియున్ । బలికెనుక్రియాసా

గ్రహులై బలికెద శాననుఁడు వికచపద్మదళాక్షీ॥ అది యెట్టులనిన ॥ చ ॥ కృపణుముని ప్రియుఁ డమనుజకీశకులాశ్రయు రామచంద్రుని । కృపుదారగాఁగ బల్కెదవు గన్గొననంత సమర్థుఁడేని తం । డ్రిపను పనేల వచ్చె బెదరించెద వాతని బంటుభంగి దు । ర్నిపుణ తలెంక మానుని నువృద్ధని సైచితి చంపజాలకన్॥ గీ॥ నీదు వాక్యంబు లెల్లను నేసహింప । జాలజను మింక నిలువంగ బోలదనిన జనిరయో దశకంధరుండంత సకలయాదు । ధానవర్గంబులును గొల్వ దనరుచుండె॥ వ॥ ఇట్లు సౌధాగ్రంబుననిలచి వనచర సైన్యంబు లెల్ల గనుంగొనుచు నాహవంబునకు నిజ సైన్యంబుల నాయితంబుగండ విని యోగింపుచుండె నంత నవ్విధంబంత యుఁగ

—❋ శ్రీరాముడు రావణుని కిరీటంబుల శరంబు చేబడవైచుట. ❋—

నుంగొని॥ మ॥ వరకోదండము కేలబూని సురభి వ్రాతంబు భీతిల్ల భా । స్కరవంశాగ్రణియర్థచంద్రశరము గ్రంబొప్పగా నేసెత । ద్వరకాంగేయ మహేంద్రనీలముఖ భాస్వద్భూరికోటీరమం । దరశైలాభకిరీటపంక్తి దుములై ధాత్రిస్థలిన్ గూలఁగన్ ॥ వ॥ ఇవ్విధంబున దశాననుదశకిరీటంబులు నొక్కసాయకంబున నేలబడ నేసిన నతిభయప్రదంబగు తత్క్షణంబునకు సురాసీకంబు లెల్ల విస్మయంబు నొందిరి యఖిలవానరులును నతి సంభ్రమంబున వాలంబు లెత్తుక గంతులు వైచుచు గర్జనంబుల సేయుచు రామలక్ష్మణులును తత్పాలిత బలుండగు మార్తాండనందనుండును జయంబు నొందెదరుగావు తయనుచు బలుకొందొణంగిరంత రఘునాథు శాసనంబున నాంజనేయాంగదకుముదనల జాంబవంతదధివక్త్రతారకేసరి ప్రముఖయూథాధిపతులును తక్కిన సైన్యంబులును బ్రహ్మాండకటాహంబు చిటిలిపడంబటు సింహనాదంబులు సేయుచు దండధరకింకర ప్రతిమాన దోషాచరభట సేవ్యంబగు లంకానగరంబు చతుర్ద్వారంబులు నిరోధించి శైల పాదపంబులను వజ్రాయుధతుల్యంబులగు నఖదంష్ట్రాయుధంబులను నడ్డంబైన నిశాచరవ్యూహంబుల మెండుదనపక నంతక ప్రతిమాను లైగిటణంగింపఁదొణంగి రాసమయంబున నచ్చటియాతుధానులును ప్రళయకాలబలాహకవర్గంబు భంగి భైరవారావంబులు చెలంగకు తారశూలభిండి వాలఖడ్గ ప్రముఖాయుధంబులు కరంబులం బట్టి తత్పుర ద్వారంబు వెలువడి ప్లవంగసైన్యంబులం దలపడి॥ మ ॥ గదలన్ వైచుచు భిండివాలముల దోర్గర్వంబు తూలించుచున్ । ప్రచరాఘంబుల మేనుదూరిచననుద్యత్సింహనాదంబులన్ । చప్పరై పారగ నేసియార్చుచు నవిచ్ఛిన్నోరిబుగాబోరిరుః । న్మదదోషాటభటాళి

వానరచమూమధ్యంబుసంభార్వేతి॥ ఇట్లునిశాటులువిజృంభించిన॥ గీ॥ వార
లేసినక్రూరాస్త్రవర్గమెల్ల। ఘోరశైలంబులనునొడ్డుకొనుచుఁబ్రతి । ముష్టి
ఘాతంబులెల్లనుదైత్యమూకలెల్ల । బెండుపడజేసిరక్కసుల్భీమగరిమ॥ చ॥
మరియునుఘోటకంబులను మానకఘోటకపంక్తిచేత । దుత్తమురుగవైచి
కాల్బలముతోడుత కాల్బలపంక్తిబిట్టుగా। జరచిజయైషణంబుల ప్రచండప
రాక్రమమొప్పబోరిర। త్తరుచరవీరులాసురలదాకిదుపారమహీధరాత్మజా॥
వ॥ ఇట్లునిశాచరవనచర వ్యూహంబు లన్యోన్యజయాభిలాషులై యాయు
ధంబులెల్లభగ్నంబులయినను వీరులీవకనుల్లయుద్ధంబునకుందలపడి పోరందొ
డంగిరయ్యాహవంబువైమానికసిద్ధనిచయంబులకు విస్మయావహంబై మాం
సశోణితపంక సంకులధరాతలంబైయొప్పె నాసమయంబున నారాయణస్వ
రూపుండగురఘునాయకువిమలవీక్షణంబునది విజాంశసంభవులుగావున వా
నరసైన్యంబులెల్ల నమృతంబుద్రావెడుభంగి మహాసత్త్వసంపన్నులై విక్ర
మించిరియాతుధానులుజనకజాహరణపాశ బద్ధుండగురావణుచేతపరిపా
లితులుగావునదైన్యంబునొందివిగత సత్త్వులైవ్రగ్గందొణంగిరిటు నిముసమా
త్రంబునచతుర్థాంశంబగు రాక్షససైన్యంబెల్లనశియించె నాసమయంబున॥
చ॥ తనబలముక్కడంగుటయు తద్దయువానరసేనలుబ్బుటల్లు। గనుగొనిమేఘ
నాదుడురు కార్ముకమెక్కిడియాకసంబునన్ । తనకజుడిచ్చినట్టి వరదర్ప
ముచేతనదృశ్యదేహుడై । దనుమగజొచ్చివానరులతోయజపత్రవిశాలలో
చనా॥ వ॥ఇట్లుధారాధరమండలమధ్యవర్తియై బ్రహ్మాస్త్రప్రముఖదివ్యా
స్త్రంబులునిగుడించున ప్రతిహతప్రతాపంబునజరియించుమేఘనాదుంగనుం
గొనికొంతసైచియుంతయుం బోవకసైన్యంబులదైన్యంబునొందింపం దొడం
గెనాసమయంబున ॥ చ ॥ వినుతమహాస్త్రకోవిదుడువీరశిఖామణిరాఘవుం
డుత।ద్వనచరసైన్యముల్పడుట వాసిదలంగుటజూచితమ్మునిన్ । గనుగొనిల
క్ష్మణాయదియె కార్ముకమిప్పుడుదెమ్ముదానవుం । దునిమిమదీయసైన్య
ములుదోగినభీతినణంచిద్రోచెదన్॥ క ॥ అనియుర్విధమునబలికెడు । మను
జోత్తమువాక్యమపుడుమదిదెలసిభయం । బునవారిలంకిజొచ్చెను । దనూ
జాధముడదియుగాకతరమేనిలువన్॥ గీ ॥ అంతతనసైన్యమంతయునణగుటకు
ను। చింతనొందుచునారాజశేఖరుండు ।పవనసందనుగాంచి యోభద్రమూ
ర్తి। నీకతగునాదుకార్యంబునిర్వహింప॥ ఉ॥ కావునదుగ్ధసాగరముఖంబున
ద్రోణగిరీంద్రమందుసం । జీవికలుండుగాన కపిశేఖరతద్గిరిదెచ్చి వేగసం

జీవితులఁ జేయొనర్చు మన సేనలనెదగు కీర్తిఁ శాశ్వతం । బై వెలయుందివాకర
సుధాకరులుండెడునంతకాలముఁ॥ క॥ అని యిటు బలికిన వాయుజు । డనఘ భ
వత్కార్యమునకు నాదటగలదే। యని పాదములకు వందన । మొనరించి ఖగేం
ద్రుభంగి నురుతరజవియై॥ వ॥ విహాయసమార్గంబున కెగసి రెండవ పవమాను
చందంబున మహావేగియై యపారంబగు పారావారంబు దాటి నిఖిల మహీధర
ననంబులం గనుంగొనుచు మహోత్తుంగంబగు ద్రోణాచలంబు గనుంగొని
యౌషధుగానంగకున్న మహామహితుల్యంబగు తనదు వాలంబునం జుట్టి శిరం
బున నిడుకొని॥ గీ॥ మరలి యతివేగమున వచ్చి గిరిచరాళి । నెల్ల బ్రతికించి త
ద్భూధరేంద్రమపుడు । తొంటిచందంబునను వైచి తో నవచ్చె । వాయునంద
నుఁడటువంటివారు గలరె॥ గీ॥ అంత తొంటిభంగి నగచరానీకము । జెలగి గర్జ
నములు సేయ నవియు। విని దశాననుండు విస్మయస్వాంతుడై । యిట్టులనుచు బలి
కె బిట్టుదూలి॥ సీ॥ బలుశత్రువుడు నాకు బ్రాప్తమయ్యెను రాముడ దేవసమి
తుండగుచు నేడు। సతని ద్రుంపగ నెసడఖిల బాంధవులును ప్రియకాంతులగు
వారునయముతోడ । నిటుగాక నిలుచు నేడెవడు మచ్చాసనంబును దాటి
ప్రాణభీతిని దలంకి । వానికండలు గోసి వైతు పత్తులకంచు బలుక దానవులెల్ల
భయమునొంది । యితని చేత నువ్వృతి బొంద దేమి ఫలము । గలదటంచును
సంగర కౌతుకమున। ధరణి పడకంగ దుర్నిమిత్తములు గాంచి । సరకుగొనక తా
ను వెడలిరి చంద్రవదన॥

——* అతికాయప్రముఖులయుద్ధము. *——

వ॥ ఇవ్విధంబున నికుంభ దేవాంతక నరాంతక ప్రహస్త మహోదర మ
హాపార్శ్వాతికాయప్రముఖ దోషాచర వీరులు శతసహస్రసంఖ్యలు గల సై
న్యంబులు తమ్ము బలసి కొలువ ధరాధరసన్నిభంబులగు రథంబుల నెక్కి వివి
ధాయుధంబులను కరంబులం బట్టి ఘనాఘనాంతరాళంబుల దర సింహనాదంబు
లు సేయుచు ప్లవంగ సైన్యంబులం దలపడి ముసలండిభిండివాల పరశు పట్టిస ఖడ్గ
ప్రాసాది ముఖ్యసాధనంబులు పయింబరపిరంత వారును వికృతవియక విశా
లంబులగు సాలంబుల మనఖదంష్ట్రాయుద్ధంబులను బొడిచియు నడచియు నిముస
మాత్రంబున నిశాచర మండలంబంతయు జెండుపడం జేసిరందు॥ క॥ కొందరు
రాఘవుచేతను। కొందరు లక్ష్మణుని చేత కొందరు నలుచే । కొందరు భానజు
చేతను। గొందిరి దానవులు జముని సేకఁగఖిచ్చు॥ ఆసమయంబున॥ గీ॥ తనదు

బాంధవులని బుద్ధిదలపబోక । దనుమదోడగె విభీషణుండను మహోగ్ర
తరగదాహస్తుడగుచు నద్దనుజభటుల । సహహసద్భక్తియువ నిట్టులమరవలె
దె॥ వ॥ ఇవ్విధంబునతక్కినిశాటసైన్యంబులనెల్లను నాంజనేయాంగద ప్రము
ఖబలీముఖసత్తములునుక్కడంచిరిట్లు॥ వ॥ వనచరులెల్లనురాఘవు। ఘనబల
మునవెలసిరెలమిగావునలేకున్నను దేవతాళికైనను । బనితాయిటువంటిబల
లములవలసినగలదే॥ గీ॥ సర్వమయుడునయ్యు సర్వేశ్వరుడునయ్యు । ధాతయ
య్యుజనవిడంబనార్థఙ్ఞ। మమరనిట్లుసచ్చిదానందుడయ్యును । కదనమనుచు
మాయనాదనె తరుణి॥ వ॥ అనుచునవ్వలివృత్తాంతంబు భవానీసతింగనుంగొ
నియభవుండిట్లనియెనంతలంకానగరంబున రావణుండు॥ చ॥ కదనతలంబునం
దునతికాయముఖాత్మజమూసమూహము। ల్బదుగురునీల్గుటల్దెలిసిబల్వగురో
షచుశోకముకా మదిఁ । గుదులుకొనంగనేనచని గూల్చెదనంచటమేఘనాదు
తో। పదిలముపట్టణంబనుచు బల్కి మహోజ్జ్వలభూషణాంగుడై ॥ గీ ॥ సక
లశస్త్రాస్త్రకలితమౌస్యందనంబు । పటుజవంబుననెక్కి విస్ఫుటము లగుచు।
దశకిరీటంబులువెలుంగ దాశరథుల । నడతుననితత్పురిద్వార మపుడువెడలి॥
వ॥ ఇవ్విధంబునరథారూఢుండయి యిరువదెరంగులనిశాటభటులు జయజయ
ధ్వానంబులు సేయనిరువది కరంబులనుశరాసనంబులుధరియించి విహాయస
మార్గంబంతయుశరలాఘవంబున గాఢాంధకారంబుగావించుచు చనిచని
శాఖామృగసయిన్యంబునంజొచ్చి విజృంభించి యెదురులేనిపరాక్రమంబున॥ సీ॥
ఆశీవిషోగ్రతుల్యంబులౌశరముల త్తరుచరావళిమీద బరపిపరపి । తనతేరిక
డ్డమైజనుదెంచుసుగ్రీవపవనజాదులనెల్లబారదరమి । పటురయంబునరాగ ప్ల
వగసేనామధ్యము ననుండియవ్విభీషణుడు క్రోధ । రక్తాంతనేత్రుడై రాక్ష
సాధనువచ్చి తేయటంచును పండ్లుగిటుకొనుచు । బలుగదాదండమెత్తుకప్ర
ళయకాల। శూలిపోలికజను దేరజూచియద్ద । శాస్యుడిప్పాపకముఁజక్క
డతుననుచు। మయుడొసంగినశక్తిసమంత్రకముగ॥ గీ॥ దిగిచియేసెనదియుదీ
ప్తానలాభమై। భీరమగుచునవ్విభీషణునిని । జంపనేగుదేవశరణాగతత్రా
ణ। పరుడులక్ష్మణుండుపరగనదియు॥ వ ॥ గనుంగొనియాతనికిభయంబొసం
గితిమింకపరసాధనంబువధియింపంజూచుచునికిసద్ధర్ములకుకర్జంబుగాదు
గావునదీనిందప్పించెదననుచుశరాసనంబు కేలనందికొనిరయంబున॥ గీ॥ జనివి
భీషణుముందరశైలమొక్క । యనగనిలిచెనులక్ష్మణుండంతనద్దియు। శక్తి
యణగకపటుతరశక్తితోడ । దాకెసౌలక్ష్మణునియురస్థలముచెలియ॥ తాకి

యు॥ మాయచేతభూమిమండలంబునబుట్టి। శత్రులకునుమూలశక్తియతడు।
శ్రీనివాసుమొదటశేషాంశయటువంటి । మహితునేమిసేయుమయ్యెశక్తి॥
వ॥ అయినను జగద్విడంబనంబుగ జరియించుమహానుభావుండుగావున మను
ష్యభావంబు నంగీకరించినిశ్చేష్టితుండైధరాతలంబునంబడియె నంతదశాన
నుండునురదంబుడిగ్గనురికి యతిరయంబునంబరతెంచికైలాసకుధరోత్తార
ణంబులగు తనవింశతిబాహువులనమ్మహామహుదేహంబు నొక్కింతయైనను
గదల్పనోపకవెల్లనయినమొగంబునదిక్కులు నిరీక్షించుచునుండెనిట్లుగాదేని॥
క॥ పరమేశ్వరులోకాశ్రయు।వరదుజగత్స్రష్టవిష్ణు జగదీశువిదా । ట్పురు
షుసుమిత్రాసుతుభా।సురదేహంబెత్తరక్కసునకుదరంబే॥ వ॥ అంతతద్వి
ధంబంతయునెరింగిదూరంబుననుండిపవమాననందనుండురోషదందహ్యమా
నమానసుండైయతిరయంబునంబరతెంచివజ్రాయుధోపమానంబగు తనదుబ
లుపిడికిటంబొడిచెనావేటునకురావణుండురుధిరంబుగ్రక్కుచు గిరగిరందిరిగి
చేష్టలుదక్కజదికిలంబడి మెల్లనరదంబుజేరెనంత॥ క॥మనుజానిక్రియదనజాని
శ । క్తినిధరపడియున్నమహాతుధీరుసుమిత్రా ।తనయునిమారుతతనయుడు।
గొనిచనివెనుకరయుగముల గొనిచనుసరియై॥ ఆసమయంబున॥ గీ॥తనకున
తేనికిగలుగు మిత్రత్వమునను।నతనిభక్తికి గురుతరుండయ్యెనట్టి । వెడల
ఘుత్వమునొందె రామానుజుండు । తరుణిపుణ్యులుభక్తవత్సలులుగారె॥
గీ॥అంతనాశక్తినారాయణాంశజుండు । పుణ్యతముడీతడనిశంబుపొగడదగి
న। వాడటంచునుసౌమిత్రివదిలిచనియె । పజ్జీకంధరురథముపయికటురయ
మున॥ అంతరావణాసురుండురుపణించినకోపంబున॥

—* రావణాసురుడుశ్రీరామునెదుర్కొనుట. *—

క॥ కాండాసనధరుడైబ్రహ్మాండంబులుతల్లడిల్లవార్చుచునమ్మా । ర్తాం
డకులాగ్రణిపయివర।పాండురహయకలితరథముబరపెమ్మగాతీ॥ వ॥ఇట్లుత
నపైకిబరతెంచు దశాననుగనుంగొనిరాఘవుండునుమహాబల సంపన్నుండగు
వాయునందనస్కంధారోహణంబు చేసిబలువింటవారియెక్కించిగుణంబు
మెరయించుచునన్నిశాచరుండగ్గరిమేఘగంభీరభాషణంబులనిట్లనియె॥ చ॥ ద
నుజసమస్తభూతసమదర్శనునాయెడతప్పొనర్చితి। వనిశముబోవనేతునె
నిరాగులపాలికిబుత్తుగాకస। య్యనిలుమంచుబల్కత్రిదశారియుకోపసమ
గ్రుడైవహిం । చినపవమాననందనునిశీర్షముఘోరశిలీముఖావళిన్ ॥గీ॥ జె

గమపరభక్తధారలుబిట్టుగరియ। నేయదొడగెనుయయ్యాంజనేయుడపుడు।
తనశరీరంబుమాతాండుననుకరింప। కణగియార్వంగదొడగె రాక్షసులుగ
లగ॥వ॥ఇట్లురుధిరధారాసంసిక్తశరీరుండయ్యునుచలియింపకనిలుచుపవమా
నవందను శౌర్యసౌశీల్యంబులకువిస్మయంబునొంది రావణుండింత యొవరిం
చెదువాడేయనుచతద్రదాభిముఖుండై ॥ సీ ॥ కోపంబుననుభుజా టోపం
బుదిలకింపజయశీలమగువిపటశరముదిగిచి । యొకబాణమునసూతునొకటత
చ్ఛత్రంబు డొకటకోదండంబు నొకటరధము । నొకటకేతువుమరియునొ
క్కటశస్త్రాస్త్రసమితియొక్కటరథాశ్వములనిట్లు। భంగంబులైభూమిభా
గమందునగూలనేసియారాజలోకేశ్వరుండు । మరియుతద్వక్షమతిఘోరశ
రపరంప । రములునొవ్వంగనేయబెగ్గిలుచుకింత। చేతులెల్లనుసూతగాజేసి
విండ్లు।విడచిమూర్ఛిల్లెదోషాటవిభుడు జెలియ॥ ఆసమయంబున ॥ గీ ॥ ధ
ర్మమార్గముననుదనరుపుణ్యుడుగాన।చంపకనుతదివ్యశాతకుంభ। పద్మరా
గరత్నభాస్వత్కిరీటాళి । తుమురులగుచుధరణిదొరలనడచె॥ ఇట్లువిగతవి
క్రముంచేసియంతకరుణించి మారుతింగనుంగొని॥గీ॥ పవనతనయపీనుబవరం
బుననుడస్సె।సొరగెగానలంకజొరగనిమ్ము। సేదదేరునింకనాదుకాముకశ
క్తిగాంచుమెల్లిగల్గుకలహముననను॥ వ॥ పలికెనంతదశాననుండునుకనువిచ్చి
తనకైనయవమానంబునకుంగుందుచువిగతదర్పుండై బ్రతుకుగంటినింకనితో
నిముందరనిలువంబోలదనుచుసారథ్యంబగు నరదంబుతోలుకొనుచు లంకాభి
ముఖుండైచనియెనంత రాఘవుండును॥క॥ఘనచరమూర్ఛారతుడై । దనరె
డుతనదైవముద్ధుతమ్మునిగనిహా। యనుజాననువిడనాడుచు । జనియెదవేతు
చ్ఛుడగునిశాచరుశక్తిన్॥ అనిమరియుచింతాభరంబున॥ ఉ॥ తమ్ముడయివ్వి
దేశమునదానవు చేతనునిట్టిదుర్దశల్ । గ్రమ్మెడునంచు వ్రాసెనొకొకట్టక
డైనవిధాతయింకమీ।యమ్మదియ్యసూనుడుగుణాఢ్యుడు లక్ష్మణుడేడట
న్ననేనెంమెయిబొందుదుంజయనదృష్టవిహీనులకేలగల్గెడున్॥ ఉ॥ఆలినిగోలు
పోయిసుగుణాకరుతంమునిబాలియింకనా ।కేలనొకండనైబ్రతుకుటీశ్వరహా
యనిధారుణిస్థలిన్ । వ్రాలెసుషేణుడంతరఘువల్లభధాతువు మేయిబ్రా
ణముల్।తాలిమితోడజేకురుముదంబగుమీకిటచింతయేటికిన్ ॥ గీ ॥ అనుచు
సేదదేర్చియవరతొల్లిటియుపా। యంబ బల్కెనమ్మహామహుండు ।పవనత
నయుగాంచిభవ్యసికయచెల్లు।గాకనోరులుదలపగలరెవదిసి॥ క ॥ కావున
ననురక్షింపుము। పావనిమనుమనబలంబుబ్రతికింపవేసి । వావిధమునననిష

లుకగ। దేవరసత్కృపయటంచు దృఢతరమతినై ॥ గీ ॥ తత్పదాంభోజము
లకు వందనమొనర్చి। గగనపథవర్తియగుచు వేగమున జలధి । దాటిపనుచుం
డెవంత నేతద్విధంబు। వినిదశాస్యుండు చింతించె పిమ్మనప్పుడు ॥ వ ॥ అస్త
శానసమయంబున సత్పథగామియగు కాలనేమిగృహంబునకుం జనవారిర్ఘ్య
పాద్యాదివిధులం బూజించి ముకుళితకరకమలుండై దేవా యేనొనరింపం. ఎల
యు కార్యంబెయ్యది యానతియ్యుండనిన నతిసంక్షుభితుండై రావణుండిట్లని
యె॥ గీ॥ కాలవశతచేత కష్టమొకటియును నాకు। ప్రాప్తమయ్యె నేటి బవసమున
ను। మయసిశక్తిచేత మహాలక్ష్మణుడు గూల। నతని బ్రతుకనేయనిలసుతుడు॥
దివ్యౌషధంబులు దేరద్రోణాచలాభిముఖుండై। క ॥ జనుమన్నవాడు గావు
న । ననుబ్రోచెదవేని వానిననుమనతమువై । జనకుండజేయుమాయల। ముని
రూపముబన్ని మైనముదమునసేవ్రుశ్॥

—* కాలనేమి రావణునకు హితోక్తులు చెప్పుట. *—

వ॥ అని యిట్లు పలుకు దశాననువాక్యంబులకు కాలనేమి యిట్లనియె॥ సీ॥
వినునిశాచరనాథ ఘనతత్త్వకలితంబు మద్వాక్యమొకటి నెమ్మది వహింపు।
ప్రాణభీతిని నీకు బలుక నేక్రియ నన్ను మృగరూపమునను మారీచుడెట్టు। లావొ
నో మును నాకు నిర్విధంబున నేను కలిగ నిశ్చయమింకకణగి పుత్ర । మిత్రా
దుల్లను జంపి శాత్రవుల్పైల రేగ బ్రతికియుండిననేమి ఫలము నీకు। దనరు భోగం
బుల్లను జడాత్మకములైన । దేహమును గాన రఘునాథు దేవి నొసగి । సకల
రాజ్యంబును విభీషణునకిచ్చి । బుద్ధితో మతనడవి కరుగుము యిపుడు॥ వ॥ ఇ
వ్విధంబున కలితవిజ్ఞానుండవై యతిరమ్యంబును మునిగణాశ్రయంబును నగువ
నంబునకరిగి యరుణోదయావసరంబున విమలసలిలంబుల కృతస్నానుండవై
సంధ్యాదిక్రియలు నిర్వర్తించి యొక్కయేకాంతప్రదేశమునందు సుఖాసన
పరిగ్రహుండవై బహిర్విషయంబులవలన సాంగత్యంబు దిగనాడి తత్ప్రవృత్తు
లగునక్షగణంబులనెల్ల మెల్లమెల్లన ప్రత్యాహారంబు గావించి ప్రకృతివల
నభిన్నుండగు నాత్మను విచారింపవలయు మరియు దేహబుద్ధీంద్రియాదులవలన
నాబ్రహ్మస్తంబపర్యంతంబును చరాచరాత్మకంబై గనుపించు జగంబంతయు
ప్రకృతియనియు మాయయనియు గీర్తితంబగునదియు జగద్వ్యాప్తంబువలనన
గు సర్గస్థితివినాశంబులకు లోహితశ్వేతకృష్ణాదిరూపంబుల ప్రజల సృజించు
చుండునది [illegible] కామక్రోధాదిపరిగ్రహయు [illegible] గుణంబులవలననె [illegible]

రుండగునాత్మనుభ్రమనొందించుచుండునిదియకాదుకర్తృత్వభోక్తృత్వా
దిస్వగుణంబులెల్లనునీశ్వరుండగునాత్మయందు నారోపించివివశత్వంబు నొం
దించియాద్వైతుంగలసి క్రీడించుచుండునాత్మయునతిశుద్ధుండయ్యునుతద్గుణసాం
గత్యంబువలనమోహితుండైతనదుయాత్మనుమరచిబహిః పదార్థంబులెల్ల
నుగనుంగొనుచుండుమరియునేసమయంబుననైనను విజ్ఞానవంతుండగు సద్గు
రువువలనసలక్షణంబుగా గనుపదేశంబునొందినివృత్తబహిర్దృష్టయై స్వకీ
య్యంబగునాత్మను స్ఫుటంబుగగనుంగొనునాసమయంబునయే దేహప్రాకృ
తగుణంబులవలనవిడువంబడిజీవన్ముక్తుండగుసంశయంబులేదుగావుననని శాచ
రవల్లభానీవునునియతేంద్రియుండవైప్రకృతివికారంబులవలన భిన్నుండగునా
త్మనెఱుంగునీశ్వరునారాధింపుమెట్లనిన॥ సీ॥ శ్రీమించునాత్మియయ్యాప్పద్మక
ర్ణికాగ్రమునందుకనకపీఠమునవివిధ । రత్నప్రభాభాసురంబైనమృదుతలం
బునజానకీయుక్తువనజనేత్రు । మాణిక్యకుండలు మాతాడకులవర్యునజు
మహాబాహువీరాసనాఢ్యు । విద్యున్నిభాంబరువిజ్ఞానముద్రాభి శోభితునతి
శాంతుసుందరాంగు। నమరవినుతాంఘ్రియుగళు కళ్యాణచరితు । కలిత
కోదండనమితభాస్కరభాఘు । సకలహృస్థితుశ్రీరామచంద్రవిష్ణు । భజన
మొనరింపగలుగుతత్పదవినీకు॥ వ॥ఇవ్విధంబున పరమభక్తియుక్తుండవై యితే
రచింతలుమానియామ్మహానుభావువిమల చారిత్రంబులననుదినంబును వినుచు
తచ్చేవాపరతంత్రుండవై యుంటివేని తూలానలవ్యాయంబుననేకజన్మార్జి
తంబులగుమహాపాతకంబులైననుతత్క్షణంబయి నశియించు నిదినిజంబుమరి
యును॥ ఉ॥ భజనమొనర్పుభక్తజనభావితుపద్మపలాశనేత్రుభూ। భుజకులర
త్నముక్కనకభూషణ భూషితుసేవ్యమానసూ । ర్యజహనుమద్విభీషణసీ
జానుజుఘూరిశరాసురాఘవున్ । సుజనులభంగిబొమ్ముమదిజాడకుమింకో
కటింకరావణా॥ వ॥ఇది కాలనేమివచనంబనితదనంతరకథనంబు తుషారాచ
లనందనితోడ మహాదేవుండిట్లనియె నిట్లనామయుండునుపురాణ పురుషుం
డునుపరిపూర్ణుండునునొక్కరుండునువగు రఘునాయకుచరణ కమలంబులా
శ్రయింపుమనుచు నమృతతుల్యంబులుగాగ కాలనేమిపలుకు వాక్యంబులకు
నాజ్యసంయుక్తంబగు హుతాశను చందంబున సాగ్రహుండై కరవాలంబు
చేతనంకించి యోరిదుర్మదా మచ్ఛాసనపరాఙ్ముఖుండవగు నిన్నునిప్పుడ బరి
మార్చెదననుచుమీరంబుడిగ్గనురికినకాలనేమియు భయసంత్రస్తుండై దేవాభ
వచ్ఛాసనంబుకొలందియ మొనరించెదననుచు నిజాలయంబువెలువడె॥ చ॥సీ

నీహిమాచలముఖాంధనపుష్పఫలలతాఢ్యానుపమంబగు తపోవనమొనర్చి। శి
ష్యగణముతోడ జెలగి తన్మార్గావరోధియై యుండె మారుతియునంత। జను
దెంచి విస్మయంబున యేను మునుగనుంగొనన ట్టివనముగన్నుపియుతంబు। మా
ర్గంబు దప్పెనో మతిభ్రమించెనో యైనసిమ్మునీంద్రునిచేత నెరిగి జలము । గ్రోలి
చనువాడ నాద్రోణశైలమునకు। ననుచు ఖర్జూర కదళి కాపనసస్సాల । మహీజ
రణీరుహోపేతముగ వెలుంగు । నవ్వనంబటు జొచ్చి వాతాత్మజుండు॥ వ॥
ఇవ్విధంబున సకలమృగపక్షిగణవైరభావనిర్జితంబై యోజన విస్తీర్ణంబు
గనొప్పు నవ్వనంబు జొచ్చి యచ్చట నింద్రయోగంబు నాశ్రయించి శివపూజాత
త్పరుండగు కాలనేమియను మహాసురుం గనుంగొని మునీశ్వరుండను తలంపున॥

—* మునిరూపము దాల్చిన కాలనేమిని హనుమంతుడు జూచుట. *—

గీ॥ వందనమొనర్చి యోభగవత్స్వరూప । యేను హనుమంతుడను రాఘ
వేంద్రు దూత। నమ్మహామహుడను పదుగ్ధాంబురాశి । కరిగి ద్రోణాద్రి దో
తెంచు నాసతోడ॥ జనుదెంచితి నిప్పుడు॥ ఉ॥ ఆకలిబాధ సేయును గుణాకర
యొక్క జలప్రదేశముల్ । నాకెరుగింపు తృప్తిగ వనంబును గ్రోలియు దేవ్చభో
ద్యన్నం। చాకవివర్యుడిట్లనవ నాటమదీయకమండలోదకం । శ్రీకరఫలీఫలోదు
లును నింపుగ గ్రోలి విసింపు మిచ్చటన్॥ ఏనును॥ క॥ ఎరుగుదు జరిగిన యవి మరి। జ
రిగెడునవి నాదుతపముసామర్థ్యమునన్ । తరుచరలక్ష్మణులటలే। చిరిరాఘ
వువిమలదృష్టిచేత ననుఖులై॥ క॥ అనిపలికిన మారుతియపు । డనియెన్ముని
నాథతృష్ణయతిశయమటుగా। వునునొక్క కొలను జూపుము । చనవలయూన
టున్నవాడ సమ్మతితోడన్॥ వ॥ మాయావికల్పితుండగు తనశిష్యుం గనుంగొని
బాలకా యివ్వానరునకు గాధసలిలంబగు నొక్క కాసారంబు గనుపింపుమ
నుచు పావనిం గనుంగొని॥ గీ॥ కనులు మూసి జలముకడు పునిండగ గ్రోలిరమ్ము
మఖిలయాధమ్ములెల్ల । గానుపించునట్లు కడు వేడ్కనొకమంత్ర । మిత్తు
నినకపికులేశ్వరుండ॥ వ॥ వెడలి తన్మాయాశిష్యుండు గనుపరచిన కాసార
ప్రాంత్యంబునకు॥ క॥ చనముసు ముని పలికిన తెర। గునగనుగవ మూసి జలము
గ్రోలగనతనిన్ । గనుగొని పటురోషంబున। ఘనదుర్భర మకర మొకటి గ్రసి
యించెనప్డు॥ ఇట్లు గ్రసియించిన॥ ఉ॥ మారుతపుత్రుడమ్మకరి మర్మములెల్ల
నుజించి మేనువిస్తారమొనర్చి కంఠమెడదన్నగనూపిరియాడకన్ దదా । కార
ముభాసి యొక్కసురకన్నియ యైపవమానపుత్రుని: స్సారచరిత్రసిద్ధగుప్తిసాన

మునన్ మునినాథుశాపమున్॥ గీ॥ దాసితోఁటిరూపు బడయంగఁ గంటినా। పే
రు ధాన్యమాలి ధీరవర్య। నీదుస్పర్శనమున నిర్ధూతపాపనై । జనెదనిప్పు
డు బ్రహ్మసదనమునకు ॥ వ ॥ దేవా యియ్యాశ్రమంబున న్నవాఁడు రావణ
ప్రేరితుండగు కాలనేమి యను నిశాచరుండు నీకు విఘ్నంబు సేయం జనుదెంచి
మునిరూపధరుండై యుండెఁ గావున శీఘ్రంబ యువానిం జక్కాడి క్షీర సాగరం
బునకుం జనుమనుచు తిరోహితయయ్యెనంత పవమాననందనుండును॥ గీ॥ మరలి
దొంటి యాశ్రమమునకే తెంచిన । కాలనేమి యతని గాంచి పలికె । గొనుము
మంత్రమిపుడు గురుదక్షిణయొసంగు । మనిన తలయ యేటి కాలసంబు ॥ వ ॥ అ
నిపలికిన మారుతాత్మజుండును బలువిడెం బరతెంచి మహాహితుల్యంబగు భుజా
దండంబు సాచి॥ క ॥ గొనుమిదె గురుదక్షిణయో । దనుజాధమ యనుచు నైగ
సి తద్వక్షము ము । ష్టిని బొడువ వాఁడు జగ్గిలి । మునిరూపము వదలి ఘోరముగ
రక్కసుఁడై॥ ఉ॥ మాయలు బన్ని పైనడువ మారుతి యున్ బల మెక్కనమ్మహా।
మాయ పదూతగా నక్షణమాత్రముచేతనె వానిమాయలున్। మాయగఁజే
సి చంపి గిరిమంబుగ ద్రోణమహాద్రికేగెనా । గాయుతసత్త్వుఁడై వడివిహా
యసవీథి హిమాద్రినందనా॥ వ॥ ఇవ్విధంబున పవమాననందనుండు నిఖిలకానన
ధరాధరంబులు గనుంగొనుచు చని చని ద్రోణాచలంబు గాంచి యందుజులు
వాందు దివ్యౌషధంబులెల్లను నదృశ్యంబులైన నతికోపంబున నమ్మహాచలంబు
వాలంబునం జుట్టి శిరంబునందిడుకొని మహావేగియై రఘునాయకుసమీపంబున
కుం జనుదెంచి నమస్కరించి యిట్లనియె॥ ఉ॥ ద్రోణధరాధరంబిదియ తోడు
కవచ్చితి రాఘవేంద్ర క । ల్యాణము గల్గు కార్యము విలంబము సేయకు డింక
న్నని తీక్ష్ణ పరాక్రముండు రఘుశేఖరుఁడవ్విధి జేయ బంప । సప్రాణుఁడు నిద్ర
మేల్కనిన భంగిని లక్ష్మణుఁ డాక్షణంబునన్॥ గి ॥ లేచి ధనువందియో రజనీచరా
ధ । మాద శానన నిలుపోకు మదమణంతు । నిదియ యని పల్కు లక్ష్మణు ముద
ముతోడ । గాంచి రఘునాయకుడు కౌగలించి యపుడు ॥ శిరంబు మూర్కొని
వాయునందనునకిట్లనియె ॥ చ ॥ అనిలజ నీదు దార్ఢ్యమున నామయవర్జితు
ప్రాణయుక్తు । లక్ష్మణుఁ బొడఁగాంచఁ గంటి మదిగ్ధ్వాన మా రఘువంశ మెల్లనీ।
ఘనభుజశక్తి మై బ్రతికెఁ గావున నీ ఋణమింక దీపఁ నే । ర్తునె వవామెంచితి
వుమము బ్రోచితివంచు యశంబు భూస్థలిన్ ॥గీ॥ అనుచు పలికె నంత నఖిల శైల
చరాళి । గంధమారి తుంటికం బెబగుల । బలముతోడ వృక్షపర్వతపాషా
ణ । హస్తులగుచు నిలిచిరని కిమరలి ॥వ॥ ఇట్లు విభీషణాలోచనంబున నఖిల వా

నరసైన్యంబును సమరోన్ముఖంబై యుండె నంతనక్కడ రావణాసురుండును॥

—*రావణాసురుడు కుంభకర్ణునకు నిద్రలేపనాలోచించుట.*—

క॥ హరిచేమదగజమును ఖగ । వరుచే భుజగంబుమాడ్కి—వడి రాఘవుచే । భూరసాయకాళిచే జ । ర్ఝరితాంగుండగుచు జనినిశాచరపతులక్ । వ॥ తగు వారల రావించి సభాభవనంబునం గూర్చుండి చింతాక్రాంతుండై యిట్లనియె॥ సీ॥ వినుడి దానవులార మనుజుచే మృతిగల్గునని పల్కె—మునసిద్ధాసనుండు నాడు వంశంబున సనాతనుండును పరమాత్మయునగు విష్ణుడవతరించి । దునియము నిన్నా నెనట్లయనరణ్యుడనువాడు చనియె నంతటు దివంబునకు వారి । వాక్యంబు కతన తద్వాను దేవుడమేయుడాదినారాయణుండర్క—వంశ । మునను శ్రీరాఘవాఖ్యచే జననమంది । వచ్చె నను ద్రుంప కష్టంబు వచ్చె నాకు ।కుంభకర్ణుండు నిద్ర మేల్కనడు దీని । కేమి సేయుదునింక మీ చేది తెరువు॥ వ॥ అయినను ముందరి కార్యంబు విచారింపవలయు గావున॥ గీ॥ మీరలని వేగ మేలుకొల్పుడట్లు న్న । జనియనేకదనుజసముదయములు । బొబ్బలిడగ గొంత ప్రొద్దు లేవక లేచి నీళ్లి మాంసములను నైది భుజించి॥ వ॥ తన్ను మేల్కొల్పిన కార్యంబు సేసి నిద్రానుండింత బేలయగునేయనుచు దలంచుచు సభాభవనంబునకరిగి జనం బెంచిపుచట సింహాసనస్థుండగు తనయన్నం గనుంగొని నమస్కరించి తగిన పీఠంబునం గూర్చుండె నాసమయంబున పంక్తికంధరుండిట్లనియె॥ చ॥ కనుగొను కుంభకర్ణ మృతికాలము నాకు తటస్థమయ్యెనె । ట్లనిన ప్లవంగసైన్యములు నాదుకవార్నిధి దానేడుబై । కొనియ రఘూత్తముండతని ఘోరశరాళి నేక రక్కసుల్ । మనిగిరి వాని మార్కొను సమర్థులు లేరు జగత్రయంబునక్॥ ఇదియ కాదు విచారించిన॥ గీ॥ మేటిదనుజవరులు గిటణంగిరిమున । సైన్యమున నువాది సయిన్యమునను । వెదకనొక్క ప్లవగవీరుడైన జావ । డహహ దైవ బలమునగు నెదలప॥ వ॥ ఇట్లు గావున మదర్థంబై దాశరధుల సయిన్యంబులందలపడి భుజపాండిత్యము నెరపు ముకీర్తి వడయుమనిన కుంభకర్ణుండిందరికి పెలియునట్లు గంభీరంబుగ నిట్లనియె॥ క॥ నారాయణుడా రఘుకుల । వీరాగ్రణి యోగమాయ పృథ్వీసుతయ । వ్వీరుడు ధరణీభారము । దీరుప జనియించెనననె తెలియగనితోక్॥ మరియును॥ క॥ దనుజేంద్ర తొల్లి యాలో । చన చేసెడు సమయమునను సయిపదు రఘురా । మునితోడ వైరమని చెప్పనె సీపిటు వినక చేటుపాటు దెలియకక్॥ గీ॥ తెచ్చుకొంటివి వైరంబు దీర్పవగదు। ...దియు కాదొకప్పట్లా

తమేనువింటి। మునువిశాలపురంబునందునను మేను।నిలువనడు రేయియందు
మానికులవరుఁడు॥ వ॥ నారదుండరుగుదెంచి మేనుసునమస్కరించిమహాత్మా
యెటబో యెదరనిననమ్మునీంద్రుండిట్లనియె॥క॥విను దేవతలరహస్యం। బునబు
ట్టినమాటమీమభుజబలమునపీ। డనజెందిహరికిమొరయిడ। వనజాక్షుండుమి
మ్ముదునుమవసుధాస్థలిపై॥ క॥ జనియించెదననియభయం। బనిమిషులకొ
సంగెసత్యమాతనిపలుకెం। దును గానసేమదశరథ। తనయుండై రాముడ
నగధరణిజనించెన్॥క॥అనిపలికితిరోహితుడ। య్యెను నారదమౌని మేనున
దిమొదలుమనం। బునరాముడు నారాయణుం। డనిదలచెదదనుజనాధయ

నుపమభక్తిన్॥ఉ॥కావునసివెఱంగుమవికారుసనాతను రాఘవేంద్రుస। ధ్యా
పమునొందువైరమిక బాయుముబ్రోవగలండుభక్తిచే। సేవయెనర్పభక్తి
యుప్రసిద్ధిగతల్లినిబోలుజ్ఞానస। ధ్యావునిసేయభక్తియు ముదంబుగముక్తి
యొసంగునిచ్చలన్॥ వ॥ ఇవ్విధంబునమాయామనుష్య రూపుండును పరబ్ర
హ్మయునగురఘునాయకు వలనభక్తిగరిష్టుండవుగము యెట్లనినభక్తివిహీ
నుండెద్ది సేయునదియెల్లను నిరర్థకంబదియునుంగాక యమహానుభావులీ
జ్ఞానవాక్యంబులగు నవతారంబు లనేకంబుగలవరిదు సహస్రాంశలగనాం
గానశ్రీరామచంద్రుండు జ్ఞానమయుండును శివుండునునగుంగావునని పురాణ.
లగువారలువాక్కునునమనంబున్ననమహాత్ములతలంచుచు ననాయాసంబున
సంసారసాగరంబుదాటిశాశ్వితంబును సనకాదిపరమమునీంద్రవంద్యమానం.
బును వైష్ణవంబునునగుతత్పదంబు నొందెదవిదినిజంబుమరియును॥ ఉ॥ ఏసరు

లై వసత్యమతి నెప్పుడుతద్రఘు నాథునీశ్వరున్। ధ్యానమొనర్చితత్కథలు
హర్నిశముంబఠియింతురొక్కొవా। రీనిరయప్రదంబనగనింపగుసంస్కృ
తిబాసిజానకీ। మానసచోరు రాఘవునిమక్కువ బెంకివసింతురింపుగన్॥వ॥అ
ని శైలనందనతోడతదనంతరవృత్తాంతంబు చంద్రమౌళి యిట్లనిచెప్పందొడం
గెనివ్విధంబునకుంభకర్ణుండు॥క॥తనకతిహితకరములుగా।నెనయగువాక్య
ములుబలుకభృకుటీవికటా। ననుడైవనుబోధింపగ। బనుదెంచితెనిద్రలేచి
సద్గురునిగతిన్॥వ॥ వినుమమదీయకృత్యములువీనులుసోకనివేనినిద్రకై। జ
నుమిటుమూలునాడవెటుసయితువుపోరొనరింపనంచనన్। వినియతిక్రూరుడీ
తనికివేరొకమాటలుసయిపవంచుగ। జఁనమొనరించుచున్ వెడలె సర్వవనా
టులుభీతినొందగన్॥

* కుంభకర్ణుడు వానర సయిన్యంబులం దలపడి యుద్ధము సేయుట. *

వ॥ ఇవ్విధంబున కుంభకర్ణుండును కాలవశత్వంబున తొల్లి బల్కిన నీతివా
క్యంబుల నెల్లనడుగు పరచి కరాళవదనుండై మహోత్తుంగంబగు లంకా
ప్రాకారంబు విలంఘనంబు సేసి యొక్క నాదంబు గావించె నంత మహానాదంబు
నకులమకరాలయంబెల్ల ప్రతిధ్వని పెంచె నిట్లు సాగ్రహుండై బలితెంపున వా
నరసయిన్యంబులం దాకి॥ చ॥ కరముల బట్టి కొందర నుగ్రతనక్రమింగుచు కొంద
రంధరా। ధరమిటు పత్తుయుక్తముగ దాకొనె నంచు భయంబుతో ద్రుతంబరు
వక పోకు పోకుమని బట్టి వధింపుచు వీరు వారటం। చెరుగక కొంత సేపు వరియిం
చె నిశాచరుడబ్జలోచనా॥ ఇవ్విధంబున॥ క॥ శిరములు కరములు నురములు పరి
యలుగను వికలములుగ బగులగ బలుము। ద్దర మెత్తి యడ్డు లేకను। తరుచరసయి
న్యమును దుంచుతగ నా దైత్యుఁడ॥ వ॥ గనుంగొని భ్రాతృస్నేహంబున విభీష
ణుండును గదాకలితహస్తుండై సమీపంబున కుం జనుదెంచి నమస్కరించియి
ట్లనియె॥ మ॥ ఏను విభీషణుండ దయ నించుక జూడుము వజ్రకంఠుతో। జానకి నిమ్ము
రామునకు సయిపదు వైరము శ్రీజనాధ్రణను। దానవనాయకుండనప డాహలిన
స్నిటు ద్రొబ్బ యేనుని। భ్భానుకులావతంసు రఘుపాలు పదాబ్జములాశ్రయిం
చితిఁ॥ గీ॥ అనుచు బలుక తంముడని యెరింగి కరాంబు। జముల గౌగలించి ప్రమద
మొప్ప। బ్రతుకు వత్స రామభద్రు పాదాంబుజా। శ్రయుడవగుచు నితరభ
యము వెడలి॥ క॥ ఏనును మును నారదముని। చే నెరిగితి దనుజహితము సేయ
క్క శ్రీ। మద్భానుకులాధిపచరణ। ధ్యానపరాయణుండ వగుచు దన రెదవనుచుఁ॥
వినుము॥ క॥ నావారు నొకరివారని। భావింపగ జాలనిపుడు బలిమత్తత చే। గా
వున జనుమన చింతా। వ్యావృతుడై పదయుగముల కానతుడగుచుఁ॥ వ॥ కన్ను
లనీరు నించుచుం జని రామచంద్రు పార్శ్వంబున నిలిచె నంత కుంభకర్ణుండు
ను గదాదండంబు ద్రిప్పుచు శాఖామృగ సయిన్యంబులం దలపడి యోలిమాస
గొనక కరంబులను పాదంబులను నెగరజిమ్ముచు సయిన్యం బంతయుం చీకాకుప
రుప రాఘవుండును॥ సీ॥ కనుగొని నాగ్రహంబున భూరికోదండ ధాగి మైజ్యాని
నాదంబొనర్చి। వాయవ్యశరము ప్పు దేయ తద్గదతోడ వాసి హస్తము భూమిన్ బ్రా
లెనపుడు। దాని క్రిందననేక వానరుల్మడిసిరంతట వాడు నొక మహాధ్వని యొన
ర్చ। నమహాధ్వనికి కీశాధిపుల్పెగడొంది రాక సంబున వాసనాడి సురలు। రా
మ రాక్షసులకు గల్గు భీమరణము। గాంచగ విమానముల నెక్కి కణగి నిలచి। రం
తదనుజాధముండు సవ్యహస్తమిట్లు। బోవకను నెక్కి రోషవిస్ఫూర్తితోడ॥

ఉ॥ సాలము వామహస్తమునఁ జయ్యనఁ గైకొని రామ రామునిన్ । గూలఁ దునం చుపైఁ బడువ గొంకక నైంద్రమహాస్త్రమేసి తత్ । సాలసమేతమౌ నటు భుజం బిలఁ గూలిచె రామచంద్రభూ । పాలుఁడు సర్వభక్తజనపాలుఁడు శీతనగాధిపాత్మజా॥ వ॥ ఇట్లు భుజాదండంబులు రెండును దునిమి రెండు చెడక రుధిర ధారాసంసిక్తశరీరుండై జేవురు కొండచందంబున నాహవంబునకుఁ గమకించ రామచంద్రు నారాచంబుల వచ్చెడు వాని చరణంబులు ధరణీతలంబునం బడ నడిచె నంత వాఁడును మహానాగంబు భంగి బడబాముఖతుల్యంబగు వదనంబు దెరచుకొని యోరి రాఘవా పెద్దకాలంబునకు నాకాహారంబు గలిగితి విష్ణుఁడు నిన్నుం దిని మెసవఁ గౌనను మనస్సంతానంబు వాపెదననుచు నంత సురస్సారంబునను ధాకరమండలంబు పైఁ గవయు రాహుగ్రహంబు గతి మ్రింగం బఱతెంచె నాసమయంబున రాఘవుండును॥ గీ॥ మొనసి నిశితాస్త్రములు వాని ముఖము నిండ । నీటుకొలిపిన వాఁడో పాటు లేక । తోన గదిసిన మార్తాండతుల్యమైన । నైంద్ర బాణంబు తనదు కణ్ఠాంతముగను॥ గీ॥ దిగిచి యేసెనదియు దివ్యకుండలరత్న ఖచితవరకిరీట కలితమగుచు । భయదదంష్ట్రమగుచు బరగు తత్కుంభక । ర్ణోగ్రశిరము ద్రెంచి యుర్విఁ గూల్చె॥ వ॥ ఇవ్విధంబున దేవనాథు వజ్రాయుధంబునం ద్రెళ్లు వృత్రాసురు శిరంబు పగిది జగత్కంటకుండగు కుంభకర్ణు శిరంబును డెగి మహాఘోషంబు వీతెంచుచు లంకాద్వారంబునం బడియొత్త తత్కాయంబును మహోదధిమధ్యంబునం గూలెనంత సకలదేవతావర్గంబులును మహర్షి సముదయంబులును నతిసంభ్రమంబున రామచంద్ర దయానిధే యనుచు జయజయ ధ్వానంబులతోడ పుష్పవర్షంబులు గురిపించి రాసమయంబునా॥

—॥ నారదుఁడు శ్రీరాముని స్తుతించుట ॥—

గీ॥ గగనమున నుండి రఘునాథుఁ గనుఁగొనంగ । నిచ్ఛ జనుదెంచె దేవముని శ్వరుండు । నారదుఁడు బ్రహ్మవిజ్ఞానపారగుండు । దేహకాంతుల దిశలెల్ల దేజరిల్ల॥ ఇట్లు జనుదెంచి ॥ విరాజితము ॥ ఈషత్తామ్రవిశాల విలోచను నిందీవరసన్నిభ జగ । త్ప్రేషణు నైంద్రాస్త్రాంకిత బాహుకు భూరిశరాసనధారాంగుక్ । భీషణశస్త్రనిపీడితసర్వకపిప్రబలోజ్జ్వలతత్కరుణా । భావలు శ్రీరఘునందను దానవభండన భీము గనుంగొని యొకె॥ వ॥ ఇట్లు గాంచి హావశగద్గదభాషణంబుల నిట్లని వినుతింపం దొణంగె॥ సీ॥ దేవజగన్నాథ దివ్య

ప్రభావ సర్వాధార నారాయణాభిధాన। శరణు సనాతన పరమాత్మ విశ్వసా
క్షీ పరాత్పర సర్వపాపహరణ। జనవిశుద్ధజ్ఞానసమ్మోహివయ్యు। నీజగముల
నెల్ల వంచనయొనర్చ। సుఖదుఃఖవంతునిసొబగున మాయచే మనుజాకృతిని
ట్లుదనరెదీవు। నీవుమాయచేత నెరిగప్పబడి సర్వ। జంతుహృదయముల వసిం
తువార। లస్వభావమున స్వయంజ్యోతివిమలాత్మ। చేతవర్తు దవ్వు మహీ
తలేంద్ర॥ క॥ కను దెరచి భువనంబులు। జనియించుటకన్న మాయ సమ
యుటలేదే। మునివలన నట్టి రఘుకుల। వనదిధిహిమకిరణ నీ కువందనము ప్రసన్న॥
గీ॥ అనియందు నజనియించు నీచరాచ। రాత్మకంబగు జగములేరయనైన
। కనగ లేరట్టి జగదీశ ఘననిభాంగ। రామ మొక్కెదనో పక బ్రహ్మనీకు॥
ఉ॥ కాలమవ్యక్తవ క్తముల్ కణగి ప్రకృతి। పురుషులును నీవయని బుద్ధిపర
మమునులు। దలచెదు రెవరట్టి సీతా సమేత। జనక భూవర జామాత శరణు
నీకు॥ సీ॥ కమలాక్ష నిన్ను విజ్ఞానమయుండును నిర్వికారుండును సర్వభూత।
లాధారుడును శుద్ధుడని శ్రుతుల్ గానంబు సేయు నీకరుణావిశేషహీను। లగు
వేదవాదకులగు వైదికులకు విరోధబుద్ధియు కానిరూఢి లేదు। మాయచే గ్రీడిం
చునీయందునవ్విరోధత్వంబు దోవదు దలచి జూడ। చపట భూమిని రవిరశ్మిజా
లమెల్ల। జలము భంగిని ధోచెదు సరణి జగము। తెల్లనీయందె భ్రాంతిచే నెరు
గబడును। గాని నిర్గుణుడవు బుద్ధిగనుం గొనంగ॥ వ॥ మరియు దేవా యివ్విధంబు
నదృశ్యాభావుండవగు నిన్ను నెవ్వరెరుంగంజాలరైన నునిపుణులగు వారలు భ
వదివ్య లీలావతారంబులు దలంచెదరేని ముక్తులగుదురింక మూషకంబునకు
మార్గాలంబు బారసి బారసియుండెడు భంగి నాత్మకు కామక్రోధాదులు పరిపం
దులై సమయంబు నిరీక్షింపుచుండు నిట్లుగావున సమస్తజగత్పావనంబగు భవ
న్నామంబు జపియింపుచు హారకిరీటకుండల గ్రైవేయకౌస్తుభాలంకృతంబును
సర్వప్రహరణాయుధంబును గు భవద్విగ్రహంబు మృత్కామల మధ్యంబునందు
లంపుచు తత్పూజా పరినిష్ఠితులై భవచ్చారిత్రంబుల వలన నాసక్తులై వినుచుని
కుభక్తులగు వారలతోడ సాంగత్యంబు నెరుపుచు కాలంబు జరుపు పుణ్యాత్ములు
సంసార మహార్ణవంబు గోష్పదంబు లీలం దాటి భవత్సాన్నిధ్యంబు నొందెదరి
దినిజంబు రఘునందనా ఏనును నిరంతరంబు నీదు సగుణస్వరూపంబు నారాధిం
చి భవపాశంబుల వలన విముక్తుండనై సకల దేవతా పూజ్యంబుగ భువనత్రయం
బులసంచరించెద నిప్పుడు॥ క॥ నీవానరించిన కార్యము। దేవహితము కుంభ
కర్ణు దెగటార్చుట చే। నీ నుభాభారము సగ। మావలనై చని యోజనకజాధిప

రామా॥ గీ॥ ఇంక సౌమిత్రి రేపు దైత్యేంద్రపుత్రు । నింద్రజిత్తుఁ బరిమార్చు నెల్లి గాక । యావలను మీరు దశకంఠుఁ బడఁ జగలరు । సురలు మేమును దివినుండి చూడఁగలము॥ గీ॥ జానకీనాథ కరుణింపు జనెద నిప్పు । డనుచు నా రామచంద్రు చే నధికములగు । పన్నవలు గాంచి సురసేవ్యమానుఁడగుచు । నరిగె నారదముని బ్రహ్మపురమునకును॥ అంత రావణుండును ॥ చ ॥ తనయుని జుండు బాహుబలదర్పసమగ్రుఁడు కుంభకర్ణుఁడి । ట్లని రఘునాథుచే డెగుటలంతయు చారులచే నెరింగి హా । యనుజ మనుష్య మాత్రునిశ రావళిఁ జిన్నిటు జేసె నేయుటం । చుచు నుధరణిఁ స్థలింబడఁగ జూచిత దాత్మజు డింద్రజిత్తనెఁ॥ ఉ ॥ నీమది చింత యేలరజనీచర వల్లభ యేను గల్గనా । రాముఁడనంగ నెంత మదిరంజిల నిల్వుమి టెఁ నికుంభిలా । హోమము నొనర్చి కార్ముకముఁ నుగ్రశరంబులు తేరుఁ గాంచు సంగ్రామము నొనర్చి వానరుల రాఘవులఁ బరిమార్చి వచ్చెదఁ॥ యీ సమయంబా హుతాశను మెప్పించి రథాధికంబులు గొని యెద॥ గీ ॥ అనుచు బలికి తా నుపవనాలయము చేరి । రక్తగంధమాల్య రాజి మెరయ । ఘోరమైన యన్నికుంభిలా హోమంబు । సేయ దొణఁగెఁ దుహినశిఖరి తనయ ॥ వ ॥ అంతని వ్విధంబంతయు నెరింగి విభీషణుండు రఘునాయకున కెరింగించువాఁడై సమీపంబున కుంజని యిట్లనియె ॥ సీ ॥ మనల జయింప హోమము సేయుచున్నవాఁ డింద్రజిత్తుఁడు రాఘవేంద్ర చూడు । విఘ్నంబుగాఁ గుండవేసవేళ్చె నేని సురాసురాదులకైన నాగఁబోదు । గాన నాతోఁడ లక్ష్మణు నాయితము చేసి పంపు మీతఁడు వాని ద్రుంపుటకును । బలవంతుఁడన రామభద్రుఁడెంతయు సంతసము నొంది యోవిభీషణ మదీయ్య । జయము గోరెదవతి యుక్తి శాలివీవు । పిన్నవాఁడగు లక్ష్మణుఁడైన్నఁ నిప్పుడేను జనుదెంతు వాని మాయింపమీద । గీ లుగా ల్పెదనస్త్రమా గ్నేయమనుచు॥ గీ॥ కాలరుద్రోపమానుఁడై కార్ముకంబు । గొనిన రఘునాథు తోఁడ నిట్లనె విభీష । ణుండు జగధీశ వీఁడు చావం డయితర । జనుల చేతను నెటులన్న వినుము తెలియ॥ క॥ పదునాల్గు వత్సరంబులు । నిదుర యు నాహార మెరుగనట్టి జనుల చే । దు దిగాంచునని యొకమలజు । డదిగావున వానినణపను గుల లక్ష్మణుఁడు ఁ॥ వ॥ ఎట్లనిన మీర యోధ్యాపట్టణంబు వెడలిన యది మొదలు భవత్సేవాపరతంత్ర్యంబున నాహారనిద్రలు మరచియున్న వాఁ డదియ కాదు సమస్త ధరాధరుండగు భుజంగవల్లభుం డేను నెరుంగుదు గాన ననుజ్ఞయిమ్ము వాని వధించి సంప్రాప్తిత విజయుండై చనుదెంచుఁ దియును గాక॥ ఉ॥ పాయక సర్వభూతముల పాలనలీలయు పాలె సేయు నా । రాయణమూర్తి వీవు భుజగాధ్యుఁడు లక్ష్మణు

డిట్లుమాయచే । నీయవనీభరంబణఁపనిచ్చ జనించితిరయ్య రామభూ। నాయక
సర్వభూవలయనాటకసూత్రధరామహఃప్రభో॥ వ॥ అనియివ్విధంబునవిభీష
ణుండనియెననుచుశివాశివసంవాదప్రకారంబు॥

ఉ॥ నీలఘనాభదేహరజనీచరవంశపయోధిమంధరా । పాలితభక్తలో
కనిజపాదపయోరుహజాతదేవగం। గాలహారివిలాసవరకాంచన చేలధాం
గహస్తతాం । బాలమిళీముఖాంబురుహభూరిపరాక్రమరంగనాయకా॥

మాలిని॥ వనరుహదళనేత్రా వార్ధికన్యాకళత్రా। మనసిజహరతోషాపుంజ
భాషావిశేషా । ఘనకనకశరాసాకాలమేఘావభాసా । దినకరనిభతేజా
ధీరశ్రీరంగరాజా॥

గద్య॥ ఇదిశ్రీమోరుతోటముక్తీశ్వరప్రసాదలబ్ధకవితాపవిత్రకోట మరా
జుభాస్కరమంత్రి పుత్రనాగయామాత్యప్రణీతంబైన శ్రీమదధ్యాత్మరామా
యణంబనుమహాకావ్యంబునందుయుద్ధకాండముప్రథమాశ్వాసము.

అధ్యాత్మరామాయణము - ద్వితీయాశ్వాసము.

• శ్రీలక్ష్మీవరబలభి । న్నలవినీలస్వరూపనిశాధాత్రీ । లోలమహామునిస
ముదయా। పాలారంగాభిధానభక్తాధీనా ॥ క ॥ శ్రీనారాయణకమలా। మా
ససరసిజమిహిరమందరధరధా। శ్రీనాధపక్షికముఖముఖ । దానవకులభీమ
గంగధామమురారీ॥ వ॥ దేవా యవధరింపుముహిమాచలకన్యకారత్నంబు
నుంగనుంగొనిగంగాధరుండిట్లనియెనట్లురఘువల్లభుండు స్వకార్యామగతం
బులుగాగవిభీషణుండుపలుకుమృదుభాషణంబులకుసంతసించియేనును మేఘ
నాదుమాయావిత్వంబును బ్రహ్మాస్త్రనైపుణ్యంబునుమనలక్ష్మణు శరాసన
కౌశలంబునునాయందులభక్తియుతత్స్వరూపంబును నెరుంగుదునైననుభా
వికార్యగౌరవంబున నూరకయుంటి ననుచుసుమిత్రానందనుంగొనివిజ్ఞానగ
రిష్ఠుండగురాఘవేశ్వరుండిట్లనియె॥ ఉ॥ తమ్ముడమేఘనాదుబలదర్పముదూ
లగజేసికీర్తిఁగ్రై । క్రొమ్ముభవత్సహాయముగకోల్పువిమానకలభంగికిసై।స్వ
మ్ములజాంబవంతుండునునట్లువిభీషణుడాత్మమంత్రివ।గణమ్ములతోడ రాగల
డుగన్పరచుఁసురవైరిమర్మముల్॥ అనిపల్కిన॥ గీ ॥ అవ్విధంబయునాత్మబా

శాసనములు। లక్ష్మణుండువిభీషణుండాతనింబ । గొనిసౌమిత్రియంత రా
మునిపదాబ్జములకువందనంబొనరించిపలికెనిట్లు॥ ఉ॥ ఓనరనాథమచ్చరము
లుగ్రశరాసముపీడియంత్యకా । లానలవృత్తిబారిధను ఝాంగముజొచ్చిబగ
ల్చిదుస్సురా। పానవివృద్ధతద్వతిరపంకముభోగవతీజలంబులం । స్నానమొన
ర్చిబాయుదివిజప్రకరంబునుతింపనిప్పుడుఁ॥ గీ॥ అనుచుబలికిరాఘవానుజ్ఞవ
డసిపెం । పమరనింద్రజిద్వధార్థమపుడు । వెడలెలక్ష్మణుండువివిధసైన్యము
లచే। పవనజుండువెంటదవిలినడువ ॥ వ ॥ ఆసమయంబుననిజమంత్రిసమే
తుండైకరాగ్రంబునగదాదండంబు వేలుంగవిభీషణుండును భల్లూకవర్గంబు
తోడజాంబవంతుండునుగూడనడిచిరిట్లుగగనపథంబువిహంగరాజసమానవే
గులైజనిచనిభుగభుగాయమానంబులుగ పొగలువెడలునికుంభిలాదేశంబు
గాంచియావహంబునకుసన్నద్ధులైరంత విభీషణుండు సుమిత్రానందనునకిట్ల
నియె॥ సీ॥ చూడుమల్లదెమహాసురయోధనికరంబుదృఢయత్నముననొందు
ధీరవర్య । వీరిద్రుంపకగానివెసనింద్రజిత్తుండు గనుపింపడదిగానతనకకుం
డు । మనవిభీషణుమతికను మతించిమహోగ్ర కోదండమటుకేల గొనితే
జిష్యా । సైన్యవర్గముమీదశరవర్షమడరింపదొణగె వానరులునుకణగిశైల
పాదపంబులుగొని వారిబడలుపరప । కణగిరంతటనారు ముద్గరశ్రాశి
సాధనంబుల మరలియాశైలచరుల । సంధులగలంగమొత్తనుసాగిరపుడు॥
వ॥ ఇవ్విధంబుననుభయసైనికులుదలపడిపిరుతీవకసంప్రహారశబ్దంబుడిపొరం
దొడంగిరందు శాఖామృగసైన్యంబులబలంబగ్గలంబయిన॥ చ॥ బలురజనీరుల్ధ
రణిపైబడమేఘనినాదుడున్నికుం । భిలయటుమాన్పికాముణకము భీకరసా
ధనపక్తిగొంచును । జ్వాలమగుదేరిపై యసితశైలమొకోయననెక్కివచ్చి
తా । నిలిచెస్వకీయసైన్యరజనీచరవర్యులుసేదదేరగఁ॥ ఇట్లునిలిచిసుమిత్రా
నందనునకిట్లనియె॥ గీ॥ ఓరిలక్ష్మణనీవొందువోయెదింక । మేఘనాదుడువీడునీ
మెదడువేల్చు। నగ్నియందుననిగదాహస్తుడైన । తనదుపినతండ్రిగాంచియి
ట్లనియెగనలి॥ మ॥ తగురాసీకువిభీషణాయిచటజాతంబైమముంబోట్లమొ। త్త
గనేతెంచితి వేలమాటలిక పుత్రద్రోహిపీకంతముఁ । దెగద్రేయుఁబగదీ
రునేయనుచునాదిత్యోపమానప్రభుఁ । జగతీనాయకుగాంచెవాయుజఘన
స్కంధస్థితుఁ లక్ష్మణుఁ॥

—॥ ఇంద్రజిల్లక్ష్మణులయుద్ధము. ॥—

గీ॥ ఇట్లుగాంచికన్నులెఱ్ఱజేసిమహాస్త్ర । మాణధనువుగొంచు పహిత

రవము । జేసిలక్ష్మణామహాశనితుల్యంబు । లివియకపిబలములదవిలిచంపు॥ చ ॥ అనుపమ హేమాగ్రసాయకములాత్మబలీముఖసైన్యపఙ్క్తిపై। బనుపఁగ క్రూరపన్నగముభంగిని లక్ష్మణుఁడూర్పు లుద్భుచుక్ । గనలిశరాసమెత్తిఘ ననాదునిమేనటులంపవానముం । చినరథమధ్యమందున విచేష్టితుఁడైపడెవా డుశైలజా ॥ఇవ్విధంబున॥క॥ఆరామానుజశరముల । చేరహిఁదూలుచునుకొం తసేపటికినివి । స్ఫారవిలోచనుఁడైనిజ । ఘోరశరాసనముగొంచు క్రూర రత్వమునక్ ॥గీ॥ ఓరిలక్ష్మణామదుజ్వలకార్ముకశ । క్తిఁదివ్రమొకటిసమర మునను । డెలియవిపుడునీకుతెల్లంబుజేసెద । ననుచుసాయంబులందమర్చి॥ సీ॥ ఉరుతరంబుగనారునారాకటిశరములు గ్రీతలక్ష్మణుని మేనుగాడనేసి। తీక్ష్ణధారలుగల్గుదృఢతరాంబకములు బదివాయుజానుమేనగుదులుకొల్పి య శనితుల్యములైనయమితసాయకములు జొంపవిభీషణుతనువునొంచి । యు ద్ధులేకజరింపనవ్విధంబంతయులక్ష్మణపంతుఁడౌలక్ష్మణుండు । గాంచినాయం తవాడనుగల్గినీని । ప్రాభవముచెల్లనిత్తునేబడలుపరతు । గాకయనిఘోర మగుసాయకములదాని।దానవవర్షంబునడుమనభంగపరచి॥ క॥ గురుతరసా యకములపై । బరచితనుత్రాణమెల్లభగ్నముసేయక్। దరుచగురోషము నస్సురము । వరువర్షముచించెనట్లవాడిశరములక్॥ వ॥ఇవ్విధంబుననుభయ తనుత్రాణంబులును భిన్నంబులైన నోటుపాటులేకప రస్పర జయైషణం బులశరసంధానమోక్షణంబు లెరుంగరాకుండవలయాకారంబులైకోదండం బులుమెరయరుధిరధారలుగ్రమ్మ దేరదేహకాంతులుని దాఘసమయమధ్యం దినమార్తాండమండలంబుననుకకలుషకాల భుజంగంబులభంగినిట్టూర్పు లునిగుడించుచు కృతప్రతికృతులునైజయాపజయ వివర్జితులునై యుభ యమర్మచ్ఛేదకరంబులగునారాచంబుల నిశాచరనాథనందనుండును సుమి త్రానందనుండును పెద్దదడవుసమరంబుసలిపిరాసమయంబున॥ ఉ॥దశరథ రాజనందనుఁడు తాకొనియైదుశరంబులేసియా । దశముఖుపుత్రుకార్ముక వతాకతురంగము లెల్లధాత్రిపై। యసముద్రోలంగగూల్పగ సురారితనూ భవుడొండుచాపముక్। కుశలతదాల్చిపైనడువగొంకకలక్ష్మణుడాశరాస ముక్॥గీ॥తొంటిభంగిమగాడుతూపులకండింప । పరశుభిండివాలపట్టెసాది। సాధనంబులన్నిశాచరుడడరింప । దునిమెలక్ష్మణుండుతోననవియు॥వ॥ఇట్లె న్నిసాధనంబులుబట్టిననన్నియు సుమిత్రానందనుండుపదుమనఖండింపనింద్ర జిత్తుండును క్రోధతామ్రాక్షుండయియుండు శరాసనంబుకేలనందుకొని॥

క॥ నాలుకలు దెరచుకొని । వ్యాళములన ఘోరశరములా లక్ష్మణుపై । గీలు
కొలిపి వానరులను । మూలగ నిశితాంబకముల దొడరించె జెలీ॥ వ॥ ఇవ్విధం
బున తనదు చేతులతీటవోవ ప్లవంగ యూధపులం బరిమార్చుచు విజృంభించిన॥
గీ॥ ఇట్లు తనదు సైన్యమెల్ల నొంపుచున మో । ఘప్రతాపుడగుచు గండుమీరు।
మేఘనాదు గాంచి మించు కోపంబున । లక్ష్మణుండు శత్రుశిక్షణుండు॥ వ॥ విజ
యశీలంబగు కార్ముకంబు కేలనంది యైంద్రాస్త్రంబు సంధించి యత్యంబుదను
జరాజనందను కంధరప్రదేశంబున దృఢతరంబు జేసి రాఘవేంద్రుచరణకమ
లంబులు స్మరియింపుచు సజ్జనహితంబుగా గనిట్లనియె ॥ గీ॥ దశరథాత్మజుండు
ధర్మాత్ముడును సత్య । సంధుడును సమస్తజగములందు । తెలియ జనులకప్ర
తిద్వంద్వుడైన నో । సాయకంబ వీని జక్కడంపు॥ క॥ అనియాకర్ణాంతంబు
గ । ధనువు దిగిచి యేసె రాము తమ్ముడు లోకం । బున క్రూరుడయిన ఘననా । దు
ని ద్రుంపగ నంతనదియు దుర్భరజవియై॥ క॥ చని రత్నకుండలోజ్జ్వల । ముసు
మణిమయఘనకిరీట మునునై జెలువొం । దిన మేఘనాదు శిరమును । దునిమి
ధరాస్థలిని గూర్చె తోయజనయనా॥ తత్సమయంబున ॥ గీ ॥ సంతసంబున దే
వతాసముదయములు । పొగడ ద్రోణగిరి సౌమిత్రిభుజబలంబు । హర్షమును నొం
దె భగవంతుడగు మహేంద్రు । డమరఋషియుక్తుడగుచు శీతాంశువదన॥ వ॥
మరియు నమరాలయంబున దుందుభిధ్వనులు జెలంగె గగనతలంబెల్ల నైర్మ
ల్యత వహించె విశ్వంభర ముసార్థతస్థిరాభిధానయయ్యె నంత గతప్రాణుం
డయి పడియున్న దాశకంఠిం గనుంగొని లక్ష్మణుండును జయలక్ష్మీసమేతుం
డయి తనదు శంఖంబు పూరింపుచు నమ్మహారావంబునను విగతశ్రములగు
జాంబవదాంజనేయవిభీషణప్రభృతి మిత్రవర్గంబులును తక్కిన సైన్యంబు
లనుం దోడ్కొనుచు మాయావిలక్షణుండును నారాయణుండును నగు శ్రీరా
ఘవేశ్వరాభవత్కటాక్షంబున మేఘనాదుం బరిమార్చి సుఖంబునం జనుదెం
చితిననుచు ననేకవిధంబుల వినుతిగావింప నమ్మహానుభావుండును॥ సీ॥ అతికృపా
దృష్టిచే నాలింగన మొనర్చి । శిరము మూర్కొని నీవు జేసినట్టి । కార్యంబునకు వే
డ్కగంటి లక్ష్మణ దాశకంఠి గూలగ గూలె కడమబలము । యేవిధంబున ద్రుంతువీ
వటంచును మూడహోరాత్రములనుండియుంటి నిట్లు । యింక పుత్రుడు బ్రోవు
బెరిగి దుఃఖంబున రాగలం డనికి యా రావణుండు । యేను ద్రుంపంగగలనంచు
నిట్లు బలుక । పంక్తిముఖుడంత తనపుత్రుసావెరింగి । హాసుతా యంచు మూ

గ్భిల్లియవనిప్రావాలి । కొంతసేపటికమ్మూర్ఛ్చకింతదెలిసి ॥ పుత్రమోహంబు
నతత్ప్రభావంబులుగ్గడింపుచు ॥ ఉ ॥ మేఘనినాదనీవికులమిత్రులచేసమ
రంబునందుదు। నైర్ఋతిరిజెందనన్యగువవల్దనునారెవరయ్యాయింకతం । ద్రీఖ
చరాళిస్వర్గమునప్రీతిజరింపగగర్జనీఘుజా। శాఖలులక్ష్మణాస్త్రిలెటుచంద
కఠారముద్రుంపనక్కటా॥ అనుచునిష్ఫలంబున సహింపరాని పుత్రశోకం
బున॥ గీ॥ దీనివలననిట్టితెరగునాకుతటస్థ । మయ్యెగానదీనివణతూనుచు। సీత
పైకితామసించి ఖడ్గముపూని।చనగవానిగాంచిజనకజయును ॥ వ ॥ శోకభ
యంబులునివ్వటిల్లనచ్చటిదనుజకాంతామధ్యంబుననొదిగియుండెనంత దశా
ననునకుపరమసచివుండును బుద్ధిమంతుండును శుచియు మేధావియునగుసు
పార్శ్వుండునునిచరసత్తముండుజను దెంచివారించియిట్లనియె॥ గీ॥ వేదవి
ద్యావ్రతస్నాతవాదిజవిత । వర్ధితగుణుడవువైశ్రవణానుజుడవు । నిర్మలుడ
వెన్నగస్వకర్మనిష్ఠితుడవు।తగదుస్త్రీవధసేతదైత్యప్రధాన॥ క ॥ ఏముస
హాయముగానా। రాముబలంబెల్లగెలువురామునిబలమిం । కామీదనీదెకా
డే।యామానవతీలలామయేటికిదునుమక ॥ గీ ॥ అనుచుబలుకగరావణుం
డాసుపార్శ్వ । వాక్యములవేతమరలిసౌవర్ణమణిమ । యాంచితంబగు
తనగృహంబవుడుజేరి।మరలిదుర్బుద్ధతోసభకరుగుదెంచి॥

—* రావణాసురుడు రెండవమారుయుద్ధమునకు వెంలుట. *—

వ॥ నిఖిలమంత్రివర్గంబులంగూడుకొని యాలోచనంబుజేసి శలభంబులు
శలభంబులంగూర్చుకొనిదవానలంబుపైగవయుచందంబున హతశేషులగుని
శాచరవల్లభులనందర నాయితంబుగండనినియోగించితానును నీ ప్రిమంతంబ
గునొక్కరథంబెక్కి సకలశస్త్రాస్త్రంబులునుకరంబులంబట్టియామినీచరవ
పరులుమాతంగతురంగాదివాహనంబులెక్కితోడనడువప్రళయకాలబలాహ
కవర్గంబుభంగిగర్జనంబుసేయుచు లంకానగరంబువెడలిదాశరథులసై
న్యంబులదాకి మారులేనిపరాక్రమంబునవిజృంభింపరిఘునాయకుండును॥ సీ॥
అశనితుల్యములైనయంబకంబులవానిసైన్యంబులను నెల్లదైన్యపరిచి। దశకం
ఠుచేతికోదండంబులెల్లనుఖండించివక్షంబుగాడపెక్కు। బాణంబులడరింపప
నచెడివాడునిర్గతద్రాధ్యుడగుచులంకాపురంబు।జొచ్చిహాదైవమానసోకు
మూకలకెంతపాటువచ్చెను రామభద్రుచేత । కీశమాత్రుండునన్నింతజే
సెవాయు। నంవనుడువీరినందర డింపపరతు । గాకయనిశక్రుమందిరాం

క॥ నాలుకలు దెరచుక్రూర । వ్యాళములన ఘోరశరములా లక్ష్మణుపై । గీలు
కొలిపివానరులను । మూలగనిశితాంబకముల దొడరించె చెలీ॥ వ॥ ఇవ్విధం
బున తనదు చేతులతీటవోవ ప్లవంగ యూధపులంబరిమార్చుచు విజృంభించిన॥
గీ॥ ఇట్లుతనదు సైన్యమెల్లనొంపుచునమో । ఘప్రతాపుడగుచు గండుమీరు।
మేఘనాదుగాంచి మించుకోపంబున । లక్ష్మణుండు శత్రుశిక్షణుండు॥ వ॥ విజ
యశీలంబగు కార్ముకంబు కేలనందీయైంద్రాస్త్రంబు సంధించి లక్ష్యంబుదను
జరాజనందనుకంధరప్రదేశంబున దృఢతరంబు జేసి రాఘవేంద్రుచరణకమ
లంబులు స్మరియింపుచు సజ్జవహాతంబుగాగ నిట్లనియె ॥ గీ॥ దశరథాత్మజుండు
ధర్మాత్ముడును సత్య । సంధుడును సమస్తజగములందు । తెలియజనులకప్ర
తిద్వంద్వుడైననో । సాయకంబ వీనిజక్కడంపు॥ క॥ అనియాకర్ణాంతంబు
గ । ధనువుదిగిచి యేసె రాముతమ్ముడు లోకం । బునక్రూరుడయిన ఘననా । దు
నిద్రుంపగ నంతనదియు దుర్భరజవియై ॥ క॥ చనిరత్నకుండలోజ్జ్వల । మును
మణిమయఘనకిరీట మును నైజెలువొం । దిన మేఘనాదుశిరమును । దునిమి
ధరాస్థలినిగూర్చె తోయజనయనా॥ తత్సమయంబున ॥ గీ ॥ సంతసంబున దే
వతాసముదయములు । పొగడద్రోణగిరిసౌమిత్రిభుజబలంబు । హర్షమును నొం
దె భగవంతుడగు మహేంద్రు । డమరఋషియుక్తుడగుచు శీతాంశువదనా॥ వ॥
మరియు నమరాలయంబున దుందుభిధ్వనులు జెలంగె గగనతలంబెల్ల నైర్మ
ల్యతవహించె విశ్వంభర ముసార్థతస్థిరాభిధానయయ్యె నంతగతప్రాణుం
డయిపడియున్న దాశకంఠినంగాని లక్ష్మణుండును జయలక్ష్మీసమేతుం
డయి తనదుశంఖంబు పూరింపుచు నమ్మహారావంబున విగతశ్రములగు
జాంబవదాంజనేయవిభీషణప్రభృతి మిత్రవర్గంబులును తక్కిన సైన్యంబు
లనుందోడ్కొనుచు మాయావిలక్షణుండును నారాయణుండును నగుశ్రీరా
ఘవేశ్వరాభవత్కటాక్షంబున మేఘనాదుంబరిమార్చి సుఖంబునంజను దెం
చితినను చున నేకవిధంబుల వినుతిగావింపన మ్మహానుభావుండును॥ సీ॥ అతికృపా
దృష్టి చే నాలింగన మొనర్చి । శిరము మూర్కొని నీవు జేసినట్టి । కార్యంబునకు వే
డ్కగంటి లక్ష్మణ దాశకంఠి గూలగ గూలెక డమబలము । యేవిధంబున ద్రుంతువీ
వటంచును వ్యూఢ హేబా రాత్రములనుండియుంటి నిట్లు । యింకపుత్రుడు ద్రోవు
బెరిగి దుఃఖంబున రాగలండనికియా రావణుండు । యేనుద్రుండుపంగగలనంచు
నిట్లుబలుక । పంక్తిముఖుడంత తనపుత్రుపాటెరింగి । హాసుతాయంచు మూ

ఘల్లిల్లియవని వ్రాలి । కొంతసేపటికమ్మూర్ఛఁ దెలిసి ॥ పుత్రమోహంబు
నతత్ప్రభావంబులుగ్గడింపుచు ॥ ఉ ॥ మేఘనినాదసేవితులమిత్రుల చేసమ
రంబునందుదు । రైత్వఖరి జెందదన్న్వగువపల్దనునా రెవరయ్యయింకతం । క్రీఖ
చరాళిస్వర్గమునఁ బ్రీతిజరింపఁగఁగల్గెనె భుజా । శాఖలు లక్ష్మణాస్త్రలీలటుచండ
కఠారముద్రుంపనక్కటా ॥ అనుచునిర్వేఘంబున సహింపరాని పుత్రశోకం
బున ॥ గీ ॥ దీనివలననిట్టి తెఱగు నాకు తటస్థ । మయ్యెఁగాన దీనివధింతునను చు । సీత
పైకి తామసలించి ఖడ్గముపూని । చనఁగ వానిగాంచి జనకజయును ॥ వ ॥ శోకభ
యంబులు నివ్వటిల్లనచ్చటిదనుజకాంతామధ్యంబున నొదిగియుండెనంత దశా
ననునకు పరమసచివుండును బుద్ధిమంతుండును శుచియు మేధావియునగు సు
పార్శ్వుండను నిశాచరసత్తముండు జనుదెంచి వారించి యిట్లనియె ॥ గీ ॥ వేదవి
ద్యావ్రతస్నాతవాదిజవిత । వర్ధితగుణుడవు వైశ్రవణానుజుడవు । నిర్మలుఁడ
వెన్నఁగ స్వకర్మనిష్ఠితుఁడవు । తగదు స్త్రీవధసేయ దైత్యప్రధాన ॥ క ॥ ఏమనస
హాయము గానా । రాముబలంబెల్ల గెలువ రాముని బలమిం । కామీఁద సీదెకా
డే । యామానవతీలలామ యేటికి దునుమన్ ॥ గీ ॥ అనుచు బలుకఁగ రావణుం
డా సుపార్శ్వు । వాక్యముల చేత మరలి సావర్ణమణిమ । యాంచితంబగు
తనగృహంబపుడు జేరి । మరలి దుర్బుద్ధతో సభకరుగుదెంచి ॥

—* రావణాసురుఁడు రెండవమారు యుద్ధమునకు వెంలుట. *—

వ ॥ నిఖిలమంత్రివర్గాలంగూడుకొని యాలోచనంబుజేసి శలభంబులు
శలభంబులం గూర్చుకొని దవానలంబు పైఁగవయు చందంబున హతశేషులగు ని
శాచరవల్లభులనందర నాయితంబుగండని నియోగించి తానును నీపిమంతంబ
గునొక్క రథంబెక్కి సకలశస్త్రాస్త్రంబులను కరంబులం బట్టి యామినీచరవ
పరులు మాతంగతురంగాదివాహనంబులెక్కి తోడనడువ ప్రళయకాలబలాహ
కవర్గంబు భంగి గర్జనంబు సేయుచు లంకానగరంబు వెడలి దాశరథుల సై
న్యంబుల దాకి మారులేని పరాక్రమంబున విజృంభింప రఘునాయకుండును ॥ సీ ॥
అశనితుల్యములైన యంబకంబుల వాని సైన్యంబులను నెల్ల జైన్యపరిచి । దశకం
ఠు చేతికోదండంబు లెల్లను ఖండించి వక్షంబు గాడ నెక్క । బాణంబుల డరింపప
సచెడి వాడు నిర్గతద్వాధ్యుండగుచు లంకాపురంబు । జొచ్చిపో దైవమా సోకు
మూకలకెంత పాటువచ్చెను రామభద్రుచేత । కీశమాత్రుండు నన్నింతజే
సెవాయు । నంవనుడు వీరినందర డించు పరితు । గాకయని శుక్రుమంది రాం

గణముకరిగి। యెదమినవ్వృణ్యుగని।మొక్కుటులనియె॥ ఉ॥ దేవసమస్త
బాంధవులుదీరిరి శ్రీరఘునాధుకామకా । శీవిషతుల్యబాణముల సిగ్గగుని
ర్వ్యగ సేమిసేతునా । కీవిధిమారుగల్గ జనియించుటలాప్పనెయన్న సత్కృ
పా। వ్యావృతచిత్తుడై పలికె నాకవిపద్మపలాశలోచనా॥ క॥ వినుపఙ్క్తివదన
హోమం। బొనరింపుమవిఘ్నమైనను ద్భవమగుకాం । చనరథముశరశరా
సన। ఘనపఙ్క్తియువానగూడిగడగుమరిపులన్॥ వ॥ ఇంతలోనవిఘ్నంబయ్యె
నేనిసబాంధవంబుగనీవనశియింపుదువనుచు తద్విధానంబంతయునుపదేశమి
చ్చిదివ్యంబులగు మంత్రంబులొసంగిన దశాననుండును నతిత్వరితంబునంజని
పాతాళసదృశంబగునొక్కగృహంబునిర్మించియయ్యాభిచారంబునకువల
యునుపకరణంబులెల్లసమగ్రంబులుగావించిపురద్వారంబులు మూయించని
చియొక్కపాషాణంబుతద్గృహద్వారంబుననిడి తానునుమౌనియై నిశ్చలచి
త్తుండైయనలంబున భార్గవోక్తప్రకారంబుగ హోమంబు వేల్వందొడం
గెనాసమయంబున॥ క॥ భుగభుగమనిపొగలెగయగ । నొగిగన్గొనియవ్విభీష
ణుడురాముడెరుం । గగనిట్లనెగనుగొనుమో । జగధీశ్వరరావణుండు సలి
పెడువిధమున్॥ సీ॥ మనుజేంద్రహోమ ధూమసమాజ మదెయదిసాంగ
మైననువీడసాధ్యుడగును । గానతద్విఘ్నంబుగావింపవారివీరులసువేగబంపు
మీవనిననర్క । పుత్రుసమ్మతివాయు పుత్రాంగదాదుల పటుపరాక్రముల
నుబనుపవారు । ప్రబలిలంకాపుర ప్రాకారములుదాటి పదికోటులుప్లవంగ
పతులురావ। ణాలయముజొచ్చితద్రక్షకాగాళిదరమి। హయములనుజంపిగజ
ములనడుగుపరచి। యెదురవచ్చినవారలనేడిరావ । ణుండువేగమెమాకుజూ
పుండటంచు॥ వ॥ తలప్రహారంబులంబాధింపందొడంగినప్రఘాతంబగు వేళసర
మయనునొక్కపుణ్యవతిహస్తసంజ్ఞచేత గుహాపిధానపాషాణం బంగదున
కెరుంగింపమహాసత్వశాలియగునక్కుమారుండునుపదఘట్టణంబున నప్పా
షాణంబు చూర్ణంబు గావించి నిజయూధప సహితుండై లోనికింజొచ్చి
యచ్చటనిమీలితాక్షుండును దృఢాసనుండునునగు దశాననుంగాంచి యతని
పైకికపులంబురికొల్పిన॥ సీ॥ కొందరుగుహానిండకోలాహలధ్వను ల్సేయుచుద
నుజులచండదొణగి । రందుకొందరువడినఖిలసంభారముల్ దీసికుండములోన
వేసిరపుడు । వాయుజుండాపఙ్క్తివదను డేస్రువమె త్తివడిదీసిదాన నేవాని
వైచె । నఖదంతపదతాడనములపైబడియొంప దొడగిరికొందరుతో నగదిసి।
రిట్లుచేసినమానిమొక్కింతజెడక । యుండుదశకంఠుగనియంగదుండు కోప।

పొసఁగ తలవెట్టుకొని బిట్టి యేడ్చుచును । దర్శ్యమ దోదరిని పంక్తి
వదనుకడకు ॥

—* అంగదుండు మందోదరిని రావణునొద్దకీడ్చి తెచ్చుట. *—

వ॥ ఇవ్విధంబున నంతఃపురంబులనుండి పరమపతివ్రతావరత్నంబగు మం
దోదరిం దోడి తెచ్చి యనాథవోలె విలపించుచుండ దశాననుకళ్లెదుర నీడ్చుచు
కరతలంబున వ్రేయుచు బాధింపుచుండ॥ మ॥ నవరత్నోజ్జ్వలమైనకంచుకము
భిన్నంబయ్యె హారావళుల్ । తెగిమోమెల్ల ముఖవారిజంబు సురజస్సుచ్ఛన్నతం
గాంచెఁగ । న్నవకుంతలశ్రేణి కుదిర్చయ్యె విలసద్గ్రైవేయముచ్ఛిన్నమై । య్యావని
పుత్త్రియు దేవతాసతులు కీశాళుల్ ముదంబందఁగన్ ॥ వ ॥ అంతనామందోద
రియునతిదుఃఖంబున నిజవల్లభుం గనుంగొని ॥ చ॥ పరుఁడిటు నీవు జూడ తలపట్టి
ధరాస్థలి నీడ్చువాఁడు నుం । దరి నిసిలజ్జ లేక ప్రమదంబున వేల్పుదవేల మొంకివై
ధరఁ బ్రతుకంగఁ హా తనయ దైత్య విభీషణ మేఘనాథన । న్నారులిటు సేయనో
పుదురె యుండినని నీవు సజీవివై భువిన్ ॥ గీ ॥ నిన్నుఁగన్న తల్లి నేఁడిట్టు కోఁతుల। చేత
నీడ్పులొందఁ జేసె బ్రహ్మ। పూని నాదు భర్త మౌనంబు విడువఁడు । వానిదూ
ఱ బ్రతుకు నా సతోడ ॥ వ ॥ అని యివ్విధంబున విలపించు నిజవల్లభఁ గనుంగొని
దశాననుండును మౌనంబు విడిచి ఖడ్గహస్తుండై యంగదు పయిం గవిసిన॥ క॥
విడువిడుమని ఖడ్గముచే। వడికటిదేశంబు వైవవదకదశాస్యుం। బడ దన్ని వెడఁగ
నిదనైన। య్యెడ నంగదుఁడు దుమ్మథమున నగచరయుతుఁడై॥ వ ॥ ఇవ్విధంబున నం
జని శ్రీరామచంద్రుపార్శ్వంబున నిలిచె నంతఁ బంక్తికంధరుండును నతిశోకసం
తప్తయను మందోదరిం గనుంగొని యిట్లనియె॥ సీ ॥ సఖి యుదైవాధీనమఖిలం
బు బ్రతికియుండిన నేమి తనుఁగనుంగొనకయుండు । గానఁ బోవిడువుదుఃఖము ని
శ్చయంబైన జ్ఞానంబు వ్రాకుమజ్ఞానమునను । శోకంబు బుట్టు నాశోకంబు జెసె
డుజ్ఞానంబు దాన నేగల్గు మేను।న్నాదియంచనటయనాత్మ యా దేహంబునందు
దాన నెకళత్రాదిబంధ। వితతి జెలువొందు దానసంసృతిజనించు । హర్ష
భయలోభమోహశోకాదులింక। జన్మమృత్యుజరాదులు జనులకెల్ల । దన
రుచుండును స్వాజ్ఞానమున ననిజము॥ మరియును॥ సీ ॥ ఆత్మ ముక్తుండు భావా
భావవర్జితుఁడు చిదానందరూపుఁడనంతుఁడమలు । డాకటసంయోగ వియోగం
బులును లేవు జ్ఞానాత్మ శుద్ధుఁడు గాన నిట్టు । లేనెఱింగియు క్రోధమూని వానిప
దంబు గాంతు నకట సేయఁ గమను ఖినుము । సీతను ఖడ్గంబుచేతఁ ద్రుంచిన దివ్యా

తనువుతోడనుకూలుమనలమందు । ననుచుబలుకంగవినిశోకమునను దైన్య।
లోకనాయకనాబుద్ధినీకుబోదు। మేటిమాటలునీవుజయింపగలవే । రాఘ
వేశ్వరుదివిజశరణ్యువిష్ణు॥ గీ॥ అమ్మహాదేవుడఖిలలోకాధినాథు । డతడుపు
రుషప్రధానులకాద్యుడింక।గలవనేకంబులతనలీలలువచింప। జలరుహాభవా
దులకునైనసలవిగావు॥ వ॥ అయిననునాయెఱుంగుకొలందివివరించెదనెట్లం
టేని॥ చ॥ మునువైవస్వతధారుణీరమణునంభోరాశిమధ్యంబునం । దునభీ
తింగనకుండభక్తుడని విద్యుత్పుంజముంబోలుమే । నునబల్గుడ్లువెడందవా
లమునుజెన్నొందన్మహామత్స్యమై । గనిరక్షించెనురాఘవేశ్వరుడుసోత్కం
ఠక్సురారీశ్వరా॥ మరియును॥ మ॥ వనధిన్మందరధారుణీధరముగవ్వంబో
ప్ప దేవాసురుల్। మునుదోశ్శక్తిసుధార్థులైదరువతద్భూభృద్వతంసంబుని।
ల్వనుసామర్థ్యములేకవార్ధిబడ భాస్వత్కచ్ఛపాకారమై । కనకత్స్మాదరమె
త్తెరాముడుడరయంగాభూమిభృన్మాత్రుడే॥ వెండియు॥ మ॥ అవనీమండల
మెల్లగైగొనిహిరణ్యాక్షుండుపాథోధియం । దవలీలంజొరనమ్మహామహు
డుశౌర్యస్ఫూర్తినవ్వేళనుం । చువరాహాకృతిబూనిఖడ్గమునరక్షోవల్లభుం
ద్రుంచిబం । తివలెంకొమ్మునవెత్తెధారుణిధరత్రీనాథులీపాటివే॥ యిది
యెకాదు॥ గీ॥ దనుజరాజసభాస్తంభమునబెరిల్లు । వనుచుద్భవించివీవన్నార
సింహాఖ్యవెడలి । రాక్షసాధముక్రూర హిరణ్యకశిపు । ద్రుంచిప్రహ్లాదు
బాలురక్షించెకరుణ॥ మరియును॥ క॥ అదితికిసుతుడైయాడగు । పదము
లుబలినడగియతని బంధించినుఖా। స్పదునింద్రునిజేసెనని । శ్చితుడురా
ఘవుడుమునుత్రివిక్రముకరణిన్ ॥ తదనంతరంబ॥ క॥ దనుజాలుక్షత్రియు
లయిభువి । జనియించినసర్వదోశ్శక్తిసారికుఠారం । బునద్రుంచిధరణికశ్య
పమునికొసగెనుపరశురామమూర్తియనంగన్ ॥ గీ॥ తద్విధంబునసకల
భూతములబ్రోచు। మేటిదొరకాననేడునిన్ గీటణంప । జనసమొందెనసూ
ర్యవంశమునమాన । వాకృతినిరాముడనగనారాక్షణుండు॥ గీ॥ అమ్మహాత్ము
నిసతినరణ్యమునవొంటి । దెచ్చితెందుకునీవునజచ్చినాడు । నందనునిజంపు
టకుగాదెనాథమమ్ము । బ్రోవనేయంతజేసెనీబుద్ధినేడు ॥ క॥ ఇంకనయి
నమ్మహాత్మునారాయణుగానెరింగి బుద్ధిమంతుండవై॥ చ॥ శరణనితత్సతీ
మణినిసమ్ముఖమందుననుంచిరాఘవే । శ్వరకరుణింపునుంచుజనసమ్మతుడై
నవిభీషణునినిశా । చరవిభుజేసిరమ్మువనశైలతలంబులకేన్నతాత్మసుం। దరి
నటుగ్రాంచిపలేక్రమదంబునరావణుకదినందనా ॥మ॥ వినుమందోదరి

సర్వబాంధవుఁ బాధింపంగ శ్రీరాఘవే। ద్రుహిణారింబక ప్రార్చిత వేద్రీతను
విల్లుంగా నధోక్ష క్తిమై। జనితా త్మీయకపంక్తి చేసఖమునౌ జకాగ్రడి నేగాం
తురా। ముక్తైసురల్లాపదంబువై ష్ణవముమునౌ క్రాఘసంసేవ్యకున్॥ చ॥
ఎరుగుదు రాఘవ్రుండు జగదీశ్వరు డాద్యుడు విష్ణుడౌటని। దీజగదేకమాతను
తతీమణి జానకీ యాటలిట్టులే। నెలిగియు పాపసంశయము లెల్లను బాసి సీతా
తమద్వీరా। ట్పురుషపదంబు నొందుటకు భూసుత తెచ్చితి మాఁకైఁకీశ॥
వ॥ మరియు నిన్ను నుసంసారంబు విడవాడి యుతికోఘృగంబులు నన మోఘంబు
లును నగు రఘు రాయకు పాయకంబులవలన విదళిత దేహుండనై సహాగ్రియం
బును పరానందమయంబును శుద్ధంబును నగుచు సిద్ధిముముక్షులగు వారలచేత
సేవింపంబడునట్టి వారాయణస్థానంబు నొందెదదియును గాక॥ శా॥ పంచక్లే
శతరంగఘూర్ణితము శుంభద్విభ్రమాఢ్యంబు సో। దంచత్పుత్రకళత్రమిత్ర ఝు
షముద్యద్దుష్కృతోర్వ్యాళం। బెంచన్ సంసరణాబ్ధి గానవిడి నేడే గాంతు
సద్భక్తి సేవించన్ వ్యూమెుసఁగు శ్రీహరినిహృత్ స్వీధిన్ సరోజాననా॥

—॥ రావణుఁడు మూడవసారి యుద్ధమునకు వెడలుట. ॥—

వ॥ ఇట్లు దశాననువాక్యంబు మానసికెరింగించి యవ్వలివృత్తాంతంబు
మహాదేవుండిట్లనియె నట్లు దశాననుండు మందోదరి కెరుంగం బలికి నివారిం
చితానును వివిధాభరణభూషితుండై సకాంబరంబును షోడశచక్ర సమాకులం
బును ఘంటాశతశోభితంబును నై పిశాచవదనంబులగు యానడంబులం బూ
సిన యరథంబెక్కి ఖడ్గగోమరప్రముఖదోషాచరయూథపులు భటపార్శ్వంబు
లబలసి మహ సకలసైన్యంబులును సింహనాదంబులు సేయ భీషణుండు దుర్ణిరీ
క్షణుండును నగుచు ప్రాగ్ద్వారంబు వెడలి సైన్యంబు సకభీమఘూర్ణమై నడిచె నా
సమయంబున॥ క॥ జనుదెంచెదు రావణుఁ గను। గొని వనచరసైన్యమెల్లఁ గొం
దలపడుచున్ జనిరెను రాముని వెనుకకు। హనుమంతుండది యుగాంచి యా
గ్రహమొప్పన్॥ సీ॥ పరతెంచి జనదెదు కంక్తికంధరు వక్ష మదరుదో చెడు
మష్టిఁ గొట్టుచు వాడు। పసచెడి తికిలపడి యుంతలదడవునకు మూర్ఛ దేరి పిమ్మ
రాంజనేయ। మేటిబంటవు నాకు మెచ్చు వచ్చెటన్న పంక్తికంధరునిన్ను బతుక
నిచ్చె। గాల్ప నే చాగు ప్రిష్టుకణగిసిపుమన్న బాహువుచుంలేటసిద పోంకముగు।
ననిన సాగ్రహుండై వాయుతనయుండు। మన్ని వొటుండు బాముమవా తొస్తె జూ
దు। ఘూర్ణలోచనుడై వాత్రిగూటిపడెలి। దెలిసి యొకకొండగొని కడ్డుదీ

టుగొనుడు ॥ వ ॥ దశాననుపయిం గపిసె వామను భీతచిత్తుండై యొండుదెస
కు దేరు పరపించె నంత ॥ గీ ॥ తత్సమీపంబునఁ గల్గు దైత్యవరుల । మేటిమగల
నునలుపురఁ గీటణంచి । పవనసనీలాంగదాంజనీతయులపుడు । జనిరి శ్రీరామచం
ద్రునిసముఖమునకు ॥ వ ॥ ఇట్లగ్నివర్ణుసర్పరోమవృశ్చికరోములను క్రమక్ర
మంబున గీటణంచి విహరింపు ప్లవంగులం గనుంగొని రావణుండు తత్సంరంభం
బు సహింపం జాలక రథంబు ద్రిప్పించి పెనిమలు గొరుకుచు నతిరోషంబున ॥ చ ॥ వ
నచరసైన్యమెల్ల శరవర్షము చేతను ముంచుచుఁ గృతాంతుని గతి రామునిపైన
దుపతో యజమిత్రకులీనుఁడు క్షమా । శనిసమసాయకంబులను చాపమునందొ
నగూర్చి వేసెన । దనుజు రథంబుపై సమరదర్పమెలర్ప హిమాద్రినందనా ॥ వ ॥
అంత దశాననుండును నిశితకాండంబులా రాజరత్నంబుపైఁ బరపిన వాటినెల్లన
దుమన జక్కాడి రఘునాయకుండును దెబ్బదిసాయకంబుల నయ్యామినీచరువ
క్షంబు గాడనేసె నిట్లుభయులును దంతావళద్వయంబు భంగి బోరు నవసరం
న ॥ గీ ॥ రథముపై జెలంగు రావణు ధరణిపై । నిలచి పోరు నర్చ్యనృపవరేణ్యు । గాం
చి జంభవైరి గ్రక్కున మాతలి । బిలిచి యిట్టులనియె జలజనయన ॥ ఉ ॥ రాజకు
లైనభూషణుడు రామవిభుండు రథంబు లేకని । ట్లాజితలంబునం నిలువ సాన
గుణాకర నీవు మద్రథం । బాజననాథునొద్దకు రయంబున దోడుక పొమ్ము కార్య
ముక్ । దేజముగల్గు రావణు నుదీరు సుఖింపగ శచ్చ్య నందరుక్ ॥ వ ॥ అని యివ్విధం
బున దివిజవల్లభుండానతిచ్చిన మాతలియు తత్పదంబుల కెరిగి హరితవర్ణంబుల
గు తురంగంబులం బూన్చి యాయితంబు చేసి దీప్తిమంతంబగు నరదంబు గొను
చు రఘునాయకు సమీపంబునకుం జనుదెంచి ముకుళితకరకమలుండై యిట్లనియె
ఉ ॥ దేవ శచీవిభుండు భవదీయజయార్థము బన్చె నీరథం । బీవరఖడ్గతూణీయుగ
మింపగు నైంద్రశరాసనంబునుక్ । గావున వీని గొంచు దశకంఠు వణంపు ముఖ్య
తృ బట్టియా । దేవవిభుండు తొల్లి గడ తేర్చె వపోలికమత్స్యహోయతక్ ॥ గీ ॥ అనుచు ప
లుకంగ రాఘవుండా రథోత్త । మమునకతిభక్తి మ్రొక్కి సేమముదలిర్ప । పూ
ర్వధరణీధరంబుపై బాల్చు మిహిరు । డన గతచ్చందనారూఢుడయ్యెనపుడు ॥

—✻ శ్రీరాముండింద్రరథంబుపై నెక్కి రావణునితో యుద్ధము చేయుట. ✻—

వ ॥ ఇట్లు జగంబుల కులక్ష్మీనొనగూర్చుచు నైంద్రరథారూఢుండై యశని
శంకాశంబులగు నిశితకాండంబులన్ నిశాచరవల్లభు పయిం గురియింపనొండొ
రులకును రోమహర్షణంబగు తుములసమరంబయ్యె నయ్యవసరంబున ॥ మ ॥ అ

నలాస్త్రంబుదశాననుండును పనయ్యస్త్రంబుఁ ద్రుంచెను । ధ్వనుఁ డ్రీరాఘవుఁడంత రావణుఁడు దేవాస్త్రంబుసంధింపఁ దా । నిః త్రైవాస్త్రముచేసనంచెనిటులెన్నేయస్త్రములైన్యాపన । న్నింకను ద్ధ్యమందనుమాడిపెంపెసగనప్పిచుండుక్రోధాధ్యుఁడై॥ వ॥ పదిపండ్లంబులునాయకంబుఁ గడిభూపాలాధమానిస్సాసి। ప్రదరంబుల్పరిమార్చు చూడనసితద్యాభానౌవళుల్ రాముఁడై । వదలక్ష్మంటలుఁ గక్కుచున్నవియుభాస్వత్స్వరూపంబులై। బొదవించినక్రూరరాఘవేంద్రురథమంభోజాతపత్రేక్షణా॥ గీ॥ ఆమరరిఘుసాధుఁడస్యజగాస్త్రములను । గాంచికడుఁరోష మునమించిగారుడాస్త్రి । మస్పుఁడడరించెనదియుడతత్సర్పములను । జించిచెండాడిశకలము లైసెచెలియ॥ వ॥ ఇట్లుదివ్యాస్త్రంబులెల్లనుక్రూరుని మనోరథంబుల భంగిఁ విఫలంబులైన పౌలస్త్యుండునసాగ్రహుండైయుచ్చిపోవుబలు కాండంబులకతాతంబులుగాక నక్కాసల్యానందనుశరీరంబెల్లనొప్పించుచుఁ॥ సీ॥ కనకపుంఖములైనఘనశరంబులుఁ జొచ్చిధరణిపైమాతలి దెరలనడచి। నవరత్నఖచితశ్వేతఘృతుండములు జేసివాసవాశ్వములగర్వములడంచి। దిశలలు నిరుపదికరంబులు నొప్పనధిపుఁడైమైరాకఁ ధరమట్టు । లాహవంబుననమోఘాస్త్రిడైవిహరింపఁ జింతనొందిరి దేవసిద్ధగణము । లాతుఁడగుహరిసీక్షించియఖిలమునులు । కలకనొందిరి వానరబలముఎల్ల । కాలు చెయ్యాడకనసేల వ్రేలఁబడియె । తత్సమయమునసంతసుదాశరథియు॥ వ॥ క్రోధసంరక్తలోచనుండైబొమలుముడివడరావణసాధమ్మదపొంచునోయనుకోపంబొనర్చి యమ్మృతంబును దేవేంద్ర ఘనస్సమానంబుననగు కార్ముకంబు కేలంబూని కాలరూపియగుభగవంతుండుగా వునవెలుంగు రేసి తేజంబున పరాక్రమంబు గనుపించుచు నఖిలవానరసైన్యంబులకు హర్షంబొసంగుచు దశాననున కభిముఖుండైబరువ క్రుద్ధుంబగుచు వీరాగ్రేసరువదనంబుసకలభూ దంబులకును ద్రాసంబుబిట్టించె మేదినియు నదరెను త్పాతంబులు బహుళంబులయ్యె దనకుమరణంబు సమీపించెం గావునపంక్తికంఠుఁడునుమనంబునందలంకుదొంచె నాసమయంబునఁనుభయులను కోదండపాండిత్యంబు గొరప్పుచు తనుత్రాణచ్ఛేదకరంబులగు శరంబులరంబులం దిరంబు సేయుచు దివ్యాస్త్రంబులపటు లాడుచు పరస్పరప్రేరితసాయకంబులనడుమనఖండింపుచు పదవతలంబెల్ల మాంసాశోణితపంకసంకులంబును నిశిచభూతభేతాళ ప్రమోదాకరంబును గాగనొనరింపుచు మందోదరీవల్లభుండును రాఘవేశ్వరుండునుం బెద్దనడవుసమరంబున

లిపి రయ్యాహవంబును జగత్ప్రళయ తుల్యంబగటంజేసి విహాయసంబు
నసువిమానారూఢులై వీక్షించు కిన్నరసిద్ధగంధర్వామర సముదయంబులకు విస్మ
యావహంబై గనుపించె నాసమయంబున ॥క॥ పిడుగులదెగడేశిరములు । దో
డిగిరఘురాఘవుడువైవదుడుకునగదెగడై।దడదడరావణుశిరములు । బడదో
డగనుపుడమితాడిపండులకడిమిన్॥ పడియును ॥ క ॥ దినమును రేయునుసం
ధ్యయు। గనుపింపకశిరములెన్నిఖండించినవెం । టనెమొలువ రామచంద్రు
డు। తనమనమునవిస్మయంబుదనరగనపుడున్॥ ఇట్లనివితర్కించె॥ గీ॥ నూట
యొక్కమారుగీటణంచితివీని । శిరములింకనైనచేటుగనడు । తొల్లి మేటిరి
పులదునిమివైచిననాదు। శస్త్రసమితివ్యర్థసారమయ్యె॥ వ॥ అనుచుసకల
శస్త్రాస్త్రవేత్తయు శూరుండునునయ్యకౌసల్యానందనుం డివ్విధంబున
జింతింప తత్సమీపంబుననుండిముకుళితకరకమలుండై విభీషణుండిట్లనియె॥ సీ॥
వినవయ్యరఘునాధమునువీనితపమున కాత్మమెచ్చిపయోరుహాసనుండు। వ
రమొసంగెనుఘోరశిరము లెవ్వరుద్రుంపజనియించుమరియు।నమరనాభిస్థాన
మందుపీయూషంబు కుండలాకారమైయుండుగాన। నింకిపుమనలాస్త్ర
మేసియంతటవీని సమయునిక్క మటన్నసకలభూతా। ములకుత్రిగుణంబు
లనుజూడముఖ్యుడయ్యు। దెలిసియుండియు నెరుగని తెరగొనచిన్ । పా
వకాస్త్రంబుసంధించిభస్మముగను । జేసెదశకుంఠునాభిప్రదేశమపుడు॥వ॥
ఇట్లొనరించివెండియు ననేకసాయకపరంపరలనయ్యారి నీచరవల్లభశిరంబు
లెల్లనుమహాధ్వనివిపదరాతలంబునంబడనడువవాడును లెక్కసేయకనాత్మ
మర్మచ్ఛేదకరంబులగు విభీషణుభాషణంబులకుం గనలియొక్క శక్తివైచె
నదియువిభీషణుపయింగవయ శరణాగతవత్సలుండుగావునరఘు నాయకుం
డునడుమనంతితలుగావించె నిట్లతిభయంకరంబుగ నొక్కశిరంబును రెం
డుకరంబులునునవశేషంబుగాగకదనరంగంబుననిలిచివాడిచెడక సంసారసా
గరంబువలనవిముక్తుడనైపరమ యోగీంద్రసేవ్యంబగునారాయణస్థానంబు
నొందెదననుదృఢనిశ్చయంబుననాగ్నేయప్రముఖ దివ్యాస్త్రంబులెల్లనునడ
రింపుచు మహాచలతుల్యుండై నిలచె రాఘవేశ్వరుండును భవతాప సం
ఘంబులెల్లంజక్కాడి ముక్తియొసంగెదనను చందంబున నైంద్రశరాసన
తుల్యంబగుతనదు కార్ముకంబు కేలనందుకొనిగుణంబుస్ఫారించి కాంచనపుం
ఖంబులునువజ్ర సంకాశంబులునునగు ప్రచండసాయకంబులు తన్మాంసశోణి
తంబులు విహాయసమండలంబెల్లగప్పించించెండాడుచుండె నిట్లుభయులకు

సుక్రోధసంవర్ధనంబై పరాక్రమ విజృంభణంబై పెక్కుకాలంబుభయాన
కంబగుతుములసమరంబుచెల్లె నాసమయంబున మాతలి రఘునాయకుంగనుం
గొనియిట్లనియె॥ ఉ॥ భానుకులప్రసూనభవబంధవిమోచన రాఘవేంద్ర సం।
ధానమొనర్చి వైపుమరిదర్పహరాస్త్రము బ్రహ్మమందుని। దానవుకంఠదేశ
మదిదల్చికమర్మముజించుమన్నస । న్మానమొనర్చి సేతునటు మాతలియుం
చుమహాగ్రహంబునన్॥ క॥ దనపార్శ్వంబున పవనుం । డనలార్కులు ఫాల
మందునాకృతిఁభమున్ । కనకాచలనిభగౌరవ । మనుసూర్యసహస్రతేజ
మునుసన్నుతమున్॥ వ॥ మరియుసకలజగద్భయనివారకంబును నందితంబును
జాజ్వల్యమానంబును వినాశకాలంబుసమీపించుదనుజులపై సేయునదియును
మహోగ్రంబునునగు బ్రహ్మాస్త్రంబు కేలనందుకొని వేదోక్తప్రకారంబు
న బాణాసనసంధానంబు గావింప. సకలభూతంబులును సంత్రస్తంబులయ్యె
సర్వంసహాచక్రంబును జలియించెనట్లగు వేళ మర్మఘాతకంబగు నయ్యా
స్త్రంబతిప్రయత్నంబున రామచంద్రుండు విముక్తంబు సేయ నదియు మహా
జ్వాలాకలితంబై వెడలి బరతేర రావణుండునునయ్యాస్త్రంబున కెదురునడచి
శరాసనంబుగొని బలులుసాయకంబులునిగుడింపనదియును మహేంద్రప్రేరి
తంబగు వజ్రంబుభంగి దుర్ధర్షవేగంబున తచ్ఛిలీముఖంబులలెక్కగొనక॥

—* శ్రీరామునిచేత రావణుడుజచ్చుట. *—

మ॥ భయదంబై ధరఁదాకి యురమున్ భంజించి గర్భంబుసొ । చ్చియు
ట్రేవ్వులుచించి చంపిపడితచ్చేషాహినీక్షించిమ । క్లియథాప్రక్రియ రామ
చంద్రుని వెనుకఁబోలెఁగతిన్నిల్చెనం । తయమత్యాగరిగుభిల్లుఁబడిమొతద్ధా
త్రింగతప్రాణుడై ॥ వ ॥ ఇట్లు శరాసనంబులు విడిచి ధరాతలంబునం బడిన
నిశాచరవల్లభుంగనుంగొని రక్కసుసైన్యంబులు నలుదిక్కులకుం బరచిరంతద
శ్రువునిధనంబును రఘునాయకునివిజయంబును గనుంగొని జితకాశులగు
వనచర సైన్యంబులెల్ల సంభ్రమంబున గీతింపఁదొణఁగి రఖిలభువనంబు
లునిండ దేవదుందుభులు మొరసె సురలుపుష్పవర్షంబులు గురిసిరప్సరోగణం
బులు నృత్యంబు సలిపిరి మహర్షి వర్గంబులెల్ల వేదవాక్యంబుల వినుతియొనరిం
చిరంత॥ గీ॥ రావణుని మేను వెడలి సూర్యప్రకాశమగుచునొక తేజమపుడ
యోధ్యాధిపాద్రు। తేసొపున చుజొచ్చె నదిగనుంగొని మహాత్ము । లసురులెల్ల
నుకడు విస్మయంబుతోడ॥ ఉ॥ ఎంతటిభాగ్యవంతుడఖిలేశ్వరుజెందెడశాన

నుండును। స్వాంతుడు నిష్ఠురమానకుడు సజ్జనహింసకుఁడయ్యె నేఁడు సే । వింతు
ము సాత్త్వికాంశులము నిష్ఠఁ సతత్కృపగాంచినారము । ట్లింతయుఁ గల్గియున్న
నము కింతయు సంసృతిబాయఁగంటిమే ॥ గీ ॥ అనుచు బలుకు సురలనటు గాం
చినారద। మునుకులేంద్రుఁడిట్టులని యెమీఁదు । వినుఁడి ధర్మతత్త్వవేత్తలిట్లయిన
ను। యసురవంశజాతుఁడయ్యె వీఁడు॥ సీ॥ నిరతంబు రఘునాథుచరణాంబుజంబు
లు ద్వేషియై మదలచి సేవించుచుండు। తత్కథాశ్రవణ యుక్తస్వాంతుఁడయి
యుండు కలలోన నైన రాఘవుఁదలంచు । తనుజంపుననిరఘూత్తము నేమరక
యుందు బోధకుండయ్యె సత్పురుషభంగి । నేటికి రాముచే నిఖిలబంధములెల్ల
బాసె నిర్భీతి తత్పదవిగాంచె । పరధనాపేతుఁడైనను పాపకర్ముఁ । డైన
స్నేహంబునను భీతినైన దలప। నిర్మలస్వాంతుఁడగుచు ననేకజన్మ। పాపము
లఁ బాసి హరి జెందనోపు సతతము॥ చ॥ దనుజుఁడ వశాననుండు నిమి తద్ధనువద్ధరనిల్పి
నిల్పిలో । చనములకింపు సొంపొదవ సాయక మొక్కటి కేలఁ ద్రిప్పుచుం దను
వుశరాళిచే రుధిరధారలు గ్రమ్మ శతార్కతేజుఁడై । యెనయఁగు వీరరాఘవమ
హేంద్రుఁడు మమ్ములఁ బ్రోచుగావుతన్॥ వ॥ అనుచు నవ్వలి వృత్తాంతంబు హై
మవతి తోడ శంకరుండిట్లనియె నంత పరితుష్టమానసుండయి రఘునాయకుండు
పవనతనయ విభీషణాంగద లక్ష్మణ సుగ్రీవ జాంబవంతాది నిజవిజయావహా
వగణంబులం గనుంగొని పుణ్యులారా భవదీయ భుజాసారంబున దశాననుం
బరిమార్పఁగంటి మత్కథాసంయుతంబయి కలితకల్మషనాశనంబయి యాచం
ద్రభాస్కరంబుగ మీదుకీర్తి ధరాతలంబున నెలువొందెడు ననుచు బహువిధం
బుల గారవించె నా సమయంబున మందోదరీ ప్రముఖ రావణపాలిత కాంతాజ
నంబులిప్విధంబంతయు నెరింగి హాహారవంబుల యురంబులు మోదుకొనుచు
నతిరయంబున నంబరతెంచి దశాననుపయిం బడి విలపింపం దొడంగిరి విభీషణుం
డును ప్రబలదుఃఖావృతుండై యున్న పాటునకు వగచుచుండెనంత కౌసల్యా
నందనుండు సౌమిత్రిం గనుంగొని॥ ఉ॥ పూర్వవరేణ్య నీవు జనిశోకము వల్దని వేగ
భ్రాతృసంస్కారము సేయు తెమ్మని నిశాచరకాంతలనూరడింపుచున్ । వీర
ముదక్క నిమ్ము విభీషణుతోడుత నన్న లక్ష్మణుం। డా రఘునాథు వాక్యముల
కానతుఁడై వసితద్రణస్థలిన్॥

—* రావణునికై చింతించుచున్న విభీషణుని లక్ష్మణుఁడూరడించుట *—

ఉ॥ వచ్చిన వాసికెక్కెడు టజచ్చిన పోలికవారియున్నయే । సచ్చరితున్
విభీషణుని సమ్మతిగన్గొని యేల వెరిమా । కచ్చెరువయ్యెడుం దలప నావల నీవల

నేఁడు సృష్టికిఁ బద్ధుఁడవాఁడు నీకు మఱి బద్ధుఁడవానికి మోక్షరీతులేక ॥ వ ॥ మఱియు
విభీషణా సలిలప్రవాహంబునం బడిన సైకతంబులవడువున దేహములను కాలప్ర
వాహంబునం గలయుచు విడుచు నుత్పత్తిగమనంబులై యుండును ఘటిత
పతితంబులగు ధాన్యంబులపోలిక జగదీశ్వరప్రేరితంబులై యుత్పత్తిహానివధలును మా
యాగుణంబున భూతంబులవలన భూతంబులు నుద్భవించుచు లేకయుండుచు
నుండు నీవును మ్రొక్కుచుండఁగ దశాననుండును యేను నుపక్రమించిన జనంబులును కాల
వశంబున జనియించితిమింతకు సమానులమింక నేకాకలంబున నెవ్వఁడంబు
ననెవ్వఁడికి జన్మమృత్యువులు నిశ్చితంబులు కాకాలంబు ననవ్యయంబున నాతనికిఁయు
లభ్యంబులై గలుగుచుండు నీశ్వరుండును అజుండయ్యును సకలభూతంబులవల
ననుభూతంబులం బుట్టింపుచు సంహరింపుచునన పేతుకుండై బాలునిచందం
బునఁ గ్రీడించుచుండు బీజంబువలన బీజంబులు పుట్టిన చందంబున దేహియగు జీవుని
వలనను దేహంబుచేత నితర దేహాంగత్వమువలనఁ శాశ్వతుండును నవ్యయుం
డునునయ్యు జనియించిన చందంబుననంటు దేహియుద్భవించు మఱియుమా
తాశనునందు దారువు క్రియానుగత ధర్మంబులుగలవనుభ్రాంతిభంగి మిథ్యా
తాదాత్మ్యాధ్యాసవలన నాత్మయందునను నానాత్వంబులును జన్మనాశనం
బులును వృద్ధిక్షయంబులును క్రియాఫలంబులును దోచుచుండు గాఢసుషుప్తి వే
ళ నహంమానంబులు లేనివలన వానికి సంసారంబు లేదు కావున తద్విధంబున నీవి
యోంద్రైయుండినను విముక్తుండగువానికి నహంకృతి లేదు గావున సంసారంబు
నుంగలుగనేరదిది యంతయు మాయామయంబగు మనోమాత్రంబు గావునన
హంమమతలు రెండును విడిచి విగత బాహ్యేంద్రియార్థసంబంధుండవై తద్ధో
షంబుల నెల్ల మనంబునకుం గను పరచి భగవంతుండును నాత్మయు నీశ్వరుండును
సర్వభూతాత్మయు పరుండును మాయామానవవిగ్రహుండును నానంద సాం
ద్రుండును నగు శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మంబువలన మనంబు గీలుకొల్పుమింక
గుణసంగమభంగురంబులగు దారాగారాదులును శబ్దాది విషయంబులును దే
హబుద్ధి కలనంగాని ఆత్మ చేత దేహంబువలన విలక్షణుండు గాఁగ నాత్మ నెఱింగి
నేనియు వెల్లను బోవ నేరవట్టుం గావున నీవింక రాజ్యంబుననుండియు భూత
భవ్యభవిష్యద్వర్తమానంబుల సూచింపుచు ప్రారబ్ధంబులను భవింపుచు భ
క్తిభావితుండవై ఘృణ్యనాయకుండవలంపుచు యథాన్యాయంబుగ విహరించెద
వేని యొకానొకనిమేషంబున నైనను సంసార దుఃఖంబులు నిన్ను సంస్పృశిం
పనేర [illegible] ంబులానరింపు [illegible] నిన్ను

బనిపనిచెంగావున నమ్మహాత్మునాజ్ఞయొనరింపుము మూఢచిత్తులై విలపించు మందోదరిప్రముఖ కాంతాజనంబుల నూరడింపుము బుద్ధివంతుండవై లంకానగరంబునకుం జనుమనియనేక విధంబుల తత్త్వోపదేశంబులు గాగ రామానుజుండు పలుక విభీషణుండు॥ గీ॥ విగతశోక మోహుడగుచు శ్రీరఘువర్యు। గానవచ్చి ధర్మకలితములుగ। నమరరామమానసానుకూలము గాగ। ప్రతుడగుచు నిట్లు పలుకదొణగె॥ క॥ క్రూరుడు నృశంసుడు పర। దారాసక్తుండు త్యక్తధర్మవ్రతుడౌ। సి రావణుడో రాఘవ। యేరీతిని దగును క్రియలు యేనొనరింపన్॥ అనిన సంతసించి రామచంద్రుండిట్లనియె॥ మ॥ మరణంబొందిన వైరమేలమనకున్ మన్నింపగాబోలునీ। సరినాకీతడు గాన నీయమికసంస్కారంబులన్నంధరా। ధరధీరా భవదాజ్ఞయుంచు పితృమేధప్రక్రియన్ యాహితా। జ్ఞరుచిన్ వేగమొనర్పు విభీషణుడా సగెన్ వహ్నిశైలాత్మజా॥ వ॥ ఇట్లు సబాంధవుండై దశాననునకనలంబొసంగి స్నానంబులొనరించి యార్ద్రవస్త్రంబులతోడ తిలదర్భలునుదకసమ్మిశ్రితంబులు జేసి విధిపూర్వకంబుగ విడిచి శోకఘటితకరపుటుండై యున్నకు నమస్కరించి తద్భార్యల బహుభంగుల నూరడించి లంకాపురంబునకుం బనిచి తానునారఘునాయకు సమీపంబునకుం జనుదెంచి యంతి వినయుండై నిలచెనంత॥ గీ॥ సైన్యయుక్తుడగుచు సానుజుండగుచు సకీశవర్యుడగుచు వాసిమీరె। రామచంద్రవిభుడు రాతుపాధము వృత్రు। జంపి జిష్ణుమీరు శక్రుకరణి॥ సీ॥ అంతమాతలి రాఘవాఙ్ఘ్రియుగ్మములకునొసలింటి మ్రొక్కియనుజ్ఞవడసి। గగనమార్గమున స్వర్గము జేరె రాఘవుండును జానుజుగాంచి యనియెనిట్లు। లక్ష్మణా మున్నె యీలంక నేనొసగితి నైననివుడుత దార్ఢ్యగాగ। విన్యక్తమౌ మంత్రవేత్తలౌ విప్రులచేత సేయింపు విఖ్యాతచరితు। నివ్విభీషణుననలంక కేగి రాధి। జలము చెప్పించి సద్విప్రజనులచేత। ప్రీతి రామానుజుండు విభీషణునకు। చెలగి సేయించె రాజ్యాభిషేకమపుడు॥ వ॥ ఇట్లొనరించి పౌరజనంబులెల్ల నానోపాయనపాణులై తోడనడువ లక్ష్మణుండును విభీషణుండోడుకొని రామచంద్రు సమీపంబునకుం జనుదెంచి యుభయులును దండప్రణామంబులను గావించిరంత రాఘవుండును బ్రాప్తరాజ్యుండగు విభీషణుం గనుంగొని భానునందనునకిట్లనియె॥ ఉ॥ మీ ప్రభుదోస్సహాయమున మేటిదశాననుడీల్గె రాజ్యముం। జేబడి యివ్విభీషణుడు సేమమునొందెను మత్ప్రతిజ్ఞయు। ద్వాశ్రయకమయ్యెనంచు పవనాత్మజుగాంచి ప్రతాపవంతనీ। వీపగిదింతయుంజని మహీసుతతోడ నెరుంగబల్కుమా॥ విభీషణానుమతంబు

స॥ గీ॥ బలికిరామభద్రుని వాక్యంబు [illegible] | [illegible] తోడ | జనని [illegible] సైన్యమైదన జ [illegible] | [illegible] విరళముగ॥

—* హనుమంతుండు సీతకడకుం బడి [illegible]

వ॥ చూచ్చి తదంతఃపుర [illegible] స్త్రీ సహితయు దనుజకాంత [illegible] స్త్రీ [illegible] ధ్యా నించు [illegible] దేహరాజు [illegible] కాంతిం బుసుంగ [illegible] మొ గిడ్చియు దేనిమహా [illegible] మాత్రిం తల్లి [illegible] | క॥ పూర్ణ ప్రీతితోడుత నా| పద్వంటిదు నిధానస్థ రామభక్తుడనియూ | శీఘ్రమ సంబోధించి | నుత్తమసు తయా నన్నాజ్ఞ మెుప్పటంబఫుమ॥ క॥ కనుగొని వాయుజుడనియెను| జనని కుశలంబు రామచంద్రుడు మదకంఠుని [illegible] పరివారము | గనులంక విభీష ణునకుకరుణను సంగోక ॥ వ॥ సుగ్రీవలక్ష్మణసహితుండై యుంతె యునొనరించియు పశమితక్రోధుండై సుఖంబునున్న వాడిప్పు జయవార్తమీ కెరుగింపుమనుచునను జని చెపనిన తదభిముదంబున ॥ క॥ తనవిభునిజయ వార్తయు| విని పవనజత్రిభువనముల వెదకగసీకే | స్వామి [illegible] గనుపడ| దనఘు భవత్సదృశు లెవ్వారయగనాకున్॥ వ॥ అనుచుబహువిధంబులం గారవిం చినతల్లి విగతశత్రుండును సుస్థితుండును నగు రఘుపుంగవుం గాన నేగెదనని జనకనందనయిట్లనియె॥ చ॥ అనిలతనూజసద్గుణములన్నియు నీదగు రూపమయ్యో నా|జనవిభు గాంచవేడ్క యగు సమ్మతితోడ తదాజ్ఞ దెమ్ము పో | మ్మనినను మ స్కరించి కమలాప్తకులేశుని జేరి వాయుజుం|డనుపమభక్తితోడుత ధరాత్మజ ప లుకులు తత్స్వరూపమున్॥ గీ॥ ఎరిగింపుచు మరియునిట్లు రఘునాయకా యీ యుద్యోగారంబును సీతలోదయంబును నెవ్వరికొండకట్టి జనకనందనను రావిం చకునికి కర్దంబుగాదనిన విజ్ఞానగరిష్ఠుండగు రఘుశ్రేష్ఠుండును॥ సీ॥ మాయామ హీజను మరచి పావకునందు దనరు వసుంధరాతనయునాత్మ | గాంచి విభీష ణుగను గొంగగణసాంద్రసిద్ధ్రమత్స్వాతినివిసర్మలాంబ | రాభరణాంచితగా గన టు సేయించి దెప్పింపు మనమారుతియును దాను| జనివృద్ధులయిన రాక్షసభా మినుల చేత మజ్జనంబొనరించి మహిత గంధ | మాల్యకౌశేయముల ననుమాల్య రత్న| సంకలితభూషణములనలంకరించి | యందలికో త్తమంబున నుంచి వెడలె|రామసామీప్యమునకప్పు రాజవదన॥ వ॥ కృష్ణవర్ణముకోష్ణిషణంబు

లుఁబూని వేత్రహస్తులగు పౌలస్త్యులు జుట్టును నిల్చి గావు సేయ నియోగించి
దోడి తెచ్చు నవసరంబున॥ క॥ వనచరు లతి కౌతుకమున। జనకతనయఁ జూడ రా
గ సార్భటలెగయఁగ। దనుజుల వారింపుచు నిటు। జను దెంచిన నదియు రామచం
ద్రుఁ డిండ్రపడుఁగ॥ వ॥ దూరంబుననుండి గనుంగొని శిబికారూఢయగుటకు గార
ణం బేమియనుచు ముందు జనుదెంచిన విభీషణుతో నిట్లనియె॥ చ॥ దనుజులు వా
నరేంద్రుల నదల్పగ నేటికి తల్లి యించుగ। న్గానెదరుగా నడిగ్గి యిటకుం జను దే
రగ బల్కు మన్నన। మ్మనుజవరేణ్యు మాట విని మైథిలి సయ్యన బాదచారియై
జనవిభు గానవచ్చె కపిసత్తములు బ్బునతన్ను గన్గొనన్॥ గీ॥ అమరకార్యార్థ
నిర్మితయైన యట్టి। సీతనటు గాంచి దుర్భాషలు ఆతజేసి। పలుక దొణగిన విన
లేక బలికె లక్ష్మ। ణాత్వదగ్రజుడు నుసుర ల్నమ్మునట్లు॥ సీ॥ అనలంబు నర్పు
మేనందు జొచ్చెద నన్న సౌమిత్రి యా రామచంద్రు చిత్త। మెరిగి వహ్ని నొన
ర్చి మరలి రాముని పొంత నిలచె సీతయు నంత నిర్భయమున। మూడు ప్రదక్షిణంబు
లు రామచంద్రునకొనరించి రాక్షసాంగనలు నఖిల। లోకంబులును జూడ లో
హితాశ్వనిముందు నిలచి చేతులు మోడ్చి నిఖిల దేవ। తలకు భూసురులకును
వందనమొనర్చి యీనుదినంబును రామార్పితాంతరంగ। నైతినేని జగత్సాక్షి
వైన యనలు। డంచితంబున నన్ను రక్షించుగాత॥ వ॥ అనుచు గద్గదాయ
మానంబులగు నెరమంటలతో డం దేజరిల్లిన నమ్మహానలంబునకుం బ్రదక్షిణంబు
గావించి నిర్భీతస్వాంతయై తన్మధ్యంబున నిలచె నయ్యినను॥ క॥ ఏమమ్మ బంటు
నిజవా।లాయిత ఘోరాగ్నిశిఖలకత్తైర్త్యకరో। పాయమొనర్చె నొదలుపగ
నాయమ్మ కునప్పి చల్ల నగుటకు నరుదే॥ వ॥ తత్సమయంబున నఖిలభూత సిద్ధ
గణంబులు మహాహాస్వనంబుల॥ ఉ॥ ఏమిర ఘూత్తముండు జగదీశ్వరుడయ్యో
ను లోకమాతసి। రామపవిత్రతాత్మ నిజరాజ్యసుఖావహాని బ్లైరుంగక। పా
మరవృత్తిదాల్చెనని పల్కదొణంగిరటంచు బల్కియు। క్కామమదాపహుం
డు గిరికన్యకతోడుతతో ననిట్లనుఁ॥

—*బ్రహ్మాది దేవతలు సీతను గైకొనుమని శ్రీరాముని స్తుతియించుట*—

వ॥ అనుచు బలుకునవసరంబున నైరావణగజారూఢుండయి సహస్రాక్షుం
డగు శత్రుండును పరేతరాజవైశ్రవణవరుణ గిరీశులున్నలు రియు బ్రహ్మాదుల
సమునిసత్తములతో భగవంతుండగు చతురాననుండును మహర్షివర్గంబు
లును పితృసిద్ధసాధ్యవారణ గంధర్వాప్సరోగణంబులును తక్కిన నిలింపసముద

యంబులును విమానారూఢులై గగనపదంబున నిలిచి జానకీవల్లభుని గనుంగొని మంబుకుంజను దెంచినట్టి పులకితగాత్రులై పరిమాణ్యధరగణ మహాత్ములిట్లని సుతింపందొడంగిరి॥ సీ॥ తత్వసాక్షిలలోకసులకునాత్మ నిఃజ్ఞానమయుండవు పరమ పురుష । పద్మమవను పునీపయ్యసుస్థిరయుండవు సంసారుడ వృక్షరుద్ర సమస్తదేవతాలు నాదికతత్వ్వలచతురాననుండును సనకజనకాదులు స్వామి యక్షసురులు సూర్య । చంద్రులాద్యంతముల్సకలంబునకుసవ నిముక్తగుణపురుషనిత్య । బక్తసంస్థా ధ్యేయుడవీవభువిని నీదు । మాయలోబడు వారికి వనుజభంగి । దోషములును లేనివారి పృథ్వీజయముల । నెల్లకాలంబులనువిలసిల్లుదీవు॥ ఘనుడవగు నీదునామస్మరణ సేయు మహాత్ములకు సమ్పదక్షీణము కలుగా మయుండవీవ మరియును॥ క॥ మనువీమహాదివైభవ ।మునునిలదైవంబు సుగోపి సేయు ముక్తి ప్రదనేడనయుంబు మీపరాక్రమ । మునపంతసముగ సమస్తము నెరుగ రెక॥ వ॥ తదవసరంబున సత్యధర్మశీలుడగు నా రేయుంగనుంగొని ప్రణతుండై పితామహుండిట్లనియె దేవా మీరిమ్మాయాసీతనాదరింపుట లెవ్వరెరుంగ రిప్పుడుమహాతాశనునందు బరిత్యజించి తదంతరస్థాపితయగు జనకకన్యకామణింగైకొనీనందగునంచు మరియునిట్లనియె ॥ సీ ॥ ఓంకారవాచ్యసద్యోగిసంద్యపరేశరంజితలోకసూర్యప్రకాశ । యాద్యంతరహిత హేయాహేయవజితసర్వహృత్సంస్థితపత్స్వరూప । మరకతశ్యామసుందరశుద్ధమధురేశవిశ్వేశయజ్ఞాననిత్యబుద్ధమహావరూపనిత్యానందభావితరూపలోకాధార పాపహరణ। శంకరాదులునీపదాబ్జాతయుగము । సంపదాసక్తులగుచు నర్చనలొనర్తు। రట్టియాధ్యాత్మవిజ్ఞానులైనవారి । హృదయభావ్యుండవగుదువీ వెప్డు రామ॥ క॥ బృందారకబృందంబులు । బృందావనమందు బాగడ బృధునీలలసత్కాంతోపమసుందరుడవనందగుగుణధామ వందనంబిదె రామా॥ మరియు విగతమోహులగు శూరులు ద్వృథవతంబున॥ గీ॥ హృదయమందునపవనసముదయములసు।గుదిరుగను బట్టి సుగట్టి కూర్మి బట్టి । పట్టి విడక భవము పోగొట్టియుట్టి।దిట్టిదనరాసి గతిగాంతురనకులివి॥ సీ॥ పరిపూర్ణ నుతనామభక్తిగవ్యసమస్తవేదశాస్త్రప్రతిపాదకాద్య । దృగ్రూపరత్నకిరీట మాయాతీతమాశమాయాశక్తుడెరుగగలడె । మాసింద్రియోగవిధానయోగాభ్యాసభావితులగువారి భావమునకు । సహచారిగుసిన్ను సకలలోకములకాద్యంతుడవు బ్రహ్మాదిపతివియు।నీవైభవనాథ్యనాచే సేవలొంద । నింద్రనీలాభ దేహమింపొందదాక్షి। పరధాథీస్వ దున సుందరసభంగి । కా

మీఱ జెలువొందబుట్టిన ధార్మికుడవు॥ క॥ ఏకాశేషసుఖావహ। లౌకికమనాతి
గమ్యలక్ష్మీవరస। కాకుత్స్థకులాధీశ్వర । శోకాప్తసమానరత్నకోటీరహ
రీ॥ వ॥ దేవా విష్ణుండవ నాదిపురుషుండవు రమణీయుండవు భావాభావప్రత్య
యవర్జితుండవు జగత్పాదనుండవు ననుచు వేదంబులు బలుకునట్టి జగన్నా
థా నీవ యమ స్నాధుండవింక శ్రద్ధాభక్తిగరిష్ఠులై యెవ్వరైనను నిన్నుం
గాని యాడినయట్టిసత్పురుష కామితకామప్రదుండవు శ్యామలతనుండవు
నగు నిన్నుం దలంపుచు బ్రహ్మజ్ఞానవిధానంబును నాద్యంబును నగు నీ స్తవరాజం
బు బఠియించిరేని విగతపాతకజాలులై భవత్సాన్నిధ్యంబు నొందెదరు గావుత
యనుచు బహువిధంబుల వినుతియొనరించె నిట్లు బలుకు లోకగురుని వాక్యంబు
లు విని ప్రపంచసాక్షి యగు వైశ్వానరుండు విమలారుణద్యుతికలితయు రక్తాంబ
రయు దివ్యభూషణాంచితయు నగుచు జెలువొందు విదేహరాజకన్యకామణిం
గైకొని ప్రపన్నార్తినిచయవిదారణుండగు రఘునాయకు సమీపంబునకుం జను
దెంచి యిట్లనియె॥ సీ॥ దేవ గైకొనుము విదేహావనీశ్వరనందన ముసుద శానను
వధింప। నటవియందు మాయామహీజ నొనర్చి నాయందు నిక్షిప్తవీయిలాత్మ। వి
ను నేడు బాంధవసహితుడై దశకంధరుడు తావా కాస్త్రాలి నడగె మించు। ధా
రుణీభర మెల్ల దరగె తత్ప్రతిబింబితయు తిరోహితయు వ్యానయుము తోడ । బర
మపావని తావక పాదపంక । జార్పితస్వాంతనిదోషనవనిసుతను । గైకొ
నుము దీన నఖిలలోకములగ ష్ట్యు। భీతి బాపుము నీ చెవి బెట్టు మనవి॥ చ॥ అనిశిఖి వి
న్నవింప ముదమందుచు తత్ప్రతిబింబరూపసీ। తను విడి పూజ చేసన నలుడస్వము
దంబొదవ క్షసధాన పా। యుని యగు లోకమాత మిథిలేంద్రతనూభవ సీతనంక
మం। దున ధరియించె రాముడు మనోభవసుందరు డాక్షణంబునన్॥ వ॥ ఇట్లు జ
నకకన్యకాకలితస్వాంకప్రదేశుండై వెలయు కౌసల్యానందనుం గనుంగొని ము
కుళితకరకమలుండై దేవనాథుండిట్లని వినుతింపం దొణంగె॥ సీ॥ సన్మానిజ
నచిత్తసారసామూరుడయి భూరినీలాభశరీరుడగుచు। జనకసుతానందసందో
హదోహుడై సంభృతబిన్నిజోత్సాహుడగుచు। నఖిలప్రసన్నార్తిహరణాభి
ధానుడై ప్రబలరాక్షసతమోభానుడగుచు। నగజామనోభావితానందరూ
పుడయి పాపవనాగ్నిప్రదాపుడగుచు । యోగమాయను గూడ దానుర్వియం
దు । మనుజుకరణిని దోచు జనదుచరిత । ములు విని హరుపంతసమునము
సుంగ। దనరు నెవ్వరు గొల్తునద్దాశరథిని ॥ చ ॥ శతకోరకోటితుల్యముగ జె
న్నువహించిన పీరమందు భూ। సుతకనకాంబరా వృతం విశుద్ధతటిత్ప్రభ

నంకమందు సం। తతము వహించి ఘోరాభీల విచారంబులై యసురాళికెల్లను స్ము
తనుకనింపఁ జేయు రఘుపుంగవ గొల్తు సహాయ్రితావనా॥ క॥ అసురులనందఱ
ము లెల్లను। సమయఁగఁ జేయు తరి మొదట సాధనమై। ప్రమదాసులకరగ
ము పం। క్తిముఖాంతకు జానకీపతిని భజియింతున్॥ క॥ హాగకదగిహారిదరేణ్యా।
డగచరహితుఁడీశుఁడును నిరాకారుఁడు పన్నగవలయసఖుఁడునైనం। స్నగుఁడై
వ్వడు గొల్తు నాపరానందమయున్॥ క॥ యోగులు నిజభూతిశిఖో। యోగంబున
దలపతనువునొగి దాల్చితఁడు। ద్యోగానసారిరఘుగుణుఁడు। బాగసుఁడిస్మృతు
రామభద్రుఁడలంతున్॥ గీ॥ గర్వమున సంటిమును స్వపుసర్వలోక। నాథుఁడవటం
చునో జగన్నాథ నీదు। పాదదర్శనమునను డిబానెసెంక। మీద నీ దాసులను
గూడి మెలఁగువాఁడ॥

—॥ దశరథుఁడు శ్రీరామునియాశీర్వదించుట. ॥—

సీ॥ ఆఖండులుండిట్టులను వేదివమునభగవంతుఁడగు పురభంజనుండు।
వ్యోమయానంబునందుండి బల్కెను రామ రామ రాజకులాబ్ధి సోమజూడు।
మీ దెభవదైవ్యభవం దెలమిగ స్థానక న్వసరథేశ్వరుఁడొంతులతనువు దాల్చి। మ
త్పాశ్వ మునకు సమ్మతిదింబునసంతసించ రాఘవుఁడు సుమిత్రాత్మజుఁడు
నుభక్తితోడ తనవిభుపదములకెఱఁగి ఘనవనమొగి ప్రణామిగటి యుంగఁ జేసిన
శిరము మూర్కొనిమిగుల నాశీర్వదించి పలికె నిట్లు దశరథుఁడబ్జ పత్రనయన॥
। భూరిదుఃఖాలయంబు సంసారజలధి। నిత్సని చేతదీనికావలయునయితి। గా
నను వీడియుంట నాకమునన యిన। సంతతము లేదు సుతుఁడనజను నేనిన్ను॥
। అనుచు మరలియాలింగనంబొనర్చి రామచంద్రుచేతఁ బూజితుండయి ది
ంబున కుంజని యెనప్పుడు ముందుమునుకృతకరకముకుండయి వినుతి మొనరిం
పాకశాసనుంగనుంగొని రఘువల్లభుండిట్లనియె॥ చ॥ సురవరవానరోత్త
ములఁ జూడు మదియ్యాజయంబు గోరు మీ। సంగమందుతోంటిక్రియలేచెడునట్ల
కృతంబు జల్లుస। త్వరమునవన్నుఁటిట్లు కృతకపమున వృష్టవంగ సైన్యము।
ప్రబిరమేలుకొన్న క్రియ లేచి తొల్లిటిన్న దాఘ్యాలము॥ వ॥ ఇట్లు లేచి సిం
హనాదంబులు సేయుచు రామచంద్రుసమీపంబునకుం జనుదెంచిరి మైలసం
నాతత్సమయంబున విభీషణుండు రఘువల్లభ సమీపంబునకుం జనుదెంచి కర
యుగంబులు మొగిడ్చి యిట్లనియె దేవా నాచేఁ జెప్పఁగలదేని సీతాసమే
సండవై మంగళస్నానం బొనరింపుము లక్ష్మణుండునుం గూడ వివిధాలంకా
శోభితుండవై సమ్ముల దోడుకొనిల్లి జనందగు ననిన రాఘవేశ్వరుండిట్లనియె॥

మ॥ సుకుమారుండుమదీయభక్తుఁడతిసంశుద్ధుండటఁ నాదుపో । లికదీరాజన
ధారియైభరతుఁడక్లేశంబునన్నిల్వవ । య్యాకలంకస్వీడిస్నానమేక్రియను సే
యన్నేతుఁ సుగ్రీవము । ఖ్యకపిశ్రేష్ఠులబూజసేయుమిటు సేయంబ్రీతి నాక
య్యెడిఁ॥ క॥ అనిపల్కి విభీషణుఁడ । వ్వనచరసైన్యములవలయువస్తువుల
నుకాంచనవస్త్రభూషణాదుల । దనిపెమదంబాదవనప్పుడదనిసిరివారల్॥
వ॥ రాఘవుండును వారినందరవీడుకొలిపి విభీషణుండు దోడ తెచ్చిన భా
స్కరసదృశంబును నుత్తమంబునునగు పుష్పకాఖ్యావిమానంబున యశస్వి
యలజ్జమానయు విద్యున్నిభాంగియువివిధాభరణభూషితయు స్మేరానన
యునగువిదేహకన్యకారత్నంబును స్వాంకస్థలంబునందిడుకొని విశ్రాంతద
నుర్వతుండగులక్ష్మణుండగుదోడునిలువ నారూఢుండైసమస్తవానరులనుసు
గ్రీవాంగదవిభీషణులంగనుంగొనియిట్లనియె॥ గీ॥ మిత్రకార్యమెల్లమీచేతసే
యంగ। నొప్పెనింకకష్టమొందనేల । సైన్యయుక్తులగుచుజనుడునిజాలయం
బులకుమీకుసమముగలరెభువిని॥ వ॥ విభీషణానీవుసద్భక్తుండవైసకలసుఖం
బులనుభవింపుచులంకారాజ్యంబుననిలువు మాఖండలసహాయులగు దివాక
కులయిననునిన్నాధర్షింపసమర్థులుగారేనును పితృరాజధానియగుసాకే
తపట్టణంబు గనుంగొననిశ్చయించెదననిన విభీషణుండునుసుగ్రీవప్రముఖవన
చరోత్తములును బాష్పాకులలోచనులైయిట్లనిరి॥ మ॥ పరమాహ్లాదముతో
నయోధ్యనగుమీపట్టాభిషేకంబునీ । శ్వరునింబుత్రునిగాఁగ తాఁగనకౌసల్యా
సతింగాంచనం। దరముంగోరెదమాజ్ఞయిండనన సీతావల్లభుండయ్యెడన్।
బరమోత్సాహమునొందెనంతరఘుభూపారాజ్ఞచేవారలున్॥

—* శ్రీరాముడుసీతాసమేతుడయి పుష్పకమునెక్కుట. *—

వ॥ కౌబేరంబగుపరమాసనంబునవాయునందననలనీలాంగదజాంబవంత
ప్రముఖులతిముదంబున॥ క॥ ఆరోహణంబొనర్చిరి । యారఘువరునాజ్ఞచేత
నదియురయమునన్ । ధారాధరమండలమటు । మీరిదివంబునకునెగసెమీ
ననిభాక్షీ॥ తత్సమయంబున॥ క॥ ఆకౌబేరంబందునన । కాకుస్థకులేశుడొ
ప్పెగగనమునను రానీకముబొగడమరాళము । పైకాంతాసహితుడైనపద్మ
జుకరణిన్॥ గీ॥ అదియుమార్తాండబింబతుల్యాభమగుచు । రామలక్ష్మణసీత
లచేమెరుంగువెట్టునటులవ్విహాయసవీథియందు । జనగదొడగెనుపవనుచం
దమునవడిని॥ అనుచు॥ క॥ శైలజకిటుశ్రీరాముని । లీలలుబల్కుచునుమండలికుం

జలిదా । ర్యాలంకారుడు . . . . . . తెలంగబుబుదీరెం
గెక॥ వ॥ అట్లు . . . . వృం
బ్రసరింపం జేయుచు తత్కాలంబున . . . . కన్యకా
మణియగు సీతతో పుష్పకంబును . . . . సీ॥ అనిరుద్ధ . . . . గం
బున నలంకరణ భూషణము . . . . శంకరుం బదినారు . . . . కీక
వైశసన స్థలంబిదట వానరులు . . . । దునిమి . . . . సముం
ద్రజిత్కుంభకర్ణులు . . . . సముద్ర
మున గట్టించి విభీషణుని . . . . సేతుబంధంబటంచు . . . . కిన
ప్రముఖులను . . . . । వా . . . . ంబ వా
రంబున జనయ . . ॥ క॥ ఇది బుజగత్ప్రతిశంఘు । దదలుడు రామేశ్వరాఖ్యుడల రె
మనాచే । నిటు విభీషణుడు రుస । ద్వచనము . . . . గాం చెనని సమంత్రము
చేక॥ వ॥ ఇదియు సుగ్రీవుని రాజధాని యగు కిష్కింధానగరం . . . . కాన
నశోభితంబై యొనచ్చు టసుగ్రీవుండు సీతా । . . . . వానర
కాంతాసాముదయంబుల . . . . పుష్పకంబు . . . . సము
దయంబున రాఘవేశ్వరుం . . . . సీ॥ కమలాక్షి బుష్య
మూకమ ధరేంద్ర మల్లదిగ వాలిని . . . . । పంచవటీ . . . . .
వ్యాశ్రమ . . . . మునీంద్రు వాశ్ర
మ . . . . చోటు । తాపసోత్తము . . . . లో
. . . . . చోటు లెల్ల వెచిత్రకూట భూరి । భూధరేంద్రంబు . . . .
ట । . . . . గాంచె . . . . । . . . . . భరద్వాజమౌని . . . .
మంబు . . . . ॥ మరియును ॥ సీ॥ గాంగ
భాగీరథీ గంగా . . . . పావన . . . .
నియగు సరయూనది యదియ సుందరి యయోధ్యాపురంబు । సేయు ప్రణా
మంబు చేతులెత్తి . . . . । మంబు . . . .
రంబు . . . . పంచమి . . . . । . . . .
తా . . . . । . . . . । భరతశత్రుఘ్ను
లుం . . . . ॥ గీ॥ అని . . . .
. . . . . కల్యాణచరిత్ర । . . . . । . . . . కా
. . ములు . . . . । క॥ వన
ము . . . . । . . . . । జనవరనా

రాయణుఁడవు। మనుజుల హృదయములనిలుచు మహితుఁడవీవే ॥ గీ ॥ ఆదిమ
ధ్యాంతరహితుఁడవైన బ్రహ్మ। వనఘ కరుఁడవు సర్వవిశ్వాత్మకుఁడగు । బ్రహ్మ
బుట్టెఁ దేని నాభిపంకజమున। లోకగురువని ప్రఖ్యాతి నీకగనదె॥ అట్లుగావున॥ గీ॥
నీవు లోకములకు దేవుండ వట్లన । మత్స్యతుండవీవు మాధవుఁడవు । సీతలో
కమాత శేషుండు లక్ష్మణుం। డరయుజనులకిట్టులౌఁగు వీవు ॥ వ ॥ మఱియును మొ
దట సలిలంబు బుట్టించి భూతకృతుండవై యందు శయనించినవాఁడగుటను వి
శ్వాత్ముండవై నరుల హృదయంబుల వెలింగెదవు గావునను నారాయణుండవ
నఁబడి ధ్యానంబు గంటివి సకలభూతంబులకును బహిరంతరంబులు నీవ యొ
క్కరుండవయ్యు నాకాశంబు భంగిన లేపకుండవయ్యు సాధుదుష్టులకు పెక్కు
భంగుల గనుపింతువు రఘునందన నాసీలీల లెవ్వరు నివర్ణింప నేర్తు మకల్పితంబ
గు విశ్వంబును తద్విశ్వాధారుండవును పరిపాలకుండవును భోజ్యంబులగువ
స్తుచయంబులును భోక్తవును భూతభవ్యభవిష్యాదాది వర్తమానత్రికాలంబు
లను గలుగు సకలంబును నీవయనుచును భవదన్యపదార్థంబు లేదనుచును జగద్వి
దితంబుగ శ్రుతులు జాటుఁగదా మఱియును చలంబులగు వృక్షాదులు చలనక్రియ
గలుగు మారుతసంబంధంబువలన చెలయించు పోలిక మీచేత ప్రేరితంబగుచు
జడభూతంబగు మాయ నిజావయవంబులగు మహదాదులచేత నొనరించిన జ
గంబంతయు మూఢులు మీయందు నారోపింతురు గదా జగదీశ్వరా యిదియం
తవిచిత్రంబగు నింక దేహశూన్యుండవు జగద్రక్షకుండవు నగుటకు విరాట్సం
జ్ఞయగు స్థూలంబును సూత్రసంజ్ఞయగు సూక్ష్మంబును నను రెండు దేహంబు
లుగలవవ్విరాట్సంజ్ఞయగు స్థూలదేహంబువలన ననేకలీలావతారంబుల నుద్భ
వింపఁజేయుచు కార్యాంతరంబులద్దేహంబున నేమరల ప్రవేశింపఁజేయుదువ
య్యవతారకృతలీలాశ్రవణమనననిధిధ్యాసలవలన జనులు విముక్తులగుదుర
ట్టియాది నారాయణుండవు మద్దృష్టిగోచరుండవైతివేమని నాను భాగ్యంబు
గొలంది సేయనగు మఱియును ॥ మ ॥ ధరణీభారము మాన్ప పద్మజునిచేతన్ ప్రా
ర్థితుండౌచును । కరణిన్ బుట్టితివార్యసమ్మతము లౌ కార్యంబులున్నీదు చే। స
రణిన్ జేయఁగ నొప్పెఁ ద్వత్పరసహస్రంబుల్ ధరాపాలన । స్ఫురణన్ జెన్నున
హింపఁగాఁగలవు మత్పుణ్యాతిరేకంబునన్॥ గీ॥ రామచంద్ర భువి తురంగమేధం
బులు జేసి తత్కథలను వాసిమీర । నిఖిలజగములందు నిండింపఁగలవి । జనుల
విని నముక్తిఁ జనులు జెంద॥ క॥ మాయాశ్రమంబు నను నారాయణ నమ్మతి పవిత్ర
మౌనీ గృహమున్ నీయంఘ్రిరేణు వ్రసని । దేవుచ్చటసిలచితగును రేటజనగన్ ।

—❀ శ్రీరాముఁడు హనుమంతుని భరతుని యొద్దకిఁబంపుట. ❀—

వ॥ అని మహర్షి వర్యుండగు భరద్వాజుండు విన్నవించిన విని యనుమతించి సీతాలక్ష్మణసమేతుండై ససైన్యంబుగ నలరుచుండు కడు తపఃప్రభావంబున పవమాననందనుం గనుంగొని యిట్లనియె॥ ఉ॥ మారుతి పుణ్యశీల విను మన్నగుహుడొ గుహునితోడ తమ్ముడుం। దూతగ శత్రుఘ్నా భరతుతోడుత నా కుశలంబు బల్కుడు। రాక్షసాధముల రావణాదులను జక్కడగించుట దెల్పి వల్లెతే। తీయనం డిరో జెలిసీతిరమెరమ్ము సుబుద్ధిశాలివై। గీ॥ అనుచు బలికిన వనజాక్షు ననుపమ కులేంద్రుఁ। గదియుపిన తాతనూభవుకరముఁ గైకొని। ప్రీతితోడుత గగనమ్మునంగి వేరపురము నందుగని రాఘవుల క్షేమమంత తెలుపు॥ వ॥ తెలుపువాడై గ్రహ్యష్టచిత్తంబున నిట్లని యెనిషాదవల్లభా శ్రీమంతుండును భగవత్స్వరూపుండును నగు దాశరథి సీతాలక్ష్మణసమేతుండై సీతోడ కుశలంబు బలుకుమని యె నమ్మహాత్ముండును భరద్వాజమునీంద్రుచేత ననుజ్ఞాతుండై యిప్పుడు కుంజనుడెందు నీవ్వసుం జూడగలవనుచు పులకాంకితతనూరుహుండగు నప్పావని పిదప నిహాయపథంబున వెడలి రామతీర్థంబగు సరయూప్రవాహంబు దాటి నందిగ్రామంబు గాచి క్రోశమాత్ర దూరంబుననుండి యప్పుట॥ క॥ మలపంకపిహిదిగ్దాంగక జటాధరుల మూలాహారు రామభద్ర పదాబ్జో। జ్వలచిత్తునచింతాపరు। బలకృపిష్టునతోరుచరితు భరతుంగని యొక్క॥ మరియును॥ సీ॥ సకలసుందరాచక్రభారంబంతయును పాదుకల యందునునిచి సక్క। లంబులుగట్టి దేహంబు శుష్కింపంగనా శ్రమంబున నుండి యఖిలచౌర। జనులు మంత్రులు పిదజాలక కాషాయవస్త్రైతనుగొల్వ వసుధయందు। తమువ్రతో ధర్మమంతె యమునస్సు నిశ్చలంబైనసట్లు లున్నధర్మాభినిరతు। భరతుఁగని పుణ్యయేదేవు పాదద్వయంబువీక్షించెదీవ ట్టియొంబుజాత్ముఁ। డాహవంబున దశకంధరాదివీర। దానవ వ్రజసైకుశల నైవ సరునిపుడు॥ ఉ॥ ఏటికిచింత లక్ష్మణసహోజుతోడుత రామచంద్రుడిదె। చెప్పిటికి వేగరాగలడు జూచెద వీవనసంతసించియు। పుష్పకమున కల్పనొందితి కుశలమండ నుడాభరతుండు లేచి సై। లాటమలార్గనయ్యా పవనాత్మజుకౌగిటఁ జేర్చె। సీ॥ పుణ్యచరిత్రుడవు సృష్టంబున రాఘవేంద్రుని దూతవేమొ రహి మసుజుండవో కానివామ్ము రక్షింపంగ కరుణనే తెలియగను వచ్చిడవా। యెలా వాక్యములనునీకిచ్చెద కైకొని గోసహస్రములను ఘనసమాన। భూకాంచిత లగుహాలతులపది యాగ్రముల గ్రామశతములు నటులనియె। నస్ఫుట కృత్యముకీనిదయెసి సౌఖ్య। మెండుకొనఁగ మన్నెదయెనుగాక దుర్ఘటములెల్ల నోప్పగ

సమ్మంగమనుజులకగచరులకు।బలుకుసాంగత్యమెబ్బంగిగలిగెషరియు ॥ వ॥
ప్రీతికరంబగురఘునాధుకీర్తనంబువిని బహుదినంబులయ్యె గావ్రనసత్యంబుగ
బల్కినసమ్మోదను॥ మ॥ అనినమ్మారుతనందనుండపుడు కల్యాణంబునారాఘు
వేం। ద్రునవృత్తాంతమనందబల్కినను చేతోమోదముజెందిన । య్యనశ
త్రుఘుంజేరి నీవిపుడయోధ్యాపట్టణంబెల్లకాం । చనరత్నోజ్వలమౌక్తికాం
బుజహాభాస్వద్వస్త్రమాల్యాదులన్ ॥ వ ॥ అలంకరింపునట్టులునెల్లెడల
గల్గుదేవతాయతనంబులగునానోపహారబలి విధానంబులాచరించు నట్టులు
నుసేయింపుమువెండియు॥క॥ మాతలుస్తుతిపాఠకులును। వైతాళికజనులవార
వనితలుగుమ్మలై। సీతాచేతోవల్లభు । భాతింగనుగొనగవెడలుపదిరయము
నన్ ॥ గీ ॥ బ్రాహ్మణోత్తములునుసర్వపౌరజనులు। రాజకాంతలుమంత్రు
లురాఘవేంద్రు। పూర్ణచంద్రుని బోలునెమ్మోముగాంచు । వేడుకలుపల్ల
వింపంగవెడలిరపుడు॥ క ॥ జనుదెంచునట్లొనర్పుము । యినవంశధ్వజవ
యంబులెత్తగద్వారాళిసితోరణములుగట్టగ । ఘనతరసౌధములుమేలుగా
నొనరింపన్॥

—* భరతశత్రుఘ్నులు శ్రీరామునెదుర్కొనుట. *—

వ॥ సేయింపుమనినవల్లెయనియట్లనియోగించి శిభికారూఢులగుచురాజ
కాంతలువెడలశత సహస్రతురంగంబులును నయుతగంధసింధురంబులును
స్వర్ణరత్న భూషితంబులగు దశసహస్ర రథంబులును నానోపాయన
పాణులగు భూసుర కాంతలం దోడుకొనిశత్రుఘ్నుండు గూడిరాగభర
తుండునుతనయన్న యగు రామచంద్రుపాదుకలు శిరంబునందిడుకొనిముకు
ళితజరకమలుండై పాదచారియగుచుతద్దర్శనాభిలాషియై వెడలె నాసమ
యంబునముందర ॥సీ॥ కనుపించెపీరజాసనమనోనిర్మితంబం బరంబునపుష్ప
కంబుచంద్ర । కాంతితోడుతనంతగనుగొనుండదెజానకియు రామలక్ష్మణుల్
కీశవిభుడు । సుగ్రీవుడదెబలోదగ్రుడైన విభీషణుండు మంత్రులతోడనుండు
చూడు । డనిహనుమంతుడిట్లనినబ్బరతుండుస్త్రీబాలవృద్ధులుజెలువ్వమీర ।న
దియెరాముడురాముడంచనగదొణగి । రందురునువాహనంబులనపుడు డిగ్గి।
కలితముకుళితపాణులైనిలిచిరంత । దానదంబునుచద్రరథంబుగతిని॥ వ ॥ స
మీపించె నాసమయంబునహృష్టమానసుండై కరయుగంబులుమొగిడ్చి పే
రుధరాధరస్థుండగుభాస్కరునకు నమస్కరించుచందంబున ॥క॥ రామునకున

స్నేహతూర్య! తాత్రామునకుసమస్తదైత్యదానవభటహృ । ద్భీమునకు దైవసీ
తా।భామునకునమస్కరించెభరతుండపుడున్॥ క॥ రామాజ్ఞనవ్వి మానము
భూమిస్థంబయ్యెనంతబోలుప్రగతమ్మున్ । శ్రీమంతుభరతు కౌగిట। నేమం
బునదిగిచికరము చేదుబుకంబున్ ॥ పులకితుచు రఘువల్లభుండు॥ కనుగొంటిని
బహుదినములకీనియంకమునందుదిగుచు కాతసి దేహం । బునగల్గిభూపరా
గము।తనకరయుగములనునిమిరె తామరసాక్షీ॥ వ॥ ఇట్లుభరతుంగాదవించె
నాసమయంబునలక్ష్మణుండుజనకనందనసద్గుణావళులు పన్యసింపభరతుండు
ను సంతసంబునొందివినుతించుచు జాంబవంతాదివనచరులం గౌగలించుకొని
కుశలంబరసె వారునుమానుషాకారంబుల సబ్బరతునకుమ్రొక్కి జూచిరందు
భానునందనుంగనుంగొని॥ సీ॥ సహాయంబుననుభూసుతాసమేతు । డగుచు
జనుదెంచె రాఘవుడసురవరుల । గెలిచియటుగాననన్న దమ్ములముమేము।
నలువురమునీవ యైదవదలగుమాతికి॥ అంతశత్రుఘ్నుండును॥ గీ॥ రామలక్ష్మ
ణులకును శ్రీరామకాంతయైనభూపుత్రికిని వినయమున మ్రొక్కి । వినుతి
యొనరించె రాఘవుండునుస్వమాత । యైనకౌసల్యసన్నిధి కరిగియపుడు॥
వ॥ శోకకర్శితయగు నప్పుణ్యమాతకునమస్కరించి కైకేయీసుమిత్రలచర
ణంబులకెరగివినయంబు సలిపెనాసమయంబున॥ క। భరతుడుస్వాభావికస
చ్చరితుడు పాదుకలు రామచంద్రునిపదపం । కరుహములందుసలిపెను। గు
రుతరపూజలదనర్చికొనికఘనభక్తిన్ ॥వ॥ ఇట్లురఘునాయకుపాదారవిందం-
బులయందుపూజితంబులగు పాదుకలుసియోజించి ఫాలతలఘటితకరయుగ
ళుండైయిట్లనియె॥ సీ॥ జానకీనాధరాజ్యంబింతపర్యంతమును పాదుకలయం
దునునిచియిప్పుడతిభక్తిమీకుసమర్పణ గావింపసఫలమయ్యెను నాదుజన్మ మె
ల్లి।రంజిల్లెనన్మనోరథములయోధ్యాపురమ్మునకరుదెంచుమిమ్ముగాంచ। బా
గుమీరంగకోష్టాకారబలకోశములుదశాంశలము చె దెలియుమీదు । తేజ
మునసింతబూనితి రాజవర్య। యనుచుబలికెనభరతుని గనిసమస్త। వనచరేం
ద్రులుకన్నులవారించు । చునుబ్రశంసించిరంతటసుందరాంగి॥ రాఘవుం
డును॥ క॥ తనయనుజునిసద్గుణముల। కనుమతుడైవెడలియతనియాశ్రమమ్మున
నకుం। జనుడిగ్గిపుష్పకంబును । గనుగొనిరాఘవుడుబలికెకరుణదలిర్పన్॥
వ॥ జనుముకుబేరునవహింపుముయేమదలచుసమయంబునరమ్మనుచు బుష్పకం
బునువీడుకొలిపి॥ క॥ దేవేంద్రుండు బృహస్పతి । సేవించినభంగినవ్వసిష్ఠును
క్తిన్। సేవించెరామచంద్రుం। డావనమునపీఠపంకజాయతనయనా॥

అనుచు తద్వృత్తాంతంబంతయు మహాదేవుండు భవానికిం జెప్పి మరియు నిట్లని
యె నిట్లమ్మహాత్మునకుం దనకు రెండు సింహాసనంబులు వెట్టించి యుభయులు
నుం గూర్చుండి సంభాషించు నవసరంబున॥ క॥ వినయంబున భరతుండో। వనజా
క్షుకు దీయ జనని వలన నుక్కృపచే। తను రాజ్యము సగి తిరియది। మున పొసగిన భం
గిగొనుడు ముదమున మరలఁ॥ గీ॥ అనుచు భరతుండు ప్రాంజలియగుచు వేడ।
కైకయీదేవి వినుతింప కార్యమనుచు। సర్వసిద్ధుండు బలుక రాజ్యాధిపత్య।
గౌరవమును నానె రామ భూకాంతుడపుడు॥ వ॥ అమ్మహాత్ముండు మాయాగు
ణంబు ననుసరించి యార్యచేష్టలు చేయుచుండు నది యకాదఖిల దేవతారా
జ్యవైభవధారేయుండును సుఖజ్ఞానైకరూపుండును నిరస్తాతిశయుండును నా
నందరూపుండును నగు జగదీశ్వరునకిమ్మనుష్య రాజ్యాంబెంత మరియును॥ సీ॥ ఏ
దేవు కరుణారసేక్షణం బాఖండలాధిపత్యము మానవాళి కొసగు। నేపుణ్య
భ్రూభంగమీరేడు జగములని ధూర్ణితముగఁ జేసి సీడఁగలుపు। నే భవ్యలీలచే
నీసృష్టి జనియించు నెవఁడు విరక్తుడై యొనయుచుండు। నేమాన్యుఁడిటు మానవేం
ద్రుఁడై జనియించి సకలలోకములు కోరికెల నొసంగు। నట్టి ధీరునకీ రాజ్యమన
గనెంత। మనుజుఁడయ్యును గాన తదనుసరణము। గాఁగ దొరయంచు జెలువొం
దెగాసి లేక। యున్న నేతద్వికారంబులున్నె యుచట॥ వ॥ అంత శత్రుఘ్ను వచ
నంబున రామాభిషేకార్థంబు నిపుణులగు శ్మశ్రుకృంతకు లఖిల సంభారంబు
లునాయితంబులు జేసి రా సమయంబున॥ గీ॥ జడలు విచ్చి చిక్కుచక్కగాఁ గా
వించి। భరత లక్ష్మణులును పక్షికంరు। సోదరులును మరియు సుగ్రీవుఁడును
మజ్జ। నంబు లొనర జేసి రంబుజాక్షి॥ వ॥ ఇట్లు స్నానంబు లొనరించి మహా
ర్ఘంబులగు వసనంబులు గట్టి చిత్ర మాల్యానులేపనులై యొప్పిరంత భరతుం
డును సేవక వర్గంబుల చేత రామచంద్రునకు రాజకాంతల వలన భూతనయకు
సుమజ్జనంబుల సేయించె రాజార్హంబులగు వస్త్రమాల్యచందనాభరణా
దుల నలంకృతులంగావించె నయ్యవసరంబున పుత్రవాత్సల్యయుగుటం జేసి॥
క॥ కౌసల్య యువానర కాం। తా సముదయములనలంకృతల సేయించెఁ। భా
సురమణిమయభూషణ। వాసస్స్రక్చందనాది వస్తువుల చెలీ॥ వ॥ అంత సుమం
త్రుండు శత్రుఘ్నశాసనంబున సూర్య సంకాశంబగు రథంబు దోడితెచ్చి
ముందర నిలిపిన॥ గీ॥ సత్యధర్మప్రవర్తనశాలి రఘు। వంశ్యుఁ డా స్యందనం
బుపైనెక్కె ముందు। పవనజ విభీషణార్కజ ప్రముఖులశ్వ। వారణాదుల నె
క్కె జోహారు సేయ॥ గీ॥ దేవిజనకాత్మజయు నుసుగ్రీవసతులు। యానములనె

కెక్కి రెట్లు దేవతాళిగొంచు ననుకొనుచుండు పాకశాసనుం జూచి । వసిష్ఠ భామాత్యు
లొప్పెలత్సవమయ్యెను॥ ఇట్లు నిర్ధారోహణంబు చే॥

—* శ్రీరాముడు సపరివారముగా నయోధ్యకేగుట. *—

సీ॥ శ్వేతాతపత్రంబు జెలగి శత్రుఘ్నుండు బట్టసారథి యయ్యె భరతుండొ
ప్పు।సౌమిత్రి వ్యజనంబు సద్భక్తి ధరియింప రాక్షసేంద్రుడు చామరము వీవ।
సురసిద్ధసాధ్యులంబరమున వినుతింప మనుజులై వనచరుల్ వనరుహాక్ష। భేరి
మృదంగశంఖారావ ఘంటానసకాహళ జాలంబు ఘోషిలంగ। పెంపొందు జెలు
వొందిచెడతెరారాయుచుండు।రాఘవేంద్రుడు లోకసంస్తుతకరుండు। దివ్య
కోదండధారియాదిత్యతేజుడ।వార్ధిచంద్రుండు సర్వశోభితుండు॥ వ॥ ఇట్లు
హరితవర్ణంబులగు తురంగంబులం బూనిన యరదంబెక్కి వివిధాలంకార శోభి
తంబగు నయోధ్యానగరంబు దరియం జొచ్చి రాజమార్గంబునం జనుదెంచు న
వసరంబున పౌరకామినులెల్ల రామాగమనంబు విని సత్వరంబున నేయుపను
ము మానికాంచనసౌధంబులెక్కి।సీ॥ పీతాంబరావృతు ఘనజాంతరుచిరపిత
ల్య తేజు వారక్తపంక। జాయతనేత్రు నవ్యక్తముక్తాఫలహార కిరీటకేయూ
రకటక। కుండలకటిసూత్రమండితు మృగమదగంధలిప్తవిశాలగాత్రు కల్ప
ఘోరహనుమదాము సూరతనూజాది కొంతు వాసరనేత్ర్య జనస్తనోభి।
రాము దూర్వాదళశ్యాము రాము గాంచి। యతిముదంబునతన్మూర్తి ఘనివ
తి।నాత్మకునువృకుక్కలనుపద్యమైనదాని। నిలిపిరాత్మియ్యామానస సీరజ
ముల॥ వ॥ మరియు దృక్చకోరంబుల రామముఖచంద్రచంద్రికాస్వాదనంబు సే
యుచు లాజలును వివిధంబులగు పుష్పంబులును సాంద్రానందమూర్తి యగు నారా
జరత్నంబుపయిం జల్లిందొంగిరా సమయంబున॥ గీ॥ మందహాస సహాసనెం
దుబింబమునకు। దోమరలు సతనయులాడుచుండ। వారి చంద్రికలరయు వైభ
రిచూచుచు।నుండె రాఘవేశ్వరుండు ప్రజల॥ వ॥ ఇట్లు కరుణారసావలోక
నంబుల సకలజనంబులకు సౌఖ్యంబాచరించుచు తూర్యఘోషంబులతోడ భర
తుండు రథంబున డుప సర్వాలంకారశోభితంబగు పితృగృహంబు జొచ్చి తదం
తఃపుర సౌధాంతరంబున తనతల్లియగు కౌసల్యాదేవికిం జనుంగొని నమస్కరిం
చి తక్కిన దశరథకాంతాజనంబులకుం బ్రణుతిల్లి యుచితాసనంబున నంగూర్చుం
డి వసిష్ఠాది మహర్షివర్గంబులు వేరువేరు పీఠంబుల గొలువొందు నిజ వల్లభుం
డును బోలెసత్యపరాక్రమశాలి యగు రామచంద్రుండు మహోత్తుంగసంగోసియు

ట్లని యె॥ గీ॥ అఖిలసంపత్సమాయుక్తమైననాదు। మందిరము వేగమర్కజకుమా
రునకును। దానవేంద్రునకును జూపితగినయెడల । నఖిలసైన్యంబులును నిల్పు
నట్లొనర్పు॥ వ॥ అని నియోగించిన భరతుండును తద్వచనానుకూలంబు గవిడి
దలలుగను పరచి సుగ్రీవుంగనుంగొని భానునందనా రాఘవాభిషేకార్థంబు
తిత్వరితవేగులగు ప్లవంగపుంగవులం బనిచి చతుస్సముద్రసలిలంబులు దెప్పిం
పు మెల్లి యొనరించుట నిశ్చయంబని సుగ్రీవుండును ॥ గీ॥ సముఖమునకు వా
యుజసుషేణజాంబవ। దంగదాదులనుప్రియముతోడ। బిలిచి వారిని బంధుల
జలము దెండు మదాజ్ఞ । దాశరాఘవాభిషేకమునకు॥ క॥ అని పలికిన వా
రుచతుర్వననిధులకు నేగి వివిధరత్నఖచితకాం । చనకలశములజలంబులు।
దినకరనందనుని గడకు దెచ్చిరి ప్రీతిన్॥ వ॥ అవ్విధంబు శత్రుఘ్నునకెఱుంగిం
పన తడును నిఖిలమంత్రిగణ పరివృతుండై గంగాదిపుణ్యతీర్థసలిలంబులును న
వియు వసిష్ఠ సుందరును నిచిననమ్మహాత్ముండును వృద్ధులగు బ్రాహ్మణవర్గం
బులం గూర్చుకొని సంభ్రమంబున॥ గీ॥ కనకరత్నఖచితఘనపీఠమున రాఘ।
వేంద్రుని నిఖిలభూతలేంద్రవైభ। వప్రకాశు సేయవసుధాతనూజాభి । యు
క్తముగను గూరుచుండ బెట్టె॥

—* శ్రీరామచంద్రుని పట్టాభిషేకము. *—

వ॥ ఇట్లు వివిధాభరణభూషితులగు నాదంపతుల తత్సింహాసనాసీను
లుగావించి భేరీమృదంగాదిమంగళవాద్యంబులు సెలంగ నభశ్చరగనంబులు
జయజయశబ్దంబులు బలుక సుగ్రీవపవననందనాది ప్లవంగచమూవల్లభులుభ
యపార్శ్వంబుల వివిధాలంకారశోభితులును వృత్తపాపాంపాణులునై బల
సికొలువమహేంద్రాలయసన్నిభంబగు తత్సభామంటపంబున॥ సీ॥ గౌతమ
వాల్మీకగార్గ్యకపింగళవామ దేవవసిష్ఠవాలఖిల్య । జాబాలికుంభసంజని
తభరద్వాజ ముఖ్యమహర్షులుమ్మదముతోడ । లలిమించు తులసీదళంబులకు
శలచే పుణ్యతీర్థోదకంబులసుగంధ । సంయుతంబులొనర్చి శక్రునకైం
ద్రాభిషేకంబు వసువులు సేయుభంగి । రాఘవునకు జనకరాజకన్యాశోభి।
తాంకదేశునకు దశాననాబ్జ । గంధసింధురునకు కడగిరాజ్యాభిషే । కంబొన
ర్చిరప్పుడంబుజాక్షి॥ తదవసరంబున॥ చ ॥ విపులములై పయోనిధులు విష్ణు
పదీజలమంటె మేఘసం । ఘములు మహోత్సవమ్మొలగె గంధవహుండనుకూలి
యయ్యెసం । భ్రమమొకసత్రమయ్యె రవిరాజముఖగ్రహసేవ్యమానమై।
యమరెనభంబునచ్చరలు నాడిరి పాడిరికిన్నరోత్తముల్ ॥ వ॥ ఋత్విక్కులు

ను బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠులను తత్కాలంతానివహంబులను వంశజులను సకలపౌర
సంబులనభిషేకంబులు గావించిరి గగనతలంబున నింద్రాదిదిక్పాలకులు స్వర్గము
నరూఢులై వినుతింపం దానింగిరయ్యావసరంబున సింహాసనారూఢుండగు రా
జ్యాభిషిక్తుండును నగు రాఘవేంద్రునకును ॥ సీ॥ పాండురచ్ఛత్రంబు బట్టెను
శత్రుఘ్నుండు చామరంబులు విభీషణవనాట । వల్లభుల్ వైచిరి వాసవ ప్రోది
తుండగుచు సమీరుండు హారమొకటి । మణిమయాంచితముగా కాకీర్తి కొసకు
సముపహరణ గావించెనమ్మహాత్ము । డంత కన్నను మిక్కిలగు హారమొక్కటి
ప్పించె సత్కారముగ చేమించియప్పుడు । జంఝనొందుచు జగము ఘనము
యటంచు । మొరసె దుందుభులాకసంబునను సురలు । వినుతిగావింపుచును
ముంచి విరులవాన। జల్లొనర్చిరియా రామచంద్రుమైపై॥ అప్పుడు॥ సీ॥ హా
రకిరీటకేయూరాంగదోజ్జ్వలకటిసూత్ర నూపురకలితుండ్ర । పద్మపత్రాయతేక్ష
ణుభావజకోటి లావణ్యసుమఘ్యుమార్వాదశాభ । దేహుపీతాంబరుదివ్య
చందనలిప్త గాత్రుమహార్ఘాకంబుకంఠు । నఖిలలక్షణుఖనంతాదిత్య
సంకాశుద్విభుజుమందస్మితవీక్షుబాహు । భూసుతాధిష్ఠితస్వాంకు పుణ్యచ
రితు । భూరిసింహాసనస్థితుపురుషవర్య । వీరవానరసేవ్యదోర్వీర్యధుర్యు।
రాఘవేశ్వరుదివిజశరణ్యువిష్ణు మరియుతదంకప్రదేశంబున ॥ సీ॥ కనకస
న్నిభదేహ కమనీయరత్నసంఘటితభూషణగంధకలితనిటల। విద్యుత్సన్నిభాం
బరవికచాంబుజహా నేత్రకరక్తోత్పలకరాబ్జరాజవదన । సర్వాతిశయయుక్త
చారుచందనలిప్తవక్షోజయుగళ హర్యక్షమధ్య । నూపురాంచితపాదనూ
త్నయస్వాసవత్స్వ దాలకహారహారాభిరామ । పావనచరిత్రరానుహస్తావలం
బి! తోరుమస్తకమైయొప్పధారణీత । నూభవునిసిట్లు గాంచితెవ్వైభవము
న। కతిముదమునొందిగిరికన్యకావిభుండు ॥ వ॥ విహాయసంబున నఖిలదేవ
తాగణయుక్తుండయి యిట్లని వినుతించె ॥ సీ॥ చారునీలోత్పలశ్యామలవిగ్రహ
హారకిరీటకేయూరమహిత । భూపసుమిత్రాసుతోపేత శ్రీరామ సీకువందన
మగు గాకవాఞ్ఛ । నోదేహములనీవు నూదియొక్కాలంబు నాద్యంతరహి
తుండవగుచునాత్మ । మాయచేలీలలు సేయుచునొకడవై యొప్పెదవిస్సిజో
రుసౌఖ్య। మునని తాంతంబురతుడవై మూడుగుణము । లను జగంబులబుట్టించి
పెనిచిద్రుంచి। లేశమైనవజ్ఞతలేకదనరు। పూజితుడవీవదశరథరాజతనయ ॥
క॥ కరుణనుభక్తులబ్రోచెదు । కొందరు ఋషావ్యాదితులను గుణయుక్తుడవై।
ధనసద్భవించిజ్ఞానుల। కిమృగగనపించుప్రభుడ వీవమహాత్మా॥ ఉ॥ ఘన

మగుస్వాంశతోడుత జగంబులోనచిర మహాఫణీంద్రమ్ము । త్రినేత్రధరాప్రదేశ మునదీకొనియయ్యుపరిస్థలంబునన్ । దనలునిభంగి మేఘములనిన్నిటునిల్పి ప్ర వర్షరూపివై । దనరమహౌషధుల్ మరియుదాతవృష్టివె సరోజలోచనా ॥ మరియును॥ చ ॥ అనలునిమాడ్కి దేహభృతులందుననిల్చిసమస్తభుక్తివస్తుని చయముల్ చతుర్గతుల సొంపొదవన్ బచనంబు సేయుచున్ । బనివడినిత్య ముంబవన పంచసహాయుడవై జనంబులెల్లను భరియింపుచున్ దనరు లక్షణ వంతుడవీవ రాఘవా॥ గీ॥ చంద్రసూర్యాగ్నులందును సకలభూత । ములను జెలువొందుకాంతియు మొనసివారి । ప్రాభవాయుర్యశోధైర్యవైభవము లు। నీదుసత్యంబకాదెసృష్టిదరూప ॥ క ॥ శివనారాయణకమలో । ద్భవరవి శశికాలకర్మ। పరిభేదములన్ । ధృవముగదోషమ్మువాదుల । కవనీతలవిభుడ వొకడవయ్యును రామా ॥ గీ ॥ మత్స్యకచ్ఛపవరాహమనుజసింహ । వామ నాద్యాకృతులధరావలయపోష। ణములజెలువొందిశ్రుతిపురాణములనొప్పు పుణ్యుడవునీవ రామసంపూర్ణకామ ॥ వ ॥ దేవాయవిచారణంబున సదస ద్విభాగంబగు ప్రపంచంబంతయునీవయుమరియు ననంతంబగు సృష్టియందు భూతభవ్యభవిష్య ద్వర్తమానంబులగు స్థావరజంగమంబులెల్లను నీవెకా కభవద్వ్యతిరిక్త పదార్థంబెందునుంగనుపింపదు పరాత్మవగునీదు యథా ర్థ్యంబు కమలసంభవాదులు నెరుంగంజాలక భవన్మాయావృతస్వాం బులన బహిరంగెడవనుచు దలంతురింకనీదుభక్తి సేవామలమానసులగు పుణ్యులకు నిశ్చయంబుగా నెరుంగంబడును మరియును ॥ క ॥ ఏమన నీదా మముమది । నూనిక్కృతార్థుండనగుదు నోగిస్పృతులగున । మ్మానవులకు గెలు పుచుకా। గీనిలయంబునవసింతుశివతోడన్ప్రాపా॥ క ॥ ఎవ్వరైననిత్యమిస్తవ । మ విరళమతిజదువప్రాయు నాగణింపన్ । బ్రబిమలసౌఖ్యాస్పదులై । శివమ గునీకృపనునిన్నుజెందుదురనఘా ॥ వ ॥ అనియిట్లు పార్వతీవల్లభుండువినుతిం చుసమయంబునసింద్రుండిట్లనియె॥ గీ॥ భానువంశతిలకదానవనాథుడబ్జ । జూ నివరంబుచేతగానిమెమాదు । సుఖములవియునీదుసుప్రసాదంబున। మరలగ లిగెనిపుడుమడసిరిపుడు॥ దేవతలిట్లనిరి ॥ గీ ॥ యజ్ఞభాగంబునెల్లతానపహ రించు। నివ్వడొకడైనయన్నిచునిధుఖమీరు । కూల్పుటను మాకునవీనమకూ డెమరల। మా హృదయాంబుజదినేశ జానకీశ ॥ వితరులిట్లనరి ॥ గీ ॥ ఓమ హాత్మరఘుకులోదధిసంపూర్ణ । చంద్రనీదుగుణసాహసమున। నపహ రించితినగయాదత్తపిండామ । లనరెమాకుతొంటినట్లుపుడు ॥ యక్షులి

ట్లనిరి॥ ఉ॥ పెట్టికిఁగొట్టినమ్మి రఘువీరుని తాంతవచః [illegible] పెట్టిరి । క్రొట్టిన ప్రో
వనిడిదియయ్యెనమ్ము బ్రోయఁగ మాభుజాగ్రమున్ । గొట్టి కపోలముల్ [illegible]
డిలఁగూలెను వాఁడికఁ గానఁ జింతవో । దట్టి వాంఛ్రిసేవల మావంబున నెం దెస
మింకమీకృపన్॥ గంధర్వుల్ ట్లనిరి॥ గీ॥ ఏము సంగీతనిపుణుల మెప్పుడ నీకు
ధాళి జదువుచు నిత్యసౌఖ్యమున నుందు । మటులఁ గాదవ్యయా నీదు ధ్యాన
ముందు । గ్రుంగుటను తోడ్పడి భంగపోవఁగ [illegible]॥ వ॥ అనుచు నిట్లు సంబ
నమహోరగ సిద్ధకిన్నర పతంత్రిణ ప్రజాపతి ప్రముఖులు వేదవేదకర్త్రా [illegible]
ష్ఠులగు నారాజదంపతుల వినుతింపుచు వారలచేఁ బూజనంబులఁ గొనుచు సభ
నందితులై నిజస్థానంబులకుం జనిరి బ్రహ్మరుద్రాదులును అప్పరమాత్ముని
కల్యాణ గుణంబులు గానంబు సేయుచు సింహాసనస్థలంబును సీతాలక్ష్మీ
సమేతంబుననగు నా రాజవల్లభు రూపంబు మానసించుచు నిజనివాసంబుల
కుం జనిరి తదవసరంబున ॥ మ॥ చెలఁగెందుందుభులాకసంబున సురల్ సేమం
బునం బూలవా । నలుగావించిరి సంతసించిరి మునుల్ నారాయణుండార
మా । లలనాధీశుఁడు రాఘవుండమరసాలంకారుడై భూమిజా । నిలప్రత్రి
రక్షజలక్ష్మి నాద్రిచరమానవ్యూహముల్ గొల్వఁగన్॥ వ॥ అనుచు మరలిన
ధానివుండంబిక తోడఁ ట్లని రాము నిశ్చింతంబున సకలలోక సుఖావహుండగు రా
ఘవేశ్వరుండు ధరణీపాలనధురీణుండై రామరాజ్యంబున వసుంధర సస్య
సంపన్నయు మహీరుహంబులు ఫలవంతంబులు సుగంధ హీనంబులగు సుమం
బులును గంధసహితంబులును నగుచు [illegible] మ్మహావరుండను శ
తసహస్రసంఖ్యలగు గజతురంగ సేనలు సమూహంబుల [illegible]
గపూర్వంబ [illegible] భంబులును [illegible] వస్త్రా
భరణరత్నాదులును బ్రాహ్మణోత్తములకు సహస్ర [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible]
న॥ క॥ [illegible] । [illegible]
[illegible] । వ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ట్లునీతావత్తంబగు హారంబువలన విరాజమానుండయి కరకమలంబులు మొగి
డ్చియున్న పవమాననందనుం గనుంగొని తద్భక్తితాత్పర్యంబున కు సంతుష్టచేత
స్కుండై రఘువల్లభుండు॥ గీ॥ అనిలపుత్ర నీహృదంత రేప్సిత మెద్ది । వేడుమనిన
యుందు వేల్పులకును । నమరనట్టి దైవసమకూతుఁ ననిన సం । తసమునొంది
పవనతనయుఁడపుడు॥ ఉ॥ నామది నీదు నామభజనంబున తృప్తి వహింపదింక నే।
నీమహిలోన దాసిభజియింపుచు సౌఖ్యముతోడ నుందు శ్రీ। రామ వరంబొ
సంగిన ధరాస్థలి నిల్పుము మత్కళేబరం। బావనమానీయు నామముగలంతటిగా
లము దీనివేడెదన్॥ వ॥ అనిన రామచంద్రుండు నవ్విధంబున నగుంగాక ము
క్తుండవై యుండుము కల్పాంతరంబున నాదు సాయుజ్యంబు నొందెదవనుచు క
టాక్షించెనంత జనకనందన కృపాహృదయంబున॥ సీ॥ వినవయ్య హనుమంత
వేల్పుమూకలు వత్తురెచట నీవుండిన నచటికెల్ల। మాయాజ్ఞ ననినయు మ్మారుతి
యతిభక్తితోడుత నాదంపతులకు మ్రొక్కె। జనలేక జనలేక నులనానందాశ్రు
లొలుక మహాబుద్ధియుతుఁడు గాన। తపము సేయఁగ శీతధరణీధరంబున కరిగె
రాఘవుఁడంత కరుణతోడ। గుహునిఁ గన్గొని మత్సఖకొమరుమిగుల। శృంగి
బేరంబునకు వేగు మంగళములు। స్వార్జితంబులు భుజియింపు మనుదినంబు।
ననుభవింపుము సారూప్యమొనరు తుదిన్॥ వ॥ ఇది యసంశయంబనుచు దివ్యా
భరణంబులును విపులంబగు రాజ్యంబును విజ్ఞానంబును నొసంగి నగ్గుహుండు
ను ప్రముదితమానసుండై స్వభవనంబునకుం జనియె భానునందన విభీషణులు
నుదక్కిన వనచరవ్యూహంబులు నమూల్యాభరణవస్త్రాదుల యథార్హం
బుగ బూజితులై నిజనివాసంబులకుం జనిరి రామచంద్రుండును॥ శా॥ పాలిం
చెన్ ధరతండ్రి భంగిని కృపాపారీణుఁడై లక్ష్మణుం। డాలక్ష్మీవిభు చేత కోరిక
యొకింతైనన్ మదిన్ లేకయున్। పాలుండయ్యె నయౌవరాజ్యమునకున్ భ
వ్యాత్ములిట్లయ్యుత। ల్లోలస్వాంతుఁడు గాక నన్నకనుకూలుండై జయించెన్మ
దిన్॥ వ॥ ఇవ్విధంబున తమ్ముండు సేవలు సలుప పరమాత్మయు ధర్మాధ్యక్షుం
డును నిర్మలుండును కర్తృత్వాదివిహీనుండును నిర్వికారుండును నయ్యె
రఘునాయకుండు నిజానందంబున సంతుష్టుండగుచు లోకంబుల కుపదేశంబు
సేయు చందంబున మానుషదేహానుసారుండై విపులదక్షిణల నశ్వమేధాది
యజ్ఞంబులనేకంబులు గావింపుచు సకలజనవత్సలుండై ధరాతలంబు శాసింపు
చుండెనక్కాలంబున॥ సీ॥ కలుగుటలేవాపదలు సర్పభయములు విధవలు వా
ధులు బదిరులంధు। లరిభయంబులు వృద్ధులమృతులై యుండంగ బాలురుగుఱిం

గుటల్బాసెనరయ । జనులెల్ల రామపూజాపరుల్ రాఘవచింతకుల్సర్వకాలో
త్తశీలపరులు । కాలాంబుదములు మేఘములు పౌరాంగనల్ పతిభక్తియుతము
లుసస్యపూర్ణలిట్లు । వెలయనందరికిని తండ్రివిధముదోప । సల్లక్షణ సహి
తుండు సర్వధర్మ । యుతుడునై రాఘవేశ్వరుండుర్విఁ బ్రోచె । ప్రోత్సవంబున
పదివేలవత్సరములు॥ చ॥ అనుచు శశాంకమౌళి తుహినాచలనందనతోడఁ బ
ల్కెఁ బావనము శుభప్రదంబు ధనవైభవదం బురుహాస్యమెన్నరె । నను విని
నంబరించినవసంబునఁ గల్గెడికోర్కెలెల్లఁ బం । దున కృతపాపసంఘములు దుల్లి
ననేకములైన నిమ్మహిన్॥ గీ॥ ఇందు ప్రత్యహమీ రాఘవేంద్రు భూతి । లాభి
షేకంబువిని ధనార్థులైన । నమరు ధనమింక పుత్రార్థులైన నార్య । సమ్మ
తుడు సుతుడు గలుగు నిస్సంశయంబు॥ గీ॥ మొదలనుండియు సద్భక్తిజదపు
నతఁడు। జీవనుతుఁడును పూజ్యుఁడౌ చేరవినిన । వంధ్యయైనను భాగ్యవతియు
పుత్రవతియును గుపత్యేక ధర వైరికరుణ॥ సీ॥ శ్రద్ధనీయధ్యాత్మరామా
యణమువినుసంభ్యుండు త్రైలోక్యసమ్మతుండు। సురలెల్లసంతసింతురు దు
ర్గమములగు కార్యముల్ గడచు సౌఖ్యములు గల్గు । రఘునాథుఁ దద్భక్తిఁ బ్రీ
జలమానసతి రజస్వలయైన శ్రీరామచంద్రుని గ్ర । హోక్తతస్నానయైయాకర్ణ
నమొనర్పనాయురారోగ్యసౌఖ్యాభియుతుడు । సుతుఁడు జనియించు పరపతివ్ర
తయనంగఁ బరగు నెవరైన నిత్యంబు భక్తితోడ । వందనము సలుపఁ బూజింపఁ జెం
దు రామ।చంద్రుని లయంబు పాపసంచయము లెడలు॥ గీ॥ మనుజుఁడధ్యాత్మమ
ఖిలంబు విని సజదుప । వానివలననుజానకీవల్లభుండు। సంతసిల్లు వస్మహామహా
సంతసమున । ధర్మమోక్షార్థకామములనగఁ గలుగు॥ గీ॥ భాస్కరాదిగ్ర
హంబులు పరమమునులు । నమరులున పితరులునుతృప్తులగుదురభయ । మనవరు
నధ్యాత్మరామాయణము పఠింప।నోరులవలనను వినిన సత్పురుషుఁ డకును॥ మ॥ వి
నుడధ్యాత్మము చిత్రమెట్లనసద్విజ్ఞానవైరాగ్యశో।భనయుక్తంబు సవిస్తరం
బు జదువన్ భక్తిన్ వినన్ వ్రాయుతా । రనుమోదించిన మానవోత్తములు దు
ర్వారంతోగ్రసంసారవా। ర్ధినిమగ్నత్వవిముక్తుడౌ నహహా యీతెరంగులం
గల్గునే॥ అనుచు నప్పథంబున॥ గీ॥ వేదరాశి సమస్తంబు వెదకి రాఘు । వేశ్వరుండు
తారకబ్రహ్మమీశ్వరుండు। విష్ణుడనుసద్రహస్యంబువెలయఁ బలికె । సంబతోడ ము
త్రిపురారియతిముదమున॥ గీ॥ అఖిలసారసంగ్రహమ్మైరిగిసంక్షేప । మునను
స్పష్టముగ మనుజులైన। దాశరథిని గూఢతత్త్వంబు వివరించి। శైలతనయతోడ
శంకరుండు॥ క॥ అనిశివుడంబికకెరుగింబి। నగతి సిద్ధినారదునకుఁ జెప్పిన వాస్యా

మున నాకు బల్కవినుడు। చని యెను సూతుండు శౌనకాదిమునులకున్॥ క॥ ఫణిభోగశయన యుగణిత। గుణమణిఘనఘటితభరణభరణకుభవవా। రిణదుఃఖహరణభవతా। రణరంగప్రవణరంగధామధురీణా॥ మాలిని॥ హరిహయమణితుల్యా శ్యామలాంభోజనేత్రా । యరిదరకర శ్రీసింధ్వాబ్ధికన్యాకళత్రా రమధుబల కాలాంభోధరాస్వత్సమీరా। సుగనుతవరశౌర్యస్తోమ శ్రీరంగధామా॥

గద్య॥ ఇది శ్రీ మోరుతోటముక్తీశ్వరప్రసాదలబ్ధకవితాపవిత్ర కోటమ రాజుభాస్కర మంత్రిపుత్ర నాగయామాత్యప్రణీతంబైన - శ్రీమదధ్యాత్మ రామాయణంబను మహాకావ్యంబునందు యుద్ధకాండము నవణంబును ద్వితీయాశ్వాసము - సంపూర్ణము.

అధ్యాత్మరామాయణము * ఉత్తరకాండము.

శ్రీకంఠపద్మగర్భా। నీకార్చితసకలభక్త నివహాదివాకా। నోకహాకరుణాకరధ। ర్వీకరపర్యంకశయన శ్రీరంగపతీ॥ దేవా యవధరింపుమవ్వలివృత్తాంతం బెరింగించెద॥ క॥ ఇనకులతిలకుఁడు దశముఖ। ఘనదోర్బలహానవమూలకారణుఁడు సనా। తనుఁడని తాం తామోదిత। జననీస్వాంతుండు రామచంద్రుండలరున్॥ వ॥ మరలి భువనాలంకారుండగు రఘువల్లభును గుణసముదయంబులాకర్ణించుతలంపున నిజవల్లభుంగనుంగొని శైలనందన యిట్లనియె॥ చ॥ పురదనుజప్రహార రఘుపుంగవుఁడద్దశకంధరాదిను। ర్భగదనుజాదులం దునిమి రాజ్యమునొంది జగత్ప్రసిద్ధుడై ధరణికెన్ని వర్షములు తామని యేమరి యేమి చేసెవి। స్తరముగ బల్కుమిప్పుడు ప్రసన్నుడవై రఘునాథు సత్కథల్॥ వ॥ మరియును నాతనందును పరమాత్మయునగు నా రాజవల్లభు కథామృతంబు గ్రోలం బెద్దయు నాసజనియించెను బల్కవేయనిన మహాదేవుండిట్లనియె॥ సీ॥ దోషాచరుల నెల్లదునిమి రామవిభుండు సామ్రాజ్యకలితుఁడౌ సమయమునను। కశ్యపదూర్వాస గాధేయభృగ్వంగి రసవామదేవాత్రియసితకణ్వ। ముఖ్యర్షులును దేవమాత్రేయకుంభసం భవుఁడును శ్రీరామభద్రుదర్శ। నార్థులై జనుదెంచియప్పుణ్యపట్టణ ద్వారంబుననుసిల చిద్వార

పాలు । రనుగనుంగొని కుంభజుండని యెమ్మిర । లేచుబడకుండుటకు రాఘ
వేశ్వరుడను । విన్నవించ్రడుగనుగొని వేడ్క గలదు । వలనవారువుక నవ
ద్వారికులును॥ వ ॥ సభాభవనంబునకుం జనిచనుచుట కొలువ్రవెలయు రఘువ
ల్లభుం గాంచి మ్రొక్కి దేవా భవదర్శనాభిలాషులై ఋగస్త్య ప్రముఖము
నీంద్రులువచ్చి నిలచియున్నవారనిన వేగంబతోడి తేండనిరి యుంచెనా పు
నట్లొనరించిరంత రాఘవుండును ॥ క ॥ చనుదెంచినవారి నెదురు గ
గొని ప్రణతులు నొనర్చి కడు వేడ్కనుభా । సనముల [illegible]
న గోగణములు నొసంగిలోకులకరణిన్ ॥ సీ ॥ [illegible]
నుచు। బలికిరో రాఘవేంద్రమహాత్మా [illegible] । [illegible]
జవరులు। ననచి రాజ్యాభియుతుడవై [illegible]॥ చ ॥ [illegible]
దులను మొత్తిను ముంగ్ర పరాద [illegible] లోకాన
లోకములకొ స్పృజింపఁడు । [illegible]
నింక గ్రనగను మేఘనాదునకు [illegible] ॥ వ ॥ అ
ని పల్కిన భావితాత్ములగు నమ్మహాత్ముల వాక్యంబులకు [illegible] మహా
స్త్రంబులు మొగిడ్చి కౌసల్యానందనుండిట్లనియె ॥ గీ ॥ క్రూరుఁడను పాపులగు
కట్టి కుంభకర్ణ । దశముఖాదులకడ నాడిదాశకంఠ । [illegible]
యు నేలయనిన । నందగస్త్యుండు బలికెనిట్లనుచు నప్రభుకు ॥ వ ॥ రాఘవా రావ
ణిమేఘనాదుల జన్మకర్మవరదానప్రకారంబు సంక్షేపంబుగ నెఱింగించెద
పూర్వంబకృతయుగంబున పులస్త్యుండను చతురాననునందనుఁడు గలండమ్మ
హాత్ముండు మేరు ధరాధర పార్శ్వంబున తృణబిందునాశ్రమంబున స్వాధ్యా
యనిరతుండై తపంబుసేయుచుండె నిట్లుండ దేవ గంధర్వ స్త్రీలు నృత్య
వాద్యవినోదనంబుల తత్తపో విఘ్నంబు గావింపంబూని యమ్మహాత్మునం
లిగి మద్దృష్టిగోచరులగు వారలు గర్భంబులు దాల్తురనుచు శాపంబొసంగె
వారలును తద్భయంబున నొండుచెనకుండరి వార్త ప్రకారంబెఱుంగకుండికి
తృణబిందునందనయు నిర్భయంబున చరియింపుచు నిజశరీరంబున గర్భచిహ్నం
బులేర్పడ నతిభయంబునం జనుదెంచి జనకున కెఱింగించిన రాజఋషి తద్వృ
త్తంబు నాతృణబిందుండును॥ గీ ॥ జ్ఞానదృష్టివలన నంతయు మిక్కుటముగ నెఱిం
గి భార్యగాఁగనిచ్చె తనదు। తనయ నమ్మహాత్ముఁడు ప్రీతి నిరతముగను సేయుచుం
డెనతని సేవచాలిమ్మ॥ వ ॥ ఇట్లుకొన్ని కాలంబుసేసి ప్రహృష్టమానసుం డై
తుండై విశ్రవసుండు భయదంబైనఖలుండగు నందనుఁ బుత్త్రుని గనియెను

శ్రవస్సనియభిధానం బొసంగెనక్కుమారునకు భరద్వాజకన్యవలనపిత్రుము
ఖ్యుండగు వైశ్రవణుండు జననంబయ్యెనతండును॥ మ॥ తపముననప్పి తాను
హునిదన్పిధనాఢ్యతయుఁ దివౌకసా । ధిపతులు మెచ్చుపుష్పకము తీవ్రమె
హైకొసితం డ్రిజేరిస । తత్కృపనొకచోటనిల్వ నెఱిగింపుమటన్నను లంకవా
రియుం। దుపరులుజేరకుండదగుతుల్యము నాకముతోడఁజూడఁగన్॥ వ॥ తొల్లి
నిశాచరసమయంబుగా విశ్వకర్మ నిర్మించె నిప్పుడును॥ గీ॥ అందు రాక్షసులల్ల
నారాయణునిసు । దర్శనమునకుజనిర సాతలమునందు । జడిసియుండెదర
జినివాసంబుగాఁగ । నిలువుమునిసఁ బేరు డప్పలుకులకును ॥ వ॥ ముదంబంది
యాలంకానగరంబున వసియించియుండెనంత కొంతకాలంబునకు రసాతలం
బువెడలి సుమాలియను నొక్కపిశితాశనుండు మర్త్యలోకంబునం జరియింపు
చుపుష్పకారూఢుండై విహరించు కుబేరుం గనుంగొని రాక్షసాధిష్ఠితంబగు
లంకానగరంబిట్టులగు నేయనిచింతింపుచు రాక్షసహితార్థియై లక్ష్మియనం
దగు కైకేశియను నిజనందనం గనుంగొని యిట్లనియె॥ గీ॥ యౌవనమునీకుసం
ప్రాప్తమయ్యెనిదివి । వాహకాలంబుగావునవరుదువిశ్ర । వస్సువరియింపు
మిప్పుడువరసుతులను । దనదుతుల్యులగాంతువుదనరుసుఖము॥ అనినకైకే
శియును మాలివచనప్రకారంబున॥ క॥ చనియమ్మునిగనుఁగొనగను । తనపా
దాంగుష్ఠమునను ధరవ్రాయుచుని । ల్చిననెవ్వరీవు చనినను। మునివరచిత్తము
నదెలియమొనకొనుననియెన్॥ వ॥ అనినమ్మునీంద్రుండు యోగదృష్టినెఱిఁ
గి పుత్రార్థినైజను దెంచితివిది దారుణంబగువేళగావున నతిదారుణులగు
రక్కసులుద్భవించెదరనిన నక్కన్యక యిట్లనియె॥

క॥ మీయంతవారి జెందిన। సియలమటలేల యనిననింతీవినుమా । రా
యణభక్తిపరాయణు । డైయొకనందనుడుగల్గునాతడునిల్చున్॥ సీ॥ అనిప
ల్కుసమయమందునజనించెను పంక్తికంఠుండు నీలమేఘంబాయనగ । బలు
మేనుపదియగుతలలునునిరువదిహస్తముల్వేల యనయ్యసురుడచట । పుడమి
పైబడినయప్పుడెతల్లడిల్లెను భువనముల్నాశహేతువులుబాల । గనుపించెన
టకుంభకర్ణుండుజనియించె పర్వతంబనగశూర్పణఖబుట్టె । నంతబ్రభవించె
రామభక్తాగ్రగణ్యు । డమలకర్మానువర్తిస్వాధ్యాయపరుడు । సౌమ్యదర్శ
నుడురుశాంతిశమదమాఢ్యు । డీషణత్రయహారుడు విభీషణుండు॥ వ॥ ఇట్లు
నియతాహారియునిరంతర ధర్మమార్గానువర్తియగుచు జనియించి బాలచం
ద్రుండునుంబోలె వృద్ధిబొందుచునుండెద శాననకుంభకర్ణులు మహాత్ములై

ఋషి సంఘంబులం దిరుగుచుతిరాయణులును సహోదరత్వ సంస్తుత్యులునై
ఘోరాటవ్యల సంచరింపుచు లోకంబులకు నోపంబులు గ్రుక్కి పొందు చేయుచు
రుగుచుండి? జానకీకల్యాణ సమేలాలో స్తుంభిత కీర్తికలశోభిత నగ
వియుసిమతాలిండజ్ఞన నదవెలింగు పరమేశ్వరునకు దేహంబులర్పించి
దనేమనను స్వనహీమ సుగుణాంయాగుణంబు ననుబడిసి యదితెలిసి గాధ
నంత్రోత్పలంబెరింగించిశిననుడు నగస్త్యమునీంద్రుండుమరియునిట్లనియె।
అనియగస్త్యుండుపలుకంగ నానపముని । మండహాసంబు దనరారఁ తిరంగ
గా। కీర్తనంబిలసజ్జనకీర్తనంబు । ఫలదమనిపలెక్కరావణాసురాలునప్రసు।
ద॥ అనఘుశశిశేఖరుండదవ్వలివృత్తాంతంబు పర్వత రాజనందనతోననిట్లనియె న
ట్లు దశకంధరాదులు ప్రభావంబు మరియు నెఱుంగించువాడై కుంభసంభవుం
డిట్లనియె॥ సీ॥ నరనాథవినుమొక నాడుకుబేరుండు పుష్పకారూఢుడై పుష్పకమ్ము
నైంగె । తనతండ్రి గనుగొన జనుచేరికైకశిచా వైభవముగాంచి యాత్మ గుం
ది । దశకంధరుని జేరితండ్రిగన్గొను ధనాఢ్యత్వుండు నీపిటులగుటలేను । గను
గొనుడెన్నడోయనరావణుతిట్టులని యెజూడుమతల్లినాలనిక్కన్న । మిన్న
యమ్యోనటు గాకయున్నసముడ । వైరనయ్యోనదుఃఖంబునడపుమనుచు।తల్లి
నటులూరడించియా దశముఖుండు । యనుజులనుగొంచుతపము సేయంగజ
నియె॥ వ॥ ఇట్లు కార్యసిద్ధికొరకు గోకర్ణ శంబను పుణ్యక్షేత్రంబునకంజ
నిచెరువేర సుప్రవేశంబులేను పరచుకొని తపంబు సేయుచుండెంగి రంమురావ
ణుండు॥ సీ॥ దేహంబు దశవర్ష సాహస్రములు మొక్క పాదంబునను నిల్పి పం
డుతైన । దినకనిరాహారమున దివ్యసాహస్రవర్షములిట్లు చిమువర్షములు
సాహస్రంబులైననుహవ్యవాహుని యందొకతలవ్రేల్చుచునొనరనిట్లు । దల
లుతొమ్మిదివ్రేల్చ యాలమాకపడినుగు కంధరంబుతుప్రుంచగణంగనప్పుడు । వ
లదు వలదని భారతీవల్లభుండు । వేగజనుదెంచి వత్సవన్వేడు తావ । కక్షితంబు
లు గరుణింతు నిప్పుడనిన । బలికెదశకంఠుడానందభరితుడగుచు ॥ వ॥ దేవా
కరుణించెదవేని సుపర్ణాయుకు రాక్షసులవలన నవధ్యత్వంబునను సమరత్వంబు
ను ననుగ్రహింపుము తృణభూతులగు మనుష్యులెంతవారలనిన నట్లేయని పితా
మహుండిట్లనియె ॥ క॥ వినుదశకంధరయున ఱం । బునతలలు మును పటితయెంపుగ ।
ల్గునుసుయంబులగు చునను । చనినుననగుంగమునను తోడసెయునుచుక్॥ వ॥ స
త్యధర్మపరాయణుండగు నిర్మలభావుండునునగు విభీషణుసమీపంబునకుం
జనియతనిసాత్వికతపంబునకుమెచ్చి యిట్లనియె ॥ గీ॥ సత్యధర్మార్థమవ్యోఘ

వ్రత్తపంబు । మేలు వేడుము కోరికల్ మిక్కుటంబు । లైన నగరుణింతు నని నతెలి
య్యానన బల్కె । నవ్విభీషణుఁడపుడు సీతాంశువదన ॥ చ ॥ వనరుహగర్భ
కోర్కులుకృపామతి నిచ్చెద వేనిధర్మమం । దునను మనంబు గీల్కొనఁగను
ప్పొనవతిఁగాని గాక యుండ । సతతానగరుణింపుమన్న సుగుణాకర యానటు
లింక వేడకు । న్ననుచు నమరత్వమిత్తు నని నామదిసీనప మొప్పఁజేసెదన్ ॥
వ॥ అనుచు నమరత్వంబు గరుణించి యూర్ధ్వబాహుండై సర్వలోకతాపనం
బగు తపంబు సేయు కుంభకర్ణు సమీపంబునకు జనిన నంబ్రవేడుమనిన వాఁడు
సువాణీచోదితుండై యారుమాసంబులు నిద్రించుట యొకనాఁడు దివసంబు భో
జనంబును వలయునని నకమలగర్భుండు నట్ల గుంగాకయని నిజభవనంబున
కుంజనియె సరస్వతియు తద్వక్త్రంబునిర్గతయై యొంట్యంబున కరిగెనంత కుంభక
ర్ణుండు ॥ గీ॥ తెలిసి దుఃఖమొందితలఁపులోకటయ్యో । దైవఘటనమాన్పఁద
రమెయనుచు । నూరకుండె నంత వారిజాసనుచేత । పౌత్రులిట్లు వరముబడసి
సిరినుచు॥

—* సుమాలి రావణుని యొద్దికి వచ్చుట. *—

వ ॥ తెలిసి సుమాలియు నిర్భయంబున రసాతలంబు వెడలి ప్రహస్తాదులఁ
గూడికొని దశాననుసమీపంబునకుం జనుదెంచి॥ క॥ నినుఁ గనుఁగొంటిని దైవగతి
నిమనలరి కాపురంబధిష్ఠించుధనే । శుని వెడలనడిచి యాపురి । గొనదగును విద
శముఖుండు కోపంబొదవన్ ॥ వ॥ మనకు కుబేరుండు గురువును రాక్రగజుం
డు గావున వలువననిన నవ్వ్రప్రహస్తుండిట్లనియె ॥ క ॥ రాగవాండవుసీవీ । లా
గునబలుఁడంగదగునె నఘుద ధ్యక్షుడవై । యాగిరి భిన్ముఖదివిజుల । తోగణ
గకిజ్ఞాతులను చుదొలగి రెయసురుల్ ॥ వ ॥ కశ్యపతనూజులక్కౌశైలేంద్రబిడ్డ
లు గావున తూములగు వారలకు సౌభ్రాత్రంబు బలేదు సామదానాది చతు
రుపాయంబుల శత్రుక్షయంబు గావించు కార్యంబు నిర్వహించుట రాజధర్మం
బనిన దశాననుండు సమ్మతించి చిత్రకూటాచలంబునకుం దాడిబెట్టి ప్రహస్తు
ని చేత సుహృత్కేశ్వరుని వెడలించి యప్పురంబధిష్ఠించి సుఖంబునినాండె కుబేరుం
డును పిత్రువచనప్రకారంబున లంకానగరంబు విడిచి కైలాసంబునకుం జని ॥ గీ॥
మిగుల తపముచేత మెప్పించి శివునితో । సఖ్యమొంది నిత్యసౌఖ్యపొప్ప । యు
లకయనె మనగరమువ్వ్నిశ్వకర్మణాని । మిణాపసిలిపియుఘ్డిదేహంచే యుచట ॥ వ॥
ఇట్లు సదాశివభుజ పరిపాలితుండై దిక్పాలకత్వంబు వడసి ధనేశుండు శోభిల్లె

దశాననుండు విక్రమరూపి యగుచు [illegible] సుతుఁ [illegible] జహ్న్యంబను
యొక్క నిశాచరవీరుఁ [illegible] భుజబలంబున [illegible] రాజ్యం[illegible]
దీప్తియుండె నంత॥ గీ॥ వజ్రకంఠయు [illegible] సంవదక [illegible] । మయుఁడు దా
నవిశ్వకర్మ చేతనకూతు । నొసఁగ మందోదరిని తానావరించె । [illegible]
కంఠుఁడు వధియును బుచ్చుకొనియె॥ అంత॥ గీ॥ వజ్రమాలి [illegible]
తు । కుంభకర్ణునకును గోరి పట్టి । కంఠుఁడొసగెఁ [illegible] ।
లూషతనయ విభీషణునకు ॥ వ ॥ సరమ [illegible] వివాహం
గావించె ట్లుమ్మగ్గురును భార్యలం గూడి సుఖియింపుచుండి రంత కొంత కాలం
బునకు పిమ్మట మందోదరి యొక్క గర్భమునం [illegible] జనించు నప్పుడు మే
ఘంబుభంగి మహాధ్వని యొనరించె గావున మేఘనాదుం డనంబరగె కుంభ
కర్ణుండు నిద్రబాధింపఁబడుచు నొక్క విశాలంబగు గుహాగృహంబు నిర్మించి
యందు ఘూర్ణమానుండై శయనించె నంత రావణుండు త్రిలోకంబు
లు మాసక జగద్విద్రావణుండై మునిజనంబులను [illegible] బాధింపు
చుండ నది విని కుబేరుఁడు తన సేవకు నొక్క మాతం బని దశాననుండు॥
గీ॥ ఆగ్రహంబున నద్దనుజాలయమున । [illegible]
టు । పరచి [illegible] । [illegible] ప్రతాపంబు [illegible]
[illegible] కొనిరి దారుణాకారుఁడై సీ॥ [illegible]
యించి పాకశాసను గెల్వ నాకమునకు । జని [illegible]
ద్రుతోడ ఢీకొని వేటులాడ నతఁడు । [illegible] బంధించె [illegible]
మేఘనాదుండు గలిస్వర్గ । [illegible]
దలించి యబ్బంగి త్రిదశవిభుని । [illegible] । [illegible]
సంగనా బ్రహ్మ [illegible] । [illegible] త్రిదశేంద్రు [illegible] । [illegible]
[illegible] వాసవు [illegible] రాము॥ గీ॥ అంతట [illegible]
మించి । సకలవిక్రాంతు [illegible] । [illegible]
[illegible] భువనముల [illegible]॥ వ॥ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] చేత [illegible]
[illegible]
[illegible]

వేగియమ్మహాసత్త్వుచేత చతుస్సముద్రంబుల మంథంబడి కరుణించి విడిచి
వనత సీతోడ మైత్రియాపాదించి యప్రతివీరుండవయి జెలువొందెదె రఘునంద
నాదశాసన మేఘనాదుల ప్రభావంబు లిట్టివి జగద్రక్షణ పరాయణుండవ
గు నీచేత మహాచల తుల్యులగు రావణకుంభకర్ణులు దెగటారి రయ్యిం
ద్రజిత్తుండును ప్రఖ్యకీర్తనుండగు లక్ష్మణు భుజాసారంబున వినిగతదా
ర్ప్యుండయ్యె నేమును సకలజనంబులును సుఖంబు గంటిమి మరియును ॥
సీ॥ జగములకెల్లరక్షకుడవౌ నారాయణుండవీవఖిలబ్రహ్మాండములను । శిర
మొప్పవిచ్చరాచర జంతుజాలములీ స్వరూపము జగన్నేత్రమైన । బ్రహ్మనీద
గు నాభిపంకజంబునవహ్ని వాక్కుతోడుత నీదువదనమునను । బాహువులను
లోకపాలకుల్చంద్రభాస్కరులు నేత్రములను కర్ణములును । దిగ్విదిశలను
ప్రాణము దైలియునశ్వి । మలును ఘ్రాణంబునను జానువులను జంఘ । లను భు
వలోకమాదియైన నగులోక । ములను జనియించెనీ మహామూర్తి యిట్లు ॥ వ॥
తనరు మరియును శ్రీప్రదేశంబువలన చతుస్సముద్రంబులును వక్షోజంబువల
న నింద్రవరుణులును రేతంబువలన వాలఖిల్యాదులును మేఢ్రంబున యమ
ముండును గుదంబువలన మృత్యువును కోపంబున త్రిలోచనుండగు రుద్రుం
డును శల్యంబులవలన పర్వతంబులును శిరోజంబులవలన మేఘంబులును
రోమంబులవలన నఖిలౌషధులును నఖంబులవలన సఖిరాదులును సుస్వభావం
బులయ్యె జానకీవల్లభ మాయాశక్తి సమన్వితుండవై గుణవ్యతికరంబుల నా
నారూపంబుల గనుపించు విశ్వరూపపురుషుండవు నీవ మరియును ॥ సీ॥ నిన్నా
శ్రయించుట నేకదా యమృతమధ్వరమున సురలకు ద్రావగల్గె । నరయ స్థావర
జంగమాత్మకంబగు భూమి నీచేత నేకదా నిర్మితంబు । త్వద్భక్తవగుగ
బావస్తుసంచయమెల్ల పాలలోపల నెయ్యి బరగునట్లు । నంతటనీవు వెల్వొం
దియుందువుగదా పరిధవిల్లెడు చంద్రభాస్కరులును । నీదు తేజంబున నేకదా
నీవు వారి । తేజమున గాదుగదయిట్లు దెలియనెల్ల । జ్ఞానవంతుల నేకదా
మానవేంద్ర । యంతవింతేనవచ్చు నీయట్టి మహిమ ॥ గీ॥ నీదు భక్తి నోకింతైన
నూనెనేని । నిత్యచిన్మాత్రు సర్వజ్ఞు నిర్వికల్పు । నిన్ను గనుగొననోపు గాక
స్సనొండు । కరుణిమనుజుండు నిను గాంచగలడె రామ ॥ వ॥ దేవా భవగన్నుగ్ర
హాభాగుండనగు నాయందుల గరుణించి సర్వజ్ఞుండవగుని మందరంబల్కినవా
క్యంబులకు మిమ్ముంపవలయు మరియును॥ చ ॥ అరసి భజింతు నిత్యు చలనాదివి
వర్జితు దేశకాలది । స్వగహితు సర్వగున్నిమ వేద్యులశేషునను ముఖ్యు

సీ॥ ఘనరసజాధూతమాయావరశాంతుననంతుగుణత్రయాత్మకుఁ । నిరవధి
కప్రకాశుహరినీలనిభుఁ రఘువల్లభుఁ శివుఁ॥ క॥ తానిటుబల్కి తమపాల। త్స్మా
నాయకతనయ తోడమరియును దెల్పెం బూనె సదాశివప్రవల్లి । ఘానుకు
లాంభోధిచంద్రు పావనగుణముల్॥ వ॥ అనుచు వినుతించు కుంభసంభవుఁ గాం
చుం గొని రఘుపుంగవుం డిట్లనియె॥ క॥ తెలియంగ వాలిసుగ్రీవుల జన్మము వాని
చరిత్రమొప్పుటయును వారలు సేయు విక్రమంబులు । బలుకుము కృపననికలశ
భవుఁ డిట్లనియెఁ॥

—॥ వాలిసుగ్రీవుల జననము. ॥—

చ॥ వినుఁ రఘువంశభూషణ సవిస్తరమొప్పగ మేరుభూధరం। బున శిఖరా
ఘనస్మణులు బోల్పగు నొక్కటి యందు నూరు యో । జనములు బోల్పు నొక్క
సభ సారసనంభవుఁ డందు నొక్క నా । డనుపమ యోగమందికను లందు లబా
ష్పజలంబు జారఁగన్ ॥ వ ॥ కరంబునం దిగిచియించుకంత ధ్యానించి పిడిచిన నా
యుదకంబు డమువయి బడు నంత॥ క॥ జనియించె నొక మహాకపి । వనజజుఁ డు
నువాని గాంచి వత్స సమీపం। బున నిలువు కొంత కాలము । దనరు శుభంబంత నని
జతద్వాక్యమునఁ॥ వ ॥ వాఁడు నిలిచి కొంత కాలంబున కఫలమూలాదిక మైన
వనంబున సంచరించుపుడు నొక్క మణిశిలాంచితంబగు వాపింగనుం గొని నికట
జూచి యందు నిజబింబంబు ప్లవంగమంబని భ్రమంబునొందిదుమికి చేసి
యుం గానక వెడలివచ్చి యప్పుడు॥ సీ ॥ తన దేహమొకదివ్యవనితతోపమైన
తివిస్మయము నొందియా చటనిల్వ । శక్రుండు మధ్యాహ్న సమయంబున సరో
రుహాసను బూజించి యరుగుచుండి । కనుఁగొని మోహసంకలితుఁడయి వీర్యంబు
వదలవ వీర్యమువ్వాలి వాల । దేశంబునను బడ దేవేంద్రతుల్యపరాక్రమాఢ్య
ఁడు వాలియనఁ జనించె। వాసవుఁడును వానికిస్వర్ణమాల । యొకటి గరుణిం
చి చనె నంత మగ్రికిరణుఁ డట్లు గనుగొని మీనధ్వజాస్త్రదళిత । చిత్తుఁడై వీర్యము
ను విడచి సుగ్రీవ దియు॥ క॥ గ్రీవంబునఁ బడుటను । గ్రీవుండనఁ దనరి ప్ర
యము డీనను । గావను పరిసరమిరజు। ధీవిలసితుఁ డొసగి వియచ్చరమునకే
రిగెఁ॥ అంత॥ గీ ॥ ఫలిత వాలిసుగ్రీవులనుతనూభ । వులను గొని చంద్రనొం
దిసూర్యోదయమునుం! లేచి తమేనుతోఁ భ్రాంతినొందు దరద । నేమియానన బ్రా
హ్మరమేశ్వరేశ్వ ప్పమ్మడు॥ క॥ తనయులనిరువురఁ గైకొని । చనియా ప్వైత మెల్ల
వనజసంభవునకుఁ బ । లిక్కనన శమ చింత వందని । తనభటు నొకని కనుఁగొ

సుతాత్పర్యమునక॥ ఇట్లనియె॥ క॥ మానుగధరపై కిష్కింధానగరముగలదు
దేవతలుత్తైనుక । స్వర్గంగబోలదునీవి । వానరకులతిలకు సేయువల్లభునట
టక॥ చ॥ అయుగసర్వభూవలయమందులగల్గుఁజేయుమైనవా ! నరులువా
నాజ్ఞనీప్లవగుఁ మీఱలెగొల్తురు గాక శ్రీకరా । వరుడుసనాతనుండు జనవత్స
లుఁడెన్నడుగానలేయుఁడై । ధరరఘునాథమూర్తి యన దానువయించునో
నాడు వీరునక॥ గీ॥ ఆమ్మహామహునకు సహాయమ్మొనర్ప । నేగెదరు గావ్రత
యుటన్నినెట్లు బ్రహ్మ! బలికెనట్టుల యొనరించి తెలియజేసె । మరలియద్దా
తపం క్తికంధరవిదారి॥ క॥ అదిమొదలు ముఖ్యవానర । సదనము కిష్కింధయ
య్యెన సర్వేశ్వర । మీరుదయించితరిజగంబుల । కొందువలుమాన్యంగవాసికో
రికలలరక॥ వ॥ దేవా కమలసంభవుండు ప్రార్థించుటవలన మీరు నైకొని
నమనుష్యదేహంబుచేత లీలయుపోలెసకలభూభారంబు మానసంబయ్యె నిం
కసర్వభూతాంత రస్థుడవు నిత్యముక్తుండవు చిదాత్మకుండవు నఖండానంద
విగ్రహుండవు వగు నీకివ్విధంబున నెంతయగునైనను భవద్యశో వైభవంబున
కలలోకకల్మషాపహంబును సుఖప్రదంబునుగావున లీలామానుషవిగ్రహుం
డవనుభవద్విషైక సగుణారాధనాతత్పరులై పుణ్యులగు వారలు బ్రొద్దుపు
త్తురు మరియును॥ గీ॥ నిను భక్తులగుచు లోకులి వ్వాసు । శ్రీవజన్మకమక్కీ
ర్తనంబు సేయువినిన వారియనాయురారోగ్యంబు । లమరు పాపసంచయ

—* సీతపూర్వవృత్తాంతంబు రామునకగస్త్యుండు చెప్పుట. *—

ములుడల్లు॥ వ॥ రఘునందనా భవ చాత్రయంబగనింకొక వృత్తాంతంబెరుం
గించెద రావణుండు జనకనందనం గొనిపోవు కారణంబు వినుము తొల్లి కృత
యుగంబున సనత్కుమారమహాసంయమీంద్రుం గనుంగొని యుపవిష్టాంబున దశాన
నుండిట్లనియె॥ సీ॥ ఏ దేవుడెవరు చెవేంద్రాసులకు మున్న బలవంతుడగుచు
ధరాభరణగరిమ । నేప్రభ్యగోత్రవతా రెహరించి సంగరంబు గ్రాస్త్రములకుర
ల్భాంకున వరతు! రేభవ్యయోగింపునికిర్వాన్వర్త్యించు తెలియుభూ..చు లెల్ల
దవిలి కొలుతు । రేఖ మహాముహా ... బుల బుగ్గ ... కారభాసుర
రకరంబులట్టి జగధీసు నారాయణాభిధాను! దెలియ బలుకవలె త్రిగుణ వాదులనని
లిపి! ముని నదశకంఠు హృత్యంశయంబు దెలిసి । బలుకదొంగసునుగ మహా నిలిలకు
డపుడు॥ సీ॥ పరగజన్మారిష ద్ధ్యాన వద్దితుడౌచు నెవడొక్కసవాడు ధాత్రీశ్వరుం
డు! యుతడెరా రామణుండనసురాసురులెల్లసతి సేయునుమహేంద్ర ప్రాపకులకె

ల్లి విభుఁడైన బ్రహ్మాద్యఖిలదేవతలకు నాధికమగు మహిమ గలవాఁడై నిఖిల
రాచరాత్మకమగు భూచక్రము తనిచే నిర్మింపఁబడె గనకనీ వానికి ల్ల । న మ్మ
హామహిమగొల్పి తారావహాముఁడు । రిపునిర్జించి సౌధ్యము లెవరమిత
ము । లొందుదురు యోగులను ధ్యాన యోగములను । భవన మొ
నరింతురద్దేవ పాదయుగము॥ వ॥ అనిందనాసనుండిట్లు నిరూ ౯ ॥ దే
వతలచేతనడిగియే తెగపు గాంతు । రరయ నారాయణుని శ్రీరామవమున
మణగిపరమందు నెట్టి సన్మార్గగాము । లగుదురు భక్తులు దీనదంగ
నగుమునీంద్ర ॥ వ ॥ అనినసనత్కుమారునకు సనందన్ప్రభృతులు నారదులాదిదే
వతాబృందంబులచేత సమయమావారలు నాకంబునొంది భోగాసుభవంబై
నపీడపథ్రిష్టులగుచు భూతలంబునం బడి పూర్వార్జితంబులగు పాపపు
ణ్యంబులవలనంబుట్టుచుజచ్చుచునుండుదురు మరియును ॥ కం ॥ నారాయణు
నిసుదర్శన। ధారకగీటణగువారుదరగిసౌఖ్యం । భోగా ౯ చేలునారఘు
వీరాగ్రిణీమూలబొంకి వెలయుదురుసుతా ॥ వ ॥ అనినస్వైస్పతోదండలపడి
సంగరంబొనర్చి నిహతుండనై తత్పదప్రాప్తుండనగుదుం గాకయనుచు ద
లంపనమ్మునివల్లభుండు వెరింగిదశకంధరా కొంతకాలంబునైనను నీదు
మనోరథంబు సఫలంబగు నరూపకుండగు మహావిష్ణుని నగుండ్డే
వుని ముఖ్యలక్షణంబు లెరుంగించెద నెట్లనిన ॥ సీ । ఓంకారమగు సకల
గోర్వీతలంబున సావిత్రివలనను సత్యమునను । స్థావరాదులగాంచుసకల
శట్టణములనములయందునుజగన్నాయకుండు జెలువొందుపకలభూవలయం
బుభరియించు శేషాహి యారాజశేఖరుండు । పగలును రాత్రియుపజజ్జా
స్యుడును బ్రహ్మరుద్రాదులును యీసముద్రములును । శమనవాతాగ్ని
త్వ్యష్టల్ చంద్రసూర్య । కాలవరుణేంద్రులును సంకగలుగుదట్టి । దేవదా
నవముఖరులు దేవదేవు । డయిననారాయణుని రూపులనిరల పు॥ వ॥ మరి
యునివ్విశ్వంబు సృజియింపు చుండె వృచుకాల పరిపక్వమై సంప్రమంపుచు లీ
లాభిరతనుండై యుండు సనాతనుండమ్మహామండనచే గొమ్మది నంతరము
నతని చేత వ్యాప్తంబనిరూఢనిత్తుండవగుమ్ము మరియును ॥ సీ ॥ కమనీయజలధ
రాకారమింపగు మేను నీలోత్పలంబులబోలు నుల । తొలకరి మెరుపు తోతుల
దూగు వస్త్రంబుచిరువత్సదకుకోత్సు చిన్ని మెరుగము । హారకుండలకౌస్తు
భాంగదాదిపిభూషిమాంచితంబగు విగ్రహంబు లీచు । బాలుబాంకబంగరు బొ
మ్మ యోముసలక్ష్మినాగికౌగిటనుజేర్చి యమునరుజూపు । త్రిజగదీశురూపమ్ము

వెలమిగాంచ । గలుగురరె దేవభుజగాసురులకునైన । నమ్మహాత్మునిసత్క్రీ
ర్తిమహిమ్ముగాంచు। సజ్జనుడెయింతఘనయోగశాలి గాక ॥ గీ ॥ కలుగదయ్యో
జ్ఞదానాదికమఖములను। ఘోరతపములనైనం బ్యారిజాక్షు । పాదదర్శనమిక
నొకపగిదిఁగల్గు। గాంచగలవేనివినుపంక్తికంఠయిపుడు॥ క॥ వేదాంతామలదృ
ష్టి౯శ్రీదైతుముకుందుఁవిష్ణుచిద్ఘనసుజనా । మోదుపరాత్పరుఁగనుగొన। గాఢ
గుమునులాశ్రయించుగతియిదెవత్సా॥

వ॥ మరియుతద్భక్తుండును తద్గత ప్రాణుండునుతచ్చిత్తధూమకల్మషుండు
నునగు పుణ్యుండుగాంచనోపునింకనొక్కసులభమార్గం బెఱుంగింతెద॥ సీ॥
అతీర్థపాదుండుత్రేతాయుగమునందు దశరథన్పతికితనయుడగుచు । నృప
విగ్రహంబుననిటలాంబకప్రీతాపాధ్యుడయిజనియించియఖిలలోక । మాత
యౌనిజమాయతోతండ్రి పనుపునజను దెంచు దండకంబుపకుగాగ । సేవిం
చుచుపుడులక్ష్మినాథునునినయారావణుండదిమొదలీవిరోధి । మునకునారం
భమొనరించితనదుదేహ। హాననమునకిట్లు యుద్ధార్థియగుచులోక । ముచ
చరించునుయటుగాన దెలియుమరయ । పంక్తికంఠుండుసీపాద భక్తుడన
ఘ॥ క॥ మనుజులుయీకథవినినను । వినిపించినతానుజనువ వేడ్కతో ప్రా
యుజ్ । ధనధాన్యపుత్రసుఖవర్ధనులయిసీపాదభక్తిఁగనరుదురుభువి౯॥ అను
టు॥ గీ॥ కలశజుండుసూర్యకులపవిత్రుఁతోడ । బలికెననుచుతెలిసియుబలికిశై
ల। తనయతోడశివుడుతదనంతరకథాక్ర । మంబుపక్రమించె మరియుచెలు
వ॥ వ ॥ అప్పుడుకుంభసంభవుండుమరల జానకీపతింగనుంగొని రఘునంద
నాయింకొక వృత్తాంతంబుగలదు తొల్లి బ్రహ్మలోకంబుననుండి చనుదెం
చెనారదమునీంద్రుం గనుంగొని నమస్కరించి దశాననుండునాకుం బ్రతి
వీరునెఱింగింపుమనినయంతటాని వర్యుండుయించుకంతవిచారించి ॥ శా ॥ శ్వే
తద్వీపమునంతుమ౯ హరికరాశ౯ గూలువారు౯జగ । త్ఖ్యాతుండైనస
రోరుహాక్షుచరణధ్యానార్చనప్రక్రియా। పేక్షుల్వచ్చిజనింతు రట్లగుటశ్వేద్వీ
పాహక్షోణియం । దూతంబైనిలువంగనేర్తుగనతానుప్పొంగియుద్ధార్థివై॥

—* రావణుడుశ్వేతద్వీపమునకుబోయిభంగపడుట. *—

క ॥ తోబలములురహిజెలఁగఁగ । కాదేంచెక్కెబాహుగర్వ సమగ్రుం ।
డైబెట్టుగగవ్వక । మావెడిదపుకాంతికోడిఁగురుగకసిలిచె౯ ॥ గీ ॥ తా
నదంబట్లునిగ౯తదాద్భుతమైన। విడిచిచనిచనియాసీతద్వీపమునఁను। బాలికల
హస్తములదిక్కిబల్కబడియె । నెవడునిన్నిచ్చటికిబంపెనెవ్వడనుచు॥ వ॥

ఝల్లుహాస్యంబునం బల్కెంబడి మొట్టకేలను శల్కారపిను క్త్రప్రైభ సౌ హాస్య
ర్యంబులుస్వటిలనా రాయణుం డీ తోయుస్వ ప్నేయనుచు నెమ్మనంబున ॥ మ ॥
హరిశేతరక్షమృతి వొందిపొందెదను పుణ్యంబైన వైకుంఠమున్ । దిరముం బొంగతి
నా యొడ గాగనలు నద్దేవుండు మే నవ్వెనం । బురియాంబొక్కగ నేగు నంగన్వర
జేపుత్రిక వడింగొందు నే । గిరమామానిని లోకమాత యసి భక్తింబెన్నెలం గా
వ్రీక్ ॥ క ॥ ఇది సక్రమముర ఘువందన । మది పరమాత్మవక్షఘనన మందను
జవటం । చదివింబుగనెరుగునుదశ । వరనుడిటులయ్యాత్మ వధ కైశే
సెన్ ॥ చ ॥ ఇనకులవార్ధిచంద్ర దశరథ మే తోడవాశ్రిత బృందమెల్లనో । రినగతి జే
యుదుండు పృథిరి ప్రసిద్ధిగ గల్గుచున్నగ । ల్లమగలయట్టి జీవులకు కారణమా
త్రీవినాత్మీవందయున్ । మనుజాడవీవనంగ నిజ మాయ వెలింగెదవట్లు రాఘ
వా ॥ గీ ॥ అనుచు సుతిజేసి యా రాఘవేంద్రుని । చేతపూజలందిసప్యజన
ము నఖిల మౌనివరులు నదేర స్వాశ్రమం । బునకుజనెనగస్త్యముని వరుండు ॥
వ ॥ అంత రాఘవేంద్రుండు సీతాసమేతుండయి మంత్రిజనమ్ములు సుతమ్ము
లును హనుమత్ప్రముఖ వానరానీకంబులు సంబలసి కొలువ నాసక్తి లేని
వాడయ్యును సత్తుండయుపోలె నిఖిలభోగంబు లనుభవింపుచు పరమానం
దుండు పంపారియునై జెలువొందె నొక్కనాడు పుష్పకంబు జనుదెంచి సుదే
రుండున తెరంగు పరిఘు ల్లఘుతో సిట్లని నెను ॥ చ ॥ ననుదశకంధరుండు ప్రధనం
బున నోటొందించెన్నగై । కొనె రఘునాథుడద్దశముఖుం ధరగూల్చెను గా
నవాల్పుమ । నన్యాఘువిభుద్వికుంఠనిలయమ్ము కేగినరమ్ముపొమ్మనన్ । మ
నుజ రేణ్య వచ్చితిను నింగళ విగ్రహానికా వహింపగన్ ॥ వ ॥ అనినం గాగవిం ధి
యే మదలంచు నవసరంబునం జను దెమ్మనిన నదియును నంతర్ధానంబు నొం
దె రఘుపుంగవుండు ॥ గీ ॥ పౌరకార్యములకృపాచిత్తుడై యుధా । న్యా
యమొప్పగ లిపిన చుజమంత్రి । వరులు గొలువ పుత్ర సురదారులులు నులేక । వ
లితశాఖ్యను మ్యోకాలవ పుడు ॥ సీ ॥ శ్రీరమావల్లభుండా రామవిభుడు రా
జ్యంబెల్ల సాపించు నవసరమునను । ధర నెల్ల సస్యసంభరితంబు ఫలవంతము
లు భూరుహ బులు కలితధనాఢ్య । పతకానాకినులు స్వధర్మాను కూలులతి
వనితలు జానకీవల్లభుండు । దినదినంబు విమానము నెక్కి జనక నందనయుం
మనవాస్పశనదుతమ్ము । లును కపిశ్రేష్ఠులును పుత్రులును జెలంగ । ధరణి
నెల్లను విహరించు సంప్రీతియాత । డనగ ప్రజలను పోషించు నమరుతెల్ల । సౌ
చ్చు కార్యంబు లొనరించు నిచ్చు కరుణ ॥ వ ॥ ఇట్లు విహరించుచుండ నొక్కనా

ముఁయ కాలమృత్యుండగు నందనుం దోడి తెచ్చి విలపించు బ్రాహ్మణుం గనుం గొని మహాబలుండు గావున నెరింగి వనంబున నిష్ఠసలుపు శూద్రుం బరిమార్చి విప్రనందనుం బ్రతికించి యాశూద్రునకు స్వర్గంబొసంగె నిట్లొసంగి ॥ గీ॥ ఎల్లజ నులకునుపదేశమిచ్చు భంగి। నిలను కోటులు శివలింగములనొనర్చి। సకలభోగ ములను భూమిజాసమేతు। డగుచునొందుచు రాఘవుండల రెనిట్లు॥ వ॥ అమాను షంబులగు భోగంబుల ననుభవించుచు సకలలోకకల్మషాపహంబుగ నిజగుణకథ నంబు విస్తరింపుచు మాయామానుషవిగ్రహుండును లోకవంద్యపదాంబుజుం డును ఏకపత్నీవ్రతుండును రాజర్షి యనఁగుచు నగ్నిహోత్రాదులు యథావి ద్యుక్తంబుగా నడుపుచు జనుల రక్షింపుచు నీతిక్రమంబున రఘునాయకుండు పది వేలవత్సరంబులు ధరాతలంబు పాలించె నాసమయంబున॥ గీ ॥ సమదమంబుల నొప్పుచు సాధ్వియనగ। బరగి రఘునాధుచిత్తంబు పగిదినడచు। కొనుచు జగదే కమాయజ్జనకతనయ। సురలు వినుతింపకాలంబు జరుపుచుండె॥ వ॥ అంతనొక్క నాఁడు సర్వభోగసమన్వితంబగు క్రీడావిపినంబున ॥

—*శ్రీరాముడు సీతాసమేతుండై క్రీడావనంబున విహరించుట.*—

సీ॥ నీలమాణిక్యసన్నిభ దేహుఁ దివ్యాభరణ భూషితుసుశాంతు ప్రధనభీము। విద్యున్నిభాంబరు వేద్యుశ్రీరఘునంధుగనిసర్వభూషణకలితయగుచు। కమలాక్షి మిథిలేంద్రకన్యసయ్యవజేరకరములతత్పాదసరసిజములు। లాలిం పుచు స్వభక్తపాలన యాదిమధ్యాంతవర్జితజగదాధ్య దేవ। దేవపరమా త్మసకలవ్యాప్తిశయశేష। కారణసనాతనభవాంధకారహరణ। ఘనచిదా నందమయసుమంగళపరేశ। యామినీచరసంవర్తకాభ్రిపవన॥ వ॥ మహా త్మానిలింపసముదయంబులు నన్నుంజేరి వైకుంఠాగమనంబపేక్షింపుచు బల్కి నతెఱంగు వినుండు॥ ఉ॥ కూరిమి మందిరంబగు వికుంఠము వీడి స్వశక్తివైననీ। తో రఘువల్లభుండగుచు నోయధి భూస్థలినిత్యగా నే। డారయ నీవు నందు గ్రప్రయాణమొనర్చినతో నవచ్చునా। భూరమణుండు మిట్లు మనబొల్పగు సా ధ్రిపమై వికుంఠము కే॥ అనివిన్నవించిరిగావున॥ గీ॥ తెలియ బలికిఁచిత్తంబు కోటి దినవధి। రిపుడిటు గాదటంచు శాసింపగలతె। యనినఁ చుక ధ్యానించియ నియెనిట్లు। జనకనందనతో రామచంద్రవిభుడు॥ వ॥ దేవీయింతయు నెఱుంగు దు నిందు కమొక్క యుపాయంబు బల్కెదనీదుఁ లననొక్క నాయపవాదగ ల్గినననిమ్మషపలనభీతుండ పోలెవనంబున నిన్ను విడిపింపుదు నీకు నా॥ క॥ జనియుంఢ

గలరువాల్మీ | కుసియాశ్రమమునసుగవలఁకొామరులుసేయం | గనుగొనగ
భఁజ చిహ్నము | లానగెదుకేమేనని వ్రదుర్వీశనయా॥ సీ॥ అంతసన్నాగాంచన
రుదెంచిజనుతెల్లి | నమ్మబాసజేసినెమ్మిజనుము | కుతలసివరముసనికుంభకా
మంబున | కిదియనిజమునులకిద్ధకుసు॥ వ॥ ఏనతోడనైజనుదెంచెదననుచున
మ్మహాదేవినినిడిచి మఃఖ్యజ్ఞానంతుండగుజానకీవల్లభుండు నిజపరివారం
బులుగొలువ కొలువునంగూర్చుండి హాస్యప్రౌఢకథావిశేషంబులంబ్రొద్దు
వుచ్చుచుప్రసంగవశంబునవిజయుండనునొక్కభటునింగనుంగొనియిట్లనియె॥
వ॥ నగరమునందుబల్లెలపంబులు యేమనిపలుకుచుందురిం | పుగనమమన్న
హోదరుల భూతనయుల్ దెలియంగబల్కుభీ | తిగనికబల్కుచున్న ననూ
ద్రుంచిండట్టులటన్నబల్కవా | దుగడుభయంబునొందిదెగడున్నినా లోక
ములంచుపావనీ॥ వ॥ పరియుట్లనియెవెల్లవారును రామచంద్రుండుదు
ష్కరంబగుకార్యంబొనరించియు రావణుండుగొనిపోవుటలడుగుపరిచితొం
టిభంగితనభార్యంగైకొనియె మనమజనంబునకుం దలంపదుష్కరంబగు
బలియులనువారలనేమనుచునంబోలుటదియుకాదు॥ గీ॥ ప్రభువులెట్టివారొప్రజ
లట్టివారౌదు | రిదినిజ బురాఘవేశ్వరునకు | నేమిసుఖమువాడుటింతతా
నొంతిగట్టి | నగుదుననుచుసీతదగిలియుంట॥ వ॥ అనుచునిశ్చయంబుగపలుకుచు
రనినసుహృజ్జనంబులనడుగ వారునునట్లు పలుక నందరగొలువువిడిచననిరయో
గిరిచిలక్ష్మణుంబిలుపించి॥ సీ॥ అవనిజవలనలోకాపవాదజనించెభరియింపజా
లరేపటినంబు | నీవుమీవదీనెనుజమునగవాల్మీకియాశ్రమంబునడించిరాతి
రయమున | జనుదెమ్ముమొందుబల్కిననన్ను ద్రుంచినయట్టులన్నసుధీనొం
దిలక్ష్మ | ణుండుప్రొద్దునలేచి మెండైనరథముపై నెక్కించిమంత్రితో నేగియు
చట | డించిమాతల్లిశోకంబు లెంచుమాట | కోడికఘునల్లక్షుడునిచ్చినీ
డబనిచె | జనుమువాల్మీకియాశ్రమంబునకుదోప | మెఱుగజేసిరి రామాజ్ఞ
నింతవట్టు॥ గీ॥ అనుచురాముజేరనరుదెంచిలక్ష్మణు | డంతజనకజయునుహా
రఘూత్త | మాయటంచుమున్గ్ధయోనునివిలపింప | దెలిసిరామచంద్రునిజస
యనుచు॥ వ॥ యోగదృష్టివలన రాగలకార్యంబులదెలిసివాల్మీకిమునీంద్రుండ
తిరయంబున్నంజనుదెంచితల్లిదైవఘటనకు చింతింపవలువదు జనన్యాతఁగనికర
గొంత యేమియున్నదుచు నర్ఘ్యపాద్యాదులవలన బూజించిమునికన్యకలనొ
సంగివారలువాల్మీకి వాక్యంబువలన పరమాత్మయగునారాయణునిలక్ష్మియ
నితలంచి యనుదినంబును రాజోపచారంబులవలన బూజింపుచుండెదరి |

చ॥ జనకజలేకయుండుట నైసర్వజగద్వ్యాపకుఁడయ్యు నా। ననుపమభోగసం
గములవన్నిటి వీడివిరక్తుఁడై మునీం। ద్రునిగతిమౌనిసేవితపదుండు పరాత్పరు
ఁడాదిదేవుఁడ। య్యనఘుఁడు రాఘవుండు గృహమందులనిల్చె హిమాద్రినం
దనా॥ క॥ అనుచు శుభారాచలనం। దనతోఁడ విదేహరాజతనయాధిపు పా। వన
కీర్తిఁ బాడి శివుఁడా। య్యనవద్యుని తెఱఁగు దెలుపనారంభించెన్॥ వ॥ ఇట్లు జగన్మం
గళంబగు నాత్మశక్తివలన రఘుపుంగవుండు మంగళాత్మకంబును మత్తమంబు
ను నగు రామాయణంబను నిజకీర్తిసుధాకరకిరణసముదయంబు జగంబులం
జల్లి పూర్వకాలంబున రాజర్షివర్యులచేత నభిసేవితంబులగు ధర్మమా
ర్గంబుల తాను సంచరింపుచు। గీ॥ తగును దారబుద్ధి దగులక్ష్మణునిచేత। నడు
గడిమహాసురాగ్రహమున। నృగుమహేంద్రునను జగతిపై తిర్యక్త్వ। ము
ను భవింపఁగలిగె ననుచు బలికి॥ వ॥ పావనంబగునొక్కరథను పన్యసించె నంత
నొక్కనాఁడేకాంతంబున గూర్చున్నరమాలాలిత పాదపంకజుండగు తన
యన్నం గనుంగొని సంపాదితశుద్ధభావనాండజకరయుగంబులు మొగిడ్చి
వినయంబున మరల సుమిత్రానందనుండిట్లనియె॥ ఉ॥ ఆరయ సర్వదేహులకు నా
త్మవధీశుఁడవవ్యయుండవు నీ। దూరితవిగ్రహుండవు విదుండవు శుద్ధవిబోధరూ
పవి। తిరమగునట్టులయిన భవదీయపదాంబుజభృంగకీర్తితో। దారనిజాం
తరంగులగు ధన్యులకుం గనుపింతు విశ్వరా॥ గీ॥ ఏను మనస్కరింత మానిరాణ్మ
చయన। ద్వంద్వములు భవాపవర్గకరము। లైననీపదములకజ్ఞానవార్ధి వే
గమున దాటుసరణి గరపఁగదవె॥ వ॥ అనుచు విన్నవించుముద్దుల తమ్మునిం గనుం
గొని నిఖిలాంతరస్థుండును ప్రపన్నార్తిహరుండును ప్రసన్నబుద్ధియునగు జా
నకీవల్లభుండు సంతసించి శ్రుతిపరిసన్నుండును వేదశిరోభూషణంబును నగు వి
జ్ఞానంబు అజ్ఞానతమోపశాంతియగు భంగిపల్కం దొడంగె నెట్లనిన॥

—* శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణునికి తత్త్వోపదేశము చేయుట. *—

సీ॥ మనుజుండు ప్రథమంబున తనయాశ్రమమున వర్ణోచితము లౌక్రియల సమ్మతి
నొనర్చి। సరవి ధాధనవత్ష్టయసుసంపత్తి భాసురసమాసాదిత శుద్ధమాన
సత్వంబుగలిగి స్వేచ్ఛను తక్రియలనెల్ల నొకయెడ నిలిపి తానొక్క గురు
వు। నాత్మసంప్రాప్తికయి యనుసరింపఁగఁబోలు ననగ నేఁడు నిట్టులంటివేని। యా
క్రియలగోరి యొనరించునట్టివారి। కగును హేతువు బొందు దేహమనగ నియ।
యగు ప్రియాప్రియములకు ధర్మాధర్మములకు। కారణంబులు వాఁ ఢీగంభీర

నిజము ॥ క ॥ వేరొకతనవొందదు తొలి । తీరున నైక్రియ లౌనస్ఫటికోపా
గునునీ తీరున నరరయు గని కం । సారము చక్రంబు భాతి స్యాము వశాన్ ॥ ఉ ॥ దీ
నికి మూలకారణము చెప్పెదజ్ఞానమె లేకయున్కి తత్ । ద్దానసైన్యముఉంపబడె
తద్దవ క్రియలండు విద్యచె । ల్లాని సితక్షణంబులుడలంపగ కర్మము లౌస్త్ర
ఢెట్లన! భానుకలీన శాస్త్రములు బల్కెడు కెద్దపు చేతనద్ధ ముల్ ॥ గీ ॥ ఉన
రనజ్ఞానమడగకయుండెనేని । ద్వేషరాగాదులను గల్గుదోషములను కర్మ
బుట్టించు సంసృతిగదు మదగదు । గాన విజ్ఞానసుచారిగాగవలయు ॥ ఉ ॥ వేద
బోధితంబును విద్యభంగి పురుషార్థసాధనగావున । ప్రాణభృతంబగుకా
మునేయవలయునటను నిత్యానపాయిత్వంబున సేయకున్న దోషంబుగ
లుగునని విశృతులు పలుకగవలన ముముక్షువులగు వారలకెల్ల కాలంబును
క్రియాజనొనరించుటయు కార్యాంబంటిచెని స్వతంత్రయు నదృష్ట కార్యకారణి
యయియెరావారోపయగావున విద్యయు తవలంబవాహనం బడియునుం గా
క ॥ సీ ॥ సజనంబున లపంగ సన్యాస్వరూపియయ్యును కారకంబుతదనకువేయ । ఉ
గువాకాంక్షించియాజికునకు ఫలం బొసగుమాడ్కి విద్యయొసగు మోక్ష
మమరు వేదోక్త కర్మములగాంక్షించియ యుంటివేకమాటియట్లు గాదు ।
మహినొప్పు దేహాభిమానంబునను క్రియలు బ్రాంకృతిబోవవిద్యలు జెలంగు । విమ
లవిజ్ఞాన భూషిత విద్యయదియు । దారమాంతకరణవృత్తి కాంక్షముల । క
ర్మ గాంక్షించు విద్యనికోకబటంచు । గాన భరరాహణనిఖండ్య గ్రాహిణ
గుము ॥ వ ॥ ఇట్లు విద్యాకర్మలధికంబగు దృష్టవిరోధంబులగుటం జేసి సిద్ధ
బల్కె తెరంగుంగంటివని ॥ గీ ॥ ఎంతకట్టుమాయని ద్దేహములయందు । నా
త్మబుద్ధి కలుగునంతకట్టు! వేదసముదయ చోదితార్థములతా । ననుసరిం
చి మనుజుడరుగవలయు ॥ అయినను ॥ సీ ॥ జనము లేన్నపనివ ద్యాస్యములనిషి
ద్ధంబ వ్యాగాననిక్కంబు గాగ । పరమాత్మ నెరిగి యేజపెకేవకతీక్రియ లస్పడలింప
వలయు నేసమయమందు । మాదుం రాత్మాత్మ ఘోరదర్శనగు విజ్ఞానుస్వే
శవెలయుటుడుగు । నాత్మసంసృతిహేతువగు మాయ నిజకారకము తోసకవే
రికరణి గాదు । మరలింతొకపోక క్రమములకు । గాకయాదికార్యకా
రిమై గానట్లు । జనము విజ్ఞానమాత్రంబునను విశుద్ధ । యాద్వితీయయ సంగకో
ల్యాణచరిత ॥ గీ ॥ వినుమ విద్యయిట్లు జనియించకున్నవ । హాంకృతియును బుట్టు
వట్లుగాన । ప్రీతితో ప్రసిద్ధహేతువ నైన విద్య తాధరించబోలునయ విడుండు ॥
వ ॥ ఇవ్విధంబున సమస్తకర్మంబులకును న్యాసంబు ప్రసిద్ధంబనుచున్నై

త్రిరీయాస్వీకృతివలన మోక్షంబుకొఱకు జ్ఞానంబయకాని కర్మంబుసాధనమ
బుగాదని వాజసనేయ శ్రుతివలనను సాదరంబుగ బల్కంబడియె నదియెకా
దు॥ క॥ కారకసాధ్యంబగునా । తీరుల మజ్ఞానమిట్లు దెలియఫలంబు। ల్వేర
గుటవిద్యతో నుత । నారయ దృష్టాంతమగునెయధ్వసురమహిజా ॥ చ॥ అ
నఘ యనాత్మయైనతనుకందులనేసను నాత్మబుద్ధిగల్గునదియప్రత్యవాయము
గుకోరిన గల్గదో కిల్బిషత్వర । దళ్నులకు గాన వెరమని చేసెడుభంగి విధాన
మంచుజెం । దిననన్ని యాత్ముడగు ధీరుడు కర్మనువీడగాదగుజా ॥ వ ॥ ఇ
ట్లొనరించి యంతశ్శ్రద్ధాన్వితుండై గురుప్రసాదంబున విశుద్ధమానసుండగు
చు తత్త్వమసీతివాక్యంబుల జీవపరమాత్మలకు నేకత్వం బెఱింగెనేని మేరుధ
రాధరంబునుంబోలె నకంపనుండై సుఖంబునొందునిబ్భంగి నెట్లగునంటేని
యమ్మహావాక్యంబు సామవేదస్థంబు గావున సమానాధికరణ వాక్యంబని జె
ప్పవలయుగా దేనియును మధ్యమపురుషికను పత్తిగల్గుసంసర్గో వావి
శిష్టో వా వాక్యార్థో నాత్ర సమ్మత ఇతి వ్యాఖ్యంబున నభిహితాన్వయ
వాదంబునను నన్వితాభిధానవాదంబునునివి రెండునుని వ్యాక్యార్థనిర్ణయం
బునసంభవింప నేరవింకెట్లనిన సోయం దేవదత్తయను వాక్యంబుభంగిన భే
దాన్వయవాదంబు సేయవలయు నత్తెంగెరుంగించెద ॥ సీ ॥ అమ్మహావా
క్యార్థమబ్బగ వాక్యసంఘటిత పదంబులు గాంచ తత్త్వ । దాధరంబు
నెరుగగనగు మూడు పదములు శబ్దకంబును త్వంపదంబునసియు । నెదుక్రి
యాపదమునై నెరి పరమాత్మయజా మొదటనౌ తత్పదంబునకు రెండ । వదియై
నదగిన త్వంపదంబునకు జీవుడులక్ష్యంబౌను త్రినొక్కటిగను । నసీయనుక్రి
యాపదంబైక్యమెసగబలికె । జీవపరాత్మలకు నిట్టిత్రోవ వెలయు । వారు
వాక్యార్థ విజ్ఞాన పారగులన । దగుదురే మెచ్చ దనుసుమిత్రాతనూజ ॥
వ ॥ అందగుపడని హేతువవలన పరమాత్మయందు పరోక్షత్వంబును ప్రత్య
క్త్వంబున ప్రతిలోమప్రకాశ మానత్వంబు గావున తత్తా జీవునియందు ననుగ
ల్గుటంజేసి యేతాదృశ విరుద్ధధర్ములగు జీవపరమాత్మలకెవ్విధంబున తత్త్వ
మసీయను మహావాక్యంబైక్యంబు బోధించెనంటే నిగంగాయాం ఘోష ఇ
ను వాక్యంబు జహల్లక్షణంబును శోణోధావతీయను వాక్యంబ జహల్లక్షణం
బనుయర్థంబులు బోధించె గాని యీ వ్యాక్యార్థంబున కాలక్షణంబులు గూ
డవింకెట్లనిన సోయం దేవదత్తయనువాక్యంబు తద్దేశతత్కాలయేతద్దేశ యే
తత్కాలంబులగు విరుద్ధధర్మంబులు విడిచిభాగత్యాగలక్షణంబున దేవదత్త

స్వరూపంబులు లక్షించిన నైక్యంబును బోధించిన భగవత్తత్వమసి వాక్యంబు నవిరుద్ధధర్మంబులగు పరోక్షత్వప్రత్యక్షత్వంబులను విడచి తత్పదంబు లకణ మాల్లక్షణా పరంపర్యా భాగత్యాగలక్షణంబున నైతన్య స్వరూపంబును సం గ్రహించి తచ్చైతన్య స్వరూపాభేదంబును బోధించెదియు సంశయంబు మ రియును॥ కవిరాజవిరాజితము॥ కనుగొన శబ్దస్పర్శరూప రసగంధములు గు సూక్ష్మభూతములై యొదును పంచీకృతములగుచు నవ్యాస్థూలత్రిజనక ములుగా। పునపంచీకృత భూతసంభవంబుడుగుట గలుగుట గలదియు జెందిన సుఖదుఃఖములొందసదనమితీరు నస్థూలశరీరము గుకె॥ వ॥ ఇది నానా దికమణంబును మాయామయంబును నాత్మకు స్థూలోపాధియు నంబగును పంచీకృత సూక్ష్మతన్మాత్రపరపర్యాయ సూక్ష్మభూతసంభవంబును మనోబు ద్ధ్యహంకారదశేంద్రియ ప్రాణపంచక సంయుతంబును భోక్తృసుఖదుఃఖా ద్యనుసాధంబును నాత్మకు రెండవదియును సూక్ష్మదేహంబు నగుచుండియు ననిర్వాచ్యంబున మాయాప్రధానంబున గావున నాత్మకు ప్రకృతిశరీరంబు కా రణదేహంబా ప్పమరియును॥

క॥ ఈ దేహత్రయంబున । తాగగులండ నుచు తనమతవశ్యన నెలియుం। గా దగుయాత్మ సిక్రియ । తాఁజేసిన సౌఖ్యసంభృత స్వాంతుడగుకె॥ మరియు ను॥ చ॥ ఎనుపగు పువ్వులందు నగదియించిన స్పటికంబు వాలె యాత్మ హి తసంగుడ వ్వయుడు దానజుడయ్యును కోశయుక్తుడై। యొరులకు నాత్మస్వరూ పు మగనుండను కారణకార్యసంగమం। దరయగ లక్ష్మణుండు నిజ భక్తిని నా దము వేదకేసరీ॥ మరియును॥ పంచచామరము॥ కనుంగొనంగ నంత్రమా త్మ బుద్ధిసం। యుంగనో ప్రజాగ్రదాదులనగణించి మాయ స్వరూపం॥ మ నిజ్జంబు బల్కగాన దోచు దొకటియున్నవే। శరీర త్రైల మిథ్యల లం పనగును లక్ష్మణా॥ వ॥ ఇవ్విధంబంతయు సద్వృత్తి నెతయాత్మకు బగజగం బు॥ తరల॥ అవ్యభిచారిణ మనునదుడు బ్రహ్మాయనత్యాగ కల్పవను నయి తా। సవ్విధినొప్పరేశు నియందు ననె కాగకల్పితమగు జగమిం। కెవ్విధిన నాకరజ్జువుయందు నహీంద్రంబు ప్రతీగన గానగకె। దవ్వల నం లా డిట్టి మిథ్యజగంబిశునియందను జా॥ వ॥ మరియు దేహేంద్రియప్రాణమన శ్చిదాత్మంబైన తమోమూలంబున నజ్ఞాలకుం బుట్టిధియోవృద్ధి యనంతకర్మం తంబుగల్గు నెపతో పుట్టు విద్వాంసులకయినను సంసారంబు సంపూర్ణంబగుసివి యునంగాక॥ సీ॥ అరణ్యంగనేనూ నానాస్టికించనయాన నాత్రితాపనభిదాస్ర్తీతి

యునగ। దెలియునధాతఆదేశోనేతియనుచుంగ జెలువొందు శ్రుతి వాక్యములనుని
ఖిల। మునుని రాకృతమవ్యో మనుజుకిట్లగుట చేనూమిడిపంపు నమధురరస
ము । గొని కొంకెయునుచర్మమునుమాగవై చినగతినిహ్యాత్క్రమల మందతిగు
జొధ్య । డనసదాస్వాత్మతనుచిద్ఘనావ్యృతుడగుచు । నరయనఖిలంబుని
జుదుసత్యంబు ఖుంతే। బలుకబనిలేదు తానిట్లు తెలిసిమనసు। నిలుపజాలినర
ఘువంశతిలకజనము॥ వ॥ మరియునజాయతెన ప్రమియ్యతేయనువాక్యంబుగ॥
విరాజితము ॥ విరహితషడ్భావజ్ఞుడనువిం తనసమస్తావయవుడుభా। సు
డద్వయుడుస్వయంప్రభుడమలుడు సుఖరూపుడుసర్వగతుడు। ట్లరసిన
గొప్ప ర బ్రహ్మంలననతిసుఖసఃఖాత్మకమగును । స్వరణమగల్గునిది జ్ఞా
నాధ్యాసవలనసౌమిత్రియదియుగ॥ క॥ జ్ఞానంబు కలిగినేనియు। జ్ఞానా
జ్ఞానములకింపుగలుగదు గానం।తోడనెంశియించుచుని । జ్ఞానంబునబుట్టినట్టి
కార్యముచత్సా॥అధ్యాధ్యాసంబుతెవ్వియనిన॥ సీ ॥ ఒకవస్తువనవేరెయొ
కవస్తువుగను తా వొకవస్తుధర్మంబు నొందువస్తు । ధర్మంబుగ బుద్ధినల
చుటలవవిసిదగువహంకర్త యోదహతియనెడు । వాక్యంబుట్లనిన సుధను
ధర్మిదర్మా ధ్యాసలవసుమిత్రాతనూజ । మరియుబత్క్రదప్రథ వంబవిశ
ల్పితప్రాపంచసాక్షిగబడుచిదాత్మ। యంవహారకారమునను రాగాదిధర్మ॥
కంబులగుదానివృత్తులుగల్గిమాయ । నెనయుగావునసంసారహేతువలుని।
రామయుడు రుడు నగుబ్రహ్మమయ్యేనిజము ॥ వ ॥ కానియహ్యహంకా
రంబునతద్వృత్తులునులేనిసుషుప్తిసమయంబు [illegible] మోభిభూతస్సుఖరూప
మేతీతసుఖమ హామస్వాప్స్వ్యమితిశ్రుతి వాక్యంబుచేతసుఖస్వరూపుండగు
చు విభావితుండగుగావునన హంకారతత్కృత స్వరూపంబు [illegible] యెకానివిచా
రింపసంసారంబాత్మ గాందుగనుపడదు మరియును। సీ। [illegible] ద్భ
ద బుద్ధిబింబితుడగ జీవుసిపేరనగుచి । దాభాసుడసనాత్మ [illegible] నాభాసబుద్ధు
లకునుసాక్షియై వెలయువేరు। బుధ్యుపాధిగడొచు బొలుపొందు విజ్ఞానమ
యుడని యజుడని మరియుగలచి। బుద్ధిబింబంబు బొల్ప తత్సాక్ష్యాత్మ
మమూడునిలచుట నొకటినొకటి । కైన తాదాత్మ్య [illegible] ధ్యా
సలనలో హెూదవాతియనువాక్యవట్లు । యగుసుయేసేతునన్నట యు త్మ
యంటు । గానినిక్కంబుదెలియంగగాదువత్స॥ వ ॥ అవ్విధంబున నొయ
వ్యోన్యాధ్యా సవలన చిదాత్మ చేతస్సులకును జడాజడత్వంబు గనుపడు
ను గావునవిద్వాంసుండగు వాడుగుసుముఖం [illegible] వాక్యంబులవల

నను సంజాతవిద్యా విభవధురీణుండవై యాత్మగోచరంబగుజన కార్యంబ
శేషంబు నిరసించి యాత్మస్థుండవునయి పార్థివశేఖరుండవు ననుచు నాత్మా
నెరింగియాసమయంబున ॥ చ ॥ విరహితుడ న్నిరాశ్రయుడ నిగ్రహుడ న్విగ
తామయుండ నా । సురుడ నమానుష్యుడ విశుద్ధుడ నక్రియుడ న్నిరంజనుం ।
హరితయచింత్యశక్తుడ నభవ్యుయ నంతుడ సత్కృద్విభాతుడ న్ । విరహితపాప
డ న్సుఖుడ వేద్యుడ నంబువలంపగాదగు న్ ॥ వ ॥ మరియు నతీంద్రియజ్ఞానం
డును సంపూర్ణుండును విశుద్ధవిజ్ఞానఘనుండును వేదవాదుల న బుధులచేత వ్యా
తభావితుండును యనుచు నెల్లవేండల భావనయొనరించె నేని యట్టి సాఖండితా
త్ముండగువాని విశుద్ధభావనసదా సేవితంబగు యాషఘంబు రోగంబుల హ
రించు పోలిక సకారకంబులతోడ నవిద్యను నశియింపంజేయుగావున ॥ క ॥ మను
జాలుదిరుగనిచోటున । జవనిలాత్ముడ నన్య సాధనుడు సుఖా । సనుడు సువిజి
తదశేంద్రియు । డును మౌనియునగుచు మనుజుడు నిలువవలయు న్ ॥ ఇట్లు నిలచి ॥
గీ॥ అరయ నొకటియగు పదార్థంబు భావించి । మిగుల జ్ఞానసదృశుడగుచు పం
డితుండు యాత్మసంస్థితుండు గావలయుకే । వలము భానువంశతిలక యిటులు ।
అంత॥ సీ ॥ తానుచరాచరాత్మకమగు విశ్వమంతయు మించు పరమాత్మదర్శ
నంబు । కరణిగాంచు సర్వకారణుండగు పరమాత్మ యందు లనులయంబొ
నర్చి । యానందమయుడు నత్యంత సంపూర్ణుడై యుండగా దగు నిట్టులుండె
నేని । యతడట్టివేళ బాహ్యాంతరవస్తు నిర్ణయ మెరుంగడు సంశయము
యిది యు । గానవిజ్ఞానమాత్రంబుగా జగము । తత్సమాధికిపూర్వంబ దలప
వలయు । వాచ్యమిదియగు ప్రణవంబవాచకంబు । గాదు వేరొండు గతనిని
క్రుంబువత్స ॥ కావున ॥ క ॥ ఈనిఖిలజగంబునయు । జ్ఞానంబున దలచబడెడి రొ
సౌమిత్రివి । జ్ఞానంబు గల్గెనేనియు । తోననెద్య శ్యావ్య మగును దోచు నునిజ
ము న్ ॥ ఇంక నయ్యోంకారం బెట్టిదం బేని ॥ సీ ॥ కలుగు నకారవుకారమకా
రంబులన మూడు వర్ణంబులయ్యె వాటి । యందవస్థలు జాగ్రదాదులు మూడు
వర్ణను వాటికిని యవస్థలకు విశ్వ । తైజసప్రాజ్ఞులు దగు ధ్యులని సమాధికి
పూర్వమయాభువిదేలిబడును । గానపూర్వోక్త ప్రకారంబును విశ్వడా
ధ్యుడైనయకారమయ్యుకార । మున నతైజసుడాధ్యతుడనగదగిన । యు
యయ్యుకారంబునమ్మకారాంతరమున । ప్రాజ్ఞుడాధ్యతుడగు మకారంబుల
యము । విష్ణుదు పరమాత్మయందు గాంచవలయు ॥ వ ॥ ఇట్లు విజ్ఞుండును
కారణుండును సనపరమాత్మయందు లయంబొనరించి యంత ॥ గీ ॥ ఎవని గం

ములయేమునేనొనచిత్తనతడే । యేనునీమకాలుడనుజ్ఞానదృశుడ। నేనయని
త్యముక్తుడనుగతోపాధికం । డనుచుటంచుదలపజనుబుధుండు ॥ ఇట్లుదలం
పుచు॥ క ॥ చలియింపనిజలములుగల । జలనిధితెరగునసరుండుస్వానందము
నక్ । మెలగుచుపరిస్ఫురితభూ । తలమునుముక్తుండునగుచుదనరగవలయుక్॥
వ ॥ ఇట్లుపరిజ్ఞాతపరాత్మభావుండును నిత్యాత్మసుఖప్రకాశకుండునుసదా
భ్యస్త సమాధియోగుండును నిస్పృత్త సర్వేంద్రియవృత్తిగోచరుండును వి
విజితాశేషశత్రుండును జితవద్గుణాత్మకుండునునయి యుండుమునివల్ల
భునకుదినంబును యేనుగాసంబమదుగావున దిట్టియాత్మనయామహర్నిశంబు
అధ్యానింపుచుముక్త సమస్తబంధనుండయి ప్రారబ్ధంబున సుఖదుఃఖంబులుగ
విగినను నభిమానంబులేక యోగియగువాడు నిలువవలయునదియునుంగాక ॥
గీ॥ ఆదిమధ్యాంతములనునాభావమెరిగి । భేరిభయదంబులగు విధివాదచోది
తములవిడనాడియాత్మయైదనరిసకల । జీవ్రులవెలుంగుస్వాత్మనుజేరవలయు ॥
వ ॥ ఇదియకాదాత్మయందు నివ్వేశంబం తయునభేదంబున క్షీరంబులయం
దుక్షీరంబులు గలుపుకరణిని భావింపంబోలు నిట్లయినవాతోడు తనభేదుండ
గుమరియును॥ చ॥ శ్రుతులను సత్ప్రమాణములజొప్పడు యుక్తులనిజ్జగంబ
చం। ద్రతరుణులంబుపాత్రలనశద్గుణులయిగనుపించుమాడ్కి—దూ । రితమగు
గానమానవుడరింవమమిధ్యయటంచుతల్పబో । లుతలుభవంబునన్నిలచిలో
కులభంగినినిల్చియుండినక్ ॥ క ॥ నరుడు ఒదాత్మయటంచును । పరువడిజగ
మెల్లగాంచుపర్యంతంబుక్ । పరమద్వైగ్రహసేవా । పరుడయిజరుపంగవల
యుపదపడిదినములక్॥ వ॥ ఇట్లయినసమహర్నిశంబులయందులసైవఆత్మావిప్ర
కుతేతనుప్పాం అనుశ్రుత్యుక్త ప్రకారంబున హృదయగోచరుండనగు దుని
ప్పుడు నీయందులప్రియంబున యేనుపల్కినరహస్యంబును శ్రుతిసారసంగ్ర
హంబునునగు నీయర్థంబునెవ్వరైనను నాలోచనంబుసేయుదురట్టివారలనేక
పాతకజాలంబులనైననునిముసమాత్ర బున విముక్తులగుదురుమరియును ॥ చ॥
కనుగొననైంద్రజాలిక జగంబవుడానని జూచిపిమ్మటక్ । బనుపడెనట్లుమా
యయమభంగినియీసదసద్విలక్షణం । బుపధరమాయచేత బొలుపొందుజ
గంబునుమిథ్యయంచుభా । వననుమదీయతత్వము ధృవంబుగ నిల్పదగుకానుు
పుణ్యుడై ॥ వ ॥ ఇట్లుమద్భావనావిశుద్ధమానసుండై యానందమయుం
డునుసుఖుండును నిరామయుండునునగుచు ను.డవలయు॥ క ॥ యోగణుండనను
భైనను । సుగుణుండనటంచునైనసమ్మదలపక్ । దగునిటుదల్చినపుణ్యు

డు। జగముపవిత్రంబుసేయుబలజహితుక్రియఁ గ్ర్వసంబున॥ వ॥ గురుచ
రణారవిందములకుంబ్రణమిల్లినసంబునంను చె। ద్గొకము చాదువాక్యములత
ద్దయుజేరిచివేదపాలవి। స్వరుడననొప్పవే నెనుగబ౯నయాదగు వేదసా
రముఁ గురుతరమైనజ్ఞానముసుఁ గోరిభజించి వారునాసముఁ॥

— ఋషిసమూహములవణాసురునివృత్తాంతము రామునికి దెలుపుట. —

వ॥ అనియివ్విధంబునసుమిత్రానందనుఁ డుపదేశంబొసంగు నవసరంబున
యమునాతీరవాసులగు పెక్కండ్రుఋషులుచ్యవనభార్గవప్రముఖులు మున్నిడు
కొనిలవణాసురుని భయంబునసంబరతెంచి రఘుపుంగవుంగాంచియభయకాం
క్షితులైనిలువనారాజరత్నంబు వారలమన్నించిపూజనంబులసంప్రీతులంగా
వించియిట్లనియె॥ క॥ ననుగనుగొనజనుదెంచుట। ఘనమయ్యెనమీరుకోరిక
కడుదుష్కరమై। ననుసేతుననుజులయినను। దునుముదుబ్రాహ్మణులుదేవ
తుల్యులునాకున్॥ వ॥ అనినహర్షంబునొందిరందుచ్యవనుండిట్లనియె॥ సీ॥
వినురఘువల్లభమనుకృతయుగమునధర్మాత్ముఁడనుసుర ధారుణీశు। రాఖి
పూజితుఁడు మధ్వానురుండలరు ఫాలాంబకుంజాతనియుందుసుప్రసన్న
డైశూలంబొసంగిదీననుద్రేయునెవడైన భస్మమౌనటంచె। పలికెవాతని
కిరావణుచె. ల్లెలగుకుంభీనసికిని లవణుడనగనొకడు। పాపకర్ముండుజని
యించెభవ్యచరిత। వానిచేపీడితులమైవచ్చినార। మఖిలలోకేశ్వరుడ
వునారాయణుడవు।నీవుగలవనియొకదృఢనిశ్చయమున॥ వ॥ అనినవెరవకుం
డిదియెంతకార్యంబువణుచడంగజేసెదవిగతజ్వరులయిచనబోలుననుచుత
మ్ములంగనుంగొని॥ గీ॥ ఎవరులవణుద్రుంచియియ్యనీసుర। బృందముల
కుభీతిడిందుపరతు। రసినభరతుడెంతొవినయంబుతోమత। నిట్లుపలికెరఘు
కులేశుతోడ॥ వ॥ దేవాయాజ్ఞయొసంగవలెనిబరిమార్చెదననిశత్రుఘ్నుం
డులేచినమస్కరించియిట్లనియె॥ చ॥ సితసరసీరుహాక్షరఘుశేఖరలక్ష్మణు
జేతసేయగా। జతపడెభూరికార్యములుసన్మతియాభరతుండుమిమ్ము బా।సి
తలపరానిదుఃఖములజెందెనుగావునయేనుసమర్దుఁడా। షితుడగునట్టియాల
వణుజేరివధించెదనాజ్ఞయిచ్చినన్॥ గీ॥ అనినసంతసించియాసుమిత్రాపుత్రు।
నంకమునను జేర్చియయ్యయిపుడె। యధిపుసేతునధురకనిలక్ష్మణునిచేత
తదుపకరణమయుముదముతోడ॥ వ॥ తెప్పించితలంపకయున్నపుడతిస్నే
హంబునమధురానగరంబునకభిషిక్తుంజేసి యొక్కదివ్యసాయకంబొసంగి

శత్రుసూదనాఖ్యబాణంబునలోకకంటకుండగులవణుం బరిమార్చుమువాడుసదాశివప్రసాదలబ్ధంబగుశూలంబుపూజింపుచు గృహంబునంబెట్టి నిఖిలజంతుహననోద్యుక్తుండగు విలయకాలుపోలికె భక్షణార్థంబు ఘోరాటవుల సంచరించుంగావున వాడు మరలి రాకుండనంత పురద్వారంబు నధృతకార్ముకుండవై నిలువుమిట్లయిన వధియింపంబోలు నీకుసహాయంబుగపదివేలుతురంగంబులును తదర్థసంజ్ఞికంబులగు శతాంగంబులును నారువేలగజంబులును లక్షపదాతివర్గంబును జనుదెంచు వేగంబజని వానిం జక్కాడి మధుసంజ్ఞికంబగు తద్వనంబుపట్టణంబొనర్చి మత్ప్రసాదంబున రాజధానిగాగైకొనుమనుచు మూర్ధ్నిఘ్రాణంబుచేసి వీడ్కొలిపిన శత్రుఘ్నుండు ॥ మ ॥ మునివర్యుల్విజయోస్తుతేయనగసమ్మోదంబుతో నేగియ। న్ననియోగించినభంగియాలవణునిం జక్కాడినిర్భీతిమై । జనులెల్లన్ వసియించుపట్టణములిచ్ఛన్ జేసితద్రాజ్యపా । లననైపుణ్యముతోడనింపెసగెకల్యాణీభవానీసతీ ॥ అనినపార్వతియిట్లనియె॥ గీ॥ దేవకైలాసవల్లభధృతశశాంక । లోకపావనసీతవాల్మీకియాశ్ర । మంబుననునుండియెట్లులేగ మరియుబలుక।విస్తరంబుగసద్దేవివాస్తవముగ॥

❀ వాల్మీకాశ్రమంబునకుశలవులుజనించుట- ❀—

అనినకుమారమణీమణింగనుంగొనిత్ర్యంబకదేవుండిట్లనియె॥ చ॥ వినుహిమశైలజాజనకవీరనృపాగణిపుత్రిసీతనం । దనులనుకాంచెనిద్దరనొనర్చికుశుండులవుండనంగన । మ్మునివరుడంతవారికిసముజ్జ్వలనామములక్కుమారకు।ల్దనరిరిబాలసూర్యులవిధంబున మించుచునంతకంతకున్॥ ఇట్లువృద్ధిబొందుచు॥ గీ॥లిలవిద్యలునేర్చివాల్మీకియుపన । యనమొనర్చంగవేదాధ్యయనమొనర్చి।దర్పణప్రతిఫలితులౌదాశరథులా । యఖిలగుణములతనువులనలరిరిచట॥ వ॥ అంతవాల్మీకిమునీంద్రుండు వారలకు పూర్వంబున త్రిపురమర్దనుండు భవానికెరుంగించిన నిఖిలవేదార్థ కలితంబగురామాయణంబుకావ్యరూపంబునపఠనంబుగావించె నశ్వినులభంగినతిసుందరులగు నక్కుమారులుస్వరసంపన్నంబు గతంత్రిలయ సమాయుక్తంబుగగానంబు సేయుచుమునికదంబులసంచరింపవారువిస్మయంబున॥ గీ॥ కాలమధికంబుననమై తెగడపినారద । మిట్టిసుస్వరగీతంబులెలమిజదువ। వింటిమేతొల్లిగంధర్వవిబుధమనుజ। లోకములనైనకనమ్మ తాశ్చర్యములు॥అనియిట్లు॥ క ॥ మునులు

నుతింపగనిల్చిరి। ఘనుడగువాల్మీకిమౌనికడ రాఘవ్రుడం । తనుకనకబంగారం
ధన।వొనరించితురంగమేధమొనరించుటకై ॥ వ ॥ ఉపక్రమింపతద్దర్శనా
భిలాషులయి బ్రహ్మక్షత్ర వైశ్యజనంబులును రాజర్షివర్యులను జనుదెంచు
చుండమునివరుండు॥ మ॥ కరమింబొంద జ్యోధినంబులను సత్కావ్యంబుగా
నంబునే । యురఘుశ్రేష్ఠులగొంచునొక్కఋషి వాటోపాంతమందే గా।
చ్చరమాద్రిన్మిహిరుండు గ్రుంకనచటన్ సంధ్యానిధుల్దీర్చి తా । స్వగేహో
గంబుననిల్చెనక్కుశుడుయువాల్మీకుకట్లుంపటల్॥ వ॥ ఇంతగాని త్వమాధి
పిరమంబుగాచియుండిజ్ఞానశాస్త్రకథాంతరంబునట్లనె యె। వ॥ మునివరిపిన
వేడెదనె। ట్లనధాముసంసారబంధబగుదేహికిపి । మునివరలనెట్లుశిష్యుడ।
నననునుగరుణించిబలుకుడనమునియవృదుడ॥ వ॥ సంగసించిసీతారామారావి
నుముబ-ధ మోక్షణస్వరూపంబును తత్సాధనంబులును ముక్తియు సంక్షే
పంబునెరింగించెదయేనుబల్కినభంగినెరింగిశప్రికారంబున నాచరించితి
వేని జీవన్ముక్తుండవగుదు వెట్లనినవి దేహుండనచిదాత్మకు లింగదేహంబుపక
ల్పితంబయ్యె నాదేహంబుచ్ఛాయాగ్రాహియయ్యె దచ్ఛాయ యందునను
దనయందుననుతదభిమానాపరంపర్యాయంబగు నహంకారంబు జనియించె
నయ్యహంకారంబున బింబస్థానీయంబగుసాక్షితోడుత పరస్పరమిథ్యాతా
దాత్మ్యంబువలనస్వచేష్టితంబులగు జడత్వకర్తృత్వాదులబ్బియు తత్సా
క్షియందునారోపించితత్సాక్షిచేష్టితంబులగుచేతనత్వ ప్రకాశత్వంబులను త
నయందునారోపించుకొని జ్ఞాతాద్రష్టాకర్తా తీవ్ర వహార పరితర్పితుండగు
నట్టిచిదాభాసవిశిష్టదేహోపాధికుండగుచు సంకల్పంబులను శృంఖలంబు
లచేత సాక్షియావృతుండగునట్లగుచు రాగాగృహాములయందు భోగాపే
క్షుండయి సంకల్పంబులొనరింపుచు తల్లభ్యాల భ్యంబులగుండు సుఖదుః
ఖంబులనొందుచుండునట్టి సాత్వికరజస్తత్వతమస్సంజ్ఞలయి యధమోత్తమ
మధ్యమంబులగుమూడు దేహంబులు జగస్థితికారణంబులయి వెలువొందునం
దు॥ క॥ ఎనయుతమోదేహంబున। దనకకనిరతంబునరుడు తామసకృత్యం। బో
నరింపుచు తామసుడయి। జనియించునుకీటకాదిజన్మములమహా॥ వ॥ రియాను॥
క॥ వినుసాత్వికదేహంబున । జననాయకనరుడుసత్వసంకల్పుండయి । దనరు
నుదేహనిర్వృతు।లనుభాస్వదదూరమోక్షలక్ష్మీయుతుడయి॥ వ ॥ మరియు
ధర్మజ్ఞానపరాయణుండును సుఖుండునునగుచునుండు కడమరజోదేహం
బునజన్మంకల్పుండును పుత్రదారానురంజకుడును లోకసంచరితుండు

మనగుచు మనుష్యాదిభావంబుల నొందుచు నుండుగావున మ్మాయారూపం
బులను పరిత్యజించియాత్మ పరిక్షయంబగుచుండ నఖిలదృష్టులఁ వల్లించుచు
వంబుచేత మనంబును నియమించి బాహ్యాభ్యంతరంబుల సంకల్ప సంక్షయంబొ
నరించి తత్పరంబగు పదంబు నొందుమిట్లు గాదేని॥ క॥ శతసాహస్రాబ్దంబుల।
నతిఘోరతపంబొనర్చినవైననుదేవీ। కృతసంకల్పుడవైనను ।జతవడ నేరవు
విమోక్షసామ్రాజ్యంబుల్॥ వ॥ ఇదియకాదు పాతాళభూస్వర్గంబులనుం
డినను సంకల్పోపశమంబునం గాని యొండు సాధనంబున విముక్తుండ వగుట
దుర్లభంబుగావున చేతనగినంతవట్టు పురుషప్రయత్నంబున వికారంబుల
పరమపావనంబునగు స్వసుఖంబున సంకల్పోపశమన యత్నంబు సేయుము
మరియును॥గీ॥కలుగుభావము భల్లసంకల్పము నెడు । తంతువున గాన సంకల్ప
తతినడంచి। తేనిపూసలు తారు రెండైనవిడి । జనెడు పోలికె భావముల్లనును
వదలి॥ఇట్లంగి॥ గీ॥ క్షీణసంకల్పజాలుఁడౌ జీవుడొందు । నికము బ్రహ్మత్వము
నాగా నీవు దెలిసి । జనుము మొక్కాలమున కెద్దిసంభవించు । నట్టి వ్యవహార
మున భూసుతాగ్రతనయ ॥ చ ॥ వినుమినవంశభూషణ ప్రవీణుడవైసువికల్ప
జాలమె । ల్లనువిడనాడియాత్మసుఖలభ్యము కైవరచి త్తవృత్తిచే। ఘనపరమా
ర్థమద్వయమఖండము నైతగు తత్పదంబున । య్యానగను నిన్ను బోలెడు కృ
తార్థులుగల్గరు భూతలంబునన్॥ గీ॥ నాకజుండు రామనందనునకుఁ తత్వ। మి
ట్లు బల్కినను చనిరి మౌళి । శైలతనయతోడ చాల ప్రసంగించి । యింపుమీ
ర మరియునిట్లు లనియె॥ చ ॥ అని యిటు మాఱు బల్కినహృదంతర విభ్రమవీథియ
క్కుఱుం। డనుపమముక్తుడై బయలనందరి పోలికెనుండె మానియుఁ । జనిక
నకేంద్రసీలమణి సంయుత సౌధన యోధ్యగాంబితౌ । డనుజను డెంచు రాఘ
వుల డగ్గరి యిట్లని యెఁ ముదంబునన్ ॥ గీ ॥ తనయులార మీరు దశరథాత్మజున
భా । భవనమునను నిల్చి పాడుడంత। వసువు మీకు నివ్వవచ్చినగానవల । దనిన
కుశలవులును విని ముదమున॥ సీ॥చని తత్పురద్వారమున రామ చంద్రుండు విను
నట్లు సంగీతవిధము మెరసి । సుస్వరంబుగ బాడజొచ్చిన నపూర్వ చర్యలెల్ల
నువిని సంతసమున । సభకేగుడెంచి దర్శన కాంక్షులకు సుప్రసన్నతగను పిం
పశబ్దవిదులు । వసుధీశులును జటావల్లభుల్ పౌరాణికులును పండితులును కూ
డిరాగ। నందు కుశలవులును సభకరుగుదేర । జనులు గనుగొని విస్మయసహి
తులగుచు।నహహావీరలు రాముని యట్లయున్న । వారు పోలిక్యైపున కాంతి
వైభవమున॥ క॥ ఈకరణి జడలు వారలు । లేకున్న విశేషము గ వెలిఁ గెవరను

కుల్ । లోకులు బలుకఁగ వల్లకి । నాకామరులు మీటుచుఁ బ్రియస్వరములు గన్ ॥
వ ॥ షడ్జమధ్యమాదిభేదంబుల నమానుషంబును మధురంబును నగు గాంధర్వం
బు ప్రవృత్తంబొనరింప రామచంద్రుండు విస్మయంబు నొంది యుపరాగ్రాన్తై
నకొలువు వీక్షించను భరతుం గనుంగొని వీరలకయుత ధనం బిచ్చిన మఱియనట్లు
యొనరించిన పరిగ్రహింపక కుశలవు లిట్లనిరి ॥ చ ॥ వనమున సంచరింపుదుము
వన్యఫలంబులు గ్రోలుచుండు గాం । ధనమున దబ్బంబు నేల యని సయ్యన నేయన
రాముఁ డంతయున్ । వినిజకాత్మజాత్మజులు వీరని విస్మయమందె లక్ష్మణుం । డ
నుఁగొని వారిఁ గన్గొనెడు గౌతుకమొప్పఁగ బల్కె నిట్లుగన్ ॥ క ॥ వినుమునిపుంగవ
మారుత । తనయుసుషేణాంగదులు సుధరణీజనవర్గా । డ్గని వాల్మీకి యనిచెం
టికి । జను దేరఁగఁ జేయు మంత జనకజ యొసభన్ ॥ క ॥ జనులెల్ల ను నిపక్రల్మష
యని సమ్ముప్రతిజ్ఞ సేయ నగునని రఘువ । ర్యుని వాక్యముల విస్మయము । మున
భయమును బొందిరచటి మునులును జనులున్ ॥ వ ॥ అంత రఘువల్లభు హృద్గతంబె
రింగి వాల్మీకి మునీంద్రుం డిట్లనియె ॥ గీ ॥ పతియె దైవంబు గురువును భామినులకు
గాన రఘునాథ నీ మది గల తెఱంగు । నెల్ల సేయును జనకజ యిదియు సంశ । యం
బని బల్కి రందరు నట్లయనుచు ॥ వ ॥ సీత యొసంగి రాఘవుం డంతఃపురంబునకుం
జని యొంతయు మఱువాఁడు కొలువు దీర్చియున్న యవసరంబున బ్రహ్మక్షత్రవై
శ్యశూద్రులును మహర్షులును వానరపుంగవులును కౌతుకంబున జనుదెంచిరి
వాల్మీకి మునీంద్రుండును జనకపుత్రిం దోడ్కొని సభామధ్యంబునకుం జనుదెంచి
రామచంద్రున కిట్లనియె ॥

—* సీతాదేవి భూవివరంబు సంద్రుంగుట *—

సీ ॥ ఇది మే భూసుత రాఘవేశ్వర కనుఁగొను ధర్మచారిణి సువ్రత సుచరిత్ర
విడిపించితివి ఘోర విపినమధ్యమునలో కాపవాదము నొందియైన నేమి । యాజ్ఞ
యిమ్ము ప్రతిజ్ఞ యాచరించెడు వీరె సీతాకుమారులు చిన్ని కవలు । యేను సేయఁగ
బంపనీసుకుమారులనుఁ గూడి తపములొనర్చినారు । దశరథాధిప పుత్ర సీతా
కళత్ర । నీ వెఱుంగని దేమి యీ నిఖిలమునను । గానసుచరిత్ర యని బుద్ధినూ
నెనేని । గోస్తుమ్ము యిష్ట్వ్యాంబ్యంగిగుందనీక ॥ అనిన రఘువల్లభుం డిట్లనియె ॥ క ॥
మునివర మీ వచనము లెల్లనె । జనియించె నిజంబు మున్న జనకజ యను నే । నెను
శపథమఖిలజనములు । గనుఁగొనననలంబుసాక్షి గాఁగను లంకన్ ॥ వ ॥ అయినను

లోకాపవాదమునోర్వ నిర్దయుండనై విపినంబున విడువంబనిచితి నదిక్షమి యింపవలయు నిక్కవలవారలు నావలన మేజరియించిరి యెఱుంగుదు జనక నందనపరిశుద్ధగాత్రనాఁడు బ్రీతియయ్యెడుననిన దాశరథి భావంబుగ్రహించికమలగర్భుణ్ణమున్నిడుకొని పురందరాదిబృందారకులు జనుదెంచిరిభూపుత్రియుసంతసించి తజ్జనాఘుమధ్యంబునకట్టి కౌశేయంబు శిరంబునముసుంగిడిక్రిందుజూచుచుకరంబులు మొగిడ్చియిట్లనియె ॥ క ॥ శ్రీరఘువర్యునికన్నను । వేరొకరిదలంపనేఁవివరిమొసగుమో । ధారుణియనతోడుతనెమ । హారవముదలిపజ్ఞవిజరమయ్యెధరణియుక్ ॥ వ ॥ నాగకన్నియలు వింజామరమ్ములువీవ సింహాసనంబుగయికొని భూదేవియుజనుదెంచి॥ చ ॥ కరములుసాచి జానకినికౌగిటజేర్చిముదంబుబల్కతా । నరిగెరసాతలంబునకు నాగతినేగనురల్విరుంవ్వడిక్।గురిసిరిదుందుభుల్మోరసెకొందరువిస్మయమందిచూచుచుం। డిరిమదితోచినట్టులువడిన్మరికొందరుబల్కరయ్యెడక్॥ క॥ కొందరుచింతిల్లిరి మఱి కొందరుభూసలనునందుగ్రుంకెదుభరణీ।ఎందనసుబోగడుచుండిరి।కొందరచేతనులభంగికూలిరిధాత్రిక్॥ వ॥ కొందరుమహాకాయులగు వానరులుసీతాశపథ కారణంబున రఘువల్లభు నీక్షించుచుండిరిట్లొక్క ముహూర్తంబు జగంబంతయు సమ్మోహితంబయ్యె రామచంద్రుండు సకలంబు నెఱింగియు నెఱుంగనివాడపోలెభవిష్యత్కార్యగౌరవంబునదుఃఖించిబ్రహ్మచేతబోధితుండైసీతాస్నేహ సుఖంబులన్నియు స్వప్నంబుభంగిదలంచుచుననంతరక్రియలునొనరించి ధనరత్నాదుల ఋత్విక్కులను తక్కినవారలనుసంతుష్టులంజేసివీడ్కొలిపి కుశలవులందోడుకొనుచు సాకేతపురంబుప్రవేశించెనంత ॥ సీ॥ అదిమొదల్మిహిరకులాధీశ్వరుడు రాముడిహభోగములను నిస్పృహవహించి యాత్మచింతాపరుండగుచునొంటిగనుండు నిటులుండ కౌసల్య హృదయమందు । నితడు నారాయణుండిందిరావల్లభుం డనియెఱింగిప్రియోక్తులాడుకొనుచు । నతిభక్తితోడధ్యానాలయమునకు జనుదెంచితనహస్తసరుహములు । మొగిచిరఘునాథజగముల మోహపరప । నీదుమాయావృతాత్మనైనే వుసుతుడ । వనుచువనుకొంటిసనకాదిమునులకైన । నెఱుగజాలనిపదవినేనెఱుగనైతి॥ వ ॥ దేవాదగ్ధపారావారోత్తుంగతరంగమధ్యవిలసితభుజంగరాజతల్పంబునయోగనిద్రాంతుండవై బవ్వళించుపురాణపురుషుండవు సచ్చిదానందవిగ్రహుండవుజగంబులకు మొదటివాడవు ఆదిమధ్యాంతవర్జితుండవు పరమాత్మవుపరమానందమయుండవుపూర్ణపురుషుండవు ఈశ్వరుండవునగు పుండరీకా

త్సుండవనిట్టినీవు నాయందుల గరుణించి మత్పుత్రాతిరేకంబున సంతసంబుదవై యుదయించితి విష్ణునాకునవసానకాలంబు సమీపించెనేగాన నీ దయాళుండవై మాయాజ్ఞాననివర్తకంబగు జ్ఞానంబు పల్కవేయనిన సంసారనిర్లిప్తుంగళ శక్తియుజ రాసురఘ్నారి తాంగియానగు కౌసల్యంగనుంగొని ధర్మాత్ముఁడు మాతృవత్సలుండును పరమదయాసముద్రుండును నగు రామచంద్రుండిట్లనియె॥

—✻ శ్రీరాముడు కౌసల్యకు మోక్షమార్గ ముపదేశించుట. ✻—

గీ॥ జననివినుము మోక్షసౌధాగ్రమున జేర। పరగఁజ్ఞానకర్మభక్తియోగములనుమూడుమార్గములుమున్నె యేర్పడె। తంమసులభమార్గమరయవినుము॥ సీ॥ భక్తియోగంబుతత్ప్రకృతిబల్కఁగనొప్పుగుణభేదములనునిక్కమలయోమున। నెవనికెట్టిస్వభావమెసగు నాతనికట్టిభక్తియు లభియించుబయలుగనుచు। దంభమాత్సర్యభేదప్రసరంభయానతము తామసభక్తు డర్థభోగ। కామయశఃఫలకాంక్షమై మర్చాదులను భేదమున పూజలొనరసేయు। నతఁడు రాజసభక్తుండు పతియుగతియు। నైననాయందుకర్మంబులర్పణములు। జేసికర్తవ్యమనిపూజసేయువాఁడు। భవనమునొందదు సాత్వికభక్తుఁడతఁడు॥ క॥ జననియానంతగుణాలయు। డనదగునాకథలువినినా యంతనె నాయం। దెనయుమునవిచ్ఛిన్నంబై। జనులమనోవృత్తిగంగజలధిజనుగతిఁ॥ గీ॥ అదియనిగుణఖండనైననాయందుల। నురుతరంబుభక్తియోగమునగు। నవ్యవహితచిగుదునవ్యహేతువలేక। నొకొకనికిబుట్టునుర్వియందు॥ వ॥ అట్లుజనియింమనపుణ్యులకు సాలోక్యాదిచతుర్విధముక్తులొసంగెదనన్నను మత్సేవనంబయకాని తక్కినయవియెల్లరదియు భక్తిమార్గంబున కాత్యంతిక యోగంబయ్యాగంబునె గుణత్రయంబులనతిక్రమించి జనుండుమద్భావంబు నొందు మరియును॥ సీ॥ అనసిస్వధర్మంబులాచరించుచుమించు కామంబులెల్లనంగదిమిమిగుల దర్శనవందనస్తవపూజనములచేనను సంతసిలజేయుచునుస్వతుల్యు। లగువారితో మైత్రియాచరించుచుమారి వేదాంతవాక్యములవినుచుభూతములనుయేనను భావమువహించుచును దుఃఖపడువారిజూచి చెప్పకనుతనకు। గలుగుకొలది వారిదుఃఖముబాసి। చనగనుపకారమొనరించుచునుమహాత్ముల సేవలయొడ నిరంబుసేయు। చునుజనుండునుపూజ్యుడైదనరవలెనుమరియును॥ చ॥ ఒరులకుకర్మయోగమున నొప్పగుశక్తిని హింససేయక। సిరితనునాదుధర్మములసిద్ధ్యాకాంక్ష దయిర్ప్పుచడేము

హా॥ పురుషుల జేరి వారొనగు బుద్ధిని యేఁదినాదియుంచుబ । ల్మరుదలపోయుట
ల్విడచి రాగవతుండుఁ సింపగాదగుఁ॥ గీ ॥ సంగములనువీడి సత్యంబువహి
యించి।రహితకల్మషాంతరంగుడగుచు । దిక్కునీవేయనుచు దినమును మద
నంత।నామములుస్మరించు మనుజవరుడు॥ వ ॥ ఇవ్విధంబున ధ్యానమననాదు
లచేతనరుండు మత్పారవశ్యండై యుండెనేని వాయువశంబున గంధంబు స్వా
శ్రియంబగు ఘ్రాణంబు నొందుభంగి వానిచిత్తంబు పరమాత్మయందు లీ
యంబగు॥ సీ॥ సకలభూతములు హృత్సరసీరుహములందు వెలుగొందుచును జ
నుల్ వెర్రులగుచు। బయలనొనర్తురు భక్తి బూజింపుదురది నాకునవినతంబనగ
రాదు। తృప్తి యునన రాదు దెలియుమందరికినివమాన మొనరించియాత్మగుం
డ । జేసిచేసినక్రియల్ సేయునేననుతృప్తి గావున జనుడునిక్కంబుగాగ ।నఖి
లభూతాంతరస్థుండననుచు నెంతదడవు దెలియఁడొ తానంతదడవు ప్రతిమ।లం
దుస్వకులోచితాచారమనుసరించి । పూజయొనరింపదగుజగత్పూజ్యునన్ను॥
వ॥ భూతావమానంబు సేయువాని చేతనర్చితుండగాను వినుము ॥ క ॥ ఎవ
డు పరాత్మస్వాత్మల । కవనని భేదంబు గాంచువాతడు భయమృ । త్యువుల
కులోబడుగావున । ననిదలపగబోలదిటులు కలలోనైనన్ ॥ వ ॥ మరియు సిఖి
లభూతంబుల పరిచ్ఛిన్నుండనైయుండున న్నెరింగి జ్ఞానమానంబులను మైత్రిని
యభిన్నబుద్ధినై యర్చింపుచు దినంబును మనంబున కరంబులు మొగిడ్చి సకల
భూతంబులకు నమస్కరింపుచు చేతనుండు నుశుద్ధుండనునగు మేను జీవరూ
పంబున నున్న వాడనని యెఱుంగుచు నొకానొక సమయంబున నైననుజీవేశ్వరు
లకు భేదంబొనర్పక విద్వాంసుండగువాడునిలిచెనేని కృతార్థుండగు యే నె
రింగించిన జ్ఞానకర్మ భక్తియోగంబుల నరుండు శాంతివహింపనొక్కటియచా
లునది గావున తల్లి సర్వహృదిస్థితుండనగు నన్ను భక్తియోగంబున నిశ్చయం
బుగ ధ్యానింపుచు శాంతినొందుమనిన కౌసల్యయు ॥ క ॥ రాముని వచనము
లకు మది।ప్రేమస్నిగ్ధహృదయ మునవరించినుతగుణ । స్తోముఁ బ్రావృణ్మే
ఘశ్యాముఁ లోకాభిరాముననభినుతి జేసెన్ ॥ గీ ॥ హేమవర్ణాంబరావృతు
సోమసూర్యానయను సంపూర్ణకాము ననామయుపరు । భావనయొనర్చి సం
తోషభరితయగుచు । పరమగతినొందె దశరథభార్యగిరిజ ॥ వ ॥ ఇవ్విధంబు
న యెల్లప్పుడు నిజభావనయొనరింపుచు సంసారబంధంబు భేదించి పరమగతినొందె
పూర్వంబయ రఘుపుంగవు చేత భక్తియోగంబెఱింగినయది గావున పరమశాం
తయు శ్రద్ధాభక్తి సమన్వితయునై కేకయరాజనందనయును ॥ ఉ॥ సజలాం

బోధరదేహుపద్మహితవంశశ్రేష్ఠుసీతాప్రియుᳲ । త్రిజగన్నుతు [illegible]
మైవిడిచిపంక్తి స్యందనుంగాంచెన । ట్లజగత్త్రయ [illegible]
త్యంబునంజూచిజే । రజనీ [illegible] చంద్రసింహ [illegible] ప్రాపింపుశైలాత్మ
జా॥ క॥ అనిదశరథభూవిభునకు । తనయుండనురాముకేవల తానెయయి
మా। వనితకునిటలాంబకుడే । ట్లనియెంకతదనంతరమునగునెరిగెల్లᳲ॥ సీ॥
అంతయుధాజితుండను మాతులునితోడభరతుండు రఘునాథు పంపనపుడు
సైన్యసమేతుడయిజనిమూడు కోటులగంధర్వులదునిమి ఘనులగుతుల [illegible]
ష్కరావతియందు పుష్కరులతక్షశిలాహ్వయంబున తనయుల నధిప్రతిష్ఠి । మరల
లిరాఘవుగొల్వవరుదెంచె రాఘవుడంతట లక్ష్మణునకు తనూభవుల । జేరిసౌ
మిత్రిసీదుకుమారవరుల। గొనుచుపశ్చిమదిగ్భాగమునకునేగి । జనకపీకోధు
లమల్లులజంపివీరి। దొరలగావించినను గొల్వసరలిరమ్ము । చ ॥ అనిననగా
న్నబలికినరయంబున నచ్చటికేగిమల్లులం । దునిమిలక్ష్మణు దొసగతనూ
జులనంగదచిత్రకేతులᳲ। బనిచితురంగరత్నబల భక్ష్యసమూహంబులవారికిచ్చి
స।య్యనజను దెంచె రాఘవుపదాంబుజసేవయొనర్ప శైలజా॥

—॥ శ్రీరామునికడకు కాలుండు ముని వేషధారియై వచ్చుట. ॥—

వ॥ అంతనుపుణ్యంబగుతత్కాలంబున నెల్లయెడలధర్మంబు ప్రవర్తిల్లుచుండ [illegible]
నొంద రాఘవేంద్రుండగునంగొను [illegible] ఋషివేషధరుం
డైజనుదెంచి రాజద్వారంబున నిల్చిసుమిత్రానందనుంగనుంగొని॥ క ॥ విను
లక్ష్మణమీయన్నకᳲ । గనుగొనియొకమనవిసేయకాంక్షగలదుగా । వునసె
రుకసేయు వేగమె।జనకను తావల్లభునకుజనుమిపుడనినᳲ॥ వ ॥ లక్ష్మణుండు
రఘుపుంగవు సమీపంబున కరిగికరయుగంబులు మొగిడ్చి ॥ క ॥ మందరధర
సుందరశర।దిందుయశస్సారవనజ హేమాంబరకకం । [illegible] న పావనలసు ।
వందితగుణధామరామవైరివిరామా॥ వ ॥ దేవా [illegible] మునిముఖ్యుండు ద్వారంబున వచ్చియున్నవాడు [illegible] నంత
ఘృతశక్తుండగు [illegible] వెలుంగుచున్న [illegible] తెచ్చినతండు
జయజయశబ్దంబును బలుకుచు జనుదెంచిన రామచంద్రుండు సుఖాసనంబొ
సంగిపూజించిభవదాగమనకారణంబెఱింగింపుండవనయిట్లనియె॥ [illegible]
ఘువాధ [illegible] తెరగు పరలోకదెవ్వరెఱుంగరాదుగా।వు [illegible] వధ్యునిపుడు
చుమువాకిటనొక్కనన్నతా । ననుజూనిగాంచిలక్ష్మణము [illegible] ద్వా
రమందు రా।జనదనునెవ్వరికᳲ నిజనుజ [illegible] నెవ్వరేనియుᳲ ॥ [illegible]

నిసౌమిత్రింపీడుకొలిపిరాఘవుండు ॥ గీ ॥ మునివరేణ్యలక్ష్మణుని ద్వారమునని
ల్పి । మనుటలెందుకభిమతార్థమెద్ది । బలుకుడనినమౌని బలికెనిట్లనిరామ।
చంద్రుతోడతుహీనశైలతనయ ॥ సీ ॥ కమలాసనుఁ జేతకార్యార్థినై బంపబడి
వచ్చితినిరామభద్రమేను। నీతనూజుడనాయనీవుబొందుటచేతజనియించితిని
సర్వసంహారుడను । కాలుండదేవర్షి గణపూజితుండగు బ్రహ్మమీతోడుత వి
ఉక్కమనియె । స్వర్గంబురక్షింపసమయమిప్పుడుచేరెనీవొక్కరుండవీనఖిలజ
గమునడచిమాయా యుతుండవైయాత్మజునిగ । నన్నుఁగంటివి యట్లయునాగ
విభుని। వితతసలిలాశయునియొనర్చితవిధాను । వంశభూషణమద్గు హైశ్వర్యక
లిత॥గీ॥అంతబలపరాక్రమాఢ్యులౌమధుకైటభులనణంచికీర్తి వెలయవారి।
శల్యములను మొదటశైలసంబాధమౌ । ధరజేసితిరిపురాణపురుష॥వ॥వెండి
యుదివ్యాకర్కసంకాశంబగునాభిపద్మంబుననన్నుంబుట్టించి ప్రజాధ్యక్షతనొ-
సంగినమేనును భవదీయశాసనంబుదల నిడిసేయుచుమద్వీర్యాపహారులగు
రక్కసులనుక్కడంపుండనివిన్నవించినకశ్యపవీర్యంబున వామనరూపధరుండ
వైతివిప్పుడు॥గీ॥పఙ్క్తికంఠుడనగ ప్రబలరాక్షసుడొక్క । డవనిబుట్టిసజ్జనాళి కె
ల్ల।హింసజేయసురులమెల్లమిమ్ముభజింప ।కరుణతోడమమ్ముగారవించి॥వ॥ద
శకంధరహరణార్థివై పదనకొండువేలవత్సరంబులు మర్త్యలోకంబుననిలు
వసమయంబొనర్చితివి జనులెల్లపూర్ణాయువులైయుల్లసిల్లెదరు తావకమనో
రథంబుసఫలంబయ్యెయవతరించినకార్యంబు దీరెనిప్పుడుకాలుండు మునిరూ
పంబుజనుదెంచు చున్నవాడురాజ్యంబువదలి జనుదెంచెదరేనిశుభంబు మీకు
సుంగల్యాణంబగు ననుచునివ్విధంబున పితామహుండానతిచ్చె రఘువల్లభాజి
తేంద్రియాదేవలోకప్రయాణంబునందు చిత్తంబుగల్గెనేనిభవద్భక్తులగుబృం
దారకులెల్లను సనాథులునువిగతజ్వరులునయ్యెదరనుచు చతుర్ముఖోదితం
బులుగకాలుండు పల్కినవాక్యంబులు వినిచిరునగవుదళుకొత్త జానకీవల్ల
భుండిట్లనియె॥ చ ॥ సరసిజగర్భువాక్యములుసమ్మతములదినెంచినీవుసత్వ
రమునవచ్చుటక్ శుభమువాసవముఖ్యులునాదుభక్తుల । ప్పురములనెల్లగాల
ముక్కపామతిబ్రోచెదగానహృద్గతం। బరయగసంభవించెనికనన్యవిచారము
లేదుయియ్యెడక్॥

—* శ్రీరాముని యొద్దకు వచ్చుట. *—

క॥ అనిజానకీవిభుండిటు । లనువేళమహోగ్రమూర్తి యాత్రేయు

డున| చ్చెనుదుర్వాసుఁడుప్రాజ్ఞన | ఘనశైలశరాసుఁడుగ్రకంఠధ్వానుఁడాగ్రేయ|
క॥ చనుదెంచిలక్ష్మణునిగను | గొనిసౌమిత్రివినుమునను గొంకక శ్రీ | యొనర్చు
జూవుమీక్షణంబున| పనిగలదనిఁ సుసుమిత్రపట్టిమ్రొక్కిక్ || వ || జ్వలనతే
జోండగు నమ్మునిపుంగవుంగనుంగొనిమహాత్మా రామచంద్రుచేత నగుకార్యం
బెరుగింపుడేన యొనరించెద గాడేని నిముసంబునైన డొక్కించ రాజకా
ర్యాంతరంబున సక్తుండయియున్నవాడనిన క్రోధసంవ్యాప్తుండనైయాతె
యుండిట్లనియె॥ క॥ ఏతత్క్షణమునలక్ష్మణ|సీతావిభుజూపకున్న సిద్ధముభస్మీ|
భూతులజేసెదనిన్నును | నాతనిరఘువంశజులమదాగ్రహదృష్టిన్ || తా|| అ
నివలుకంగలక్ష్మణుడుయమ్మునిరూపముచూచియింతసే| యునునిజమెంతతం
బెసివుడొక్కనిచావుశుభంబుగానరా | మునికెరుగింతునెట్లయినమున్యవ
టంచునునేగికొనలే|యునికెరుగంగవక్కనపలోగ్రుడుయొప్పినుతుంచునవచ్చి
టల్॥ వ || రామచంద్రుడవ్వాక్యంబులువినికాలునివీడుకొలిపిదుర్వాసునిస
మీపంబునకుంజనుదెంచి నమస్కరించి మీరువిచ్చేసినకార్యంబు బల్కుడనిన
యమ్మునీంద్రుండిట్లనియె॥గీ|ఒనరసాహస్రవర్షంబులుగ్రతపము| నిరశనవ్ర
తయుతుడనైజరితీపుడు! వాంఛగలదు భుజింపభూవరసుపక్వ | మైనయ
న్నంబుబెట్టింపుమరసివేగ॥ ఉ॥ అనినక్సంతసమందివేగమెనుపక్వాన్నంబు
బెట్టింపని| మ్మునియుందృప్తివహించియేగరఘురాముండంతసర్వజ్ఞుడు|యయ్యో
సుమాయాశ్రయుడౌచు నెమ్మనమునందూహించెసౌమిత్రికై| తనుముక్బ
లిక్కపల్కసత్యపథభీతస్వాంతతంబార్వతీ॥ వ || ఇట్లుపరమాత్మయునిత్యా
నందుండును చిరంతనుండును నయ్యావికలాంగుండును దీనవదనుండును న
త్యవాక్యపీడితుండును నగుచు మొగంబువంచిమనంబున హాతప్రాయుని గ
లక్ష్మణునిందలంచె తత్కాలంబునశుభలక్షణాస్పదుండగులక్ష్మణుండు పూ
ర్వంబ యురఘువల్లభుచేతనజ్ఞాననాశనంబగువిజ్ఞానంబుపదేశింపం బడెగావు
నధీరుండును వివేకియు గుణవంతుండును భక్తిమంతుండునునింగి తార్థవేదియు
నగుచు రాఘవేశ్వరు సమీపంబునకుంజనుదెంచి కరయుగంబులు మొగిడ్చి
యిట్లనియె॥ సీ॥భవభయదూరరాఘవమీరలిబ్బంగి నెరుగనట్టులయుండ లేమి
యిపుడు|సత్కృతంబగు స్నేహబంధనంబెల్లను విడనాడినన్నుద్రుంచి కమ
యవలయు| నిదికాలగతిమున్నెయెరుగుదు మీరుహీనప్రతిజ్ఞుల నన్ను | నెడి
గుడు | నాకునామీదనఘమికుసత్కృపగలజేని యుద్ధముఁజెడ | జలితమాన
ప్రజగములనీకీర్తిఁవి స్తరింపు|మనినలక్ష్మణుమాటలకవ్విభుండు |

యడఁగుచు మంత్రుల వసిష్ఠుఁ।బిలువఁబనిచి సమస్తంబుఁ దెలియునట్లు॥ క ॥ తనదు
ప్రతిజ్ఞ యుఁ గాలుం । డనిన తెఱంగ త్రిసుతుసియాగమనముఁబ । లికినవారంద
ఱు:ట్లని।యనిరి రఘూద్వహునితోఁ బ్రాంజలులగుచున్ ॥ సీ ॥ రఘునాథ మీ
చేతఁ బ్రథమంబ భూభార హరణంబు నధిష్ఠమయ్యెఁ గాన । జ్ఞానదృష్టి నెఱుం
గఁ జను లక్ష్మణవియోగ మబ్బంగి లక్ష్మణునందుఁ బ్రేమ । విడుపు మింకఁ బ్రతిజ్ఞ వి
డువకు విడచిన నగు ధర్మ మెల్లను వ్యర్థ మగును । ధర్మంబు నశియింతఁ ద్రై
లోక్యములడంగు ధరణి బ్రోచెడు ధర్మపరులు మీరు । గాన వేరొక్కగతి బు
ద్ధిఁ బూనకిప్పు । డొక్క లక్ష్మణు విడనాడి యుభయలోక । జనుల పాలన మొన
ర్పఁ జను జగంబు।వినుతి యొనరించు నీకీర్తి విస్తరించు ॥ వ ॥ అనుచు ధర్మార్థ
సత్యసమన్వితంబులుగఁ బలుకు వారల వచనంబు లాకర్ణించి సభామధ్యంబు
న సుమిత్రానందనుం జీరి యిట్లనియె॥ గీ॥ మనసు వచ్చినట్లు జనుము లక్ష్మణ ధర్మ
సంశయంబు గాఁగఁ జనఁదు వెడల । ద్రొబ్బుటయును శిరము దునుముట రెండును
సమము వాత్మఁ దలప సజ్జనులకు॥

—* లక్ష్మణుఁడు సరయూనదియందుఁ జేరుట. *—

క ॥ అనదుఃఖాక్రాంతుండై । తనయన్నకు మ్రొక్కి యంత దడయక సద
నం।బును వెడలి సరయువునకుం । జని యొక కరంబులు మొగిడ్చి శైలతనూజా ॥
వ॥ ఇట్లు పరమధార్మికుండగు సుమిత్రానందనుండు కృతాంజలియై సరయూ
తటంబునకుం జని సకల ప్రాణంబులను నియమించి మూర్ధ్నితలంబునం జే
ర్చి షడాధార స్వరూపజ్ఞుండును యోగయోగాంగవిదుండును గావున రా
జయోగ ప్రకారంబున దృష్టిపూర్వకంబున భ్రూమధ్యంబునం జూచుచుఁ గృ
శాకృశానుసంధానంబులు మాని సర్వసంకల్పవర్జితుండై యుద్దియక్షరం
బును పరబ్రహ్మంబును వాసుదేవాఖ్యంబును నగునట్టి పరమస్థానంబు మనంబు
న జింతింపుచు మారుతంబు నిరోధించె నాసమయంబున॥ గీ॥ సకలదేవతలను
సర్వర్షులును సంత । సమున బొగడి మించు జల్లుగాఁగ । గ్రందుకొలిపిరమల
మందారకుసుమముల్ మేఘనాదువైరిఁ బ్రీదనపుడు॥ వ ॥ సుపావనంబగు నమ్మ
హాబు శరీరంబు ప్రాకృతజనుల కదృశ్యంబయ్యె నంత॥ క॥ ధీరు సుమిత్రా
నందను । రావణదంతిపయి జేర్చి యాత్మపురికి జం।భారాతి దోడ్కొని చని।
గౌరవమొద పూజ గావించె సఖీ॥ వ ॥ నారాయణచతుర్థాంశం
బగు రామానుజుఁ జచ్చి దేవఋషులెల్లను పూజించిర ప్పురుష వర్యుం డునుస్వ

యంబగు భుజంగదేహంబు ధరియించి సత్యంబునకు గమించె నప్పుడు ॥ చ॥ ఘ
నముగ సత్యలోకమున గల్గు ఋషుల్గములై మరాళవా । హనయుతులై దివం
బున మహోహి శరీరసమేతుడా జనా । ర్దనచతురాంశలక్ష్మణుడు దర్శనమిం
పుగ జేసి రేమిచే । ప్పను గిరికన్యకన్నులకు పండువ యైత గనట్టివేళయం ॥ గీ॥
అనుచు పర్వతునకు నల్లుడా కైలాస । మందిరుండు భ్రమరబృందవేణి । యైన
శైలకన్యక కర్ణకులీనుని । కథలు బలికి బలుకగడగె మరల ॥ వ॥ అంత నచ్చట రఘు
వల్లభుండు సుమిత్రానందను వీడి నిలుపదగని దుఃఖంబున మంత్రులను బంధుజను
లను రావించి యందు వసిష్ఠున కిట్లనియె ॥ గీ ॥ భరతు బుద్ధిమంతు పట్టాభిషిక్తుని ।
జేతు లక్ష్మణుండు జేసినట్టి । మార్గ మేను గాంతు మరియెవ్వరికి నాకు । లగు
చు మొదలు దెగిన నవని వాలు । నిడుము మానుక డిమిబడిరి కర్ణమూలను । బ
డిన మూర్ఛనొందె భరతుడపుడు ॥ వ॥ ఇట్లు భరతుండు దెప్పిరి తేనను తానయనిం
దించుకొనుచు రామచంద్రునితో నిట్లనియె ॥ మ ॥ భవదీయాంఘ్రియుగంబు
లానరఘు భూపశ్రేష్ఠ నిస్వీడి యి । బ్భువి యైనం దివి యైన నొల్లని దెసీ పుత్రులు ధ
రాపాలన । ప్రవిశత్వంబొనరింపు శమ్ము డుసుసన్నుతుండు శత్రుఘ్నుడం । త
వినక సేయుము చాటబంపు జగము ల్తత్వజ్ఞులౌనట్లు గన్ ॥ చ ॥ అని భరతుండు బ
ల్కి జనులందరు రాముని వీడగల్గునో । యని భయమందిరంత మహీజాధిపు
తోడ వసిష్ఠుడిట్లనుం జనవర నిన్ను బాయగను జాలజపౌర్కు దరింపరిట్లుగా । పు
నకరుణింపు గూడిచను నుండు నైనిస్వడి యొక్కనిచ్చటన్ ॥ గీ॥ అనిన సీతాపిభు
డు ప్రియంబు నొంది । వారినందరి బూజించి యడుగవలువ । దేమి కోరికె బ
ల్కుడే పుడు సేతు॥ ననిన నిట్లని పల్కిరియందరపుడు ॥ ఉ ॥ మిమ్ముల గూడి వ
చ్చుటలు మేలగు మాకు ధరిత్రి కైన స్వ । గమ్మునకైన ప్రీతి యిది కాంక్షలతో
సుతపుత్రమిత్రవ । గమ్ములతోడ గూడ రఘుట్టిగవిరి మనంబు గల్గునం । చ
మ్మె యిరండువల్లెయ సైచా రఘుపుంగవ ఉద్రినందనా ॥ ఇట్లు రమావల్లభుం
డగు రాఘవేశ్వరుండు మహాప్రస్థానంబున కృతనిశ్చయుండై యాదినంబున ని
జనందనులగు కుశలవుల రావించి యెనిమిది వేల రథంబులును పదినూరులు గ
జంబులును నారు వేల తురంగంబులును ననేకులగు పదాతివర్గంబులును బహు
ధనరత్నాదులును వేరువేర యొసంగి వీడుకొలిపిన నాసీతేయులు జగజ్జనకుం
డగు నిజజనకునకు నమస్కరించి వీడజాలక నతి దుఃఖంబు నంజెసిరంతె రాఘవుం
డు శత్రుఘ్ను సమీపంబునకు దూతం బనిచిన నాడు ॥ క ॥ జనకాలు రాక యాత్రే
యుని చేష్టయు లక్ష్మణుండు నొగిసిల్లుటరా । మునిసీశ్చయంబు బక్రాన । వినిశ

శత్రుఘ్నుండు శోకవిహ్వలమతి యై ॥ గీ ॥ ఇంచుకంత చింతగాంచితోడ నైఢ్యా।
మూసియాదకేతు మూనువిదిశ । యానుపురికి నిమధుర కాద్యసుబాహుని।
జేసి నిజగృహంబు బాసి వెడలె ॥ వ ॥ ఇట్లు మహాబుద్ధి యగు లవణాంతకుండు
రాఘవదర్శనాపేక్షుండయి యయోధ్యానగరంబునకు వచ్చి యుచ్చట ॥ చ ॥
కనియెఁ జెకూలయుగ్మనిజకాంతిసమావృతదిక్సమాజు। న్మునిగణసేవితుం జ
నమనోహరు భానుకులప్రసూనుదు । జజానసికరాబ్ధిబాడబును శాంతలచో
యుతు నింద్రనీలమే । ఘనభశుభాంగు పఙ్క్తిముఖగర్వహలాహలభీమురా
ముఃక ॥ గీ ॥ ఇట్లు రాఘవేంద్రు నింద్రనీలనిభాంగు । జనకజాభిరాము సమరభీ
ము। గాంచి వందనములు కరము మొప్ప గావించి । భక్తితోడ నిట్లు పలికె నపుడు॥
ఉ॥ దేవ మదీయనందనుల ధీరుల రాజ్యమునందు నిల్పినీ। సేవ యొనర్ప వచ్చితిని
జేరిన భక్తు విడలాదనక । భావమునందు నిక్కమగు పల్కని రాము డెరింగి తె
మ్మెర। న్మా వెషలంగబోలు దినమధ్యమునక్కర విసిల్వనందరుక॥

—* శ్రీరామునికడకు విభీషణసుగ్రీవాదులు వచ్చుట. *—

వ ॥ అనిధర్మ్యంబులగు శత్రుఘ్ను వాక్యంబులకు మధ్యాహ్నంబున ప్రస్థానంబనుచు రామచంద్రుం డానతిచ్చె నాసమయంబున రఘువల్లభుచికీషితం బెఱింగి దేవాంశసంభవులును కామరూపులు నగు ప్లవంగపుంగవులును భల్లూకకులాధీశ్వరులును విభీషణసమేతులగు నిశాచరవర్యులును సహస్రసంఖ్యలగు గోపుచ్ఛులును పుత్రదారాసమేతులగుచు జనుదెంచి ప్రాంజలులయి దేవా భవదనుగమనంబున దృఢనిశ్చయులము సిరంతసుగ్రీవుండును భక్తవత్సలుండగు నారాజవల్లభునకిట్లనియె ॥ గీ ॥ జానకీనాధ నీపదాబ్జాతయుగము। వీడజాలక గనుగొను వేడ్కతోడ । నంగదుని వేగ కిష్కింధకధిపు జేసి। వచ్చితిని నన్ను విడనాడవలవ దిపుడు ॥ అనిన చిరునగవు దళుకొత్తఁ బల్లె యానివిభీషణుం గనుంగొని ॥ సీ ॥ వినువిభీషణ నీవు ధనధాన్యసంపద లెనయు లంకారాజ్య మేలుచుండు । మద్వాక్యమున నుమ్మహీ బ్రజావళి యెంత దడవ దాల్చునో యంత దడవు వేరె । బలుకక మిక నాందు పగిదిని దామీదయానని నుజగత్ప్రాణతనయ । యవని చిరంజీవి వగుచు నిల్వుము వ్యర్థ మెనాంపకను దాజ్ఞపనచరేంద్రు । లార మీరును వృక్షేశులార మీను। రెండననుగూడి కోరెద్రులు పండువేగ । నాయత ముగం డనుమ సిట్టులా పలచ్చె । ప్రేమతో మత దశరథరామవిభుడు॥ అని ప్రభాతసమయంబున ॥ శా॥ మాయామానుషరూపవంతుడ నుప్త్రీ

వంతుండనంతుండును । మ్నాయాగమ్యుఁ సుస్థిరుఁ ప్రభుఁడు జగన్నాథుండు సత్త్వాత్ముఁడు ధ్యేయుండు పురుషోత్తముండు హరియు ధీరుండు నాగు నట్టి యన । తా నియంపీ జగమంచు రాముండు మహాప్రస్థానమునకు దెన్నెడినని వ॥ అట్టి పరమాత్మ యుషడ్గుణైశ్వర్య కలితుండును నగు రామచంద్రుండు వసిష్ఠ మునీంద్రుం గనుంగొని ముందరనగ్ని హోత్రంబులు నడపింపు మనిన నమ్మునిచంద్రుండు మహావిధానంబుగ ప్రస్థానకర్మంబొనరించెనంత॥

శ్రీరాముఁడయోధ్యను విడిచి సరయూనదికిఁ జనుట.

సీ॥ క్షౌమాంబరుండును సకుశపవిత్ర పాణియు నిర్మలుండునౌచు నిజపురంబు। వెడలె సీతాభ్రాంబు వెడలు చంద్రునిభంగి కలశాబ్ధికన్యయు కరము పొందు। రక్తోత్పలము మీర రఘునాథు సవ్యభా గమున నిల్చెను శస్త్ర కార్ముకాస్త్ర । విసరంబులెల్లను విగ్రహంబులు దాల్చె వేదంబులును నట్లు వెలసి కూడ। నడచె దివ్యులు మునులును నడచిరట్లు । ప్రణవయుతముగ వ్యాహృతుల సావిత్రి సమేత।ముగను మాత్రలు శ్రుతులును ముందు నిలచె । నమరె రాఘవు ప్రస్థానసమయమవుడు ॥ వ ॥ పుత్రమిత్ర కళత్రాదులతోడ జనంబులెల్ల మహా సంతోషులయి ధనంబు గొనవారలు ద్వారంబు నావరించు భంగి దుఃఖాక్రాంతులై నావరించిరి మరియును॥ క॥ అంతఃపురదాసులు లవ। ణాంతకు మున భృత్యజనులు నాప్తులు తనడా। కాంతయుఁగూడఁగ సీతా । కాంతుని తోనడిచె వేము కనుభరతుండుఁ॥ మ ॥ వెలయుఁ మారాముర సమ్మతుఁగని నవ్వీటఁ వెలుఁ గొండువి । ప్రులుసత్ క్షత్రియ వైశ్యశూద్రులు సతీ పుత్ర ప్రియాళీకయు । క్తులు సోత్కంఠులునౌచు వచ్చిరతి భృత్యుల్ భానుజాదిప్లవం। గులు శుభ్రాంబరముల్ ధరించి జలాంగూలంబులుండ్రిస్వదక॥ వ॥ మహాప్రయాణగృహీతబుద్ధి యగు నమ్మార్తాండశిక్షితోడ జయజయ శబ్దంబులు బలుకుచు వెడలిరక్కాలంబున॥ గీ॥ దీనులును దుఃఖభయయుక్త మానసులును । దావ్యసుఖహీనులు లేమ ప్రజలు సంతసమున పశుభృత్యవర్గులము జనుమరితర । చింతలనుపేడి రఘునాథు దేవు కొరకు॥ వ॥ అట్లానంతరంబ తపోధనులను విరక్తులగుచు రామానుగమనంబొనరించి రట్టి వేళ స్థావరజంగమాత్మకంబులగు భూతంబులెల్లను భయంబగను పడవద్దని నందమున నివుక్తులగుచు సాక్షాత్పరమాత్మయునగు నంతశక్తి హెచ్చించి నను నొకచింతనసేయ్యరుఁ ఉనుంగునా మాడ్వన్ప్రసన్న దోషమున బడి నకలగం నిం॥ నయోధ్యానగరంబునవ

ఘుఁగల్ల ధౌను గమనులు గాని జనులొక్కరయినను లేరైరి రామచంద్రు మ
హాప్రయాణానంతరంబున తత్పురంబు నుజంతువిరహితంబయి శూన్యంబయి
యుండెనంత ॥ మ ॥ అతిదూరంబు రఘూద్వహుండపుడ యోధ్యాతీతుడయి
యేగియు। ద్భుతమౌ శ్రీహరినేత్రజాతమనదిన్ పుణ్యాలదన్ గాంచి సం।స్తు
తిచే పావనుడౌచు సంతసమునం పృథ్వీతలం బెల్లహ్రా । స్థితమంచున్ దలపోసె
సర్వవిలసత్సీతాంశుబింబాననా ॥ ఉ ॥ ఆసమయంబునం బుషులునంబు
జగర్భసురేంద్రసిద్ధవి । ద్యాసహితుల్ విమానములనంబరవీథినినిల్చి రట్లు ప
ద్మాసనముఖ్యదేవతలు దాకొనుటన్ నభమెల్ల దివ్యతే । జోసహితంబుగా
వెలిగె చాలది నేశునిలోకనోయనన్ ॥ వ ॥ స్వయంప్రకాశినులును మహా
త్ములునునగు వసిష్ఠాదిబ్రహ్మర్షిసంఘములు వచ్చినిల్చిరి మరియును ॥ సీ ॥ దేవమృ
దంగముల్ ధిమిధిమిద్ధిమియనుచు మొరసె పుష్పవానగురిసె భూరి । గానం
బొనర్చిరి గంధర్వవరులెల్ల వేట్కచల్లలగాటి పిచె దేహ । ములుసుగంధసమే
తములుగ మొప్పెను రాఘవేశ్వరుండున జలస్పర్శనంబు । సరయూనదిసనిజ
చరణంబులనొంర్చి మరలిప్రాకృతనశక్తి గరిమనొంశై । సలతరరమేశ్వరుడు
సుపరాపరుండు। వైరఘువల్లభునకు పద్మాసనుండు । హస్తములుసాచి వం
దనాచరించి। భక్తితోడుతనిట్లనిపలుకదొడగె ॥ గీ ॥ భయరహితుడన
దానందమయుడపూర్ణు। డనుపరాపరుడనవిజ్ఞుననలరుండ । ననుచునెరుంగ
దునైన భక్తాళిబ్రోచు । బిరుదువహించి వెలువొందు దొరవుగాన॥ మ
నుజ భంగినుంటివైనయేను॥ క ॥ తనయుడనుసంతతముపద । వనరుహము
లు సేవపూజవదలక భక్తుం।డనుపనుకృతోడగ్రజలను । జనియింపంగ జేయు
బుద్ధిహీనుడు గానన్ ॥ నాయందులకరుణించియిప్పుడు॥ క ॥ నీవును తమ్ము
లు వైష్ణవ।మై వెలయు శరీరమందియమరావనమున్ । గావింపుమొంపుదో
చిన । నావిధమున నైనబోవ్రృపుమందరమమ్మున్ ॥ వ ॥ దేవాపిష్టుందవసురాధీ
శ్వరుండవు నీవనిన్ను వీడియున్న పురుష నెరుంగము కెందామరల గెరుసీడు
వ్మృదుపదంబులకు పవివేలు ప్రణామంబులాచరించెద మరియుమరియు సాగి
మ్రొక్కెద. నాయందుల దయాళుండవుగమ్ము నుచుచతురాన నుండు
తిన్నవింపసాసమయంబున దేవతలనయనంబులకుదు రాలోక్యంబై॥

— శ్రీరామదేవుండు తననిజస్వరూపమును బ్రహ్మాదులకు దర్శింపజేయుట —

సీ॥ ఘనశంఖచక్రయుక్తంబులౌ నాలుగు భుజములనొప్పన ప్పుణ్యాననుం
డు । శేషతల్పగతభోగధారి యౌలక్ష్మీటుడీశ్వరతల్పు వైయొప్పుసిరపుడు।

ఘోరతరశత్రుఘ్నులు దరదర ఘాంగంబులై [illegible] వార్యసీతలవ[illegible] వా
రామణముకు ఘురంగసుండయ్యు రాణవ్రుడుపుడి [illegible] నైవ్రత్తియయిట్లు! ఆము
రిపారలుప్రాప్త[illegible] ! [illegible]
విభూషణకలితులై [illegible] ! [illegible] యాగ[illegible]సముగా [illegible]
సమయంబున॥ వ॥ [illegible] నాసవముఖ్యులి[illegible]
శ్రా ! జనములుసేసి [illegible] ప్రాప్తకాములయి! [illegible]
నరిరియాళుడన్యయుడు [illegible] ! [illegible]
ములగుసట్టిజ[illegible]బుల[illegible] ! క॥ [illegible]
నుసనుపీడలేకసుడెం[illegible] ! [illegible] ! [illegible]
దము దొరకొల్పుమొగిన్॥ చ॥ అసిహరిపక్కసరసిజాసనడిల్లు [illegible]
జేవనీ ! యనుపమునామకీర్తనములారయ[illegible] కాన్యలోకముల్ ! [illegible]
డసేయుచన్యమున [illegible] సంస్మరింపగా ! [illegible]
యొప్పుటసందిగ[illegible]॥ అసమ్రిహిణుండు[illegible]॥ చ॥ [illegible]
[illegible]పగువేసక్కనోడహరిస్పంగవ్రతెల్లనుస్నానముస్సదీ ! జలములసేసి [illegible]
[illegible]సంగతిపిడసము [illegible] ! [illegible]యిరిసయ్యాప వారిలుబా
శియంమనన్ ! గలసితిభూతసంసరణకల్ప[illegible] రాజకన్యకా॥ వ॥ [illegible]
[illegible] సద్గతినొందెను తెల్లనుసరయాజలం
బులన్నుతస్నానులయి[illegible] పరిత్యజించిదివిమానంబుల నెక్కి నా
త్యలోకంబునకు మీదయై బహుభోగంబుల నెన్నొందుసాంతని కాన్యలోకం
బులనొందిరితత్త్వ[illegible] సముదయంబులును రామచంద్రుశుభ[illegible]
జలంబులము[illegible]బునొందిరితెక్కనవల్లెజసంబులెల్లను జనుసెంటి రామ
చంద్రుగనంగొని ము[illegible]లగుడు లోకగుయుండమను[illegible]
దినిన్నరి[illegible]బుల[illegible]బునొందిరిట్లు॥

సీ॥ బలుకంగబడెంతపర్యంతముచు రామచంద్రునత్కథయ[illegible] సేవంబు
గాగ ! [illegible] చేనైలజకు గానమ్మహాదేవి [illegible] మునకు [illegible]
రియుంవు[illegible] సంతోషభరితయై [illegible] మను [illegible]
[illegible] విరచితంబయ్యె [illegible] భగవంతు! [illegible]
[illegible]

యుండుధార్మికుండు । మించు వేడుకతో సంతసించగలఁడు॥ క॥ రామాయణకా
వ్యముహిమ। భూమిధరాత్మజకుభోగిభూషణుఁడెఱుగం । గామిగులబల్కఁ
గావున।శ్రీమంతులువిననవారుచేరిదినంబుల్॥ గీ॥ దినముపాపములొనరించు
మనుజుఁడుండు।దనరుభక్తినిపద్యమైననుపఠింప।నఘములనుబాసిమనుజుల కందరా
వి। రామసాలోక్యమందుఁబ్రేమనతఁడు॥ గీ॥ అమరనధ్యాత్మరామాయణము
లిఖింప। విననవినుపింపశ్రీరామజనవిభుండు। సీతతోడుతదగ్గిఁజేంభాగ్యమా
యురారోగ్యమోక్షంబులందఁజేయు॥ గీ॥ ప్రబలవిజ్ఞానమార్గైకభాస్వరంబు।
జానకీనాథచరితంబుసమ్మతంబు । ఘోరపాతకసంఘముల్ బారఁద్రోలు।నక్షు
రంబొక్కటైనసత్యంబుమహిని॥

భుజంగప్రయాతము.

జనమనోహర మాదికావ్యము జలజభవముఖదేవతా। వినుతమధ్యా
త్మికసుసంజ్ఞము వినినఁజదువ నెఱింగినన్ । జనులుసంసరణాబ్ధి నాటిసుసమ్మ
తంబునుదేవతా।వినుతమగుసత్పదమునుగాంతురువిష్ణుకరుణాదృష్టిచేన్॥ ※

క॥ అనిశివుఁడంబికకెఱిఁగించె। చినగతివిధినారదునకు జెప్పెనవ్యాసుం । డు
నుబల్కెనాతఁడువినుడం।చనిమొనుసూతుండుశౌనకాదిమునులకున్॥ ※

చ॥ జననుతభక్తహృత్సరసిజాతదివాకరపుండరీకనేత్రా। [illegible]నహా
దితిజప్రకరాచలదేవకాం । చనశుభశస్త్రభాషభిషశౌనకముఖ్యతపస్విహృత్స్థ
ల్పచం।దలికలితాంగధూరిభవతాపనివారకరంగనాయకా॥ ※

మాలిని॥ జలరుహనిభపాదా సత్కృపాసాగరసుస్మితాస్యా । జలదభానశరీ
రాశక్రవైరిప్రహారా । సలలితశుభభావాశర్వపంద్యప్రభావా । కలితదక
రథాంగాకౌస్తుభోపేతరంగా॥ ※

గద్యము.

ఇది ※ శ్రీమోరుతోటముక్తీశ్వరప్రసాదలబ్ధకవితావిచిత్ర కోటనరాజా
భాస్కర మంత్రిపుత్ర నాగయామాత్య ప్రణీతంబైన శ్రీమదధ్యాత్మరా
మాయణంబనుమహాకావ్యంబునందుత్తరకాండముసర్వంబునేకాదశాశ్వాసము

అధ్యాత్మరామాయణము - సంపూర్ణము.